
РІЧНИЙ ЗВІТ

про діяльність Уповноваженого та
стан дотримання Закону України "Про
забезпечення функціонування
української мови як державної"

2025

Зміст

	Вступне слово	3
	Про нас	6
1.	Діяльність Уповноваженого із захисту державної мови у 2025 році	8
2.	Застосування української мови як державної у сферах суспільного життя	33
2.1.	Державна мова в діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування	34
2.2.	Державна мова у сфері освіти	45
2.3.	Державна мова у сфері науки	69
2.4.	Державна мова у сфері культури	74
2.5.	Державна мова у сфері медіа	93
2.6.	Державна мова у сфері книговидання, книгорозповсюдження	118
2.7.	Державна мова у сфері обслуговування споживачів	129
2.8.	Державна мова у сфері транспорту	138
2.9.	Державна мова у сфері реклами та інформації для загального ознайомлення	146
2.10.	Державна мова у сфері охорони здоров'я	156
3.	Аналіз законодавчих змін, стану імплементації Закону про державну мову та реалізації державної мовної політики	162
3.1.	Аналіз законодавчих змін	163
3.2.	Аналіз державної мовної політики	169
	Рекомендації	196

Олена Івановська

Уповноважений із захисту державної мови, докторка філологічних наук

Річний звіт за 2025 рік постає не лише підсумковим документом, а й актом глибокої державної рефлексії, що фіксує зрілість нашого суспільства у володінні власним майбутнім. Минулий рік став часом остаточного завершення етапу «реактивного захисту» та переходу до системного державоцентричного утвердження української мови. Законодавче закріплення захисту державної мови як базового національного інтересу України (зміни до Закону «Про національну безпеку України») стало точкою неповернення, що вивела мовне питання з площини гуманітарних дискусій у стратегічну вертикаль національної безпеки. Ми чітко усвідомили: де зникає українське слово, там зникає суб'єктність. Тому утвердження державної мови сьогодні – це акт відновлення нашої екзистенційної цілісності та наріжний камінь державотворення.

Така парадигма потребує потужної інституційної опори, якою є Секретаріат Уповноваженого. Визначною подією для розвитку нашої інституції стало ухвалення Верховною Радою України у січні 2026 року Постанови «Про посилення ролі української мови в утвердженні Української держави». Цей документ заклав підвалини масштабної розбудови Секретаріату, розширення його аналітичних можливостей та посилення впливу на формування державної політики. Постанова чітко окреслює пріоритети: від цифровізації лінгвістичного простору до створення системи дієвої мовної підтримки громадян. Для нас це мандат на системні зміни, який дозволяє вийти на новий рівень захисту мовних прав, забезпечуючи виконання функцій, визначених статтею 49 Закону, на якісно вищому щаблі.

Протягом 2025 року ми забезпечили не лише моніторинг виконання законодавства, а й синергію між органами влади та громадянським суспільством. Ключовим вектором нашої присутності в регіонах стала еволюція ролі представника Уповноваженого. Сьогодні представник – це не лише суб'єкт державного контролю, який реагує на звернення та здійснює заходи реагування на порушення законодавства. Його місія трансформувалася й у напрямку превенції: він вибудовує живий діалог, презентує державну мовну політику в органах державної влади, місцевого самоврядування, в молодіжних осередках, закладах освіти, медицини та бізнес-спільнотах.

Саме через цей розширений інструментарій сенситивного впливу та превентивної взаємодії ми формуємо стале українськомовне середовище в кожній територіальній громаді. Проте превенція – це не лише роз’яснення, а й непохитність закону. Держава має бути послідовною: саме тому ми ініціюємо підвищення адміністративної відповідальності (штрафів) за порушення мовного законодавства. Лише невідворотність і відчутність покарання за ігнорування прав громадян продемонструє, що захист української мови є безкомпромісним державним пріоритетом.

Ключовим фактором реалізації цієї стратегії є синергія з регіонами. Обласні військові адміністрації та органи місцевого самоврядування сьогодні є не лише виконавцями, а головними комунікаторами державної волі на місцях. Саме вони відповідальні за створення просвітницьких осередків, популяризацію української мови та забезпечення прямого зв’язку з представниками Уповноваженої. Ефективність мовної політики в громаді тепер прямо залежить від спроможності місцевої влади вибудувати діалог між суспільством та державою, перетворюючи кожную громаду на простір мовної стійкості.

Логічним продовженням внутрішнього зміцнення є деколонізація правового поля. 2025-й став роком очищення від інерції минулого через оновлення перекладу Європейської хартії регіональних або міноритарних мов. Відмовившись від маніпулятивних термінів, держава повертає Хартії її справжній сенс – захист мов, що справді перебувають під загрозою зникнення, остаточно позбавивши мову агресора статусу об’єкта особливого правового захисту.

Це очищення дозволяє нам зосередитися на викликах майбутнього, зокрема на битві за цифровий суверенітет. Світ стрімко увійшов у добу «GPT-революції», і для нас це означає боротьбу за технологічну видимість. Якщо мови немає в алгоритмах великих лінгвістичних моделей, вона ризикує залишитися на периферії історії. Нашим пріоритетом стає ідея розбудови Державного електронного тезауруса української мови. Вітчизняні науковці мають навчити штучний інтелект не механічно перекладати тексти, а повноцінно оперувати українськими смислами. Інтелектуальна незалежність нації сьогодні прямо залежить від якості наших національних лінгвістичних корпусів та здатності інтегрувати питому лексику в цифрові екосистеми. Забезпечення відповідним державним фінансовим ресурсом такого амбітного наміру є передумовою його реалізації науковцями НАН України.

У контексті євроінтеграції цей виклик набуває особливої гостроти. Створення розгалуженої системи фахових термінологічних глосаріїв – із права, медицини, технічних наук – є нагальною потребою для повноцінного входження України в європейський інтелектуальний та юридичний простір. Держава має забезпечити таку точність і багатство термінологічного апарату, щоб українська мова бездоганно обслуговувала найскладніші процеси сучасності. Цифрова присутність мови прямо пов’язана з її реальним функціонуванням у живих соціальних середовищах.

Освіта залишається не лише підмурівком мовної стійкості майбутніх поколінь, а й фундаментальною запорукою національного прогресу. Саме в освітньому середовищі закладається основа інтелектуального, патріотичного та державницького зростання особистості, здатної творити майбутнє суб’єктної України. Проте аналіз діяльності за звітний період виявив складний виклик – «позаурочну двомовність». Формальне дотримання закону під час навчального процесу часто нівелюється використанням мови агресора на перервах та споживанням чужорідного контенту в мережі, що розмиває ідентичність і гальмує процес цілісного формування громадянина.

Наше завдання на 2026 рік – подолати інерцію «людського чинника» та перетворити освіту на простір абсолютної мовної цілісності. Цьому має сприяти, зокрема, розвиток українськомовного ігрового середовища, TikTok-простору та системної роботи представників Уповноваженої безпосередньо з молодіжними аудиторіями. Побудова цілісного україноцентричного світу для дитини – від ігрової консолі до наукової аудиторії – є нашим пріоритетом, адже лише через мову виховується відповідальність перед державою та наступними поколіннями.

Аналогічний виклик ми спостерігаємо в публічному просторі, охороні здоров'я та транспорті. Попри дерусифікацію інфраструктури та закріплення питомих стандартів, ми все ще стикаємося з інерцією окремих працівників. Однак активність громадян, які у 2025 році продемонстрували нульову толерантність до порушень Закону про мову, засвідчує незворотність змін. Суспільний запит на українськість став тим локомотивом, що вимагає від сервісу та бізнесу абсолютної україноцентричності.

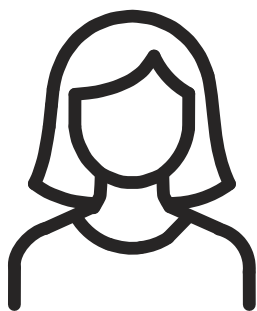
Для підкріплення цього запиту держава ініціювала програму «1000 годин українського контенту» (концепція «Тисячovesна»). Передбачене на 2026 рік фінансування в обсязі 4 млрд грн – це інвестиція у створення конкурентного інтелектуального продукту. Держава переходить до активного просування українського слова як глобального бренду, що стосується і захисту мільйонів українців за кордоном. Мова для них – це зв'язок із домом, тому ми наполягаємо на розширенні Державної мовної програми для задоволення потреб українства в еміграції, зберігаючи нашу націю як єдину глобальну спільноту.

Ми увійшли у 2026 рік із чіткою візією: від оборони – до стратегічного утвердження. Наші рекомендації Уряду та органам влади спрямовані на посилення відповідальності посадовців, повну деокупацію публічного простору від ворожих символів та створення цифрової інфраструктури майбутнього.

Воля до мови – це воля до Перемоги. Ми будемо Україну, де державна мова є беззаперечним осердям нації, простором нашої свободи та основою державного будівництва.

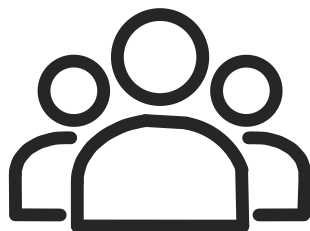
Про нас

Відповідно до Закону України "Про забезпечення функціонування української мови як державної" (далі — Закон про державну мову) Уповноважений із захисту державної мови (далі — Уповноважений) є посадовою особою, яку призначає Кабінет Міністрів України строком на п'ять років. Він здійснює свою діяльність незалежно від інших державних органів та посадових осіб. До 8 червня 2025 року повноваження Уповноваженого здійснював Тарас Кремінь. 15 липня 2025 року Кабінет Міністрів України призначив Олену Івановську — доктора філологічних наук, професора Київського національного університету імені Тараса Шевченка — Уповноваженим із захисту державної мови (розпорядження № 713-р).

Уповноважений

Діяльність Уповноваженого зосереджена на всебічному захисті та розвитку української мови та захисті прав громадян на отримання інформації і послуг державною мовою.

Представники

Для забезпечення виконання своїх повноважень Уповноважений призначає представників, кожен із яких є працівником Секретаріату Уповноваженого.

Секретаріат

Організаційне, аналітичне, правове, інформаційне та матеріально-технічне забезпечення діяльності Уповноваженого здійснює Секретаріат Уповноваженого.

Представники Уповноваженого здійснюють повноваження за місцезнаходженням Секретаріату або в іншому місці, визначеному Уповноваженим. Координацію їхньої роботи та контроль за виконанням повноважень здійснює Уповноважений. Станом на квітень 2026 року призначено сімох представників, які безпосередньо перебувають у Києві, Дніпрі, Одесі, Сумах та Харкові.

40

Гранична штатна чисельність працівників Секретаріату

28 169,3

тис. грн

Передбачені видатки на 2025 рік (КПКВК 5971010)

99,6 %

Відсоток використання бюджетних призначень

Законом України "Про Державний бюджет України на 2025 рік" були передбачені видатки в сумі 28 169,3 тис. грн на організаційне, експертно-аналітичне, правове, інформаційне та матеріально-технічне забезпечення діяльності Секретаріату Уповноваженого (КПКВК 5971010). Фактичні касові видатки Секретаріату склали 28 062,3 тис. грн, що становить 99,6 % від обсягу бюджетних призначень.

Основні завдання Уповноваженого

До основних завдань Уповноваженого із захисту державної мови належать:

Сприяння функціонуванню української мови як державної у всіх сферах суспільного життя

Контроль за виконанням законодавства про державну мову та реагування на його порушення

Захист державної мови та забезпечення права громадян на отримання інформації та послуг українською мовою

Усунення перешкод у користуванні державною мовою

Основні повноваження Уповноваженого

З метою виконання покладених завдань Уповноважений наділений такими повноваженнями:

Розгляд скарг громадян щодо порушення їхніх мовних прав

Здійснення заходів державного контролю за застосуванням державної мови

Притягнення до відповідальності за порушення законодавства про державну мову

Проведення моніторингу дотримання законодавства про державну мову

Надання висновків та рекомендацій органам державної влади й місцевого самоврядування щодо застосування державної мови

Внесення пропозицій Кабінетові Міністрів України щодо вдосконалення законодавства у сфері мовної політики

РОЗДІЛ 1.

ДІЯЛЬНІСТЬ УПОВНОВАЖЕНОГО ІЗ ЗАХИСТУ ДЕРЖАВНОЇ МОВИ У 2025 РОЦІ

2025

ключові показники

2888

скарг опрацьовано

1005

заходів державного контролю завершено

74.5 %

порушень усунуто

706

постанов, винесених у справах про
адмінправопорушення

783

санкцій застосовано

26

нормативних актів опрацьовано

170

висновків та рекомендацій надано

7

моніторингів проведено

3.8млн

переглядів публікацій у соціальних мережах

99.6 %

бюджетних призначень використано

Опрацювання повідомлень про порушення

Уповноважений з метою реалізації покладених на нього завдань, серед іншого, розглядає скарги фізичних і юридичних осіб на дії та бездіяльність органів державної влади, місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій усіх форм власності, інших юридичних і фізичних осіб щодо дотримання вимог законодавства про державну мову.

2888

Скарг надійшло до Уповноваженого у 2025

+32,1 %

Загальне зростання кількості скарг порівняно з 2024 роком

У 2025 році до Уповноваженого надійшло 2888 скарг на порушення мовних прав громадян, що на 702 скарги більше, ніж у 2024 році (2186 скарг). Загальне зростання становить 32,1 %, що свідчить про посилення суспільної уваги до питань дотримання мовного законодавства та прагнення громадян захищати свої мовні права.

- Питання роботи зі зверненнями громадян перебувають на постійному контролі Уповноваженого. Усі звернення були розглянуті відповідно до вимог законодавства. Детальна інформація про їх зміст, зокрема про типові порушення, міститься у відповідних розділах цього звіту.

Аналіз скарг за сферами

Скарги громадян охоплювали широке коло питань із різних сфер суспільного життя. Як і торік, майже половина всіх звернень (1426 скарг, або 49,4% від загальної кількості) стосувалася сфери обслуговування. Вона охоплює мову інтернет-представництв суб'єктів господарювання (сайти, сторінки в соцмережах), надання інформації про товари та послуги, а також безпосереднє спілкування зі споживачами. Для порівняння: у 2024 році таких повідомлень було 1169, що становило 53,5% від загальної кількості звернень.

1426

Кількість скарг щодо сфери обслуговування

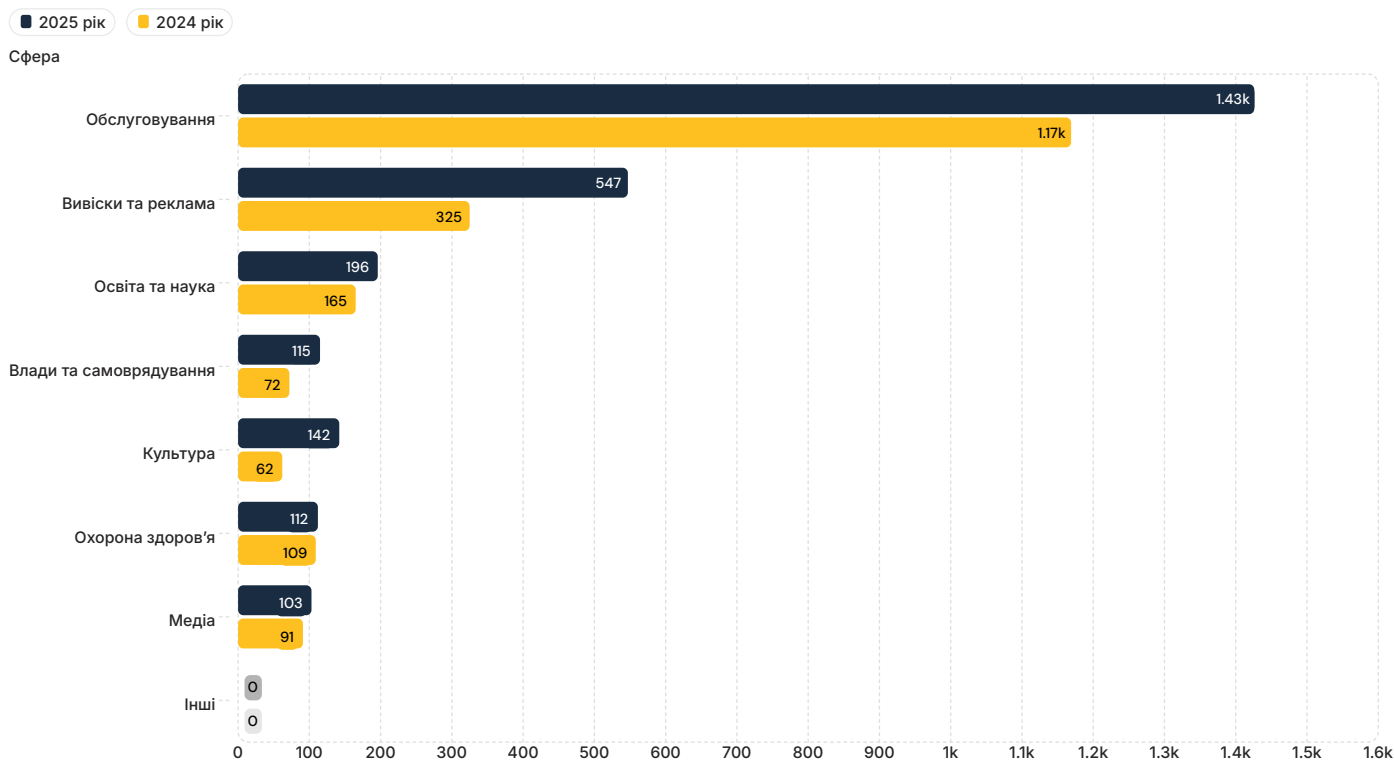

49,4 %

Частка скарг щодо сфери обслуговування від загальної кількості скарг

Динаміка скарг за сферами (2024-2025)

Крім сфери обслуговування, де зростання становить 22% (або на 257 повідомлень більше), суттєве збільшення кількості звернень спостерігається у сфері реклами та інформації для загального ознайомлення — 547 звернень порівняно з 325 у 2024 році (зростання на 68,3%). Помітно зросла кількість звернень і щодо органів державної влади та місцевого самоврядування — 115 звернень проти 72 торік (на 59,7% більше).

Найбільше зростання зафіксовано у сфері культури: кількість скарг зросла більш ніж удвічі — з 62 у 2024 році до 142 у 2025 році (на 129 %). Також збільшилася кількість звернень у сфері трудових відносин — з 5 до 12 (на 140 %).

Помірне зростання кількості скарг спостерігалось у сферах освіти та науки (зі 165 до 196; 18,8 %), медіа (з 91 до 103; 13,2 %), транспорту (з 58 до 70; 20,7 %) та книговидання і книгорозповсюдження (з 27 до 43; 59,3 %).

Водночас у низці сфер зафіксовано зменшення кількості звернень. Зокрема, у діяльності органів правопорядку, Збройних Сил України та інших силових структур кількість звернень зменшилася з 43 до 33 (на 23,3%), а у сфері спорту — з 28 до 26 (на 7,1%). Кількість звернень щодо діяльності установ державної та комунальної форм власності залишилася незмінною (по 16 у 2024 та 2025 роках).

Майже без змін залишилася й кількість скарг у сфері охорони здоров'я — 112 у 2025 році порівняно з 109 у 2024 році (зростання на 2,8 %).

Аналіз скарг за регіонами

Упродовж кількох років поспіль до регіонів із найбільшою кількістю звернень щодо порушення мовних прав стабільно належать місто Київ, Одеська, Харківська та Дніпропетровська області. У 2025 році на них припадало 76,1% усіх звернень щодо порушення мовного законодавства, які надійшли на адресу Уповноваженого.

4 регіони-лідери

м. Київ, Одеська, Харківська та Дніпропетровська області

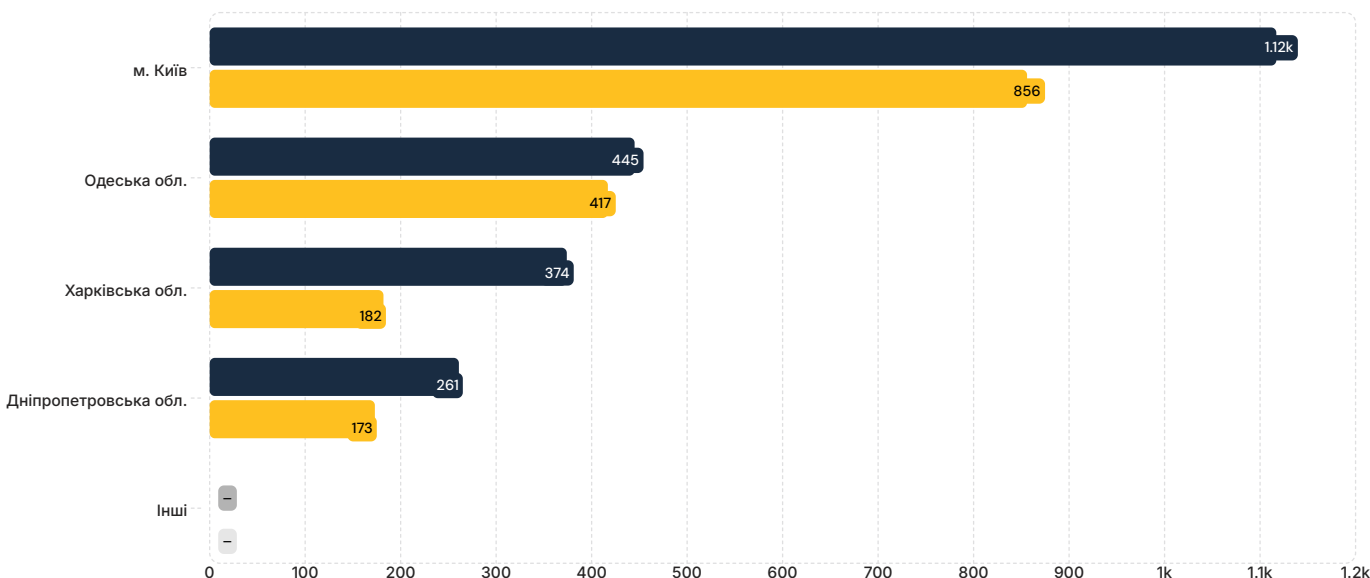
76,1%

Частка цих регіонів у загальній кількості повідомлень про порушення у 2025 році

Динаміка скарг за регіонами (2024-2025)

Найбільша кількість скарг у 2025 році традиційно стосувалася міста Києва — 1117 звернень, що на 261 звернення більше, ніж у 2024 році (зростання на 30,5%). Високі показники також характерні для Одеської області — 445 звернень (на 6,7% більше), Харківської, де кількість звернень зросла зі 182 до 374 (на 105,5%), а також Дніпропетровської — 261 звернення (на 50,9% більше).

■ 2025 рік ■ 2024 рік

Географія скарг свідчить про їх концентрацію у найбільших мегаполісах, зокрема в Києві, Одесі, Харкові та Дніпрі. Така тенденція підтверджує, що питання дотримання мовних прав є найбільш гострим саме у великих містах та промислових центрах України, передусім у східних та південних регіонах. Це вказує на необхідність посилення державного контролю в урбанізованих громадах.

Державний контроль за застосуванням державної мови

З метою захисту державної мови від нехтування вимогами обов'язкового її застосування, визначеними Законом про державну мову, Уповноважений здійснює державний контроль за застосуванням державної мови органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим, місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями державної і комунальної форм власності, їхніми посадовими та службовими особами, а також громадськими об'єднаннями, політичними партіями та іншими юридичними особами, їхніми посадовими особами.

Упродовж 2025 року тривала робота щодо 1117 заходів державного контролю за застосуванням державної мови. Із цієї кількості 1005 заходів було завершено протягом звітного року, тоді як строк виконання 112 заходів, розпочатих наприкінці 2025 року, припадає уже на 2026 рік.

Порівняльний аналіз із даними попереднього року свідчить про суттєве зростання кількості заходів державного контролю. Так, у 2024 році здійснювалася робота щодо 714 заходів, із яких 608 було завершено, а 106 — розпочатих у 2024-му — завершувалися вже у 2025 році. Таким чином, у 2025 році загальна кількість заходів державного контролю, над якими тривала робота, зросла на 56% (на 401 захід), а кількість завершених заходів збільшилася на 65,3% (на 397).

1005

Завершених заходів державного контролю у 2025 році

+65,3 %

Зростання кількості заходів державного контролю порівняно з 2024 роком

Аналіз результатів завершених заходів державного контролю свідчить про значну частку виявлених порушень. Із 1005 заходів, завершених у 2025 році, у 773 випадках встановлено порушення вимог Закону про державну мову, що становить 76,9% від загальної кількості завершених заходів. Для порівняння: у 2024 році порушення було встановлено у 439 із 608 завершених заходів, що становило 72,2%.

773

Заходи, за результатами яких встановлено порушення

76,9 %

Частка заходів державного контролю, за результатами яких встановлено порушення

❑ 2025 рік характеризується як кількісним збільшенням проведених заходів державного контролю, так і зростанням частки виявлених порушень.

Усунення порушень

У 2025 році за результатами проведеної роботи 548 порушень усунуто повністю, ще 31 — частково. Це свідчить про те, що відповідні суб'єкти господарювання вживають заходів щодо приведення своєї діяльності у відповідність до вимог мовного законодавства. Загалом частка усунутих порушень становить 74,5% від загальної кількості встановлених. Для порівняння: у 2024 році в 303 випадках суб'єкти правопорушень вжили заходів щодо приведення своєї діяльності у відповідність до вимог законодавства про державну мову, а у 28 випадках порушення було усунуто частково. Загальна частка усунутих порушень у 2024 році становила 75,4%.

548

Порушень усунуто за результатами
проведеної роботи

74,5 %

Частка усунутих порушень від
загальної кількості встановлених

Таким чином, попри суттєве зростання кількості заходів державного контролю та відповідно виявлених порушень у 2025 році, рівень їх усунення залишається стабільно високим і корелює із показником попереднього року. Це свідчить про належну ефективність заходів реагування та поступове приведення суб'єктами господарювання своєї діяльності у відповідність до вимог законодавства про державну мову.

Оголошення попередження

У разі встановлення за результатами заходів державного контролю порушення суб'єктами господарювання вимог статті 30 Закону про державну мову (сфера обслуговування споживачів), до таких суб'єктів застосовуються заходи реагування, передбачені законодавством. Так, відповідно до статті 57 Закону про державну мову, у разі виявлення відповідного порушення складається акт про результати здійснення контролю за застосуванням державної мови та оголошується попередження з вимогою усунути порушення протягом 30 днів.

Упродовж 2025 року за результатами заходів державного контролю суб'єктам господарювання оголошено **284 попередження**. Для порівняння: у 2024 році таких попереджень було 159.

284

Попереджень оголошено суб'єктам
господарювання у 2025 році за
порушення вимог статті 30 Закону про
державну мову.

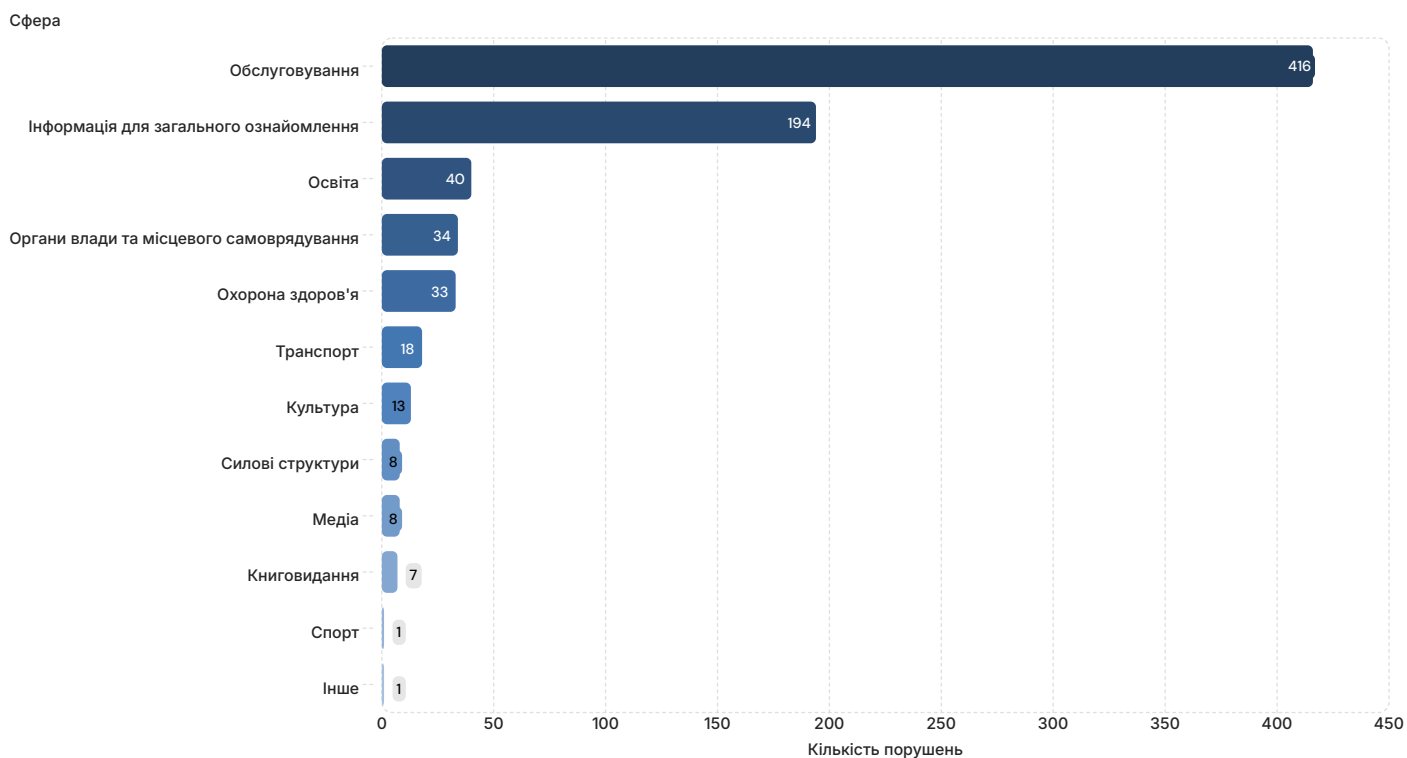

Кількість застосованих попереджень у
2025 році зросла на 125 випадків, що
пов'язано, зокрема, зі збільшенням
кількості заходів державного контролю
та відповідно виявлених порушень у
сфері обслуговування споживачів.

- ❑ Застосування попередження як виду санкції за вчинення порушення вперше спрямоване насамперед на усунення виявлених порушень та приведення діяльності суб'єктів господарювання у відповідність до вимог Закону про державну мову. У разі повторного протягом року порушення застосовується санкція у вигляді штрафу.

Сфери, за якими встановлено порушення за результатами заходів державного контролю

Більшість заходів державного контролю, за результатами яких було встановлено порушення, стосувалися обслуговування споживачів і надання інформації про товари та послуги недержавною мовою (зокрема через інтернет-представництва суб'єктів господарювання) — 416 заходів, що становить 53,8% від загальної кількості заходів державного контролю із встановленими порушеннями. Наступною за кількістю є сфера реклами та інформації для загального ознайомлення — 194 заходи (25,1%).

Меншу частку становлять заходи державного контролю, за результатами яких встановлено порушення у сферах освіти — 40 випадків (5,2 %), діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування — 34 (4,4 %), а також у сфері охорони здоров'я — 33 (4,3 %). У сфері транспорту зафіксовано 18 порушень (2,3 %), культури — 13 (1,7%).

Поодинокі порушення встановлено у діяльності представників силових структур та медіа — по 8 порушень (по 1%), у книговиданні та книготорговельній діяльності — 7 (0,9%), а також у сфері спорту та інших напрямках — по одному випадку (по 0,1%).

- Традиційно значна кількість заходів державного контролю, за результатами яких встановлено порушення, стосувалася обслуговування споживачів, а також реклами та інформації для загального ознайомлення. Саме в цих сферах упродовж кількох років фіксується найбільша кількість правопорушень. Це зумовлено тим, що вони охоплюють широкий спектр щоденних комунікацій між суб'єктами господарювання та споживачами, а також формують значну частину публічного інформаційного простору. Відтак контроль у цих сферах і надалі залишається одним із ключових напрямів забезпечення належного застосування державної мови.

Статті Закону про державну мову, порушення вимог яких встановлено за результатами заходів державного контролю

Результати заходів державного контролю свідчать, що 83,7% усіх встановлених порушень припадає на три статті Закону про державну мову. Найчастіше порушувалися вимоги статті 27 (інтерфейси комп'ютерних програм та вебсайтів) — 318 випадків (32,4%). Порушення статті 30, що регулює обслуговування споживачів та надання інформації про товари і послуги, встановлено у 284 випадках (29,0%). Ще 219 порушень (22,3%) стосувалися статті 28 (мова інформації для загального ознайомлення).

83,7 %

усіх встановлених порушень припадає на три статті Закону про державну мову

32,4 %

Стаття 27

Інтерфейси
комп'ютерних
програм та вебсайтів

29,0 %

Стаття 30

Обслуговування
споживачів та
інформація про
товари та послуги

22,3 %

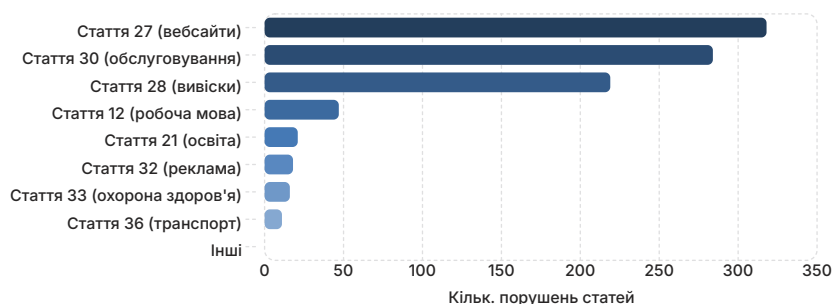
Стаття 28

Інформація для
загального
ознайомлення

Окрім трьох ключових статей, на які припадає основна частка порушень, решта випадків (16,3%) розподіляється між іншими сферами суспільного життя. Найбільшу питому вагу серед них становлять порушення вимог статті 12 (мова робочого спілкування) — 4,8% (47 випадків); статті 21 (сфера освіти) — 2,1% (21 випадок); статті 32 (реклама) — 1,8% (18 випадків); статті 33 (охорона здоров'я) — 1,6% (16 випадків).

Дещо менше зафіксовано порушень статті 36 (сфера транспорту) — 1,1% (11 випадків). По 0,9% (9 випадків) припадає на порушення статті 16 (діяльність правоохоронних органів), статті 25 (друковані медіа) та статті 26 (книговидання та книгорозповсюдження). Крім того, 9 випадків (0,9%) стосуються невиконання законних вимог Уповноваженого (ст. 188–53 КУПАП).

Встановлено також поодинокі порушення вимог статті 23 (культура) — 0,5% (5 випадків) та статті 15 (оборона) — 0,2% (2 випадки). Крім того, по 0,1% (1 випадок) припадає на порушення вимог статей 9, 10, 13 і 20 Закону про державну мову.

Регіони, у яких встановлено порушення за результатами заходів державного контролю

Понад три чверті всіх виявлених порушень (75,1%) припадає на чотири регіони. Найбільшу їх кількість встановлено у місті Києві — 272 (35,2% від загальної кількості), Одеській — 147 (19,0%), Харківській — 106 (13,7%) та Дніпропетровській — 56 (7,2%) областях. Зазначена тенденція безпосередньо корелює зі структурою звернень громадян: більшість скарг, для перевірки яких заходи державного контролю є основним інструментом реагування, також стосуються міста Києва, Одеської, Харківської та Дніпропетровської областей. Як зазначалося вище, на ці регіони припадає 76,1% скарг.

75,1 %

встановлених у 2025 році порушень припадає на чотири регіони:

35,2 %

Київ

19,0 %

Одеська область

13,7 %

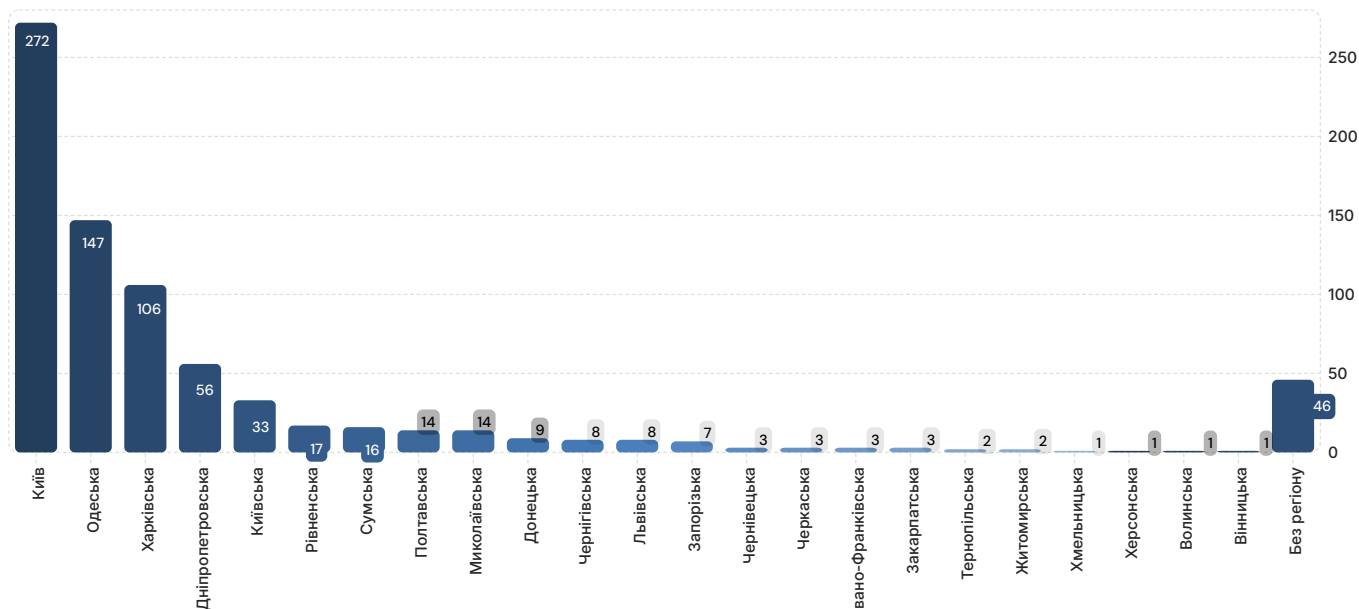
Харківська область

7,2 %

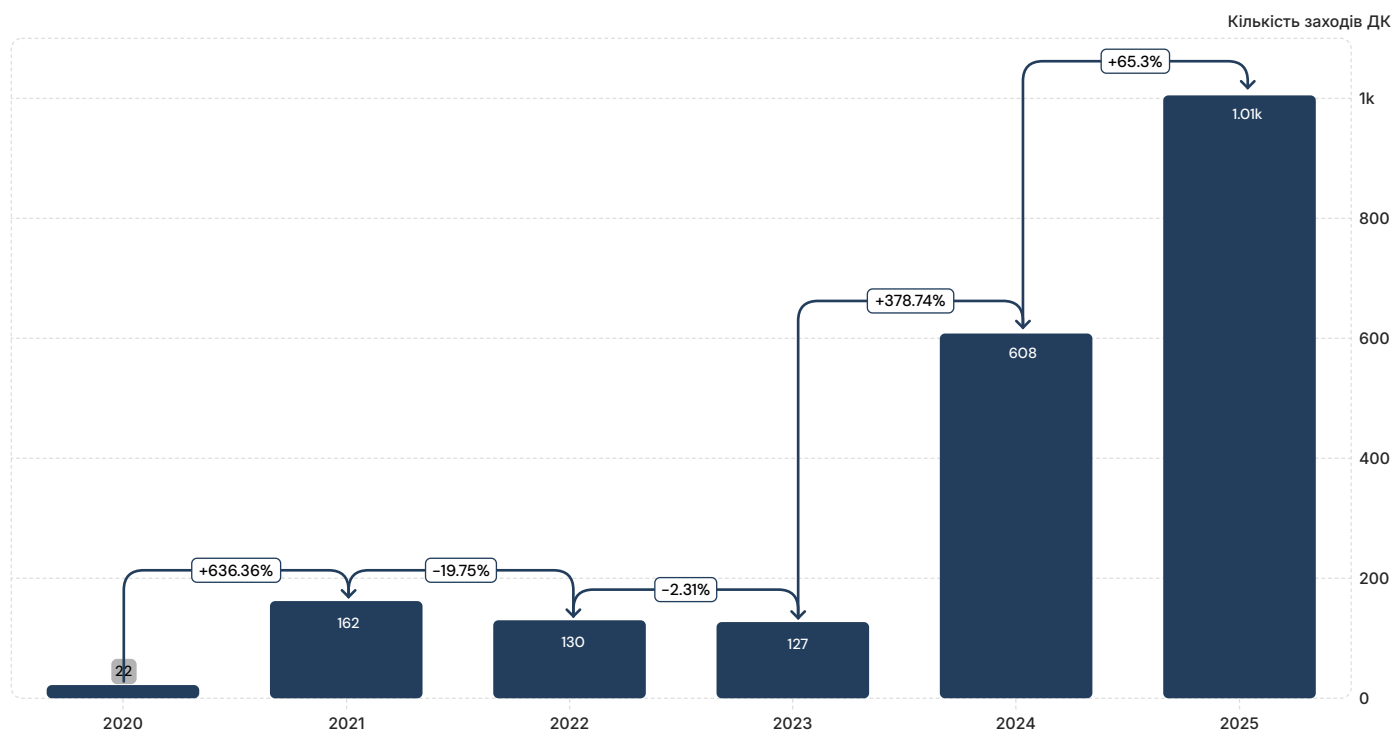
Дніпропетровська область

В інших регіонах кількість встановлених порушень є значно меншою. Зокрема, у Київській області зафіксовано 33 порушення (4,3%), у Рівненській — 17 (2,2%), Сумській — 16 (2,1%), Полтавській та Миколаївській — по 14 (1,8%). У решті областей показники не перевищують 1–1,2% від загальної кількості, а в окремих регіонах зафіксовано лише поодинокі випадки. У Кіровоградській області порушень не встановлено.

Динаміка заходів державного контролю

Заходи державного контролю є одним із ключових інструментів захисту державної мови та встановлення фактів нехтування вимогами законодавства щодо її обов'язкового застосування органами влади, підприємствами, установами, організаціями та їхніми посадовими особами. Статистичні дані свідчать про стрімке щорічне збільшення кількості проведених контрольних заходів, що природно пов'язане з поступовим набранням чинності різними статтями Закону про державну мову, а також із організаційним розвитком інституту Уповноваженого та його Секретаріату.

Зокрема, динаміка заходів державного контролю у 2020–2025 роках відображає етап інституційного становлення Секретаріату. Після періоду формування у 2020 році, вже у 2021 році кількість завершених заходів державного контролю зросла на 636,4%.

Після певного спаду в 2022 та 2023 роках, зумовленого повномасштабним вторгненням і безпековими викликами, 2024 та 2025 роки відзначилися винятковим зростанням показників. У 2024 році кількість заходів ДК зросла на 378,7% порівняно з 2023 роком (з 127 до 608 заходів), що відповідає майже п'ятикратному збільшенню за один календарний рік. У 2025 році позитивна тенденція закріпилася: кількість заходів сягнула 1005, що становить ще 65,3% приросту до вже високого показника попереднього року.

Таке стрімке зростання кількості заходів державного контролю є прямим наслідком збільшення організаційної спроможності Уповноваженого та його Секретаріату (поступово було вкомплектовано штат, розроблено методичні та нормативні документи, налагоджено механізм взаємодії з іншими органами щодо обміну інформацією), а також збільшення активності громадян в захисті своїх прав шляхом подання скарг Уповноваженому. Цьому зокрема сприяли інформаційно-роз'яснювальні кампанії. З огляду на зростання поінформованості громадян про норми Закону про державну мову, вимоги до скарг, способи їх подачі, кількість заходів державного контролю в наступні роки, очевидно, також буде збільшуватись.

Притягнення до адміністративної відповідальності

У 2025 році Уповноважений виніс 706 постанов у справах про адміністративні правопорушення, що більш ніж удвічі перевищує показник 2024 року (332). Таке зростання зумовлене збільшенням кількості проведених заходів державного контролю, що, як зазначалося вище, стало можливим завдяки підвищенню якості скарг, а також зростанню чисельності представників Уповноваженого, які здійснюють перевірки та опрацьовують відповідні матеріали.

706

Постанов винесено у справах про адміністративне правопорушення у 2025 році

+112,7%

Відсоткове зростання кількості постанов порівняно з 2024 роком

У 404 випадках на осіб, винних у вчиненні адміністративного правопорушення, накладено адміністративні стягнення у вигляді попередження, що становить 57,2 % від загальної кількості постанов (у 2024 році — 44,3 %).

У 95 випадках застосовано стягнення у вигляді штрафу (13,5 %). У 2024 році цей показник становив 29,2 %.

У 196 випадках (27,6%) порушення вимог Закону про державну мову було встановлено, проте провадження довелося закрити у зв'язку із закінченням двомісячного строку накладення адміністративного стягнення, передбаченого статтею 38 КУпАП. Зауважимо, що зазначений строк не повною мірою враховує особливості правозастосування, оскільки належне документування порушення, проведення перевірки та розгляд справи часто потребують тривалішого часу. Ще в 11 випадках (1,5%) справи було закрито у зв'язку з відсутністю складу адміністративного правопорушення. Загалом частка закритих проваджень становить 29,3%, тоді як у 2024 році цей показник склав 26,5%.

Упродовж 2025 року 18 постанов у справах про адміністративні правопорушення оскаржувалися в судах першої та апеляційної інстанцій. У 5 випадках суди ухвалили рішення про задоволення позовів, а постанови Уповноваженого про накладення адміністративного стягнення скасували. У 7 випадках суд відмовив у задоволенні позову, відтак відповідні рішення Уповноваженого набрали законної сили. Ще 6 постанов станом на квітень 2026 року перебувають у судовому провадженні.

Частка скасованих постанов по справі про адміністративне правопорушення у загальній кількості винесених становить 0,7 % (або 5 з 706).

Структура застосованих санкцій

У 2025 році за результатами розгляду адміністративних справ про порушення вимог Закону про державну мову було застосовано 499 санкцій, що у 2,04 раза більше (+104,5 %), ніж у 2024 році (244 санкції).

499

Санкцій застосовано у 2025 році за результатами розгляду адміністративних справ

+104,5 %

Відсоткове зростання кількості застосованих санкцій порівняно з 2024 роком

Уповноважений наділений дискреційними повноваженнями щодо обрання виду адміністративного стягнення за правопорушення, вчинене вперше (частина четверта статті 188-52 КУпАП). Здійснюючи свої повноваження, Уповноважений має право ухвалювати рішення з певною свободою розсуду — обирати з кількох юридично допустимих варіантів той, що є найбільш доцільним з огляду на обставини конкретної справи. Відтак, у разі вчинення правопорушення вперше, до суб'єкта може бути застосовано адміністративне стягнення у вигляді як попередження, так і штрафу.

У 2025 році переважно застосовувалося адміністративне стягнення у вигляді попередження. Так, попередження винесено у 404 (81 % від загальної кількості санкцій) випадках, тоді як штраф — у 95 (19 %).

81 %

Частка попереджень від загальної кількості санкцій у 2025 році (404 випадки)

19 %

Частка штрафних санкцій від загальної кількості у 2025 році (95 випадків)

Така практика зумовлена, зокрема, тим, що значна частина суб'єктів господарювання, у діяльності яких під час заходів державного контролю було встановлено порушення вимог Закону про державну мову, усуває їх ще до винесення постанови у справі про адміністративне правопорушення. Факт добровільного усунення порушення розглядається як обставина, що пом'якшує відповідальність, і враховується Уповноваженим під час визначення виду адміністративного стягнення.

У 2025 році загальна кількість застосованих санкцій становила 783. Цей показник сформовано з урахуванням результатів розгляду справ про адміністративні правопорушення, а також враховує попередження, оголошені суб'єктам господарювання за порушення ними вимог статті 30 Закону про державну мову.

783

Загальна кількість санкцій та заходів реагування, застосованих у 2025 р.

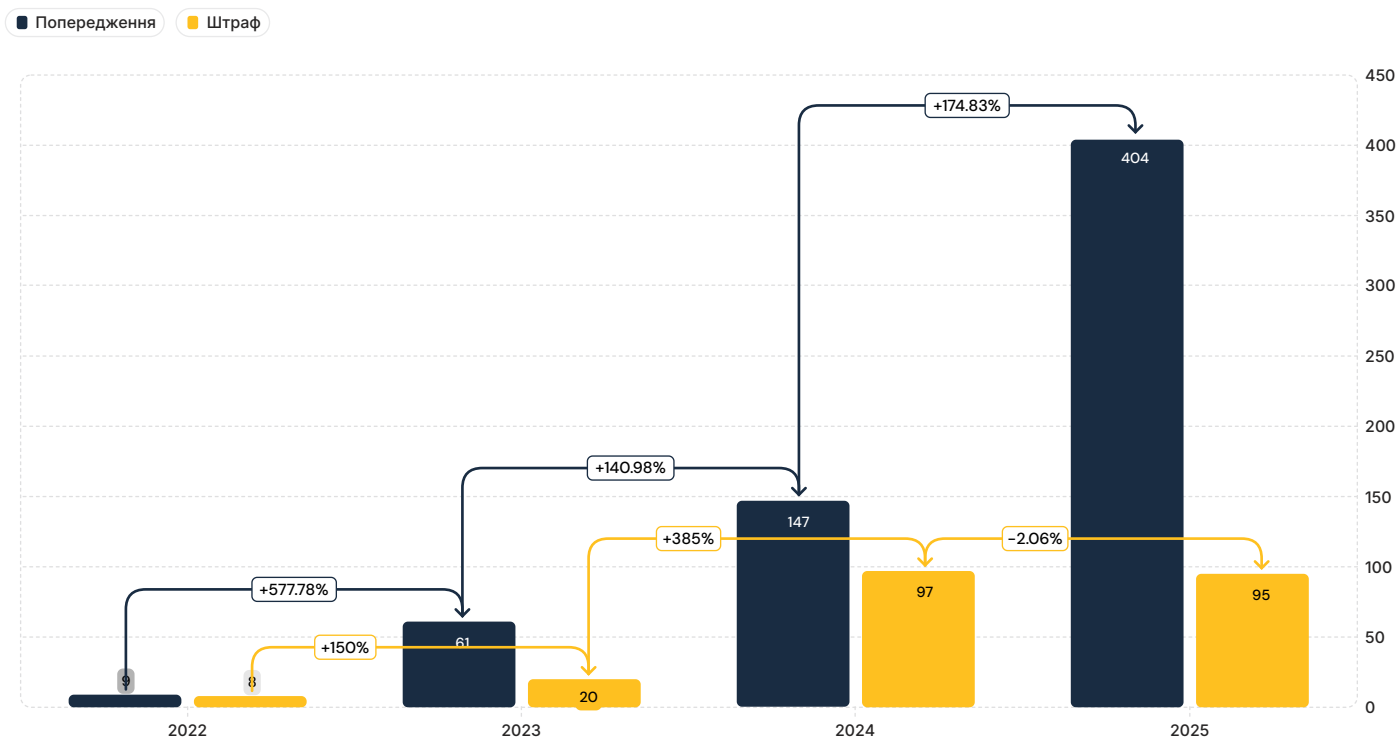
+94,3 %

Відсоткове зростання кількості всіх застосованих санкцій порівняно з 2024 р.

- ❑ У 2025 році Уповноважений застосував 499 адміністративних санкцій. Крім того, винесено 284 попередження суб'єктам господарювання за результатами заходів державного контролю (щодо порушень статті 30 Закону про державну мову). Для порівняння: у 2024 році цей показник становив 403.

Динаміка застосованих санкцій

Аналіз застосування адміністративних санкцій упродовж 2022–2025 років свідчить про суттєве зростання кількості ухвалених постанов. Якщо у 2022 році було застосовано 17 санкцій, то у 2023 році їх кількість зросла до 81 (збільшення на 376,5%). У 2024 році показник зріс до 244 (+201,2% порівняно з 2023 роком), а у 2025 році — до 499 (+104,5% порівняно з 2024 роком). Слід зауважити, що у 2022 році Уповноважений лише отримав право накладати адміністративні стягнення у вигляді штрафів, чим зумовлені порівняно невисокі показники початкового періоду.

Упродовж 2022–2025 років суттєво змінилося співвідношення видів застосованих санкцій, зокрема зафіксовано стрімке зростання кількості попереджень. Якщо у 2022 році цей показник між видами стягнень був майже однаковим (9 попереджень та 8 штрафів), то в наступні роки частка попереджень почала переважати. Так, у 2023 році вони становили 75,3% від загальної кількості застосованих санкцій (61 випадок), тоді як частка штрафів складала 24,7% (20 випадків). У 2024 році спостерігалось певне зменшення питомої ваги попереджень: зафіксовано 147 випадків, що становило 60,2%, тоді як частка штрафів зросла до 39,8% (97 випадків). У 2025 році частка попереджень знову істотно збільшилася і сягнула свого пікового значення — 81,0%, при цьому на штрафи припало лише 19,0%.

- Зростання частки попереджень у загальній структурі застосованих санкцій свідчить, серед іншого, про зміну поведінки самих порушників, зокрема про підвищення готовності суб'єктів господарювання до усунення порушень невідкладно. Більшість із них визнає факт порушення та оперативно приводить свою діяльність у відповідність до вимог Закону про державну мову. Зауважимо: діяльність Уповноваженого спрямована насамперед на усунення порушень та запобігання їх повторенню, а не на каральні заходи.

Санкції за статтями Закону про державну мову

У 2025 році 83,8% постанов у справах про адміністративні правопорушення (418 із 499), за якими було застосовано санкції, припадає на дві статті Закону про державну мову. Зокрема, у 287 випадках осіб було притягнуто до відповідальності за порушення статті 27 (державна мова в інтерфейсах комп'ютерних програм та на вебсайтах), що становить 57,5% від загальної кількості санкцій. Ще у 131 випадку відповідальність наставала за порушення статті 28 (державна мова у сфері інформації для загального ознайомлення) — це 26,3%. Подібна тенденція спостерігалася і у 2024 році: тоді за порушення цих двох статей було застосовано 208 санкцій із 244 (146 або 59,8% — за статтю 27 та 62 або 25,4% — за статтю 28), що сукупно становило 85,2% від загальної кількості.

83,8 %

усіх постанов, за якими було застосовано санкції, припадає на дві статті Закону про державну мову

57,5 %

Стаття 27

Інтерфейси комп'ютерних програм та вебсайтів

26,3 %

Стаття 28

Інформація для загального ознайомлення

Також у 2025 році зафіксовано зростання кількості санкцій за низкою інших статей Закону про державну мову. Зокрема, суттєво збільшився показник стягнень за невиконання законних вимог Уповноваженого (стаття 188–53 КУпАП) — з 1 випадку у 2024 році до 15 у 2025 році. Крім того, зріс обсяг санкцій за порушення статті 32 (сфера реклами) — з 0 до 12 випадків, статті 25 (сфера друкованих медіа) — з 2 до 7, статті 26 (сфера книговидавництва та книгорозповсюдження) — з 1 до 8, а також статті 36 (сфера транспорту) — з 0 до 6 випадків. Збільшилася також кількість санкцій за порушення статті 30 (сфера обслуговування споживачів) — з 2 до 8 випадків.

Водночас за окремими статтями кількість застосованих санкцій залишилася незначною або дещо зменшилася. Зокрема, за порушення статті 21 (сфера освіти) у 2025 році застосовано 8 санкцій проти 10 у 2024 році, а за порушення статті 33 (сфера охорони здоров'я) — 1 проти 2.

У низці сфер у 2025 році санкції не застосовувалися. Це стосується, зокрема, статті 13 (діловодство), статті 15 (державна мова у військових формуваннях), статті 16 (державна мова в органах правопорядку), статті 22 (сфера науки) та статті 35 (сфера електронних комунікацій та поштового зв'язку). Водночас у 2024 році в деяких із зазначених сфер фіксувалися поодинокі випадки притягнення до відповідальності.

Загалом структура застосованих санкцій у 2025 році за статтями залишилася подібною до показників попереднього року: основна їх частка й надалі припадає на порушення у сфері цифрових сервісів та інформації для загального ознайомлення.

Моніторинг виконання законодавства про державну мову

У 2025 році на виконання пункту 2 частини четвертої статті 49 Закону про державну мову було проведено 7 моніторингів на предмет виконання законодавства та виявлення особливостей застосування української мови в сферах медіа, освіти, культури та діяльності органів місцевого самоврядування.

Друковані медіа

Розповсюджувачі друкованих медіа у Дніпрі, Одесі та Сумах.

Приватні освітні заклади

Заклади загальної середньої освіти (Київ, Дніпро, Одеса, Харків), що фінансуються фізичними та/або юридичними особами.

Театри

Діяльність театрів комунальної та державної форми власності під час виконання вистав недержавною мовою.

Онлайн-медіа

Суб'єкти у сфері онлайн-медіа, зареєстровані Нацрадою.

Місцеві ради

Пленарні засідання місцевих рад територіальних громад.

Аудіальні медіа

Суб'єкти загальнонаціонального радіомовлення.

Аудіовізуальні медіа

Суб'єкти загальнонаціонального телемовлення

Загалом, результати цих досліджень вказують, що українська мова залишається основним засобом комунікації у діяльності досліджуваних суб'єктів, що підкреслює стійкість її позицій у суспільному житті.

Результати моніторингу виконання законодавства про державну мову у 2025 році

У 2025 році моніторинг виконання законодавства про державну мову виявив відчутні позитивні тенденції в різних сферах суспільного життя. Загальні результати свідчать про зміцнення позицій української мови попри виклики, які все ще залишаються й потребують системної роботи для їх подолання.

Онлайн-медіа

98,5% вебсайтів мають україномовну версію, яка у 88,8% випадків завантажується за замовчуванням. 92,1% сторінок у соціальних мережах ведуться державною мовою.

Театри

Театри комунальної та державної форм власності мають технічні можливості для забезпечення перекладу вистав, виконаних недержавною мовою, і здійснюють його за допомогою електронних табло або шляхом поширення серед глядачів інформаційних матеріалів державною мовою.

Приватні освітні заклади

Відповідно до отриманої інформації, українська мова є основною мовою освітнього процесу в приватних школах Києва, Дніпра, Харкова та Одеси. 98,6% закладів (282 із 286) здійснюють навчання виключно державною мовою. У Харкові, попри наявність класів із навчанням російською мовою, спостерігається стійка динаміка переходу учнів на українськомовні програми.

Друковані медіа

Випадки розповсюдження друкованих медіа виключно недержавною мовою зафіксовано лише у 5 із 50 досліджених місць продажу (10%). Великі мережеві організації відмовилися від реалізації російськомовних видань або суттєво скоротили їхню кількість, тоді як у невеликих кіосках практика їх поширення подекуди зберігається.

Радіо

Частка пісень державною мовою досягла пікового показника за останні роки — 68,1%. Не зафіксовано жодного випадку трансляції пісень російською мовою чи використання недержавної мови під час ведення програм.

Телебачення

Частка виключно українськомовних телеканалів зросла з 44,4% до 50%.

Дотримуються вимоги мовного законодавства в прямих етерах за участі представників влади.

Місцеві ради

Кількість місцевих рад, під час пленарних засідань яких фіксувалося використання мови, відмінної від державної, зменшилася з 12 до 5.

Детальніше результати проведених моніторингів, зокрема зафіксовані позитивні та негативні тенденції, аналізуються у відповідних розділах цього звіту.

Надання висновків та рекомендацій, інформаційно-роз'яснювальна робота

Протягом 2025 року надано 170 офіційних висновків та рекомендацій органам влади щодо застосування української мови у різних сферах.

170

Висновків та рекомендацій надано органам влади та місцевого самоврядування у 2025 році.

Рекомендації Уповноваженого охоплювали широкий спектр питань, забезпечуючи всебічне регулювання застосування державної мови в різних сферах суспільного життя.

Тематика наданих рекомендацій

Державна мова у сфері інформації для загального ознайомлення

Державна мова у діяльності державних органів та їх посадових осіб

Формування українськомовного освітнього середовища

Державна мова під час судового процесу

Порядок зарахування учнів до закладів загальної середньої освіти

Виконання офіційних назв органів державної влади

Застосування державної мови у туристичній галузі

Стандарти транслітерації українських текстів

Мова спілкування працівників прикордонної служби з громадянами України

Публічне відтворення російськомовного культурного продукту

Захисту мовних прав українців за кордоном

Мова виконання написів на пам'ятних знаках

Також протягом року Уповноважений активно надавав роз'яснення норм Закону про державну мову громадськості, інформував громадян про їхні права, способи захисту та порядок реагування на порушення.

Нормотворча діяльність

Одним із важливих інструментів Уповноваженого у захисті української є підготовка та подання Кабінету Міністрів України пропозицій щодо внесення змін до законодавства з метою зміцнення позицій державної мови. Відповідно до Регламенту Кабінету Міністрів України, у разі підготовки проекту урядового акта з питань, що стосуються функціонування і застосування української мови як державної, такий проект акта обов'язково надсилається на розгляд Уповноваженому. В окремих випадках, свої зауваження та пропозиції щодо певних законопроектів Уповноважений надає для врахування комітетами Верховної Ради України.

Упродовж 2025 року опрацьовано 24 проекти нормативно-правових актів: 9 проектів законів України, 8 проектів актів Кабінету Міністрів України та 7 проектів наказів центральних органів виконавчої влади.

Серед законопроектів, щодо яких Уповноважений висловлював свою позицію:

Проект Закону про внесення змін до Закону України "Про судоустрій і статус суддів" щодо зміни найменування місцевих загальних судів <i>реєстр. № 12351 від 23.12.2024</i>	Проект Закону України "Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення процедури визначення рівня володіння українською мовою"
Проект Закону України "Про внесення змін до деяких законів щодо використання мови в освітньому процесі" <i>реєстр. № 13072 від 11.03.2025</i>	Проект Закону України "Про внесення змін до деяких законів України у зв'язку з оновленням офіційного перекладу Європейської хартії регіональних або міноритарних мов" <i>реєстр. № 14120 від 13.10.2025</i>
Проекти законів про внесення змін до деяких законів щодо посилення прав осіб, які належать до національних меншин (спільнот)	Проект Закону України "Про професійну освіту" <i>реєстраційний номер 13107-Д від 11.04.2025</i>

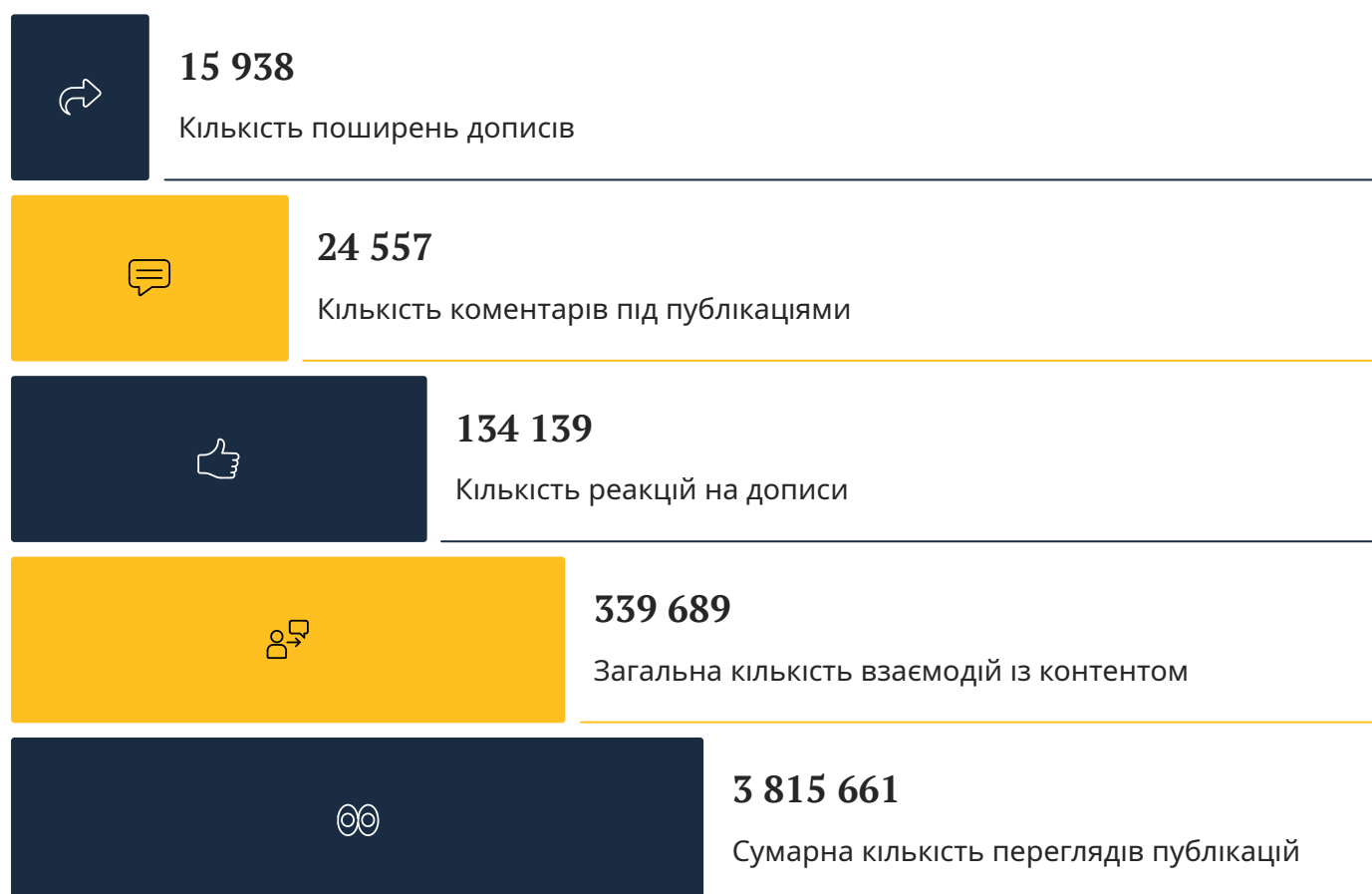
У 2025 році розпочала роботу створена з ініціативи Уповноваженого та Комітету ВРУ з питань гуманітарної та інформаційної політики Робоча група з напрацювання змін до законодавства, покликаних посилити утвердження і захист державної мови.

Уповноважений підготував та подав на розгляд Робочої групи комплексні зміни, що стосуються унормування мови надання послуг, уточнення вимог до української як обов'язкової мови виконання трудових функцій та гарантування її застосування у сфері трудових відносин, деталізують вимоги до мови інтернет-представництв, зокрема щодо відеоконтенту та комунікації у соціальних мережах. Окрему увагу приділено вдосконаленню процедур реагування та посилення відповідальності за порушення мовного законодавства.

Інформування громадськості про вимоги Закону про державну мову та діяльність Уповноваженого

Одним із ключових інструментів комунікації та інформування громадськості про діяльність Уповноваженого та вимоги мовного законодавства у 2025 році залишалася офіційна сторінка інституції у Facebook. Упродовж року тут оприлюднювалися роз'яснення норм Закону, результати заходів державного контролю, а також висвітлювалися суспільні ініціативи на підтримку української мови. Загалом за звітний період було підготовлено та опубліковано близько 300 дописів, що дозволило забезпечити сталий зв'язок із громадськістю та актуалізувати питання мовної політики.

Результати залученості аудиторії Facebook

Основна аудиторія офіційної сторінки — громадяни України (87,6%). Водночас спостерігався стабільний інтерес із боку міжнародної спільноти, зокрема користувачів із Польщі, Німеччини, Італії, США та Великої Британії, що свідчить про міжнародний резонанс української мовної політики. Найактивнішою виявилася вікова група 35–54 роки: це підтверджує високу зацікавленість найбільш соціально активної частини суспільства питаннями захисту мовних прав.

Офіційний вебсайт

Упродовж 2025 року регулярно оновлювався офіційний вебсайт Уповноваженого <https://mova-ombudsman.gov.ua/> — опубліковано 265 новин про діяльність інституції, роз'яснення законодавства, результати державного контролю та актуальні мовні ініціативи.

165000+

Загальна кількість переглядів сторінок на сайті

115000

Кількість сеансів користувачів

542000+

Сукупна кількість кліків, завантажень та інших дій з контентом

104000+

Кількість унікальних відвідувачів сайту

Основним джерелом відвідувань є органічний пошук (близько 75 тис. сеансів), що свідчить про високий рівень видимості сайту у пошукових системах та суспільний попит на роз'яснення мовного законодавства. Значну частку становлять також прямі переходи (близько 29 тис.), що демонструє формування стабільної аудиторії користувачів, які регулярно звертаються до сайту як до офіційного джерела інформації.

Серед найбільш відвідуваних сторінок — онлайн-ресурси для вивчення української мови, можливість подання скарги про порушення мовного законодавства, інформація про безкоштовні мовні курси та роз'яснення щодо застосування мовного законодавства.

Сайт активно відвідували користувачі з-за кордону — зі США, Німеччини, Польщі та Великої Британії, що свідчить про інтерес до мовної політики України з боку українців за кордоном та міжнародної аудиторії. Таким чином, вебсайт виконує не лише інформаційну функцію, а й слугує ефективним інструментом практичного захисту мовних прав громадян.

Основні напрями співпраці із заінтересованими сторонами

Співпраця із заінтересованими сторонами є важливою передумовою забезпечення належного функціонування державної мови. Взаємодія Уповноваженого з органами державної влади, місцевого самоврядування, інституціями громадянського суспільства та іншими партнерами сприяє комплексному підходу до вирішення актуальних питань утвердження української мови в різних сферах суспільного життя. Зокрема, така співпраця дозволяє посилювати контроль за дотриманням мовного законодавства, формувати спільні підходи та впроваджувати відповідні узгоджені та ефективні рішення.

Розвиток мережі безкоштовних курсів української мови

Ініціатива Уповноваженого щодо формування мережі безоплатних курсів з вивчення української мови реалізується з 2022 року та є складовою стратегії підтримки державної мови. У співпраці з органами влади, місцевого самоврядування, освітніми установами, громадськими організаціями та волонтерськими ініціативами в Україні створено понад 600 майданчиків, де можна безоплатно опанувати або вдосконалити українську мову. Також для іноземців доступні 20 онлайн-ініціатив для вивчення української мови.

Курси пропонують як традиційні офлайн-заняття, так і сучасні дистанційні та онлайн-формати, що забезпечує їхню доступність для якнайширшої аудиторії. Програми навчання розробляються для різних рівнів володіння мовою, задовольняючи потреби як початківців, так і тих, хто бажає покращити свої уже сформовані навички. На офіційному вебсайті Уповноваженого (mova-ombudsman.gov.ua) у розділі "Опанувати мову" регулярно оновлюється інформація про доступні можливості для вивчення української мови в різних регіонах України.

Програми сприяння функціонуванню державної мови на місцевому рівні

Протягом року затверджено та приведено у відповідність до Державної мовної програми 183 таких програм. Загалом в Україні ухвалено понад 600 регіональних та місцевих мовних програм, що свідчить про системний підхід органів влади на місцях до реалізації державної мовної політики.

Ухвалення програм, їх постійне вдосконалення та ефективна реалізація є важливим інструментом забезпечення функціонування державної мови на регіональному рівні, який враховує специфіку мовної ситуації в громадах і передбачає комплексні заходи для утвердження української мови в різних сферах суспільного життя.

Публічні заходи з питань функціонування української мови як державної

Упродовж 2025 року Уповноважений активно долучався до низки публічних заходів: форуми, науково-практичні конференції, круглі столи, дискусійні платформи та культурно-просвітницькі події. У фокусі уваги були ряд важливих аспектів функціонування української мови як державної у різних сферах суспільного життя. Серед них:

Забезпечення мовних прав громадян

Функціонування української мови у системі освіти та виховання

Формування повноцінного українськомовного інформаційного та культурного простору

Підтримка дитячого україномовного контенту

Протидія довготривалим наслідкам русифікації та сучасній російській інформаційній агресії

Мовна ситуація на тимчасово окупованих територіях України

Проблеми доступу до освіти державною мовою на TOT

Інтеграція дітей і молоді з TOT до українськомовного освітнього середовища

Вдосконалення чинного законодавства про державну мову

Шляхи ефективного впровадження державної та місцевих мовних програм

Розвиток мережі курсів з опанування української мови та популяризація української літератури й культури

Посилення ролі державної мови як ключового чинника національної безпеки

Робота з медіа

Упродовж року відбувалась активна взаємодія із національними та міжнародними медіа, зокрема надавалися інтерв'ю, коментарі та експертні роз'яснення щодо актуальних питань державної мовної політики, застосування мовного законодавства та діяльності інституції.

Публічні виступи та медійна присутність у провідних українських і міжнародних телевізійних, радійних та онлайн-медіа сприяли підвищенню обізнаності суспільства щодо мовного законодавства та механізмів захисту мовних прав громадян.

Міжнародне співробітництво

Упродовж звітного періоду приділялась увага розвитку співпраці з міжнародними організаціями, дипломатичними установами та українськими організаціями за кордоном. У фокусі уваги перебували теми: представлення українського досвіду мовної політики на міжнародних майданчиках, популяризація української мови у світі, захист мовних прав українців за кордоном, обмін досвідом у сфері мовної політики, а також ефективна протидія інформаційним та гібридним загрозам, пов'язаним із мовною тематикою, що є особливо актуальним в умовах повномасштабної війни. Географія міжнародної взаємодії Уповноваженого упродовж року охоплювала країни Європи, Латинської Америки та Африки.

Співпраця з міжнародними організаціями

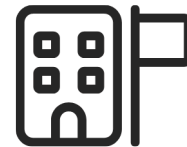
У 2025 році продовжилась співпраця з Європейською федерацією національних мовних інституцій. Уповноважений взяв участь у засіданні Генеральної асамблеї організації, що відбулась у межах 22-ї міжнародної конференції "Мовні норми та мовна справедливість у багатомовному світі" у Відні. Під час заходу представлено огляд становлення мовної політики України — від періоду імперських заборон до сучасного законодавчого утвердження української мови як державної, наголошено на її ролі як важливого чинника національної безпеки та державної стійкості. Висвітлено діяльність держорганів щодо гармонізації мовної політики України із принципами та цінностями ЄС. Міжнародну спільноту поінформовано про факти цілеспрямованого нищення української мови на тимчасово окупованих територіях. Наголошено, що примусова заміна мови країною-агресором є складником злочинів проти української нації.

Важливо підкреслити взаємодію з Організацією з безпеки і співробітництва в Європі. Під час зустрічей із Верховним комісаром ОБСЄ у справах національних меншин Крістофом Кампом обговорено стан виконання законодавства про державну мову, а також системні порушення прав людини на тимчасово окупованих територіях України. Наголошено на фактах лінгвоциду, що проявляються у витісненні української мови з ключових сфер суспільного життя — освіти, медіа, культури та публічної інформації.

На зустрічі із делегацією Парламенту Уельсу (Сенеду Кемрі) на чолі з депутатом Міком Антонівом обговорювалось питання поширення української мови у світі та підтримки мовних потреб українців за кордоном. Підтверджено багатопартійну підтримку України та зацікавленість у розвитку української громади у Великій Британії, зокрема шляхом створення всеуельського відділення Об'єднання українців.

У співпраці з Радою Європи проведено робочу зустріч із представниками проєктів, спрямованих на захист прав національних меншин та впровадження європейських стандартів недискримінації. За результатами перемовин досягнуто домовленостей щодо реалізації спільних ініціатив, спрямованих на зміцнення суспільної згуртованості та посилення ролі української мови як чинника єдності.

Взаємодія з дипломатичними установами

Важливим напрямом є взаємодія з дипломатичними представництвами іноземних держав в Україні та закордонними дипломатичними установами України. Під час відповідних зустрічей обговорювалися питання підтримки української мови в освітньому та культурному середовищі за кордоном, а також протидії інформаційним загрозам.

Зокрема, із представниками дипломатичного корпусу Аргентини обговорено розвиток українських освітніх осередків та зміцнення позицій української мови в освітньому просторі цієї держави. У взаємодії з дипломатичними установами України в Латвії увагу зосереджено на протидії інформаційним провокаціям та захисті репутації української громади.

Під час співпраці з Посольством України в Республіці Польща акцентовано на питаннях функціонування українських шкіл, викладання української мови та підтримки українських учнів.

Окрему увагу приділено розвитку освітніх і культурних ініціатив у співпраці з Посольством України в Республіці Мозамбік, зокрема перспективам запровадження українознавчих студій на Африканському континенті.

Культура дипломатія та співпраця з українською діаспорою

Вагомим складником міжнародної діяльності стала культурна дипломатія та взаємодія з українськими громадами за кордоном, спрямована на збереження мовної ідентичності та популяризацію української мови.

Зокрема, у зверненні до учасників Національного фестивалю культури Уельсу Уповноважений наголосила на спільності історичного досвіду української та валлійської мов і важливості їх збереження як основи національної ідентичності.

Поглиблено співпрацю з українською громадою Бразилії, досягнуто домовленостей щодо розвитку академічних програм з української мови та забезпечення освітніх закладів сучасними навчальними матеріалами. Окремо відзначено позитивні практики інституційної підтримки української мови на місцевому рівні.

Також розвивалася взаємодія з українською громадою Молдови, зокрема щодо розширення мережі освітніх осередків та забезпечення їх навчальною літературою. Це сприяє зміцненню мовної ідентичності українців за кордоном та розвитку культурних зв'язків між нашими державами.

РОЗДІЛ 2.

Застосування української мови як
державної у сферах суспільного життя

2.1. ДЕРЖАВНА МОВА В ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ ТА ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Використання державної мови у діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування є обов'язковою вимогою законодавства та важливою передумовою належного функціонування державних інституцій. Відповідно до Закону про державну мову державною мовою провадиться діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування, ведеться діловодство і документообіг, ухвалюються нормативно-правові акти та акти індивідуальної дії. Державна мова також є мовою публічних заходів, організованих такими органами, та мовою їхніх офіційних інтернет-представництв. Зазначені вимоги формують правові засади функціонування української мови у сфері публічного управління та забезпечують єдині стандарти офіційної комунікації держави з громадянами.

Інформація щодо скарг громадян

Упродовж 2025 року до Уповноваженого із захисту державної мови надійшло 102 скарги щодо порушення мовного законодавства у діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, тоді як у 2024 році таких було 56, що на 46 звернень більше (82,1 %).

102

скарги надійшло до Уповноваженого у 2025 щодо порушення мовного законодавства у діяльності органів влади та місцевого самоврядування

+82,1 %

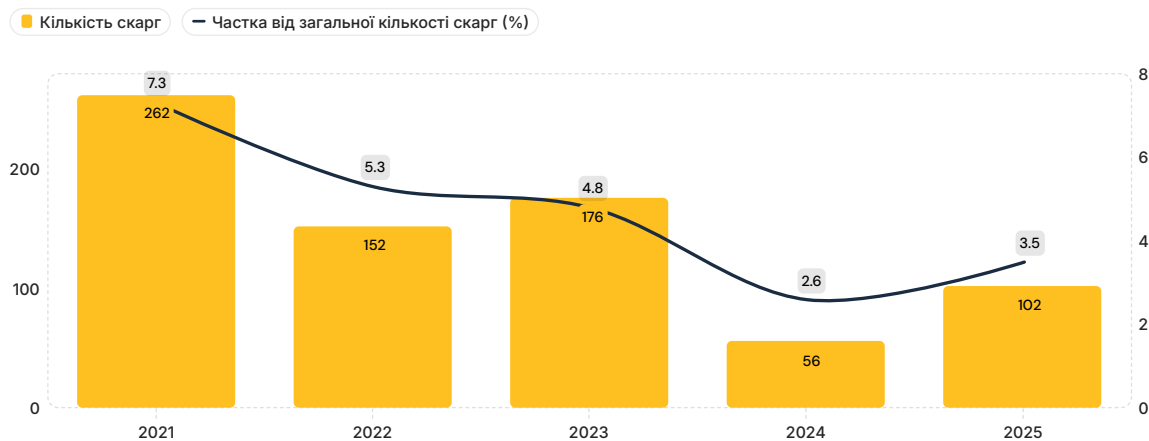
зростання кількості скарг щодо порушення мовного законодавства у діяльності органів влади та місцевого самоврядування порівняно з 2024 роком

Основний вид порушень, про які зазначали заявники, – послуговування недержавною мовою в офіційному спілкуванні посадовими особами органів державної влади, зокрема, під час публічних виступів, пленарних засідань та робочих нарад. Такі випадки суперечать вимогам статті 12 та можуть бути зумовлені як недостатньою мовною підготовкою окремих посадовців, так і збереженням звичок використання російської мови в регіонах із традиційно високим рівнем її побутового вжитку.

- Хоча загальна кількість скарг у 2025 році зросла на 32 %, кількість звернень щодо порушень у діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування продемонструвала значно вищу динаміку — +82,1%. Це свідчить про підвищену увагу громадян до дотримання мовного законодавства представниками влади.

Динаміка скарг (2021–2025)

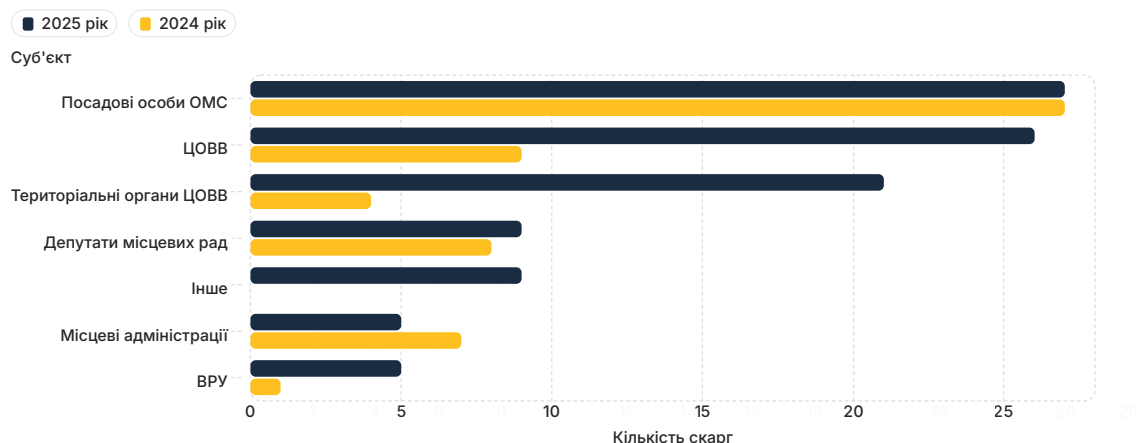
Аналіз співвідношення скарг щодо застосування державної мови у діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування до загальної кількості звернень свідчить про поступове зменшення їх частки упродовж останніх років із подальшим незначним зростанням у 2025 році. Так, у 2021 році частка таких скарг становила 7,3 % від загальної кількості звернень (262 із 3574). У 2022 році цей показник зменшився до 5,3 % (152 із 2846), а у 2023 році — до 4,8 % (176 із 3692). У 2024 році зафіксовано найнижчу частку за досліджуваний період — 2,6 % (56 із 2186). Водночас у 2025 році спостерігається зростання до 3,5 % (102 із 2888).

Таким чином, попри збільшення кількості скарг у 2025 році, їх частка у загальній структурі звернень залишається нижчою, ніж у 2021–2023 роках, що, серед іншого, пов'язано з активними бойовими діями та тимчасовою окупацією частини східних та південних регіонів України, звідки традиційно надходить більше звернень громадян щодо недотримання вимог Закону про державну мову.

Розподіл скарг за суб'єктами

Найбільше скарг стосувалися посадових осіб органів місцевого самоврядування — 27 (у 2024 році — 27). Водночас суттєво зросла кількість звернень щодо центральних органів виконавчої влади — 26 проти 9 у 2024 році (зростання на 189 %), а також територіальних органів ЦОВВ — 21 проти 4 (зростання на 425 %). Кількість скарг щодо депутатів місцевих рад становила 9 (у 2024 році — 8), щодо Верховної Ради України — 5 (у 2024 році — 1). Водночас звернення щодо місцевих державних адміністрацій зменшилися — 5 проти 7. Окремо у 2025 році зафіксовано 9 скарг щодо інших органів державної влади.

Інформація щодо здійснення заходів державного контролю

Упродовж 2025 року проведено 48 заходів державного контролю у сфері застосування державної мови органами державної влади та місцевого самоврядування. У 32 випадках встановлено порушення, що становить 66,7 % усіх перевірок. Для порівняння, у 2024 році Уповноважений здійснив 13 заходів державного контролю, у 8 випадках встановлено порушення (61,5 %). Таким чином у 2025 році у цій сфері зростає як кількість заходів державного контролю (з 13 до 48 заходів, або майже у 4 рази), так і кількість встановлених порушень (з 8 до 32 випадків, або у 4 рази). Водночас частка виявлених порушень залишилася на відносно стабільному рівні (61,5 % у 2024 та 66,7 % у 2025).

32

заходи державного контролю у сфері
влади, за результатами яких
встановлено порушення

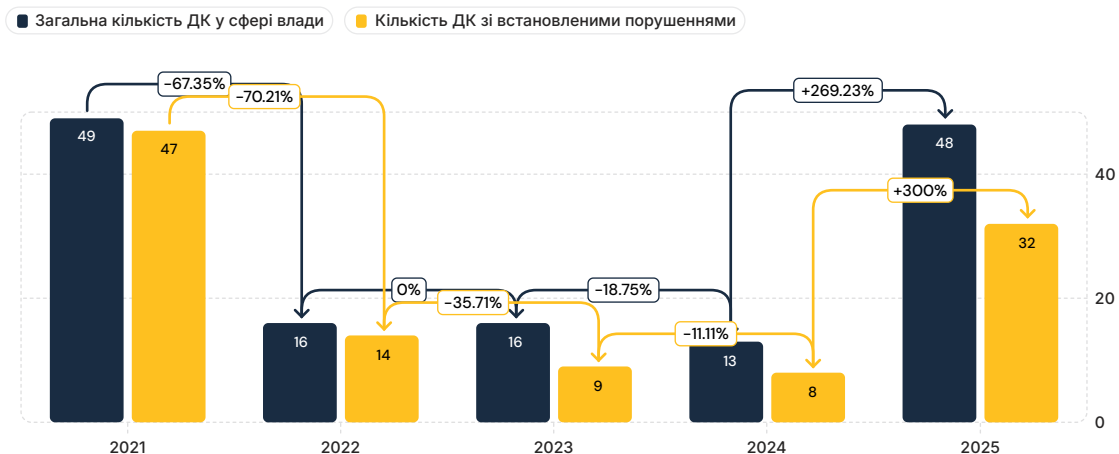

+300 %

зростання кількості державних
контролів, за результатами яких
встановлено порушення, порівняно з
2024 роком

Динаміка заходів державного контролю

У 2021 році здійснено 49 заходів державного контролю, за результатами яких у 47 випадках встановлено порушення. Так, у 2022 році кількість таких заходів зменшилася до 16, водночас порушення встановлено у 14 випадках. У 2023 році проведено 16 заходів контролю, за результатами яких у 9 випадках виявлено порушення. У 2024 році зафіксовано подальше зменшення кількості заходів — до 13, з яких 8 завершилися встановленням порушень.

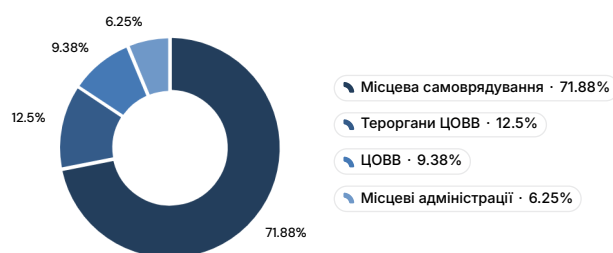

Звітний рік демонструє майже чотирикратне зростання кількості заходів державного контролю у цій сфері порівняно з 2024 роком. Таким чином, аналіз статистичних показників свідчить про відновлення інтенсивності державного контролю за дотриманням мовного законодавства в органах влади до рівня, що передував повномасштабному вторгненню.

❗ Основним видом порушень є послуговування недержавною мовою в офіційному спілкуванні, зокрема, під час публічних виступів, пленарних засідань та робочих нарад.

Розподіл виявлених порушень за категоріями суб'єктів контролю

Найбільша кількість встановлених порушень припадає на представників місцевої влади: посадові особи органів місцевого самоврядування — 12 випадків та депутати місцевих рад — 11 випадків. Інші порушення розподілилися наступним чином: територіальні органи ЦОВВ — 4, ЦОВВ — 3, місцеві адміністрації — 2.

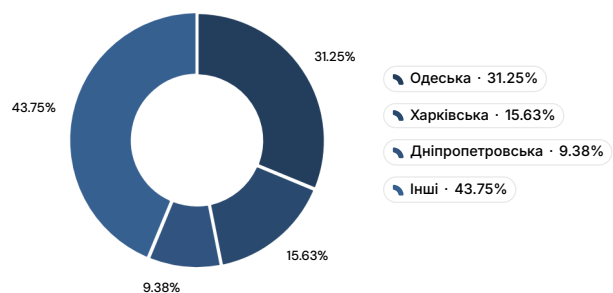

На депутатський корпус та посадовців місцевого самоврядування припадає понад 70% усіх встановлених у межах державного контролю порушень. Така тенденція є характерною і для попередніх років, що вказує на системний характер проблеми та зумовлює необхідність посилення роз'яснювальної роботи і контролю за дотриманням вимог мовного законодавства на місцевому рівні.

Регіональний розподіл заходів державного контролю, за результатами яких встановлено порушення

Найбільша кількість порушень зафіксована в Одеській області (10 випадків). Це становить 31% від усіх встановлених у цій сфері. Наступними йдуть Харківська (5 випадків) та Дніпропетровська області (3 випадки). У Київській, Сумській, Чернівецькій, Чернігівській областях та місті Києві встановлено по 2 порушення, а у Запорізькій, Кіровоградській, Миколаївській та Полтавській областях — по 1 випадку.

Аналіз географії державного контролю підтверджує чітку закономірність: найбільша концентрація порушень мовного законодавства спостерігається у південних та східних регіонах України. Зокрема, на Одеську та Харківську області припадає майже половина всіх зафіксованих випадків (15 із 32).

Така тенденція безпосередньо корелює з мовною ситуацією в цих областях, де спілкування російською мовою в побуті залишається поширеним явищем.

⚠ Саме на рівні громад найчастіше ігноруються вимоги щодо використання державної мови під час засідань, робочих нарад та офіційного спілкування.

Інформація щодо розгляду справ про адміністративне правопорушення

У 2025 році Уповноважений за результатами розгляду адміністративних протоколів виніс 30 постанов у справах про адміністративні правопорушення щодо представників органів місцевого самоврядування та державної влади. Загалом у 2025 році винесено 706 постанов, таким чином частка постанов у цій сфері становить 4,2 % від їх загальної кількості. Для порівняння, у 2024 році винесено 18 постанов щодо представників органів місцевого самоврядування та державної влади із 332 постанов загальною, що становить 5,4 %.

30

постанов у справах про адміністративні правопорушення щодо представників органів місцевого самоврядування та державної влади

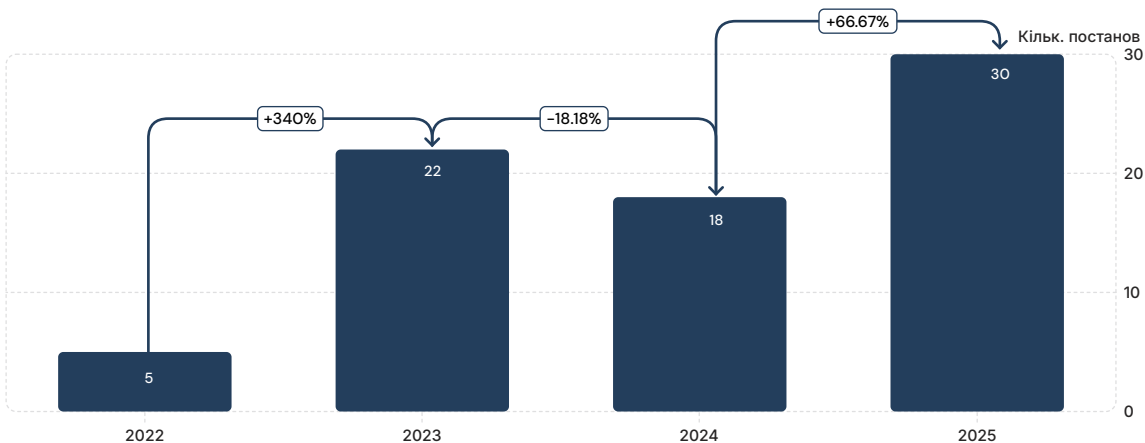
+76 %

зростання кількості постанов у справах про адміністративні правопорушення порівняно з 2024 роком

Таким чином, у 2025 році кількість постанов у цій сфері зросла з 17 до 30, тобто на 76 %, водночас їх частка у загальній кількості постанов дещо зменшилася (з 5,1 % у 2024 році до 4,2 % у 2025 році).

Динаміка адміністративних постанов

Аналіз динаміки постанов, винесених у справах про адміністративні правопорушення щодо представників органів державної влади та місцевого самоврядування, свідчить про загальну тенденцію до зростання їх кількості.

У 2022 році винесено лише 5 постанов, що зумовлено набранням чинності відповідних норм закону лише в липні, а також початком повномасштабного вторгнення. Наступного року динаміка суттєво змінилася: у 2023-му кількість постанов зросла понад учетверо (22 постанови). 2024 рік позначився незначним зниженням показника (до 18 постанов), що безпосередньо корелює із загальним зменшенням кількості скарг. Водночас у звітному періоді зафіксовано зростання: винесено на 66% більше постанов, ніж у 2024 році. Така тенденція є прямим наслідком посилення державного контролю за дотриманням мовного законодавства.

Структура постанов за суб'єктами

Аналіз постанов у справах про адміністративні правопорушення, винесених у 2025 році, свідчить про їх виражену концентрацію у сфері місцевого самоврядування. Їх найбільша кількість — 25 постанов — стосується голів, депутатів та працівників виконавчих органів місцевих рад.

Водночас поодинокі випадки порушень зафіксовані в інших ланках управління: дві постанови стосувалися посадовців територіальних підрозділів центральних органів виконавчої влади, дві — представників інших державних органів, і одна — посадової особи центрального органу державної влади. Така структура правопорушень підтверджує необхідність посилення контролю саме на рівні територіальних громад та місцевої влади.

25

постанов стосувалися представників органів місцевого самоврядування

83,3 %

частка постанов до загальної кількості

Таким чином, переважна більшість адміністративних постанов припадає на сферу місцевого самоврядування, що свідчить про актуальність питання дотримання вимог мовного законодавства саме на місцевому рівні.

Результати розгляду справ про адміністративні правопорушення

Уповноважений за результатами розгляду адміністративних протоколів виніс 30 постанов у справах про адміністративне правопорушення щодо представників органів державної влади та місцевого самоврядування. У 4 випадках на осіб, винних у вчиненні адміністративного правопорушення, накладено адміністративні стягнення у вигляді попередження. У 2 випадках застосовано адміністративне стягнення у вигляді штрафу у розмірі 3400 гривень.

Водночас у 24 випадках, попри встановлення факту порушення вимог Закону про державну мову, провадження у справах були закриті на підставі пункту 7 статті 247 Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Розподіл справ про адміністративні правопорушення за регіонами

Географія винесених постанов у 2025 році загалом корелює із загальною картою зафіксованих порушень. Майже половина від загальної кількості (30 постанов), а саме 40% (12), зосереджена у двох регіонах — Одеській (8) та Харківській (4) областях. На Дніпропетровську, Миколаївську області та місто Київ припадає по 3 постанови; Сумську та Київську — по 2. Запорізька, Кіровоградська, Чернігівська, Чернівецька та Полтавська області — по одному випадку.

Такий територіальний розподіл підтверджує, що найбільша кількість правопорушень традиційно припадає на промислові центри та південно-східні регіони України.

Дотримання вимог Закону про державну мову в діяльності Президента України, Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України

Дослідження стану дотримання вимог Закону про державну мову в діяльності Президента України, представників законодавчої та виконавчої гілок влади проводилося, окрім аналізу скарг, шляхом вибіркового огляду щоденних звернень Президента, пленарних засідань Верховної Ради України, засідань Кабінету Міністрів, а також офіційних інтернет-ресурсів і соціальних мереж.

Президент України

Вибірковий аналіз щоденних звернень, заяв і виступів Президента України до громадян та міжнародної спільноти засвідчив, що вони викладені державною мовою. Офіційні сторінки Президента у Facebook, Telegram, YouTube та Instagram виконані українською, а щоденні звернення та пости супроводжуються субтитрами або дублюються англійською мовою для донесення важливої інформації до закордонної аудиторії та міжнародних партнерів.

Діяльність Президента України протягом кількох років засвідчує, що використання державної мови разом з англійською є важливим інструментом утвердження української суб'єктності на міжнародній арені. Показовим є приклад зустрічі у 2025 році Президента України Володимира Зеленського з Президентом Казахстану Касим-Жомартом Токаєвим у Нью-Йорку: обидва лідери, хоча й володіють російською мовою, спілкувалися англійською. Вибір англійської мови — це не лише дотримання міжнародних стандартів, а й публічна відмова від нав'язаної ідеології про «спільну історичну долю» та спільний мовний простір під російською егідою.

Верховна Рада України

Українська мова є єдиною робочою мовою Верховної Ради України. Виступи народних депутатів на пленарних засіданнях, що транслювалися в медіа та на офіційних каналах, здійснювались виключно державною мовою. Протягом звітного періоду без порушень забезпечено нормотворчу діяльність парламенту, а також підготовку офіційних звернень до громадян та міжнародної спільноти. Усі матеріали, оприлюднені на ресурсах Верховної Ради України, повністю відповідають вимогам законодавства про державну мову.

Водночас, деякі народні депутати за межами парламенту продовжують використовувати російську у публічних виступах та комунікації з виборцями через соціальні мережі.

- ❑ Уповноважений наголошує на необхідності імплементації рішення Конституційного Суду України шляхом внесення народних депутатів до переліку осіб, визначених статтею 9 Закону про державну мову. Такий крок дозволить розширити сферу обов'язкового застосування державної мови парламентарями: вони будуть зобов'язані послуговуватися нею не лише під час роботи у Верховній Раді, як це регламентовано внутрішніми правилами, а й у публічній діяльності загалом — зокрема під час комунікації з виборцями, у виступах у медіапросторі та інших формах публічного спілкування.

Кабінет Міністрів України

У 2025 році порушень вимог Закону про державну мову у діяльності Уряду не зафіксовано. Українська мова повноцінно функціонує як робоча на засіданнях Кабінету Міністрів, у діловодстві та в офіційній комунікації з громадськістю. Це відповідає статтям 12, 13 та 15 Закону про державну мову і свідчить про високий рівень дотримання мовного законодавства на центральному рівні виконавчої влади.

Застосування державної мови в судочинстві

Законодавство України встановлює, що судочинство і діловодство в судах здійснюються державною мовою. Ця вимога є обов'язковою для всіх видів судових проваджень і передбачає використання української мови під час розгляду справ, підготовки процесуальних документів, ухвалення судових рішень, а також у діловодстві та офіційному спілкуванні. Водночас законодавство гарантує право учасників судового процесу на використання рідної мови або мови, якою вони володіють. У разі потреби забезпечується переклад, що дає можливість повноцінної участі в судовому розгляді.

- ③ Правове регулювання у сфері судочинства поєднує обов'язковість застосування державної мови в діяльності судів із забезпеченням доступності правосуддя та рівності учасників процесу незалежно від мови, якою вони володіють.

У 2025 році на адресу Уповноваженого надійшло 13 звернень щодо порушень мовного законодавства у сфері судочинства, що свідчить про певну стабілізацію ситуації порівняно з 16 скаргами у 2024 році. Географія звернень залишається зосередженою переважно у великих промислових центрах та південних регіонах: найбільшу кількість зафіксовано в Одеській області (4), місті Києві (3) та Дніпропетровській області (3), тоді як поодинокі стосуються Сумщини (2) та Миколаївщини (1). Зміст скарг вказує на ігнорування в окремих випадках статусу державної мови учасниками процесу: від використання російської мови під час судових засідань суддями, прокурорами та адвокатами до подання процесуальних документів і доказів недержавною мовою. Також зафіксовані факти вживання недержавної мови в офіційних оголошеннях та повідомленнях про вакансії, що є неприпустимим для органів судової влади.

Варто зауважити, що окремі зафіксовані заявниками випадки вживання недержавної мови не є порушеннями, оскільки вони прямо допускаються нормами процесуального законодавства. Це відповідає основоположному принципу гарантування мовних прав учасників судового процесу та забезпечує доступ до правосуддя. Таким чином, Уповноважений наголошує на необхідності чіткого розмежування між протиправним ігноруванням статусу державної мови та законною реалізацією прав громадян, передбачених спеціальним законодавством.

У 2025 році за рішенням Уповноваженого здійснено два заходи державного контролю за застосуванням державної мови у сфері судочинства. За результатами їх проведення порушень законодавчих вимог не встановлено. Аналогічна ситуація спостерігалася і у 2024 році: за підсумками двох аналогічних заходів державного контролю фактів ігнорування статусу державної мови також не зафіксовано. Відсутність порушень у межах перевірок свідчить про високий рівень дотримання мовних норм безпосередньо об'єктами контролю та належну організацію процесуальної діяльності у цих установах.

Увідповіднення назв судів вимогам чинного законодавства

У 2025 році, у межах системної деколонізації та дерусифікації публічного простору, забезпечено увідповіднення назв судів нормам державного мовного законодавства. Ці заходи спрямовані на остаточне усунення з офіційного вжитку найменувань, що транслюють радянські тоталітарні ідеологеми, імперські наративи чи пов'язані з державою-агресором. Уповноважений наголошує, що очищення топоніміки та офіційної номенклатури судової гілки влади є невід'ємним складником утвердження української мовної стійкості та захисту національної ідентичності.

Нормативним підґрунтям для цих трансформацій слугує законодавство про засудження тоталітарних режимів у поєднанні з положеннями статті 39 Закону про державну мову, що встановлює імперативну вимогу щодо використання державної мови в найменуваннях органів влади. Ключовим етапом реалізації цієї політики стало ухвалення Закону України від 25 квітня 2025 року № 9438, яким внесено відповідні зміни до Закону "Про судоустрій і статус суддів". Цей акт забезпечив перейменування 106 місцевих загальних судів у більшості областей України, остаточно усунувши з їхніх назв ознаки радянського чи імперського походження. Таким чином, деколонізація назв судових установ стала логічним завершенням приведення системи правосуддя у відповідність до національних інтересів та стандартів державного мовлення.

Варто наголосити, що Уповноважений, починаючи з 2023 року, здійснював системну роботу щодо приведення назв судів у відповідність до вимог чинного законодавства. Відповідні звернення були спрямовані Президенту України та Голові Верховної Ради України, а також детально обґрунтовані у щорічних публічних звітах. Ревізія назв судових установ є не лише питанням юридичної точності, а й стратегічним кроком до очищення правового поля від колоніальних нашарувань. Це — необхідна умова для утвердження статусу державної мови, відновлення історичної справедливості та формування автентичного національного правового простору.

Моніторинг дотримання мовного законодавства під час пленарних засідань міських рад

У 2025 році Секретаріат Уповноваженого провів моніторинг дотримання вимог частини першої статті 12 Закону про державну мову місцевими радами під час проведення пленарних засідань. Моніторинг здійснювався шляхом системного аналізу відеозаписів пленарних засідань місцевих рад, оприлюднених у відкритому доступі. Дослідженням охоплено 50 рад у 10 областях України (Дніпропетровський, Запорізький, Київський, Кіровоградський, Миколаївський, Одеський, Полтавський, Сумський, Харківський та Чернігівський), із фокусом на територіальних громадах з невеликою чисельністю населення. Такий підхід дозволив об'єктивно оцінити стан дотримання мовного законодавства у громадах, які потребують посиленої уваги через вищу ймовірність використання російської мови в офіційній діяльності. Результати моніторингу стали підґрунтям для подальшого реагування та впровадження заходів державного контролю у найбільш проблемних локаціях.

10

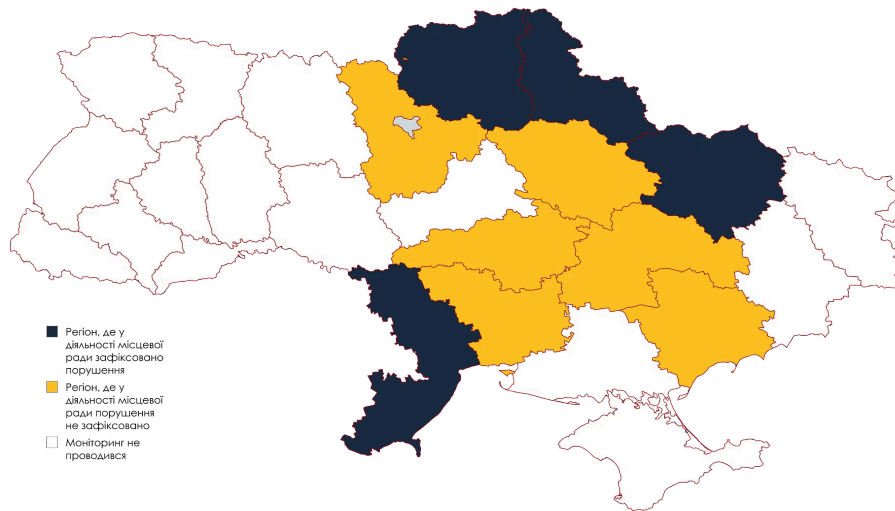
Кількість областей, охоплених моніторингом

50

Кількість місцевих рад, охоплених моніторингом

Результати моніторингу засвідчили, що у 5 із 50 охоплених дослідженням місцевих рад (10%) під час пленарних засідань використовувалася мова, відмінна від державної. Факти порушень зафіксовано в окремих радах Одеської, Сумської, Харківської та Чернігівської областей. Характер виявлених відхилень від мовних норм варіювався від поодиноких реплік під час обговорення питань порядку денного до розлогих виступів недержавною мовою. Виявлені випадки стали підставою для вжиття відповідних заходів реагування з метою повного усунення практики використання російської мови в роботі органів місцевого самоврядування.

Для порівняння, у 2024 році аналогічний моніторинг засвідчив використання недержавної мови у 12 із 50 рад (24%). Таким чином, у 2025 році кількість органів місцевого самоврядування, у роботі яких зафіксовано такі випадки, зменшилася більш ніж удвічі.

5

кількість місцевих рад, у діяльності яких зафіксовано використання недержавної мови

10 %

частка місцевих рад, у діяльності яких зафіксовано використання недержавної мови

Водночас результати моніторингу виявили системну проблему, пов'язану з обмеженою доступністю інформації про діяльність місцевих рад. Попри прямі законодавчі вимоги щодо обов'язкової відеофіксації та оприлюднення пленарних засідань, окремі органи місцевого самоврядування не забезпечують публічного доступу до записів або практикують їх вибіркове розміщення. Додатковою перешкодою для ефективного державного контролю є низька технічна якість оприлюднених матеріалів: незадовільний рівень звуку, відсутність ідентифікації промовців та обмежені ракурси зйомки. Такі чинники суттєво ускладнюють фіксацію мовних правопорушень і свідчать про необхідність посилення відповідальності посадових осіб за неналежне виконання вимог щодо відкритості та прозорості в роботі.

□ Комплексний аналіз звернень громадян, результатів заходів державного контролю, матеріалів адміністративних справ, а також даних із відкритих джерел та проведених моніторингів дозволяє констатувати: українська мова утвердилася як єдина робоча мова в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування. На рівні центральних органів державної влади забезпечено стаке функціонування державної мови в усіх ключових сферах — від публічної комунікації та офіційного діловодства до проведення заходів загальнодержавного значення. Попри загальну позитивну динаміку, системна робота з виявлення та усунення поодиноких порушень залишається пріоритетом для забезпечення незворотності процесів мовної інтеграції в усіх ланках управління.

Водночас у діяльності окремих органів місцевого самоврядування, а також у діях їхніх посадових осіб та депутатського корпусу, продовжують фіксуватися випадки нехтування вимогами мовного законодавства. Аналіз результатів заходів державного контролю та розгляд адміністративних справ підтверджують, що переважна більшість встановлених правопорушень зосереджена саме на рівні місцевого самоврядування. Така ситуація вимагає посилення інституційного тиску та підвищення рівня відповідальності місцевих обранців і службовців, оскільки саме на цьому рівні забезпечується безпосередня комунікація держави з громадянами.

Проте недостатня прозорість у діяльності окремих органів місцевого самоврядування — зокрема відсутність або вибіркове оприлюднення відеозаписів пленарних засідань — залишається суттєвим бар'єром для здійснення всебічного моніторингу. Такі обмеження ускладнюють повноцінний державний контроль за дотриманням мовного законодавства, особливо у територіальних громадах із невеликою чисельністю населення. Уповноважений зауважує, що закритість інформаційних ресурсів місцевої влади не лише перешкоджає наглядовій діяльності, а й створює ризики для латентного порушення прав громадян на отримання інформації та послуг державною мовою.

Забезпечення повноцінного функціонування державної мови у діяльності органів влади та місцевого самоврядування й надалі потребує системної уваги та підвищення рівня відповідальності посадових осіб за дотримання вимог мовного законодавства.

2.2. ДЕРЖАВНА МОВА У СФЕРІ ОСВІТИ

Застосування державної мови у сфері освіти врегульовано системою взаємопов'язаних нормативних актів, які визначають як загальні засади, так і особливості використання мов на різних рівнях освіти. Базові вимоги встановлено статтею 21 Закону про державну мову та статтею 7 Закону України "Про освіту". Ними закріплено, що мовою освітнього процесу є державна мова, а також передбачено, що особливості використання мов на окремих рівнях освіти визначаються спеціальними законами. Відповідні положення деталізовано, зокрема, у статті 5 Закону України "Про повну загальну середню освіту", статті 48 Закону України "Про вищу освіту" та статті 46 Закону України "Про фахову передвищу освіту". Водночас стаття 7 Закону України "Про позашкільну освіту" встановлює, що питання застосування мов у цій сфері регулюються Законом про державну мову.

Окремо також врегульовано використання мов у сфері дошкільній освіти. Відповідно до статті 7 Закону України "Про дошкільну освіту" (у редакції, що набрала чинності 7 липня 2024 року та введена в дію з 1 січня 2025 року), мовою освітнього процесу є державна мова. Водночас держава гарантує дітям, які належать до корінних народів або національних меншин (спільнот) України, мови яких є офіційними мовами Європейського Союзу, право на здобуття дошкільної освіти мовою відповідного корінного народу або національної меншини поряд із державною мовою у державних і комунальних закладах освіти.

Важливо зауважити, що у 2025 році Верховна Рада України ухвалила Закон України "Про професійну освіту", положення якого враховують зауваження Уповноваженого щодо недопущення звуження сфери застосування української мови. Закон набрав чинності 12 вересня 2025 року. Ним визначено, що мовою освітнього процесу є державна мова, водночас передбачено гарантії для представників корінних народів і національних меншин. Зокрема, їм забезпечується право на вивчення мови відповідного корінного народу чи національної меншини у комунальних закладах професійної освіти або через національні культурні товариства. Приватні заклади професійної освіти можуть обирати мови навчання з числа офіційних мов Європейського Союзу за умови забезпечення вивчення державної мови як окремої навчальної дисципліни.

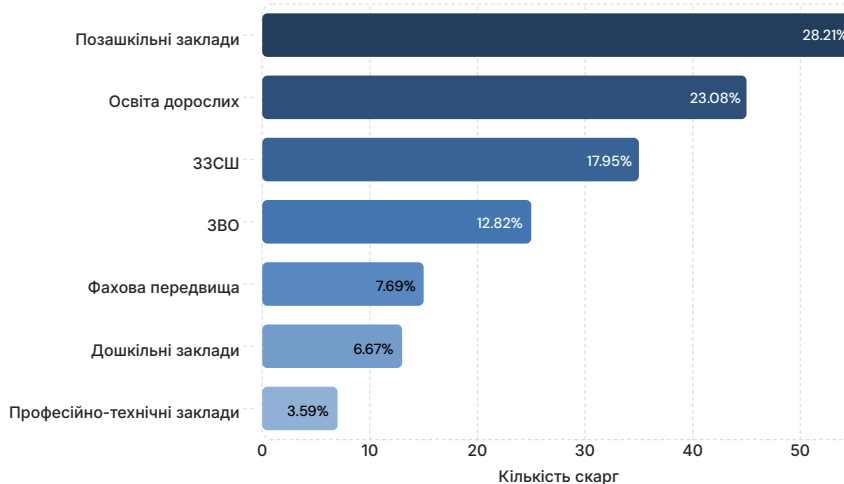
❗ Законодавство України формує цілісну й збалансовану модель, за якою державна мова є обов'язковою мовою освітнього процесу на всіх рівнях освіти, водночас гарантуючи реалізацію мовних прав корінних народів і національних меншин у визначених законом межах.

Інформація щодо розгляду скарг громадян

У 2025 році на адресу Уповноваженого надійшло 195 скарг щодо порушень мовного законодавства у сфері освіти, що на 21,9 % більше ніж у 2024 році (160 звернень).

Найбільша кількість скарг у 2025 році стосувалася діяльності позашкільних навчальних закладів (55 звернень), освіти дорослих (45) та загальноосвітніх закладів (35).

Кількість скарг (2025)

Основна частина скарг традиційно надходить із великих міст. Лідером за їх кількістю залишається м. Київ, де показник зріс із 53 до 69 скарг (на 32 %). Відчутне зростання зафіксовано також у Харківській області — майже вдвічі (з 19 до 37 звернень), а також у Дніпропетровській області — з 15 до 25. Натомість в Одеській області простежується протилежна тенденція — кількість скарг зменшилася з 39 у 2024 році до 26 у 2025. Загалом ці чотири регіони формують понад 80% від загальної кількості звернень.

4

регіони-лідери (м. Київ, Харківська, Одеська, та Дніпропетровська області)

82 %

частка цих регіонів у загальній кількості повідомлень про порушення у 2025 році

Найбільш поширеною проблемою залишається використання недержавної мови, передусім російської, під час освітнього процесу. Це стосується як формальної освіти на всіх рівнях, так і неформальної — зокрема спортивних секцій, творчих студій, автошкіл, курсів, тренінгів та інших освітніх практик для дітей і дорослих. Фіксуються випадки відмови викладачів або інструкторів перейти на державну мову, попри зауваження з боку здобувачів освіти.

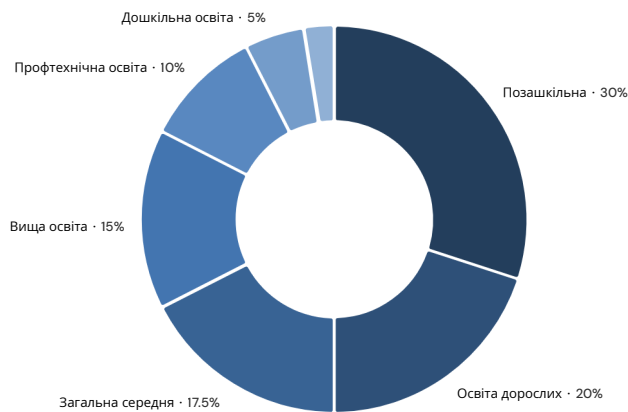

Аналіз звернень засвідчує, що порушення мовного законодавства у сфері освіти охоплюють різні складники та види — від формальної до неформальної освіти — та зумовлені як збереженням застарілих практик, так і свідомим ігноруванням вимог закону щодо застосування державної мови.

Інформація щодо здійснення заходів державних контролів

У 2025 році Уповноваженим із захисту державної мови у сфері освіти здійснено 71 захід державного контролю. За їх результатами у 40 випадках (56%) встановлено порушення вимог мовного законодавства, тоді як у 31 випадку (44%) таких порушень не виявлено.

Розподіл порушень за складниками освіти

У розрізі складників освіти найбільше порушень встановлено у позашкільній освіті (12 випадків), а також освіті дорослих (8 випадків). Наступними йдуть загальноосвітні заклади (7 випадків) та заклади вищої освіти (6 випадків). У професійній освіті встановлено 4 порушення, у дошкільній — 2, у фаховій передвищій — 1 випадок.

Регіональний розподіл свідчить про концентрацію встановлених порушень у кількох областях та столиці. Найбільше порушень зафіксовано в Одеській області та місті Києві — по 10 випадків, а також у Харківській області — 8 випадків. У Київській та Дніпропетровській областях встановлено по 3 випадки порушень, у Миколаївській — 2, у Донецькій, Тернопільській та Львівській областях — по 1 випадку.

- ③ За результатами заходів державного контролю за порушення вимог статті 30 Закону про державну мову (обслуговування споживачів) 5 суб'єктам господарювання у сфері освіти оголошено попередження.

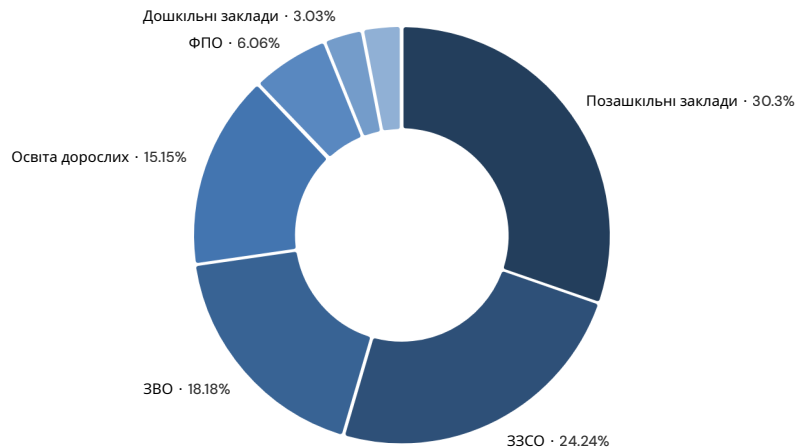
Інформація щодо розгляду справ про адміністративне правопорушення

У 2025 році у сфері освіти Уповноваженим розглянуто 33 адміністративні справи щодо порушення вимог мовного законодавства. За їх результатами винесено 9 попереджень, накладено 8 штрафів, а також ухвалено 16 постанов про закриття справ.

Найбільшу частку становлять справи про порушення вимог щодо мови освітнього процесу — 19 випадків (використання недержавної мови під час проведення занять, лекцій, тренінгів тощо). Наступною за кількістю є категорія порушень, пов'язаних із застосуванням російської мови педагогічними працівниками під час виконання службових обов'язків — 5 випадків. Також зафіксовано порушення, пов'язані з функціонуванням інтернет-представництв закладів освіти — 5 випадків (часткове виконання українськомовної версії недержавною мовою або її повна відсутність). В одному випадку порушення стосувалося подання інформації для загального ознайомлення недержавною мовою. Ще у 3 випадках стягнено накладено за невиконання законних вимог Уповноваженого.

У розрізі складників освіти найбільше адміністративних справ припадає на позашкільну освіту (10 випадків) та заклади загальної середньої освіти (8 випадків). Низка справ стосується закладів вищої освіти (6 випадків) та освіти дорослих (5 випадків). Менше випадків зафіксовано у сфері фахової передвищої освіти (2), дошкільної (1) та професійно-технічної освіти (1).

Адміністративні справи за складниками освіти (2025)

Регіональний розподіл адміністративних справ свідчить про їх концентрацію у місті Києві та окремих регіонах. Найбільше справ розглянуто про порушення у місті Києві (9), Харківській (9) та Одеській (6) областях. Дніпропетровської області стосувалось 3 справи, Київської — 2, Миколаївської, Тернопільської, Донецької та Львівської — по 1 справі.

Дошкільна освіта

Закон України "Про дошкільну освіту" визначає українську мову як обов'язкову мову освітнього процесу, водночас передбачаючи окремі гарантії мовних прав представників національних спільнот і врахування особливих освітніх потреб дітей. Встановлено, що мовою освітнього процесу в закладах дошкільної освіти є державна мова. Держава гарантує кожній дитині право на здобуття дошкільної освіти українською мовою в державних і комунальних закладах, які зобов'язані забезпечити належне опанування дітьми державної мови відповідно до державного стандарту. Водночас законодавство передбачає можливість використання мов корінних народів і національних меншин. Зокрема, у державних і комунальних закладах освітній процес може здійснюватися відповідними мовами поряд із державною — за умови створення окремих груп за заявами батьків. Така практика не скасовує обов'язковості використання державної мови та її вивчення.

Окремо врегульовано права дітей з особливими освітніми потребами: для дітей із порушенням слуху гарантується можливість здобуття дошкільної освіти з використанням української жестової мови. Закон також передбачає сприяння вивченню мов міжнародного спілкування, насамперед англійської, у межах освітнього процесу. Щодо приватних закладів дошкільної освіти, їм надано право самостійно визначати мову освітнього процесу (за винятком мови держави-агресора), однак вони зобов'язані забезпечити опанування дітьми державної мови відповідно до встановлених стандартів.

Таким чином, законодавче регулювання поєднує пріоритет державної мови як мови освітнього процесу з гарантіями забезпечення мовних прав представників національних спільнот та інклюзивності освітнього середовища.

③ Закон України "Про дошкільну освіту", введений у дію з 1 січня 2025 року, був доопрацьований з урахуванням зауважень Уповноваженого. Зокрема, у редакції законопроекту, ухвалений у першому читанні, передбачалося право приватних закладів дошкільної освіти вільно обирати мову освітнього процесу (за винятком тих, що отримують публічні кошти). Водночас за результатами опрацювання документу парламент врахував позицію Уповноваженого та відповідну поправку народного депутата України І. М. Констанкевич, якою встановлено обмеження щодо використання мови держави-агресора або держави-окупанта. У чинній редакції закону закріплено, що навіть за умов свободи вибору мови освітнього процесу в приватному секторі, така свобода не поширюється на мову держави-агресора. Відтак використання російської мови як мови освітнього процесу заборонене як у державних і комунальних, так і в приватних закладах дошкільної освіти. При цьому для всіх закладів без винятку збережено обов'язок забезпечувати опанування вихованцями державної мови відповідно до державного стандарту.

У 2025 році застосування державної мови у сфері дошкільної освіти відбувалося в умовах подальшої адаптації системи до викликів воєнного часу, що мають безпосередній вплив як на організацію освітнього процесу, так і на мовне середовище дітей.

За даними Інституту освітньої аналітики, у 2025 році функціонувало 11 797 закладів дошкільної освіти, з яких 77,5% працювали очно, 13,0% — дистанційно та 9,5% — у змішаному форматі. Водночас 129 закладів зруйновано. Загальна кількість вихованців становила 743 402 особи, а частка дітей, охоплених дошкільною освітою, — 72%. Освітній процес забезпечували понад 100 тисяч педагогічних працівників.

Порівняно з 2024 роком спостерігається збільшення кількості функціонуючих закладів (з 10 302 до 11 797) та зростання частки тих, що працюють очно (з 72,7% до 77,5%), що свідчить про поступове відновлення системи. Водночас частка дітей, охоплених дошкільною освітою, залишається майже незмінною (72% у 2025 році проти 73% у 2024 році), а значна кількість закладів продовжує працювати в дистанційному або змішаному форматі.

Ці обставини безпосередньо впливають на мовне середовище: у 2025 році близько 28% дітей дошкільного віку не були охоплені освітою в закладах дошкільної освіти, а понад 22% закладів працювали у форматах, що не передбачають безпосередньої присутності дітей. Відтак близько половини дітей дошкільного віку фактично виховуються переважно в сімейному середовищі — мовою, яку обирають батьки. Це, як і в попередні роки, зумовлює проблему недостатнього рівня українськомовної мовленнєвої компетентності, особливо у дітей із родин, де в побуті домінує російська мова.

28 %

дітей дошкільного віку не
охоплені освітою у ЗДО

22 %

закладів працювали
дистанційно

50 %

дітей виховуються переважно в
сімейному мовному середовищі

У 2025 році до Уповноваженого надійшло 13 скарг щодо використання російської мови в закладах дошкільної освіти (у 2024 році — 11). Тематика скарг залишається незмінною: найчастіше йдеться про використання недержавної мови під час освітнього процесу та в повсякденній комунікації працівників із дітьми і батьками. Такі порушення нерідко мають системний характер і зберігаються попри зауваження. Окрему групу становлять скарги на використання російської мови в інформаційному просторі закладів — у вивісках, оголошеннях, рекламних матеріалах, а також у контенті соціальних мереж. Як і в попередньому році, частина скарг не містила достатньої інформації для встановлення обставин правопорушення.

Тематика скарг

Освітній процес

Використання недержавної мови в освітньому процесі

Інформаційний простір

Виконання недержавною вивісок, оголошень, рекламних матеріалів тощо

Регіонально найбільша кількість скарг у 2025 році, як і раніше, надходила з міста Києва (5) та Київської області (4), а також із Дніпропетровської (3) та Одеської (1) областей. Скарги стосувалися як комунальних, так і приватних закладів дошкільної освіти. Аналогічна ситуація спостерігалася і у 2024 році, що свідчить про концентрацію таких порушень у великих міських агломераціях.

У 2025 році проведено 6 заходів державного контролю щодо дотримання мовного законодавства у діяльності закладів дошкільної освіти. У 2 випадках встановлено порушення (використання недержавної мови під час виконання посадових обов'язків працівниками закладу в Київській області та під час освітнього процесу в закладі Одеської області). До керівника одного закладу застосовано адміністративне стягнення у вигляді попередження.

⚠ Ключовим завданням дошкільної освіти залишається забезпечення системного і якісного формування навичок володіння державною мовою, зокрема через впровадження сучасних методик розвитку мовлення, посилення контролю за дотриманням мовного законодавства, а також проведення роз'яснювальної роботи з батьками.

Загальна середня освіта

Попри загально позитивну динаміку утвердження української мови у сфері загальної середньої освіти її повноцінне функціонування й надалі потребує додаткового нормативного врегулювання. Посилення позицій української мови у шкільному середовищі можливе насамперед шляхом удосконалення законодавчої бази. Відтак ключовим завданням у цьому контексті є якнайшвидший розгляд та ухвалення парламентом законопроектів "Про внесення змін до деяких законів щодо використання мови в освітньому процесі" (№ 13072 від 11 березня 2025 року) та "Про внесення змін до Закону України "Про повну загальну середню освіту" щодо заборони в приватних закладах освіти державної (офіційної) мови держави, визнаної Верховною Радою України державою-агресором або державою-окупантом" (№ 14361 від 8 січня 2026 року), на чому неодноразово наголошував Уповноважений.

Законопроект № 13072

Визначає і закріплює поняття "українськомовне освітнє середовище" як сукупність умов і взаємодій на території закладу освіти протягом усього часу перебування учасників освітнього процесу та закріплює обов'язками суб'єктів освітньої діяльності, їхніх засновників, керівників та працівників створювати у закладі освіти українськомовне освітнє середовище, підтримувати та забезпечувати його існування.

Законопроект № 14361

Усуває правову неузгодженості між різними рівнями освіти щодо заборони використання російської мови в приватних закладах освіти та забезпечення комплексного підходу до захисту української мови як державної на всіх рівнях освітньої системи, зокрема законодавчо закріплює заборону для приватних закладів повної загальної середньої освіти використовувати як мову освітнього процесу державну (офіційну) мову держави-агресора або держави-окупанта.

Актуальним залишається питання виконання рекомендацій Уповноваженого щодо приведення підзаконних актів у відповідність до Закону про державну мову.. Йдеться про необхідність внесення змін до Порядку зарахування, відрахування та переведення учнів до державних і комунальних закладів освіти, затвердженого наказом МОН України від 16 квітня 2018 року № 367. Чинна редакція цього Порядку допускає зарахування до класів з навчанням мовами національних меншин або корінних народів дітей, які не належать до відповідних спільнот, що суперечить законодавчо визначеному підходу. Крім того, форма заяви не передбачає обов'язкового зазначення батьками належності дитини до відповідної національної меншини чи корінного народу. Фактично Порядок змінює логіку, закладену в законі: формування класів з навчанням мовою національної меншини має відбуватися на підставі відповідної кількості заяв від представників цієї меншини, а не шляхом доукомплектування вже сформованих класів.

⚠ Чинна редакція Порядку зарахування, відрахування та переведення учнів до державних і комунальних закладів освіти створює передумови для зловживань та може призводити до обмеження права громадян на здобуття освіти державною мовою.

У 2025 році до Уповноваженого із захисту державної мови надійшло 35 скарг щодо порушень мовного законодавства у закладах загальної середньої освіти, що більше, ніж у 2024 році на 34,6%. Найбільше звернень стосувались Дніпропетровської області (10) та Києва (7), а також Одеської (4) та Харківської (3) областей. Аналіз змісту звернень засвідчує, що найпоширенішим порушенням залишається використання недержавної мови, передусім російської, безпосередньо під час уроків. Тематика скарг є такою:

Освітній процес

Проведення уроків, факультативів, тренувань, публічних заходів, олімпіад російською мовою. Відмова педагогічних працівників переходити на українську мову під час освітнього процесу.

Службова комунікація

Використання недержавної мови у спілкуванні адміністрації, педагогів, психологів і технічного персоналу між собою та з учнями і батьками поза межами уроків.

Навчальні матеріали

Використання російськомовних навчальних матеріалів, зокрема підручників, електронних ресурсів.

Інтернет-представництва

Виконання недержавною мовою вебсайтів та сторінок в соціальних мережах закладів освіти.

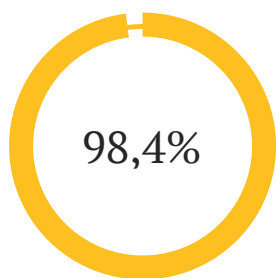
Протягом 2025 року проведено 19 заходів державного контролю за застосуванням державної мови у закладах загальної середньої освіти. Порушення встановлено у 7 випадках, зокрема у закладах Харківської, Дніпропетровської, Миколаївської та Одеської областей.

У 2025 році Уповноваженим було розглянуто 8 адміністративних справ. За результатами їх розгляду у 2 випадках накладено штраф у розмірі 3400 грн, ще в одному застосовано попередження. Також ухвалено 5 постанов про закриття справ у зв'язку з пропуском строків.

Інформація щодо кількості закладів загальної середньої освіти, класів та учнів за мовами навчання

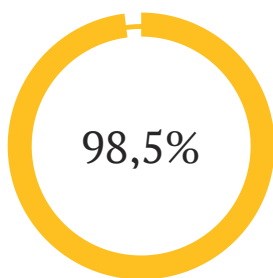
За інформацією Інституту освітньої аналітики у 2025/2026 навчальному році в Україні функціонувало 11 517 закладів загальної середньої освіти (без спеціальних), що дещо менше ніж у 2024/2025 н.р. (11 991). Аналогічна ситуація і щодо кількості учнів: вона зменшилася з 3 706 699 у 2024/2025 н. р. до 3 544 380 у 2025/2026. Водночас мовна структура освітнього процесу залишається стабільною і демонструє високий рівень навчання державною мовою. У 2025/2026 н.р. 98,4% закладів (11 333 шкіл) забезпечують навчання виключно українською мовою, що відповідає показникам попередніх років (98,3–98,4%). Частка класів із навчанням державною мовою становить 98,5% (175 199 класів), що також співмірно з показниками 2022/2023–2024/2025 років (98,5–98,9%).

Переважна більшість учнів здобуває освіту українською мовою: у 2025/2026 навчальному році цей показник становить 98,8% (3 503 002 учні), що лише трохи відрізняється від попередніх років, коли він перевищував 99%.

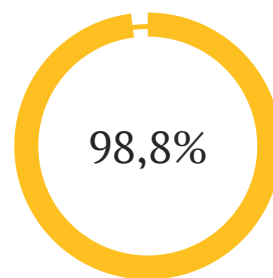
Закладів — навчання українською

11 333 шкіл, де навчання ведеться виключно державною мовою

Класів — навчання українською

175 199 класів із навчанням виключно державною мовою

Учнів навчаються українською

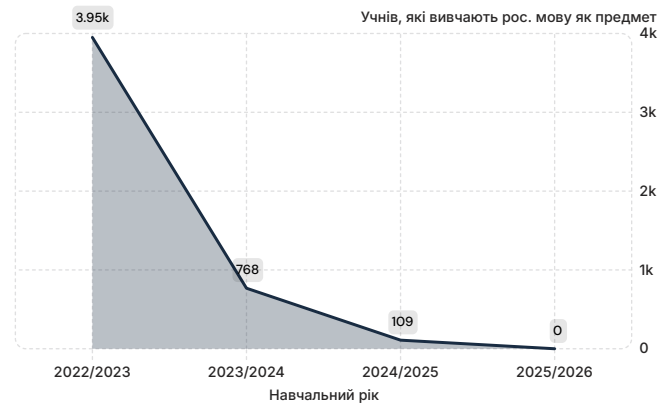
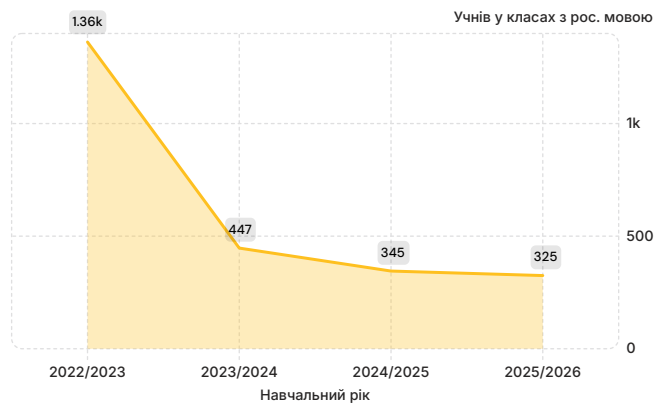
3 503 002 учні здобувають освіту державною мовою

Інформація щодо кількості закладів загальної середньої освіти в Україні (без спеціальних закладів), класів та учнів за мовами навчання:

Показник	2022/2023 н.р.	2023/2024 н.р.	2024/2025 н.р.	2025/2026 н. р.
Кількість ЗЗСО всього (без спеціальних закладів)	12 648	12 352	11991	11517
Кількість учнів у ЗЗСО всього (без учнів спеціальних закладів))	4 003 173	3 867 801	3 706 699	3544380
Кількість ЗЗСО, у яких навчання ведеться виключно державною мовою (одиниць)/ % від загальної кількості закладів	12 442/ 98,3%	12 155/ 98,4%	11801/ 98,4%	11333/ 98,4%
Кількість класів, у яких навчання ведеться виключно державною мовою (одиниць)/ % від загальної кількості	193 298/ 98,9%	187 858/ 98,5%	181940 / 98,9%	175199 / 98,5%
Кількість учнів, що навчаються виключно державною мовою/ % від загальної кількості	3 967 394/ 99,1%	3 834 708/ 99,1%	3675067 / 99,1%	3503002 /98,8%
Кількість учнів, що навчаються російською мовою поряд з державною	1 362	447	345	325
Кількість учнів, які вивчають російську мову як окремий предмет	3 950	768	109	0

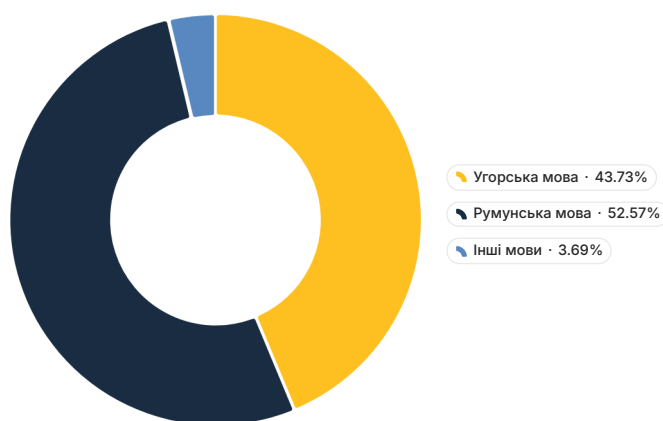
За наведеними даними, використання російської мови у середній освіті у 2025 році є незначним. Для порівняння, у 2019/2020 навчальному році функціонувало 1 864 класи з російською мовою навчання, у яких навчалися 281 257 учнів. Крім того, 598 122 учні вивчали російську мову як окремий предмет, факультативно або в гуртках. Таким чином, кількість класів з російською мовою навчання скоротилася більш ніж на 99% (з 1 864 до 17), а кількість учнів — майже на 99,9% (з 281 257 до 325).

Динаміка російської мови в освітньому просторі

У 2025/2026 навчальному році кількість учнів, які навчаються мовами, відмінними від української та російської, становить 30 352 особи, що дещо менше порівняно з 2024/2025 навчальним роком (31 287). Із них 43 % навчаються угорською мовою (Закарпатська область), а 53 % — румунською (Чернівецька, Закарпатська та Одеська області). Серед інших мов, якими навчаються учні, — англійська, болгарська, німецька, польська та словацька.

Частка учнів, які навчаються іншими, крім української та російської, мовами

При цьому 67,2 % дітей навчаються угорською мовою та 75,8 % — румунською мовою в закладах, де функціонують лише класи з відповідними мовами навчання. Слід зауважити, що українське законодавство передбачає створення лише класів, а не закладів з навчанням мовами національних меншин. Навчання представників національних меншин у закладах, де також функціонують класи з українською мовою навчання, сприяє інтеграції в соціальне життя України, запобігає їхньому ізолюванню та сегрегації.

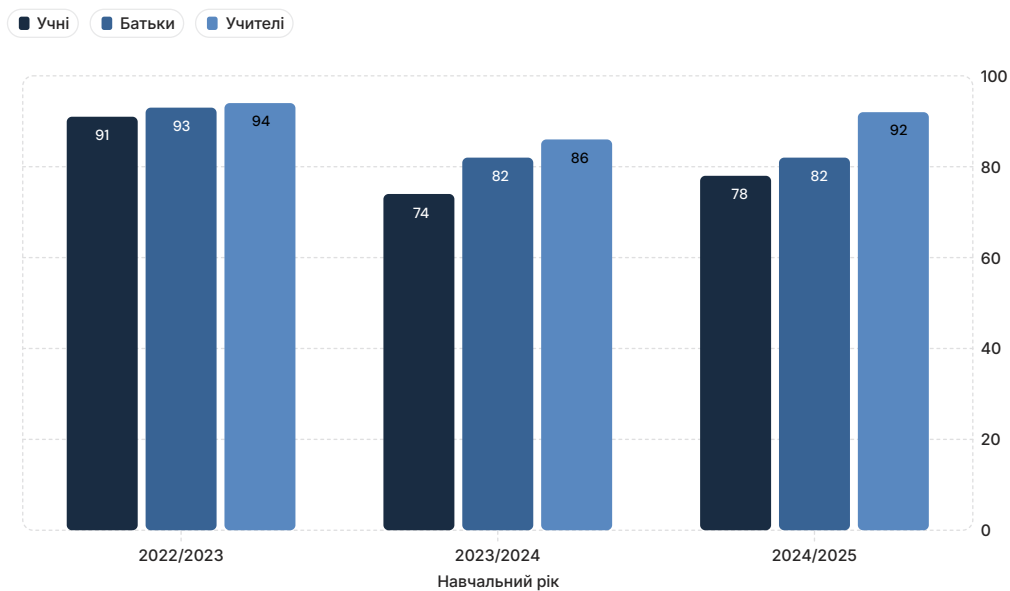
Загалом у 2025 році ситуація в системі загальної середньої освіти характеризується стабільністю та високим рівнем формального утвердження української мови. Водночас зберігається помітна різниця між формальним і фактичним становищем державної мови у закладах. Зокрема, значна частина учнів продовжує послуговуватися російською мовою під час перерв, у позакласній комунікації, а також у межах освітніх заходів поза школою. Це потребує подальшої уваги та зваженої освітньої політики.

Мониторинг забезпечення функціонування державної мови в освітньому процесі у закладах загальної середньої освіти у 2024/2025 навчальному році

З 2022 року Уповноважений із захисту державної мови та Державна служба якості освіти України проводять щорічні моніторинги застосування української мови як державної у закладах загальної середньої освіти, в межах яких опитуються учні, їхні батьки та вчителі щодо мови спілкування в освітньому процесі, під час перерв, у повсякденному житті та щодо використання онлайн-контенту.

Результати дослідження свідчать про посилення української мовної самоідентифікації учасників освітнього процесу. Після зниження показників у минулому навчальному році цього року зафіксовано зростання частки респондентів, які вважають українську мову рідною.

Динаміка частки учасників освітнього процесу, які вважають українську мову рідною (%)

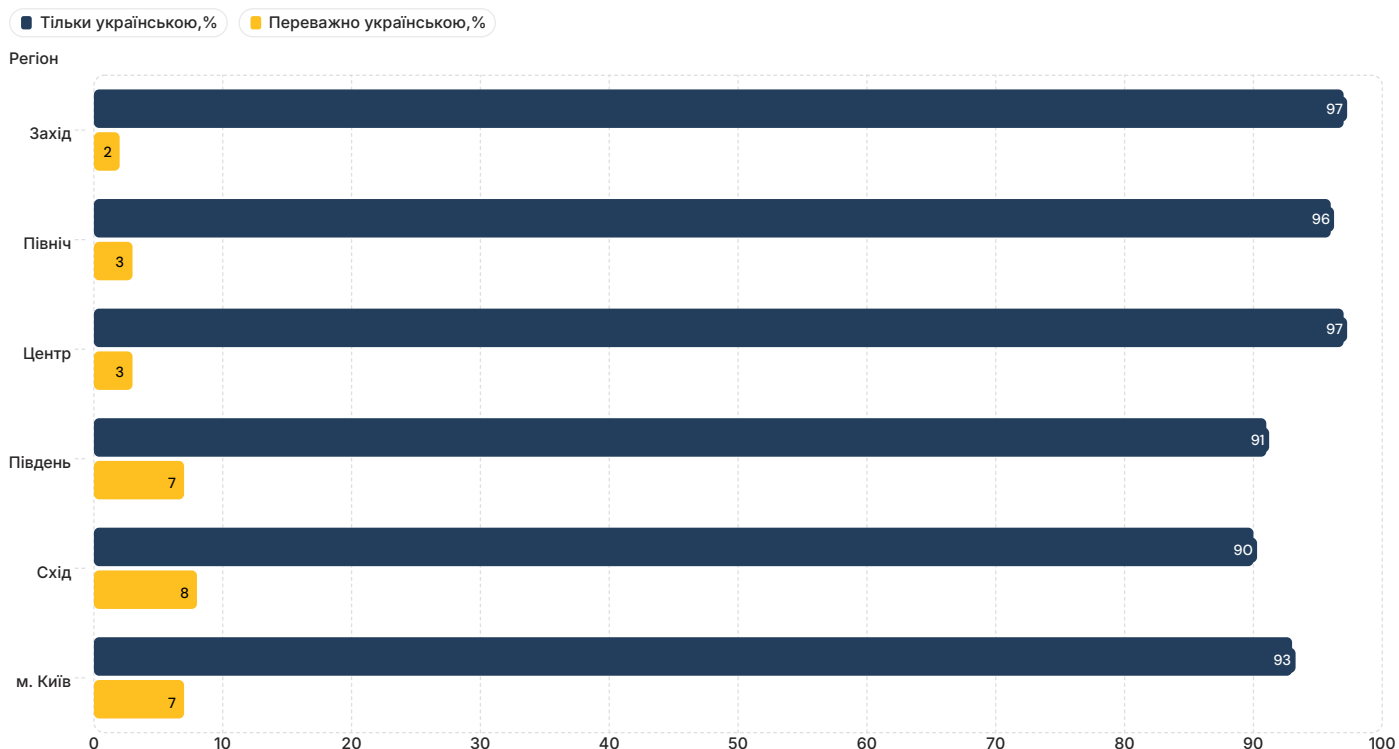

Найвищий рівень традиційно спостерігається у Західному макрорегіоні. Водночас суттєве зростання цього показника зафіксовано на Півдні та в Центральній Україні. Водночас на Сході країни та у місті Києві частка тих, хто вважає українську рідною, залишається нижчою, а подекуди навіть демонструє незначну негативну динаміку.

За спостереженнями батьків учнів/учениць, у 94 % закладів загальної середньої освіти, де навчаються їхні діти, освітній процес у 2024/2025 навчальному році здійснюється виключно українською мовою. Порівняно з попередніми навчальними роками (93 % у 2022/2023 та 2023/2024 роках) цей показник дещо зріс, що свідчить про поступове зміцнення позицій української мови як основної мови навчання.

Найвищий показник спостерігається у Західному, Центральному та Північному регіонах (97 %, 97 % і 96 % відповідно). У Південному регіоні зафіксовано зростання показника з 88 % до 91 %, у Східному регіоні він наразі становить 90 %, що є найнижчим значенням серед макрорегіонів.

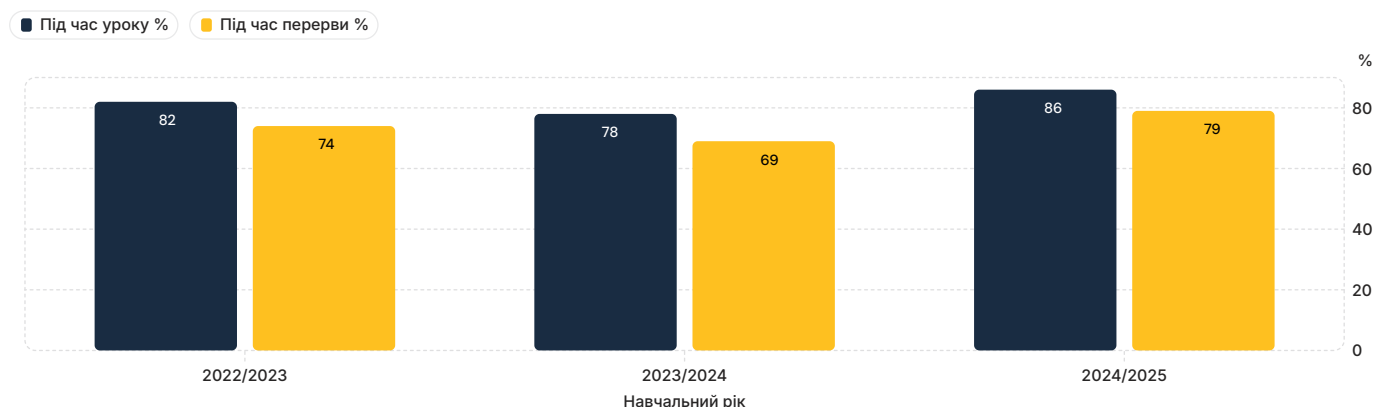
Мова освітнього процесу у школах (відповіді батьків учнів /учениць)

Практично незмінною залишається частка батьків, які зазначають, що вчителі надають навчальні матеріали та домашні завдання виключно українською мовою — 97 % у 2024/2025 навчальному році (96 % торік). Водночас відповіді учнів/учениць є дещо більш критичними, хоча й демонструють позитивну динаміку: частка тих, хто вказав на отримання навчальних матеріалів та завдань українською мовою, зросла з 83 % до 87 %.

Слід зазначити, що батьки не мають можливості особисто пересвідчитися у стані дотримання вчителями визначеного законом мовного режиму в школі, тому доцільно також оцінювати результати опитувань учнів/учениць. Вони засвідчують загалом позитивну динаміку у використанні державної мови педагогічними працівниками під час освітнього процесу. Частка учнів, які вказали, що вчителі проводять навчальні заняття виключно українською мовою, зросла на 8 %, а тих, хто спілкується державною мовою з учнями/ученицями й на перервах, — на 10 %. Водночас, попри те, що це найвищі показники за весь період спостережень, отримані дані свідчать, що використання державної мови в освітньому процесі не є системною практикою.

Використання державної мови педагогічними працівниками за оцінками учнів/учениць (%)

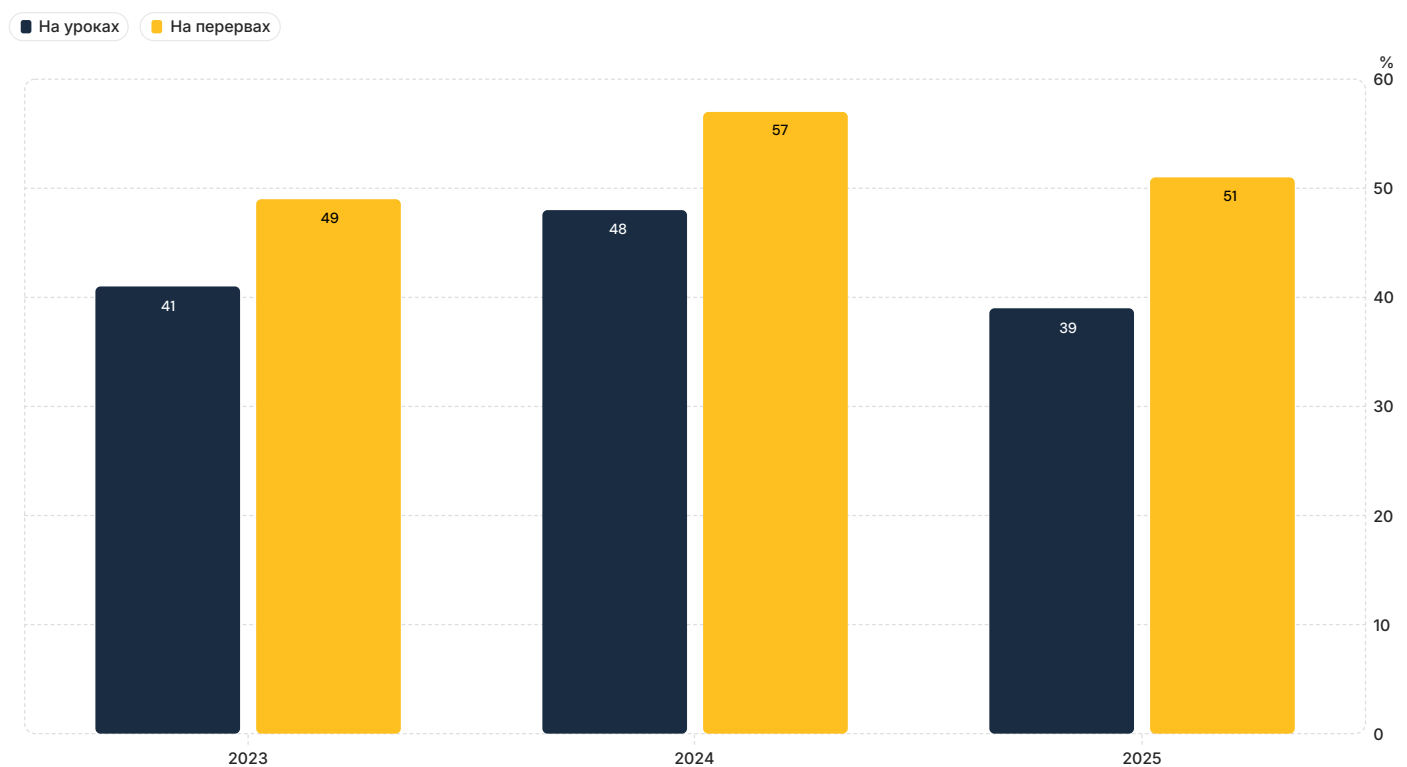
Відтак у 2025 році 14 % опитаних учнів/учениць відповіли, що вчителі застосовують недержавну (російську) мову на уроках, та 21 % — на перервах, що є порушенням Закону.

⚠ Варто також зауважити, що порівняно з попереднім роком в усіх регіонах, окрім Києва, ситуація із застосуванням державної мови вчителями на уроках та на перервах покращилася. Водночас у Києві показник застосування виключно державної мови на уроках знизився на 1 %, а на перервах — на 7%.

Статті 9 та 12 Закону про державну мову зобов'язують учителів (окрім приватних закладів) послуговуватися виключно державною мовою на роботі. Однак 8 % учителів визнали, що застосовують російську мову у спілкуванні з колегами в школі.

Учні як учасники освітнього процесу також зобов'язані дотримуватися вимог Закону. Однак маємо такі результати опитування:

Частка учнів/учениць, які вказали, що використовують російську мову при спілкуванні в школі, %

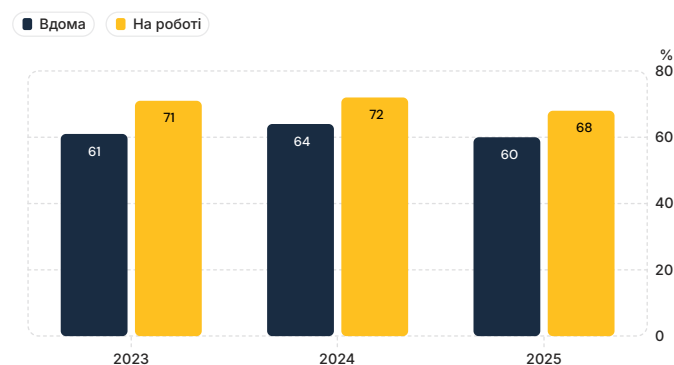
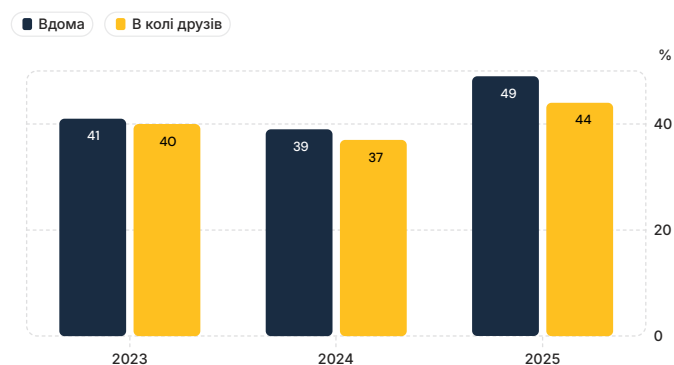

Загалом по Україні спостерігається позитивна тенденція, однак у Північному регіоні відбулося зниження показника використання української мови в школі на 4 %, а в Києві — на 10 %. Лише 17 % учнів у Києві спілкуються в школі виключно українською.

Хоча мова приватного спілкування не регулюється Законом про державну мову, надзвичайно важливими для врахування в практичній діяльності Уповноваженого та інституцій, що формують і реалізують державну мовну політику, є дані дослідження, які стосуються мовної ідентичності та використання державної мови учасниками освітнього процесу в повсякденному житті.

Лише українською мовою послуговуються, учні %:

Лише українською мовою послуговуються, батьки %:

Тенденцію 2024 року щодо зниження рівня використання учнями української мови вдома і в колі друзів вдалося скоригувати — показники повернулися на рівень 2023 року. Водночас слід зауважити, що російську мову в колі друзів застосовують частіше, ніж удома. Також відзначимо, що батьки вдома спілкуються виключно українською мовою частіше, ніж учні, однак їхня частка порівняно з попереднім роком зменшилася на 4 %. Аналогічно на 4 % знизилася частка батьків, які послуговуються виключно українською мовою на роботі.

⚠ Зниження частки батьків, які вдома і на роботі спілкуються виключно українською, може свідчити про тенденцію до нормалізації застосування російської мови в публічному спілкуванні, на небезпеці якої наголошують багато громадських діячів, активістів та експертів.

Окрема проблема, яка викликає занепокоєння, — негативні зміни мовних пріоритетів учнів в інтернет-просторі. Динаміка використання україномовного контенту свідчить про поступове зниження його частки серед учнів: у 2023 році виключно українською мовою споживали контент 71 % опитаних, у 2024 — 63 %, а у 2025 — лише 54 %.

⚠ Інтернет-простір є серйозним фактором зросійщення української молоді та полем для активного просування державою-агресором як російської мови, так і пропагандистських наративів. Лише 53 % старшокласників відповіли, що для них має значення, якою мовою подано контент. Серед батьків таких — 72 %.

Також звертає на себе увагу те, що 20 % учнів/учениць зазначили: їх утримує від використання державної мови упереджене ставлення до неї з боку оточення. У відкритих відповідях учні пояснюють небажання використовувати державну мову тим, що не має значення, якою мовою говорить людина, головне — що вона говорить. Тобто серед учнів, імовірно й серед батьків, залишається доволі поширеним нерозуміння та неусвідомлення ролі державної мови, необхідності обмеження використання мови держави-агресора, зокрема з міркувань національної безпеки.

⚠ Протидія зросійщенню молодого покоління українців має стати одним із пріоритетів державної мовної політики та завданням не лише системи освіти.

Результати опитування демонструють необхідність посилення уваги з боку МОН, органів управління та закладів освіти, удосконалення законодавства, а також активізації роботи з усіма учасниками освітнього процесу щодо пояснення необхідності спілкування українською мовою поза уроками, обґрунтування ролі мови як складника національної ідентичності та подолання стереотипу "українська мова — не модно".

⚠ Доцільно розглянути можливість створення цілісної системи моніторингу й реагування на порушення законодавства про мову та мовних норм освітнього законодавства, а також протидії стрімкому поширенню російської мови та зростанню частки споживання російськомовного контенту серед дітей і молоді. Зокрема: створити та поширити інформацію про міністерську гарячу лінію / чат для повідомлень здобувачів освіти, батьків та працівників про порушення закону; посилити роботу з батьками; поширити відповідні моніторингові заходи на заклади інших рівнів освіти.

Моніторинг застосування державної мови приватними закладами загальної середньої освіти

У 2025 році Секретаріат здійснив дослідження особливостей застосування державної мови в освітньому процесі приватними закладами загальної середньої освіти, що функціонують за кошти фізичних та/або юридичних осіб, у Києві, Дніпрі, Одесі та Харкові. У межах моніторингу проаналізовано інформацію, надану виконавчими органами міських рад, відповідальними за освіту, щодо діяльності таких закладів у частині застосування української мови в освітньому процесі. Дані аналізувалися за ключовим показником: мова освітнього процесу.

Протягом 2024/2025 навчального року в чотирьох містах України, у яких здійснювався моніторинг, функціонувало 286 приватних загальноосвітніх навчальних закладів: у місті Києві – 178; Одесі – 59; Харкові – 32; Дніпрі – 17.

За наданою інформацією, переважна більшість шкіл забезпечують здобуття освіти виключно українською мовою — 282 заклади, що становить 98,6 % від їх загальної кількості. В Одесі та Дніпрі всі приватні школи здійснювали навчання державною мовою. Лише у чотирьох закладах (у Києві та Харкові) застосовувалися дві мови навчання, при цьому українська залишалася обов'язковою складовою освітнього процесу.

А саме:

1 школа у Харкові

(освітній процес здійснюється українською та російською мовами)

3 школи у Києві

(у 2 школах викладання відбувається українською та англійською мовами, в одній – українською та німецькою мовами)

282

школи забезпечують
здобуття освіти
виключно українською
(98,6 %)

3

школи забезпечують
здобуття освіти
українською та однією
з мов ЄС

1

школа забезпечує
здобуття освіти
українською та
російською мовами

За даними Харківського приватного ліцею "Ангстрем" Харківської області, у якому паралельно функціонують класи з українською та російською мовами навчання, у 2023/2024 навчальному році (інформація за 2024/2025 навчальний рік не розміщена):

- 817 учнів (67%) навчалися українською мовою;
- 409 учнів (33%) – російською мовою.

Як зазначається у звіті закладу, у школі простежується стала тенденція до зростання частки учнів, які здобувають освіту українською мовою: з 2017/2018 до 2023/2024 навчального року вона зросла з 53,4 % до 66,6 %, а частка учнів, що здобувають освіту російською мовою, зменшилася з 46,6 % до 33,4 %. Тобто за 7 років частка навчання українською мовою зросла на 13,2 відсоткового пункту. Також у звіті відзначається збереження тенденції переходу учнів до класів з українською мовою навчання.

- ③ Незначна кількість приватних закладів освіти, у яких освітній процес здійснюється російською мовою, є наслідком загальноукраїнської тенденції до зміцнення мовної ідентичності та утвердження української як державної мови, зокрема у сфері освіти, що підтверджується соціологічними дослідженнями. Зокрема, у серпні 2020 року Фонд "Демократичні ініціативи" спільно з Центром Разумкова провів загальнонаціональне дослідження, результати якого підкреслили важливість української мови в освіті: понад три чверті українців (77%) підтримали викладання більшості предметів у школах українською мовою, 79% погодилися, що всі громадяни України повинні володіти державною мовою.

Професійна освіта

21 серпня 2025 року Верховна Рада України ухвалила новий Закон України "Про професійну освіту" (законопроект № 13107-д). Підготовка законопроекту тривала протягом 2024 року. На початкових етапах він містив окремі положення, що могли призвести до звуження сфери застосування державної мови у професійній освіті. Зокрема, йшлося про розширення можливостей використання недержавних мов в освітньому процесі приватних закладів. Уповноважений надав низку зауважень і рекомендацій, спрямованих на недопущення послаблення статусу державної мови. За результатами проведених робочих зустрічей було враховано значну частину цих пропозицій. У фінальній редакції Закону закріплено, що мовою освітнього процесу в закладах професійної освіти є державна мова відповідно до Закону України "Про освіту" та Закону України "Про забезпечення функціонування української мови як державної". Засади мовної політики для здобуття профільної середньої освіти в закладах професійної освіти визначаються відповідно до Закону України "Про повну загальну середню освіту".

Особам, які належать до корінних народів та національних меншин України, гарантується право на вивчення мови відповідного корінного народу чи національної меншини в комунальних закладах професійної освіти або через національні культурні товариства. Приватні заклади професійної освіти мають право вільного вибору мов навчання, які є офіційними мовами Європейського Союзу, із забезпеченням вивчення здобувачами освіти в таких закладах державної мови як окремої навчальної дисципліни.

Державні та комунальні заклади

Мовою освітнього процесу є державна мова відповідно до Законів України "Про освіту" та Закону про державну мову

Корінні народи та меншини

Гарантується право на вивчення мови відповідного корінного народу або національної меншини в комунальних закладах або через національні культурні товариства

Приватні заклади

Мають право вільного вибору мов навчання, що є офіційними мовами ЄС, із забезпеченням вивчення державної мови як окремої навчальної дисципліни

У 2025 році функціонувало 653 заклади професійної освіти. Із них освітній процес здійснювали 541 заклад: 282 — у звичному (очному) форматі, 68 — дистанційно, 191 — у змішаному режимі. Водночас 112 закладів фактично не здійснювали освітньої діяльності (перебували у стані реорганізації, припинення або ліквідації). 12 закладів було зруйновано. Загальний контингент здобувачів освіти становив 214 395 осіб, а кількість педагогічних працівників — 28 558 осіб. Порівняно з 2024 роком (664 заклади, 225 194 здобувачі освіти, 29 441 педагогічний працівник) спостерігається незначне зменшення кількості як закладів, так і учасників освітнього процесу. Водночас зберігається тенденція до стабілізації форм організації навчання: частка закладів, що працюють очно, поступово зростає.

Упродовж 2025 року до Уповноваженого надійшло 7 скарг щодо порушень мовного законодавства у закладах професійної освіти. Звернення стосувалися передусім використання недержавної мови, зокрема російської, в освітньому процесі та службовій діяльності. Йшлося про проведення занять майстрами виробничого навчання російською мовою, а також про систематичне використання недержавної мови педагогічними працівниками та керівництвом під час виконання посадових обов'язків, проведення нарад та інших офіційних заходів. Окрему групу становили скарги щодо використання російської мови в навчально-методичних матеріалах і цифровому контенті, а також у публічному та інформаційному просторі закладів освіти. Зокрема, йшлося про російськомовні сайти, сторінки в соціальних мережах, рекламні матеріали, а також про порушення вимог щодо застосування державної мови в офіційних назвах і комунікації.

Тематика скарг

Мова освітнього процесу

Проведення занять російською мовою

Навчальні матеріали

Використання російської мови в навчально-методичних матеріалах

Інформаційний простір

Виконання російською мовою інтернет-представництв закладів освіти

У регіональному розрізі найбільше звернень стосувалося Одеської та Харківської областей (по 3 скарги), а також один випадок — Донецької області. З метою реагування на виявлені порушення протягом року проведено 5 заходів державного контролю, за результатами яких у 4 випадках встановлено недотримання вимог законодавства про державну мову. Порушення стосувалися мови освітнього процесу, службового спілкування педагогічного персоналу, а також мови функціонування інтернет-представництв закладів освіти.

Позашкільна освіта

Відповідно до статті 7 Закону України "Про позашкільну освіту" мовою позашкільної освіти є державна мова. Застосування мов у позашкільній освіті визначається Законом про державну мову. У статті 21 цього Закону встановлено, що мовою освітнього процесу в закладах освіти є державна мова. У звітах Уповноваженого за попередні роки було окреслено проблему нормативного регулювання застосування державної мови в позашкільній освіті, яка залишається невирішеною й досі. Законодавство передбачає, що освітні послуги в системі позашкільної освіти надаються як у закладах освіти, так і суб'єктами, які такими не є. Функціонування різноманітних клубів, секцій, курсів, груп, майстер-класів, шкіл, що здійснюють позашкільні заняття та організовують дозвілля дітей і створені суб'єктами господарювання приватного права без статусу закладів освіти, не повною мірою підпадає під дію законодавства про державну мову.

⚠ Питання застосування державної мови при наданні освітніх послуг в межах позашкільної освіти поза закладами освіти залишається неврегульованим.

За інформацією Інституту освітньої аналітики, станом на квітень 2025 року в Україні функціонував 1381 заклад позашкільної освіти. Із них 878 закладів (63,6 %) здійснювали освітню діяльність в очному форматі, 282 (20,4 %) — у змішаному, а 221 (16,0 %) — дистанційно. Внаслідок збройної агресії зруйновано 16 закладів. Загальна кількість вихованців становила 847 824 особи, а педагогічних працівників — 19 496.

Порівняно з попередніми роками мережа закладів залишається незмінною (у 2024 році — 1 381). Водночас спостерігається зменшення кількості вихованців: з 910 165 у 2024 році до 847 824 у 2025 році. Кількість педагогічних працівників також дещо скоротилася. Разом із тим стабілізувалися умови організації освітнього процесу: якщо у 2023 році лише 36 % закладів працювали в очному форматі, то у 2024 році — вже 55,8 %, а у 2025 році — понад 63 %, що свідчить про поступове відновлення очного навчання.

У 2025 році до Уповноваженого надійшло 50 скарг щодо порушень мовного законодавства у сфері позашкільної освіти, що більш ніж удвічі перевищує показник 2024 року (20 скарг). Найбільша кількість звернень стосувалася порушень у місті Києві (18) та Харківській області (15). Наступними є скарги з Дніпропетровської (6) та Київської областей (5). Поодинокі випадки зафіксовано в Запорізькій (1), Одеській (3), Полтавській (1) та Тернопільській (1) областях.

50

скарг щодо порушень мовного законодавства у сфері позашкільної освіти (зростання на 150%)

66 %

частка скарг, яка припадає на Київ (36 %) та Харківську область (30 %)

Найпоширенішими є скарги на проведення занять, тренувань і гурткової роботи російською мовою — як у комунальних, так і в приватних закладах, зокрема у спортивних секціях, мистецьких студіях і дитячих клубах. Значна частина звернень також стосується використання недержавної мови тренерами та викладачами під час змагань і публічних заходів. Низка скарг стосується застосування російської мови в батьківських чатах, зокрема під час інформування з питань організації освітнього процесу. Крім того, заявники повідомляють про використання російської мови на сайтах, у соціальних мережах, у рекламних матеріалах, назвах гуртків і закладів, а також у відеоконтенті. В окремих випадках йшлося про популяризацію російськомовного культурного продукту, зокрема використання російських пісень під час занять.

Мова занять і тренувань

Проведення занять, тренувань та гурткової роботи російською мовою

Публічні заходи та змагання

Застосування недержавної мови педагогами під час змагань і публічних заходів

Комунікація

Використання російської мови на сайтах, у соціальних мережах, а також у батьківських чатах при інформуванні про освітній процес

Культурний продукт

Використання російськомовних музичних творів під час занять у гуртках і студіях

За результатами розгляду скарг упродовж року проведено 19 заходів державного контролю. У 12 випадках (понад 60 %) встановлено порушення вимог Закону про державну мову. Виявлені порушення стосувалися мови освітнього процесу, а також мови обслуговування, функціонування інтернет-представництв, інформації для загального ознайомлення та робочого спілкування.

Серед суб'єктів, у діяльності яких встановлено порушення, — комунальні дитячо-юнацькі спортивні школи, заклади мистецької освіти та приватні заклади освіти. Зокрема, порушення вимог щодо мови освітнього процесу зафіксовано в низці дитячо-юнацьких спортивних шкіл Харківської області та міста Києва.

12

заходів державного контролю, за результатами яких встановлено порушення у сфері позашкільної освіти

66,7 %

частка встановлених порушень, які припадають на комунальні дитячо-юнацькі спортивні школи

У 2025 році розглянуто 10 справ про адміністративні правопорушення. Їх значна частина стосувалася саме мови освітнього процесу, зокрема, використання недержавної мови під час проведення занять і тренувань.

У трьох випадках винесено постанови про накладення штрафу у розмірі 1700 грн. Ще в одному випадку застосовано попередження. Водночас у низці справ прийнято рішення про закриття проваджень у зв'язку із завершенням строку притягнення до адміністративної відповідальності.

Як і в попередні роки, низка скарг громадян щодо надання освітніх послуг поза школою пов'язана саме із діяльністю суб'єктів господарювання, які не є в розумінні чинного законодавства закладами освіти. На жаль, мова надання ними послуг, зокрема освітніх, нормативними актами чітко не врегульована.

При цьому важливо, що суб'єкт господарювання зобов'язаний заздалегідь інформувати споживача про мову надання послуги. Ненадання такої інформації, або надання послуги мовою іншою, ніж було проінформовано, є порушенням норми законодавства про надання споживачу необхідної, доступної, достовірної та своєчасної інформації про послугу, що забезпечує можливість її свідомого і компетентного вибору.

Надання освітніх послуг дорослим

Схожа проблема нормативної неврегульованості, характерна для позашкільної освіти, простежується і у сфері освіти дорослих, яка охоплює широкий спектр послуг, спрямованих на розвиток особистості, підвищення кваліфікації, набуття нових знань і практичних навичок. Законодавство України в частині застосування державної мови чітко регламентує вимоги лише для закладів освіти. Водночас значна частина освітніх послуг для дорослих надається суб'єктами господарювання, які такими не є. Йдеться про різноманітні курси, тренінги, школи, студії, освітні програми, що функціонують у форматі приватних ініціатив. На відміну від діяльності закладів освіти (зокрема автошкіл), інші суб'єкти господарювання фактично не обмежені у виборі мови надання послуг. Це означає, що вони можуть проводити навчання будь-якою мовою, самостійно визначаючи формат і зміст своєї діяльності. Водночас важливою умовою є належне інформування споживачів про характеристики послуги.

 У сфері освіти дорослих, як і в позашкільній освіті, існує прогалина в нормативному регулюванні застосування державної мови поза межами закладів освіти. Це зумовлює необхідність чіткого законодавчого врегулювання, яке б забезпечило узгодженість підходів і баланс між принципом свободи підприємницької діяльності, правами споживачів та правом на отримання інформації й послуг державною мовою.

У 2025 році до Уповноваженого із захисту державної мови надійшло 45 скарг щодо порушень мовного законодавства у сфері освіти дорослих. Порівняно з 2024 роком, коли було зафіксовано 53 звернення, кількість скарг дещо зменшилася. Найбільша кількість скарг у 2025 році стосувалася міста Києва — 20 звернень, що становить майже половину від загальної кількості. Наступною є Одеська область — 9 скарг. Також скарги надходили щодо Харківської (2), Львівської (2), Дніпропетровської (2) та Чернівецької (2) областей. Щодо інших регіонів надходили лише поодинокі повідомлення. Порівняно з 2024 роком зберігається тенденція до концентрації скарг у великих містах, насамперед у місті Києві (21 скарга у 2024 році) та Одеській області (10 скарг у 2024 році). Водночас у 2025 році спостерігається загальне зрушення географії скарг.

Найбільш поширеною категорією звернень є скарги щодо проведення навчання російською мовою. Заявники повідомляють про викладання курсів, тренінгів і занять у студіях (зокрема танцювальних, йоги, автошколах, психологічних і бізнес-програмах) повністю або переважно російською мовою. У багатьох випадках українська мова або взагалі не використовувалася, або її частка була мінімальною. Такі порушення фіксуються як у формальному навчанні (автошколи, освітні центри), так і в неформальній освіті (курси, майстер-класи, студії розвитку). Другою за поширеністю є проблема невідповідності мови онлайн-курсів та навчальних матеріалів. Йдеться про випадки, коли відеоуроки, PDF-матеріали, вебінари чи супровідні ресурси (зокрема Telegram-канали) доступні виключно російською мовою, навіть якщо сайт або рекламні матеріали курсу подані українською.

Окремо заявники наголошують на введенні в оману, коли задекларована українська мова навчання фактично не забезпечувалася. Значна частина скарг стосується порушень у сфері інтернет-представництв. Зокрема, фіксуються випадки відсутності україномовної версії сайтів освітніх платформ або її часткового перекладу. Також поширеною є практика ведення сторінок у соціальних мережах російською мовою, включно з анонсами, рекламними матеріалами та комунікацією з користувачами.

Тематика скарг

Мова освітнього процесу

Проведення тренінгів, занять у студіях та автошколах російською мовою

Мова навчальних матеріалів

Відеоуроки, PDF-матеріали, навчальні платформи доступні виключно російською мовою

Комунікація

Використання російської мови на сайтах, у соціальних мережах тощо

У низці звернень зазначається, що на прохання перейти на державну мову викладачі чи інструктори відмовлялися або аргументували використання російської "зручністю для більшості" чи "вибором групи".

За результатами розгляду скарг було проведено 9 заходів державного контролю, за результатами яких у 8 випадках встановлено порушення вимог Закону про державну мову. Найбільша кількість порушень стосувалася функціонування інтернет-представництв суб'єктів господарювання недержавною мовою. Два випадки стосувалися надання освітніх послуг російською мовою або неналежного забезпечення права споживачів отримувати послуги державною мовою. Інші порушення були пов'язані з мовою ділового спілкування та публічних заходів.

Фахова передвища та вища освіта

У статті 48 Закону України "Про вищу освіту" та статті 46 Закону України "Про фахову передвищу освіту" визначено, що мовою освітнього процесу у закладах вищої та, відповідно, фахової передвищої освіти є державна мова.

Заклад вищої освіти має право ухвалити рішення про викладання однієї, кількох або всіх дисциплін, виконання індивідуальних завдань та проведення контрольних заходів англійською мовою, за умови, що всі здобувачі освіти, які вивчають відповідні дисципліни, володіють англійською мовою. У разі, якщо є письмове звернення від одного чи більше студентів, заклад вищої освіти забезпечує переклад державною мовою.

Частиною четвертою статті 48 Закону України "Про вищу освіту" встановлено, що заклади вищої освіти приватної форми власності мають право вільного вибору мови навчання, яка є офіційною мовою Європейського Союзу (викладання однієї, кількох або всіх дисциплін, виконання індивідуальних завдань та проведення контрольних заходів), із забезпеченням при цьому вивчення особами, які навчаються у таких закладах, державної мови як окремої навчальної дисципліни.

Заклади фахової передвищої освіти приватної форми власності мають право вільного вибору мови навчання із забезпеченням при цьому вивчення особами, які навчаються у таких закладах, державної мови як окремої навчальної дисципліни в обсязі, що дає змогу провадити професійну діяльність в обраній галузі з використанням державної мови.

Державні ЗВО

Мовою освітнього процесу є державна мова. Заклад може ухвалити рішення про викладання дисциплін англійською, якщо всі студенти нею володіють.

Приватні ЗВО

Мають право вільного вибору мови навчання з офіційних мов ЄС, із обов'язковим вивченням державної мови як окремої дисципліни.

Приватні ЗФПО

Мають право вільного вибору мови навчання, із обов'язковим вивченням державної мови як окремої дисципліни.

Протягом 2025 року до Уповноваженого надійшло 40 звернень щодо застосування державної мови у діяльності закладів вищої (ЗВО) та фахової передвищої освіти (ЗФПО). Порівняно з 2024 роком, коли було зафіксовано 45 таких звернень, загальна кількість скарг зменшилася на 11 %. Кількість звернень щодо порушень у закладах фахової передвищої освіти зросла більш ніж удвічі: з 7 у 2024 році до 15 у 2025-му. Натомість у сегменті вищої освіти зафіксовано скорочення кількості звернень на 34 % (із 38 у 2024 році до 25 у 2025-му).

Найбільша кількість скарг стосувались м. Києва (18 звернень: 16 — ЗВО, 2 — ЗФПО) та Харківської області (12 звернень: 1 — ЗВО, 11 — ЗФПО). Наступними йдуть Одеська (6 звернень, усі стосувалися ЗВО) та Дніпропетровська області (2 звернення: по одному на кожен рівень освіти). Поодинокі звернення стосувались Вінницької, Запорізької та Чернівецької областей.

Основна частина звернень стосується використання недержавної мови під час проведення лекційних та практичних занять, а також репетицій. Окрему групу порушень становлять факти надання навчальних матеріалів, методичних вказівок та екзаменаційних білетів російською мовою. Також предметом звернень залишається недотримання вимог законодавства щодо візуальної інформації: наявність російськомовних написів на фасадах, інформаційних стендах та табличок на території закладів. Крім того, зафіксовано випадки використання недержавної мови працівниками адміністрацій, архівів і приймальних комісій, а також керівниками закладів під час офіційних інтерв'ю чи проведення масових заходів.

Мова освітнього процесу

Проведення лекцій, практичних занять, репетицій недержавною мовою

Навчальні матеріали

Надання навчальних та методичних матеріалів, екзаменаційних білетів російською мовою

Візуальна інформація

Наявність російськомовних написів на фасадах, інформаційних стендів та табличок на території закладів освіти

Комунікація персоналу

Використання недержавної мови працівниками закладів та керівниками під час офіційних інтерв'ю та масових заходів

У 2025 році відповідно до положень статті 188-52 Кодексу України про адміністративні правопорушення за порушення вимог Закону про державну мову Уповноваженим винесено 2 попередження та накладено 2 штрафи у розмірі 3 400 грн на науково-педагогічних працівників ЗВО та ЗФПО. У 4 випадках Уповноважений виніс постанови про закриття адміністративних справ у зв'язку із закінченням строків притягнення до адміністративної відповідальності. Найбільша кількість адміністративних справ стосувалася працівників закладів вищої освіти — викладачів, доцентів, професорсько-викладацького складу, а також адміністративного персоналу. Географічно адміністративні справи зосереджені переважно у місті Києві, Одеській та Харківській областях, що відповідає загальній структурі виявлених порушень за результатами контролю. Основною категорією порушень є недотримання вимог щодо мови освітнього процесу. Окрім цього, зафіксовано поодинокі випадки порушень щодо застосування державної мови як робочої, а також мови інформації для загального ознайомлення.

Нагадаємо, що у 2024 році Уповноваженим винесено 6 попереджень та накладено 1 адміністративний штраф у розмірі 3 400 грн на науково-педагогічних працівників ЗВО та ЗФПО. У 9 випадках Уповноважений виніс постанови про закриття адміністративних справ.

- У 2025 році у сфері освіти зберігалася загальна тенденція до утвердження української мови як основної мови освітнього процесу. Більшість закладів освіти забезпечують належне виконання вимог законодавства щодо застосування державної мови, що свідчить про системні позитивні зрушення. Водночас результати моніторингових досліджень, заходів державного контролю та аналізу звернень громадян засвідчують наявність низки викликів, що стосуються всіх складників освіти.

У сфері загальної середньої освіти, попри формальне дотримання мовного законодавства в освітньому процесі, існує проблема формування цілісного українськомовного середовища. Зокрема, за результатами досліджень Державної служби якості освіти України частка учнів, які спілкуються російською мовою під час перерв, залишається доволі високою, особливо у великих містах, зокрема в місті Києві. Це свідчить про недостатню сформованість сталих мовних практик поза межами навчального процесу та вплив позашкільного мовного середовища. Окремим чинником, що впливає на мовну поведінку дітей і молоді, є активне споживання російськомовного культурного продукту. Така тенденція ускладнює процес утвердження української мови як мови повсякденного спілкування та потребує системних дій з боку держави.

На рівні позашкільної освіти та освіти дорослих залишається неврегульованим питання застосування державної мови окремими суб'єктами господарювання, які не є закладами освіти. Фіксуються випадки недотримання вимог мовного законодавства у закладах професійної, фахової передвищої та вищої освіти, що свідчить про потребу посилення внутрішнього контролю та роз'яснювальної роботи.

Отже, попри позитивну динаміку, актуальними залишаються завдання щодо посилення контролю, усунення прогалин у правовому регулюванні, а також формування сталої мотивації до використання української мови всіма учасниками освітнього процесу.

2.3. ДЕРЖАВНА МОВА У СФЕРІ НАУКИ

Відповідно до частини першої статті 22 Закону про державну мову, українська мова є мовою науки та застосовується у ключових видах наукової діяльності: підготовці та оприлюдненні результатів досліджень, написанні наукових статей, монографій і дисертацій, проведенні їх публічного захисту, а також під час організації та проведення наукових заходів. Водночас нормативна база передбачає можливість використання англійської мови та інших офіційних мов Європейського Союзу, що відповідає потребам інтеграції української науки у світовий науковий простір.

Законодавство також встановлює механізми забезпечення права на інформацію державною мовою у випадках використання іноземних мов. Зокрема, передбачено обов'язковість подання українською мовою анотацій і ключових слів у наукових статтях, підготовлених іншими мовами, гарантується право учасників наукового процесу використовувати державну мову, а організатори заходів зобов'язані завчасно інформувати про застосування іноземних мов на наукових заходах. Крім того, питання застосування державної мови в цій сфері регулюється ще низкою правових документів, які унормовують наукову діяльність в Україні, зокрема вимогами до оформлення дисертацій та інших наукових матеріалів. Таким чином, сформовано модель, що поєднує пріоритет державної мови із відкритістю до міжнародної наукової комунікації.

Інформація щодо звернень громадян, заходів державного контролю та розгляду справ про адміністративне правопорушення

Сфера науки традиційно характеризується низьким рівнем звернень громадян щодо порушень мовного законодавства. У 2025 році на адресу Уповноваженого надійшла лише одна скарга, що стосувалася використання англійської мови під час наукової конференції. За результатами розгляду встановлено, що використання англійської мови у зазначеному випадку відповідало вимогам законодавства.

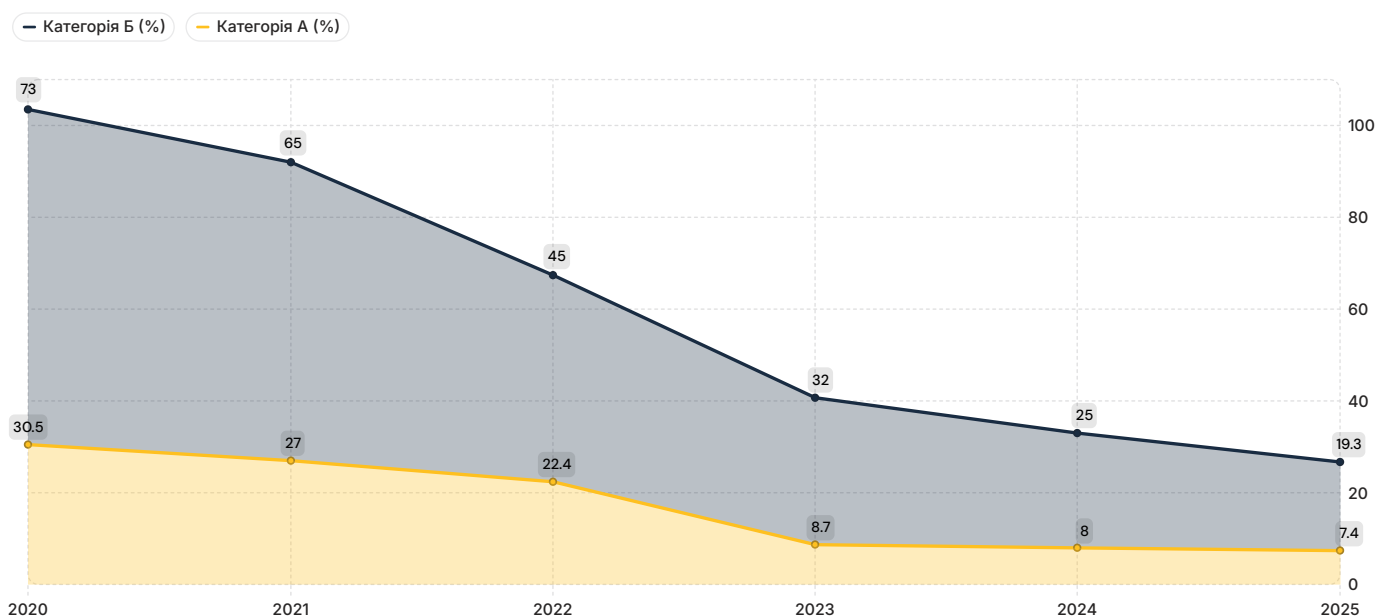
Для порівняння, у 2024 році було зафіксовано п'ять скарг. За їх результатами проведено один захід державного контролю, у ході якого встановлено порушення — використання російської мови під час виступу на науково-практичній конференції. До керівника установи було застосовано адміністративне стягнення у вигляді попередження.

⚠ Мінимальна кількість скарг щодо недотримання мовного законодавства у науковій царині не може слугувати свідченням повної відсутності порушень. Очевидно, випадки ігнорування мовних норм мають місце, проте вони здебільшого залишаються всередині професійного середовища, не виходячи у площину публічних звернень. Для порівняння: суміжна сфера освіти, яка передбачає значно ширшу соціальну взаємодію, традиційно характеризується суттєво вищою кількістю скарг. Отже, низька активність заявників у науковій галузі є радше відображенням її закритої специфіки, аніж реального стану справ. Уповноважений наголошує на необхідності посилення внутрішнього моніторингу в наукових установах задля виявлення та усунення латентних порушень.

Мова наукових видань і публікацій

Українська мова послідовно утверджується в усіх сферах суспільного життя, і наукова діяльність не є винятком. Одним із показників цього процесу є трансформації у сфері науково-видавничої діяльності. Інформація, надана Українським інститутом науково-технічної експертизи та інформації (далі — УкрІНТЕІ), свідчить про поступове приведення науковими виданнями своїх редакційних політик у відповідність до вимог мовного законодавства. Насамперед ідеться про оновлення вимог до наукових публікацій, яким має і може відповідати стаття автора для її прийняття до друку.

Зокрема, аналіз даних УкрІНТЕІ за 2020–2025 роки засвідчує стійку тенденцію до зменшення кількості наукових видань категорій "А" та "Б", які передбачають можливість публікації матеріалів російською мовою. Так, у виданнях категорії "А" частка таких журналів скоротилася з 30,5 % у 2020 році (33 випадки зі 108) до 7,4 % у 2025 році (14 випадків з 188). Найбільш динамічне зниження відбулося у 2022–2023 роках — з 22,4 % до 8,7 %. У категорії "Б" зміни є ще більш показовими: якщо у 2020 році 73 % видань (880 найменувань з 1205) декларували можливість публікації російською мовою, то у 2025 році цей показник зменшився до 19,3 % (285 видань з 1475).

Аналогічна динаміка простежується і щодо вимог до оформлення анотацій та ключових слів. У категорії "А" частка видань, які допускали подання анотацій російською мовою, зменшилася з 26,8% у 2020 році (29 видань з 108) до 6,4% у 2025 (12 видань зі 188). У категорії "Б" цей показник із 2021 року скоротився з 44,7% (588 видань з 1316) до 19,4% (286 видань з 1475) у 2025 році.

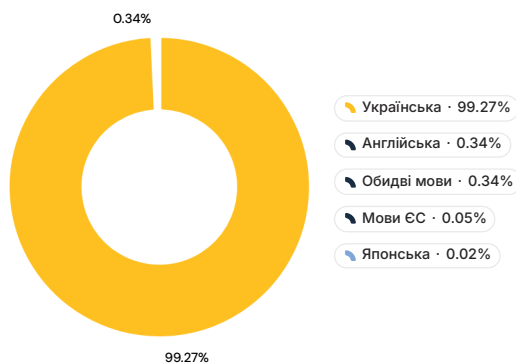
Водночас Український інститут науково-технічної експертизи та інформації зауважує, що зведена інформація щодо мов наукових видань може містити певні похибки. Це зумовлено несвоєчасним оновленням профілів видань у системі "Українська наукова періодика", відсутністю даних про мову публікацій у наказах МОН, на основі яких формується значна частина реєстру, а також неповнотою або суперечливістю інформації на вебсайтах самих видань. Зокрема, різні джерела (офіційні сайти, вимоги для авторів, реєстраційні документи) можуть містити відмінні відомості про мови публікацій, що додатково ускладнює узагальнення даних.

У 2025 році в межах співпраці Уповноваженого та Національної академії наук України було ініційовано внесення змін до організаційно-розпорядчих документів НАН, що регламентують підготовку щорічного звіту про наукову і науково-технічну діяльність. Зокрема, запроваджено збір відомостей стосовно мов, якими публікуються наукові статті.

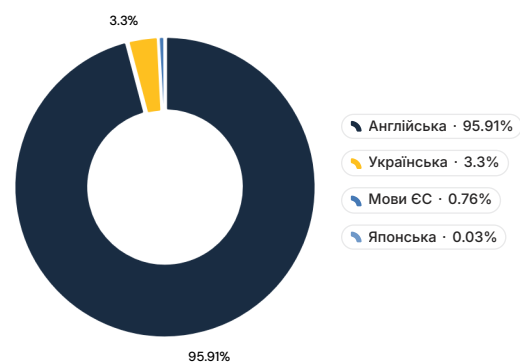
За наданою інформацією, в українських виданнях науковці НАН опублікували 6489 робіт українською мовою, 22 — англійською, 22 — двома мовами, 3 — іншими мовами Європейського Союзу (французькою, польською та німецькою) та 1 — японською. Таким чином, у межах національного наукового простору беззаперечно домінує українська мова.

Водночас структура публікацій за кордоном є суттєво іншою. У 2025 році вчені Національної академії наук України опублікували 5578 робіт англійською мовою, 192 — українською, 44 — іншими мовами Європейського Союзу та 2 — японською. Це свідчить про те, що англійська мова є основною для представлення результатів досліджень у міжнародному науковому середовищі.

Публікації у вітчизняних виданнях

Публікації за кордоном

Таким чином, українська мова впевнено домінує в наукових публікаціях дослідників НАН України всередині країни, виконуючи свою головну функцію як мови національної науки. Водночас англійська мова активно застосовується як стратегічний інструмент репрезентації результатів досліджень на міжнародній арені. Це сприяє глибинній інтеграції вітчизняної науки у світовий інтелектуальний простір, розширенню академічного партнерства та зростанню міжнародного авторитету української наукової спільноти.

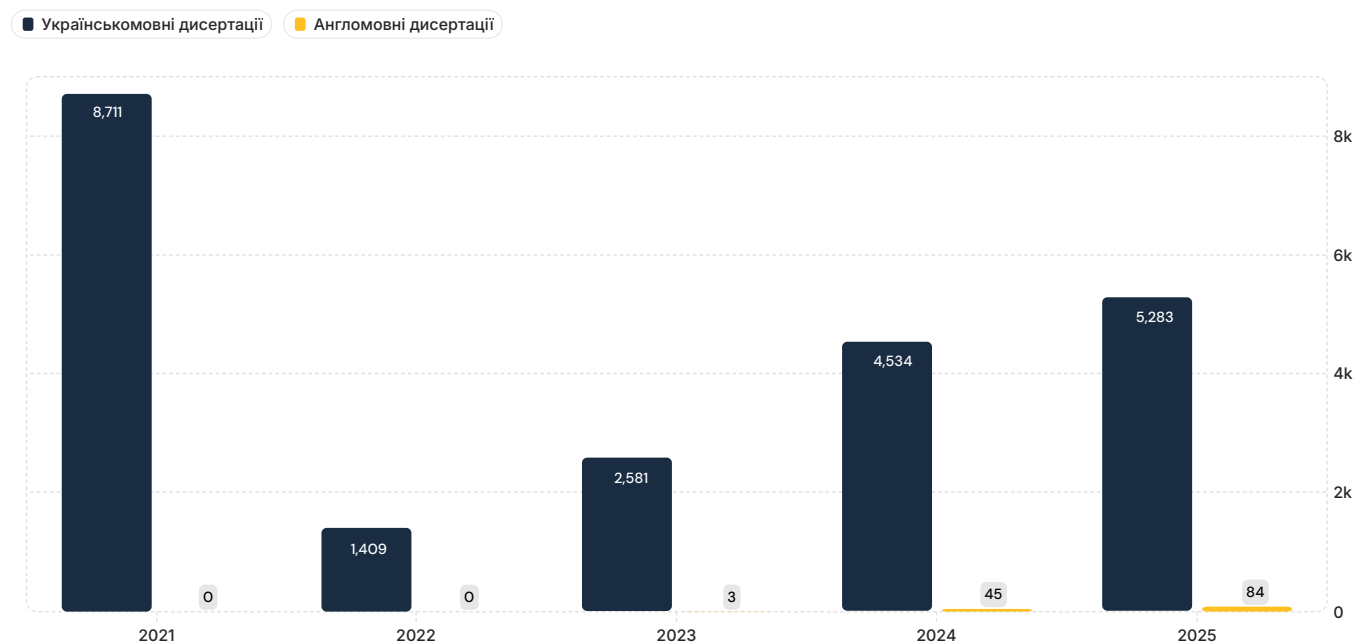
Мова дисертацій

У 2025 році було зареєстровано 5367 відкритих дисертацій (кандидатських, докторських та докторів філософії), що на 788 більше (або на 17,2 %), ніж у 2024 році (4579), і більш ніж удвічі перевищує показник 2023 року (2584). У порівнянні з критично низьким рівнем 2022 року (1409) зростання є майже чотирикратним. Водночас, попри позитивну тенденцію, обсяги підготовки дисертацій у 2025 році все ще залишаються нижчими за рівень 2021 року (8711), що свідчить про тривалі наслідки повномасштабного вторгнення для наукової сфери.

У мовному аспекті статистика 2025 року свідчить про безумовне домінування державної мови в процесі атестації наукових кадрів: із 5367 дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії лише 84 роботи (близько 1,6%) були підготовлені англійською мовою.

Тематика цих досліджень відзначається значною широтою та охоплює аграрні, технічні й природничі галузі, а також економіку, управління, право та гуманітарний блок. Така пропорція демонструє сталість функціонування української мови як основної мови наукового поступу в державі, водночас залишаючи необхідний простір для міжнародної інтеграції в окремих наукових напрямках.

Для порівняння, у 2024 році таких робіт було 45 (близько 1%), а у 2023 році — лише 3 (0,1). Таким чином, простежується стійка тенденція до зростання кількості англomовних дисертацій.

Водночас детальний аналіз переліку англomовних дисертацій за 2025 рік підтверджує, що значну частку їхніх авторів становлять іноземні здобувачі, зокрема громадяни Китаю та інших держав. Разом із тим зберігається стійка тенденція до використання англійської мови й українськими дослідниками (близько 12%), що відображає їхнє прагнення до інтеграції результатів власних розвідок у міжнародне академічне середовище. Такий показник серед вітчизняних науковців може засвідчувати формування конкурентоспроможного наукового контенту, орієнтованого на світову аудиторію, при одночасному забезпеченні загального пріоритету державної мови в системі атестації кадрів.

Мова науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт

У 2025 році зареєстровано 5399 облікових карток зі звітами про науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи, що відповідає рівню попередніх років. Абсолютна більшість із них оформлена українською мовою.

Водночас уперше за останні роки до 9 облікових карток (близько 0,17% від загальної кількості) було додано звіти англійською мовою. Характерно, що ці матеріали стосуються виключно тих робіт, фінансування яких здійснювалося поза межами державного чи місцевих бюджетів: на замовлення іноземних партнерів, за власні кошти виконавців або за підтримки приватного сектору.

Попри те, що використання англійської мови в таких випадках зумовлене потребами міжнародної інтеграції, Уповноважений наголошує на необхідності дотримання розумного балансу. Надмірне захоплення англійськими форматами у наукових студиях не повинно призводити до стагнації української наукової термінології. Пріоритетом залишається розвиток національного наукового апарату, адже лише повноцінне функціонування державної мови в усіх дослідницьких царинах гарантує збереження інтелектуального суверенітету України та запобігає штучному звуженню сфер застосування української мови. Для порівняння, у 2021–2024 роках усі звіти подавалися виключно українською мовою. Ще у 2020 році мали місце спроби подати звіти російською мовою, однак такі матеріали не були прийняті до реєстрації УкрІНТЕІ.

Мова публічних наукових заходів

У 2025 році українська мова зберегла домінуючу позицію основної робочої мови публічних наукових заходів. За інформацією Національної академії наук України, її установи були організаторами або співорганізаторами 330 наукових заходів, значна частина яких відбувалася у змішаному або дистанційному форматі з використанням сучасних засобів комунікації. Основною робочою мовою цих заходів була українська, водночас у 163 випадках однією з робочих мов також виступала англійська.

Протягом 2025 року публічні наукові заходи, організовані Міністерством освіти і науки України та підпорядкованими йому установами, проводилися переважно державною мовою. Зокрема, українська забезпечила комунікацію під час 198 інформаційних сесій мережі НКП «Горизонт Європа», 110 засідань атестаційних органів, а також знакових науково-популярних подій («Ніч молодіжної науки», заходи до Дня науки тощо). Водночас у межах міжнародного наукового співробітництва та інтеграції до програм ЄС активного застосування набула англійська мова. Це стосується стратегічних міжурядових засідань у Братиславі, Відні та Брюсселі, експертних місій TAIEH, а також понад 50 заходів акселераційної програми Science & Business та інформаційних днів COST. Тобто, попри об'єктивну потребу у використанні англійської мови для зовнішньої репрезентації стартапів та інновацій, пріоритетним залишається розвиток двомовних форматів. Такий підхід дає змогу зберігати високий статус державної мови в адмініструванні та внутрішній комунікації, водночас забезпечуючи відкритість української науки світові. Утвердження української мови в усіх аспектах діяльності МОН є ключовим інструментом захисту національного наукового простору.

- ❑ У 2025 році державна мова впевнено утримує домінуючі позиції в науковій царині, залишаючись фундаментальною основою для наукових публікацій, дисертаційних розвідок, звітності та офіційних комунікацій. Спостерігається незворотна тенденція до остаточного витіснення мови держави-агресора з академічного простору, що супроводжується рішучим розривом колишніх науково-дослідних зв'язків. Натомість стратегічний вектор розвитку вітчизняної науки спрямований на інтеграцію в європейський та світовий дослідницький контекст. У цьому процесі англійська мова виконує функцію ключового інструменту міжнародної комунікації, що сприяє підвищенню авторитету українських вчених на глобальній арені. Водночас залучення іноземних мов у науковий обіг має бути збалансованим і не повинно спричиняти стагнацію чи розмивання національної термінологічної бази. Пріоритетом залишається розбудова самобутнього українського наукового апарату як запоруки інтелектуального суверенітету нації.

2.4. ДЕРЖАВНА МОВА У СФЕРІ КУЛЬТУРИ

Вимоги щодо застосування державної мови у сфері культури в Україні мають комплексний характер і визначаються передусім статтею 23 Закону про державну мову, а також окремими положеннями законів у сфері культури та прав національних меншин. Загальним принципом є те, що держава забезпечує застосування української мови у сфері культури, а мовою проведення культурно-мистецьких, розважальних і видовищних заходів є державна мова.

Мова заходів

Культурно-мистецькі, розважальні та видовищні заходи проводяться державною мовою

Конферанс

Супровід заходів здійснюється державною мовою. Інакше організатор забезпечує переклад українською мовою

Інформаційне забезпечення

Оголошення, афіші, квитки тощо виконуються державною мовою. Дублювання іншими мовами допускається, але текст іншою мовою не може бути більшим за обсягом та шрифтом

Виняток

Використання інших мов допускається виключно в межах реалізації творчого задуму або з метою забезпечення прав корінних народів та національних меншин України. Зазначені вимоги не поширюються на мову виконання музичних творів

Згідно зі статтею 10 Закону України "Про національні меншини (спільноти) України", встановлено спеціальний порядок використання мов нацменшин під час проведення публічних та культурних заходів, за винятком мов національних меншин (спільнот), що є державними (офіційними) мовами держави, визнаної парламентом державою-агресором або державою-окупантом. Такі мови не можуть використовуватись у культурно-мистецьких заходах.

Мова заходів

Публічні заходи можуть проводитися мовою національної меншини, якщо вони організовані представниками цієї спільноти або для них

Конферанс

Допускається ведення конферансу мовою нацменшини. Переклад державною мовою забезпечується на запит відвідувачів (не менше 20 осіб), поданий не пізніше ніж за 72 години

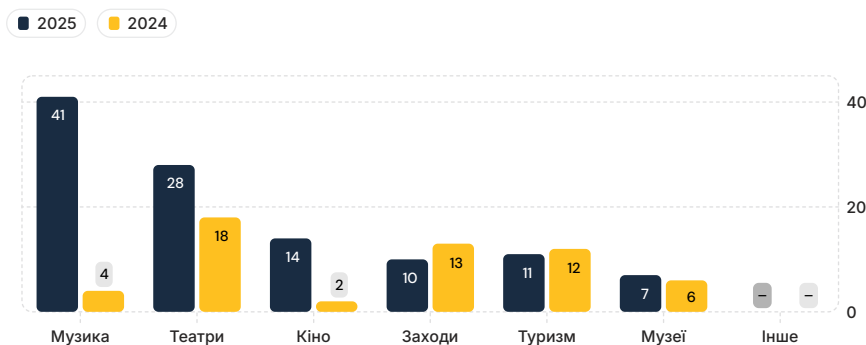
Інформація

Оголошення, афіші та інші матеріали можуть дублюватися мовою нацменшини за рішенням організатора

Інформація щодо розгляду скарг громадян

У 2025 році кількість звернень громадян щодо порушення мовного законодавства у сфері культури суттєво зросла порівняно з попереднім роком. Загалом надійшло 142 звернення проти 62 у 2024 році, що свідчить про зростання більш ніж у 2,2 раза. Скарги стосувалися діяльності театрів, кінотеатрів і музеїв, мови проведення культурно-мистецьких заходів та туристичного обслуговування. Зокрема, йшлося про використання недержавної мови під час театральних вистав, демонстрації фільмів, надання інформації для загального ознайомлення, обслуговування відвідувачів працівниками закладів культури, а також у маркуванні музейних експонатів і стендів та в екскурсійному обслуговуванні, зокрема за кордоном. Частина звернень стосувалася мови інформації на меморіальних дошках, пам'ятниках, табличках тощо.

Розподіл скарг за питаннями

Особливо помітним є зростання кількості звернень щодо публічного використання російськомовного культурного продукту, передусім музичного. Такі випадки зафіксовані як у закладах культури та відпочинку, так і під час масових заходів або в інших публічних місцях.

У регіональному розрізі незмінним лідером за кількістю скарг у сфері культури залишається місто Київ, на яке припало 50 звернень, що становить понад третину від їхньої загальної кількості. Далі йдуть Одеська (27 скарг), Дніпропетровська та Харківська (по 12 відповідно) області. В інших регіонах показники залишаються відносно низькими.

4

Регіони-лідери за кількістю скарг у сфері культури: місто Київ, а також Одеська, Харківська та Дніпропетровська області

71,1%

Частка зазначених регіонів у загальній кількості повідомлень про порушення у сфері культури у 2025 році

Аналогічна ситуація спостерігалася і у 2024 році, коли основна частина звернень надійшла з міста Києва та Одеської області, тоді як з інших регіонів показники були значно нижчими.

Таким чином, простежується сталість регіонального розподілу скарг, де більшість звернень стосується столиці та окремих великих регіональних центрів. Це може пояснюватися як концентрацією культурної інфраструктури, так і вищим рівнем залученості громадян до контролю за дотриманням мовного законодавства.

Інформація щодо здійснення заходів державних контролів

У 2025 році у сфері культури проведено 18 заходів державного контролю, що більш ніж утричі перевищує показник 2024 року. За результатами проведених заходів у 13 випадках встановлено порушення вимог мовного законодавства, тоді як у 5 випадках порушень не виявлено. Найбільшу кількість порушень зафіксовано у сфері туризму (5 випадків). Також встановлено порушення щодо мови проведення культурно-мистецьких заходів (4 випадки), у діяльності кінотеатрів (2) та театрів (2). Порушення стосувалися застосування російської мови під час конференсу, проведення заходів без забезпечення належного перекладу, оформлення афіш, обслуговування (зокрема туристичного), комунікації з відвідувачами, а також функціонування інтернет-представництв.

За результатами заходів державного контролю оголошено 4 попередження суб'єктам господарювання за порушення у сфері обслуговування. У регіональному розрізі порушення встановлено в місті Києві та Київській області (по 3 випадки), а також в Одеській і Харківській областях (по 2 випадки). По одному випадку зафіксовано в Полтавській, Івано-Франківській та Львівській областях. Для порівняння: у 2024 році за результатами 5 заходів державного контролю порушення було встановлено лише у 2 випадках.

Інформація щодо розгляду справ про адміністративне правопорушення

У 2025 році винесено 13 постанов у справах про адміністративні правопорушення у сфері культури. У 7 випадках застосовано адміністративне стягнення у вигляді попередження, у 3 — накладено штраф у розмірі 1700 гривень. Ще у 3 випадках факт порушення вимог Закону про державну мову було встановлено, проте справи закрито у зв'язку із закінченням передбаченого КУпАП двомісячного строку накладення адміністративного стягнення.

Особи притягувались до адміністративної відповідальності за використання недержавної мови в афішах, інформації для загального ознайомлення, конференсі та обслуговуванні, а також за відсутність повноцінної україномовної версії інтернет-представництв. Крім того, підставою для застосування санкцій стало невиконання законних вимог Уповноваженого.

У регіональному розрізі адміністративні справи розглядалися щодо порушень у місті Києві (6 випадків), Харківській (3 випадки) та Одеській (2 випадки) областях, а також по одному випадку — у Полтавській та Львівській областях.

Всього у сфері культури у 2025 році застосовано 14 санкцій:

7

Попереджень за
результатами
розгляду адмінсправ

3

Штрафи за
результатами
розгляду адмінсправ

4

Попередження за
результатами заходів
державного контролю
(стаття 57 Закону про
державну мову)

Застосування державної мови в діяльності театрів

Частиною четвертою статті 23 Закону про державну мову встановлено, що публічне виконання та/або публічний показ театральної вистави іншою, ніж державна, мовою у державному чи комунальному театрі мають супроводжуватися перекладом державною мовою за допомогою субтитрів, звукового перекладу чи іншим способом. Крім того, інформація про публічне виконання та/або публічний показ театральної вистави іншою мовою, ніж державна, та її супровід перекладом державною мовою завчасно доводиться до відома глядачів.

Протягом звітного року в діяльності театрів не зафіксовано випадків порушення вимог Закону про державну мову в частині мови виконання вистав. Водночас окремі порушення виявлено у сфері обслуговування відвідувачів, оформленні афіш, а також у функціонуванні інтернет-представництв закладів культури.

- ❗ Зауважимо, що на адресу Уповноваженого щороку надходить низка звернень щодо виконання вистав недержавною мовою у приватних закладах культури. Відповідно до вимог Закону про державну мову, такі театри мають право самостійно визначати мову вистав, однак зобов'язані завчасно інформувати глядачів про мову надання послуги, тобто мову публічного виконання театральної постановки.

За даними **Державного агентства України з питань мистецтв та мистецької освіти**, у 2025 році кількість глядачів зросла на 8%, а доходи від продажу квитків сягнули майже 1 млрд грн, що на 28% більше порівняно з попереднім роком. Як і у 2024 році, попит на окремі вистави залишається настільки значним, що квитки розкуповують заздалегідь. Водночас театри активно оновлювали репертуар: кількість прем'єр у державних та комунальних закладах зросла на 12%. Позитивна динаміка зафіксована і в регіонах, що зазнали значного впливу бойових дій: зокрема, на Херсонщині кількість вистав на власних майданчиках зросла на 47%, у Запорізькій області — на 27%, на Харківщині — на 19%.

Варто також відзначити рішення Міністерства культури України щодо перейменування Національної музичної академії України (раніше — імені П. І. Чайковського). Це рішення є складником ширшого процесу деколонізації українського культурного простору, розпочатого в попередні роки.

Зокрема, у 2022 році Національний академічний драматичний театр імені Лесі Українки змінив назву, вилучивши з неї слово «російської». Аналогічні зміни відбулися в Одеській та Харківській областях: Одеський обласний академічний драматичний театр (до 13.07.2022 — Одеський обласний академічний російський драматичний театр) та Харківський академічний драматичний театр (до 13.01.2023 — Харківський академічний російський драматичний театр імені О. С. Пушкіна) також позбулися маркерів імперської культури у своїх назвах.

Аналіз даних за 2025 рік, наданих Мінкультури й обласними військовими адміністраціями (зазначена інформація може містити певну похибку, зокрема технічні помилки, допущені виконавцями), вказує на те, що у звітному періоді в Україні функціонувало 106 театральних закладів державної та комунальної форм власності. Цими закладами проведено 27 423 покази вистав, з яких 27 034 — на території України та 389 — за кордоном.

Абсолютна більшість театральних постановок виконувалася державною мовою — 26 234 покази, що становить 95,7% від загальної кількості. Порівняно з 2024 роком цей показник зріс (було 94,4%), що свідчить про стійку позитивну динаміку утвердження української мови в театральній сфері. Мовами Європейського Союзу здійснено 658 показів (2,4%), що загалом відповідає рівню попереднього року (2,28%) і зумовлено переважно жанровими особливостями оперного та музично-сценічного мистецтва. Частка вистав російською мовою у 2025 році значно скоротилася і становила лише 9 показів (0,03%), тоді як у 2024 році було зафіксовано 70 таких показів (0,25%). Решта — це постановки без слів, де засобами передачі сюжету та емоцій слугували пантоміма, пластика, музика й візуальні образи. Значна частина вистав недержавною мовою — це опери, оперети та інші види музично-сценічних творів.

95,7 %

частка показів вистав
українською мовою (26
234 покази)

2,4 %

частка показів вистав
мовами Європейського
Союзу (658 показів)

0,03 %

частка показів вистав
російською мовою (9
показів)

Загалом частка театральних заходів недержавною мовою відносно всіх вистав із мовним компонентом, проведених у закладах протягом року, коливається від 1% до 59%. Як і в попередні роки, єдиним театром, що здійснював покази виключно недержавною мовою (угорською), залишається КЗ «Закарпатський обласний угорський драматичний театр» Закарпатської обласної ради.

За наданою інформацією, показ вистав недержавною мовою у театрах супроводжувався перекладом у вигляді субтитрування (рухомий рядок на екрані), звукового перекладу, поширення лібрето з описом сюжету або QR-коду з посиланням на текст державною мовою. Зауважимо, що КП Київської обласної ради «Київський академічний обласний музично-драматичний театр ім. П. К. Саксаганського» здійснював показ вистав із сурдоперекладом (жестовою мовою). У 2025 році також спостерігається зростання кількості театрів, які провадять діяльність виключно державною мовою. Цьогоріч таких закладів налічується 93 (87,7%), що перевищує показник 2024 року (90 театрів, або 83,3%). Одинадцять театрів поєднували україномовний репертуар із виставами мовами Європейського Союзу (10,4%).

93

театри здійснювали
покази виключно
українською мовою
(87,7 %)

11

театрів виконували
вистави українською та
мовами Європейського
Союзу (10,4%)

2

театри виконували
вистави російською
мовою, а також іншими
мовами (1,25 %)

У театрах Києва й Одеси, а також у Дніпрі, Житомирі, Львові, Харкові, Івано-Франківську, Ужгороді та Чернівцях вистави демонструвалися також мовами ЄС. Два заклади здійснювали покази російською мовою, проте основну частину їхнього репертуару становлять вистави державною мовою.

У 2025 році покази вистав російською мовою здійснювали Одеський академічний театр музичної комедії імені М. Водяного (5 показів, або 2,8% від загальної кількості проведених у закладі) та Одеський обласний академічний драматичний театр (4 покази, або 1,7% від загальної кількості). Водночас, за інформацією Одеської обласної військової адміністрації, наразі обидва театри повністю вилучили російськомовні вистави зі свого репертуару.

Нагадаємо, що у 2024 році покази вистав російською мовою здійснювали три заклади. Серед них — Дніпровський драматичний молодіжний театр «Вірино!», який у 2025 році повністю вилучив такі постановки зі свого репертуару.

Динаміка показів російськомовних вистав у театрах України

Протягом останніх років у театральній сфері України спостерігається чітка та послідовна тенденція до суттєвого скорочення кількості вистав російською мовою. Цей процес відображає як зміни у суспільному запиті, так і посилення ролі державної мови у сфері культури.

У 2020 році обсяг використання недержавної мови в театрах залишався значним. Найвищі показники фіксувалися в Одеській (63,8% — 647 показів), Харківській (63,0% — 675 показів) та Донецькій (60,3% — 94 покази) областях. Досить високим рівень використання недержавної мови був також у Дніпропетровській (45,6% — 779 показів) та Запорізькій (30,6% — 218 показів) областях. У Миколаївській області цей показник становив 27,5% (217 показів), у місті Києві — 27,2% (1173 покази). На той час російськомовний репертуар становив суттєву частку в загальній діяльності театрів багатьох регіонів.

Водночас після повномасштабного вторгнення ситуація кардинально змінилася: спостерігається системне витіснення вистав російською мовою з репертуарів закладів. Зокрема, репертуар закладів культури Донецької, Запорізької та Миколаївської областей почав формуватися переважно з україномовних вистав.

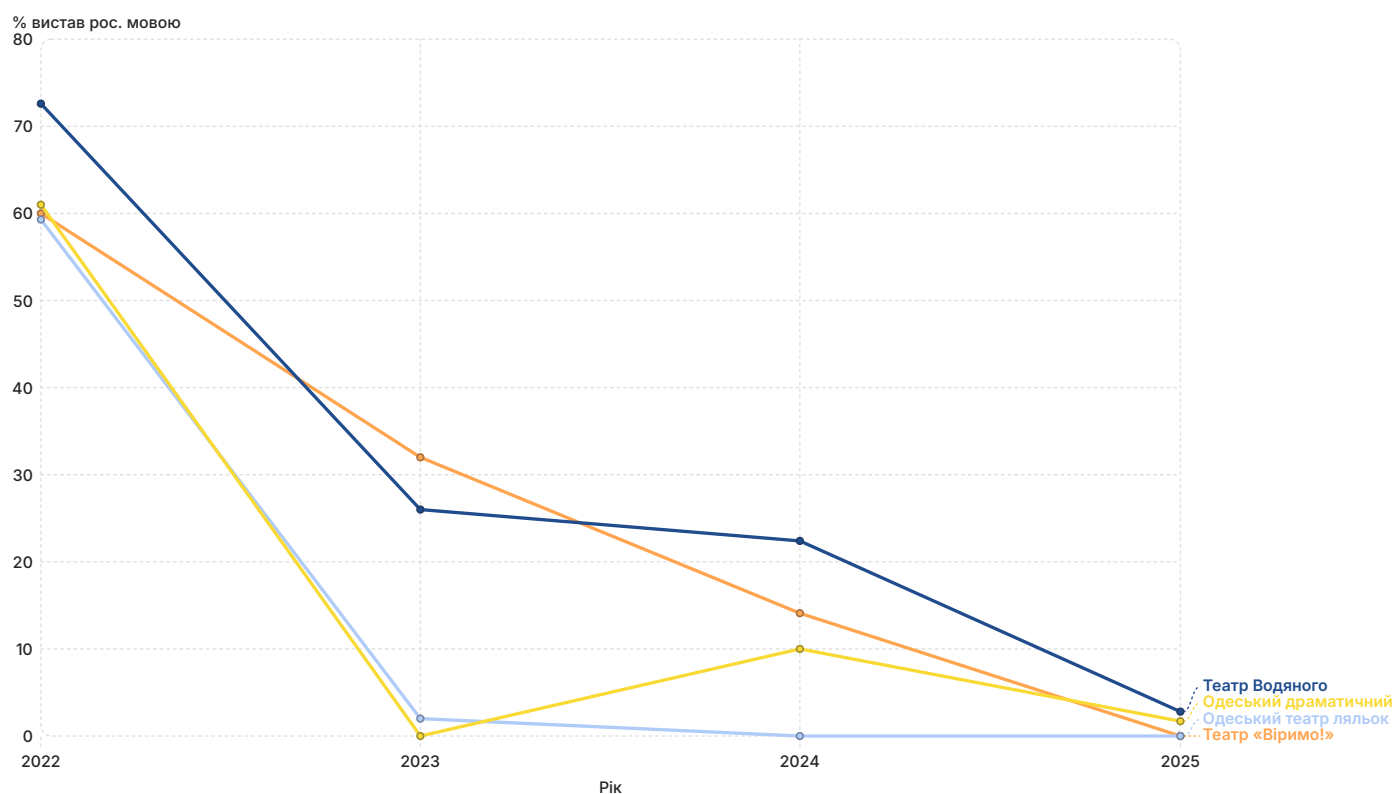

Для театрів, у репертуарі яких ще зберігалися вистави російською мовою, характерним стало стрімке скорочення їх кількості. Зокрема, у Дніпровському драматичному молодіжному театрі «Вірино!» частка таких вистав зменшилася з 60% у 2022 році до 32% у 2023 році, у 2024 році — до 14,1% (9 показів), а у 2025 році вони повністю відсутні. Таким чином, за три роки заклад остаточно перейшов на україномовний репертуар.

В Одеському академічному театрі музичної комедії ім. М. Водяного також зафіксовано стрімке скорочення: з 72,6 % у 2022 році до 26 % у 2023 році, 22,4 % у 2024 році та лише 2,8 % у 2025 році.

Аналогічна тенденція простежується в Одеському обласному академічному драматичному театрі: якщо у 2022 році частка показів вистав російською мовою становила 61%, а у 2024 році — 10%, то у 2025 році цей показник знизився до 1,7% (4 покази із 236).

В Одеському академічному обласному театрі ляльок частка російськомовних вистав зменшилася з 59,3 % у 2022 році до 2 % у 2023 році, після чого такі вистави зникли з репертуару.

Таким чином, аналіз за 2020–2025 роки демонструє не лише загальне зменшення частки російськомовних вистав у закладах державної і комунальної форм власності, а й послідовне зменшення театрів, у яких вони виконуються. Станом на 2025 рік репертуар українських театрів кардинально змінився на користь вистав українською мовою.

Результати моніторингу дотримання мовного законодавства у діяльності театрів (I півріччя 2025 року.)

У 2025 році Секретаріатом проведено моніторинг дотримання вимог частин третьої та четвертої статті 23 Закону про державну мову у діяльності театрів комунальної і державної форм власності. Моніторинг охопив 16 закладів культури, відібраних з урахуванням наявності у їхньому репертуарі вистав недержавною мовою у 2024 році. Отримані дані аналізувалися за такими показниками:

- наявність перекладу державною мовою театральних вистав, публічне виконання яких відбувається іншою мовою, ніж державна;
- доведення до глядача інформації про показ вистави недержавною мовою та її супровід перекладом державною мовою;
- мова виконання оголошень, афіш, програм та інших інформаційних матеріалів про театральну виставу.

У першому півріччі 2025 року показ вистав іншими, ніж державна, мовами здійснювали 11 із 16 театрів, щодо діяльності яких були скеровані запити. До таких вистав належать також: опери, оперети, мюзикли тощо. Загальна кількість найменувань вистав, які виконувалися іншими мовами, ніж державна, у 11 театрах становила 102. Більшість із них були виконані мовами країн Європейського Союзу (англійською, італійською, французькою, німецькою, угорською тощо). В Одеському національному академічному театрі опери та балету дві вистави виконувалися латинською мовою.

Показ вистав російською мовою здійснювали КП "Одеський обласний академічний драматичний театр" (в репертуарі 2 вистави), КУ "Одеський академічний театр музичної комедії ім. М. Водяного" (в репертуарі 3 вистави).

Як зазначалось вище, за інформацією від Одеської обласної військової адміністрації у II півріччі 2025 року всі російськомовні вистави вилучені з репертуару.

За наданою інформацією, всі театри мають відповідні технічні можливості та вживають заходів для забезпечення перекладу вистав, виконаних недержавною мовою. Зокрема використовуються: субтитри (рухомий рядок); проекційні екрани; синхронний переклад; друковані матеріали (лібрето, програми, буклети).

Також більшість театрів на своїх офіційних інтернет-представництвах інформують глядачів про мову виконання вистав, показ яких здійснюється недержавною мовою. Водночас, окремі театри роблять це несистемно. Зокрема, КП "Дніпровський академічний театр опери та балету", КЗ "Закарпатський обласний угорський драматичний театр" Закарпатської обласної ради та Одеський національний академічний театр опери та балету не завжди зазначають інформацію про мову показу вистав, які виконують недержавною мовою.

Афіші та інші інформаційні матеріали про культурні події, які були надані або які розміщені на офіційних інтернет-представництвах театрів, переважно виконані державною мовою. Додатково КЗ "Закарпатський обласний угорський драматичний театр" Закарпатської обласної ради, зважаючи на свою специфіку, використовує в інформаційних матеріалах також угорську мову. На сайті розміщені українськомовні, двомовні (українсько-угорські), а також угорськомовні афіші. Виконання інформаційних матеріалів виключно недержавною мовою ускладнює доступ до інформації для українськомовних глядачів.

- Проведений аналіз засвідчує, що загалом театри, діяльність яких аналізувалась, дотримуються вимог законодавства щодо застосування державної мови. Заклади культури мають необхідні технічні можливості (електронні табло, екрани, дисплеї тощо) для забезпечення перекладу українською мовою вистав, які виконуються недержавною мовою. Також театри мають у своєму розпорядженні українськомовні інформаційні матеріали (програми, лібрето, описи тощо) для супроводу таких вистав, що забезпечує їх доступність для україномовної аудиторії. Афіші переважно виконані державною мовою. Водночас низка театрів на офіційних ресурсах не повною мірою інформують глядачів про мову виконання вистав або розміщують деякі афіші недержавною мовою, що обмежує громадян у доступі до інформації.

Застосування державної мови в діяльності музеїв

Згідно з частиною п'ятою статті 23 Закону про державну мову мова музейної справи та мистецьких виставок — українська.

Музейний облік

Інформація про музейні предмети, що демонструються в музеях та на мистецьких виставках, подається державною мовою

Дублювання іншими мовами

Поряд з державною мовою інформація про музейні предмети може дублюватися іншими мовами

Розміщення написів

Інформація іншою мовою розміщується нижче або праворуч від напису державною мовою. Розмір шрифту — не більший за напис українською

Аудіовізуальна інформація

Інформація державною мовою має бути виконана не менш розбірливо, гучно та зрозуміло, ніж відповідна інформація іноземною мовою

Відповідно до частини восьмої статті 23 Закону про державну мову мова туристичного та екскурсійного обслуговування — державна мова. Іншою мовою може вестися туристичне чи екскурсійне обслуговування іноземців та осіб без громадянства.

У 2025 році музейна мережа України продовжувала функціонувати в умовах повномасштабної війни, що створює безпрецедентні виклики для збереження культурної спадщини. За **інформацією від Міністерства культури України** внаслідок обстрілів і бойових дій постраждали щонайменше 136 музеїв. Окрім фізичних руйнувань, значною проблемою залишається цілеспрямоване незаконне переміщення культурних цінностей з тимчасово окупованих територій.

За результатами досліджень, представлених партнерами з американської дослідницької лабораторії, що спеціалізується на інформатиці та аналізі культурної стійкості, Curia Lab у співпраці з Європейським Союзом, від початку повномасштабного вторгнення росія незаконно вивезла понад 650 тисяч одиниць культурної спадщини: музейні артефакти, архиви, книги, ікони та твори мистецтва. Встановлено щонайменше 67 українських музеїв, з яких були вивезені культурні об'єкти з подальшою їх перереєстрацією у російських державних фондах, нерідко зі зміненими описами та фальсифікованим походженням як частини "російської культурної спадщини".

Попри масштабні втрати, українські музейники демонструють високий рівень стійкості та професійної адаптації. Їхня діяльність, серед іншого, зосереджується на евакуації та збереженні фондів, фіксації злочинів проти культурної спадщини та сприянні поверненню викрадених цінностей. Зокрема, не зважаючи на те, що всі комунальні музеї Луганської області знаходяться на окупованій території, їхні працівники продовжують системну науково-дослідну та фондову роботу: формують електронні архиви, збирають матеріали про події повномасштабної війни (зокрема усні історії), поповнюють колекції за рахунок предметів, переданих внутрішньо переміщеними особами, військовими й освітніми установами, та готують підґрунтя для створення майбутніх експозицій після деокупації регіону.

Водночас музеї активно трансформують свою роботу відповідно до нових умов. За підтримки держави, зокрема Міністерства культури, у 2025 році почав впроваджуватися експериментальний проєкт – Реєстр Музейного фонду України – цифрова система, що має об'єднати дані про всі музейні предмети держави та забезпечити їхній облік, збереження й захист. Важливою тенденцією є збереження та розвиток виставкової діяльності: навіть у складних умовах музеї відкривають нові експозиції, осмислюючи сучасні події та зміцнюючи суспільний діалог. Паралельно активізується міжнародна співпраця — ініціюються обговорення протидії незаконному переміщенню культурних цінностей, що сприяє приверненню уваги світової спільноти до проблеми культурних втрат України. Окрему увагу приділено інклюзивності музейного простору.

За інформацією Мінкультури та обласних військових адміністрацій станом на 2025 рік в Україні діяло 495 музеїв, що дещо менше порівняно з 2024 роком (529), проте більше, ніж у 2023 році (449). Зменшення показника у 2025 році, серед іншого, пов'язане з безпековою ситуацією та тимчасовим призупиненням роботи окремих закладів. Музейний облік у 2025 році, як і в попередні роки, практично повністю вівся державною мовою: 491 музей (99,2%) використовує виключно українську мову, поодинокі заклади застосовують також латину та мови Європейського Союзу (англійську, польську). Аналогічна ситуація спостерігалася у 2024 році (525 із 529 музеїв — 99,2%).

99,2 %

музеїв музейний облік ведуть
виключно українською мовою

0,8 %

музеїв застосовують також латину та
мови Європейського Союзу

У оформленні постійних експозицій у 2025 році також переважала державна мова: 445 музеїв (89,9%) використовують виключно українську мову, ще 40 (8 %) — поєднують її з іншими мовами (у 10 музеях відсутня постійна експозиція). У Нетішинському міському краєзнавчому музеї експонуються історичні документи мовами оригіналу (зокрема російською чи польською), що пов'язано з характером експозицій (періоди до проголошення Незалежності України). Цей показник є співставним із 2024 роком (480 музеїв або 90,7% — виключно українською). Як і раніше, найпоширенішою додатковою мовою є англійська, рідше використовуються польська, німецька, французька, болгарська, грузинська та інші.

89,9 %

частка музеїв, використовують виключно українську мову в оформленні постійних експозицій

8 %

частка музеїв, які використовують поруч із українською інші мови

❗ Зауважимо, що у 2024 році російська мова використовувалась в експозиціях Одеського муніципального музею-квартири Леоніда Утьосова (українська та російська) та Одеському літературному музеї (українська, англійська, російська). В даних за 2025 рік російська мова вже не зазначається.

Кількість тимчасових виставок у 2025 році становила 9576, що майже відповідає показнику 2024 року (9785), але є меншою, ніж у 2023 році (14054). Майже всі вони виконувалися українською мовою (9567 виставок, або 99,9%). Частка заходів, в яких поруч з українською використовувалися інші мови, залишається мінімальною (близько 0,1%), що загалом відповідає показникам 2024 року (0,12%).

Аналіз аудіовізуального супроводу свідчить про розширення присутності мов ЄС у музейному просторі. Протягом 2025 року кількість закладів, що використовують іноземні мови (переважно англійську) поруч із державною, зросла до 32 (порівняно з 26 у 2024 році). У Івано-Франківському краєзнавчому музеї впроваджено шрифт Брайля. Такі зміни підтверджують орієнтацію музеїв на міжнародну аудиторію та створення безбар'єрного середовища.

У інформаційних матеріалів у 2025 році 471 музей (95,2%) використовував виключно українську мову, тоді як 20 закладів поєднували її з іншими мовами (4 музеї не виготовляли інформаційні матеріали). У 2024 році цей показник становив відповідно 500 музеїв (94,5%) та 21 музей (4%).

99,9 %

частка тимчасових виставок українською мовою

95,2 %

частка музеїв, які використовують виключно українську мову в інформаційних матеріалах

У 2025 році проведено 153 047 музейних екскурсій, що перевищує показник 2024 року (134 073) та свідчить про поступове відновлення музейної активності. З них: 152 259 (99,5%) проведено українською мовою, а 788 (0,5%) — іншими мовами. У 2024 році частка українськомовних екскурсій становила 99,4%, що практично відповідає показникам 2025 року.

152 259

екскурсій в музеях проведено українською мовою (99,5 %)

788

екскурсій в музеях проведено іншими мовами (0,5 %)

- Результати аналізу свідчать про стабільно високий рівень застосування української мови в усіх ключових сферах музейної діяльності протягом останніх років. Державна мова використовується як у внутрішніх процесах (облік фондів), так і у зовнішній комунікації (експозиції, екскурсії, інформаційні матеріали). Використання інших мов має переважно допоміжний характер і спрямоване на розширення доступності музейного продукту для іноземної аудиторії.

Водночас, попри те, що узагальнена статистика свідчить про безумовне переважання державної мови в діяльності музеїв, процес повного очищення музейного простору від залишків колоніального минулого все ще триває. В установах із великими фондами, які формувалися протягом десятиліть, можуть і досі зберігатися "мовні рудименти" — російськомовні таблички, описи експонатів, анотації та застарілі інформаційні стенди, створені ще за радянських часів. Заміна такої масивної науково-інформаційної бази потребує не лише часу, а й значних ресурсів. Для остаточного утвердження української мови в музейній сфері критично важливими є фінансова підтримка, а також громадська активність.

Застосування державної мови в діяльності історико-культурного заповідника

Як і на інші заклади культури, норми Закону про державну мову в частині здійснення екскурсійного обслуговування, проведення культурно-мистецьких заходів та виготовлення інформаційних матеріалів поширюються і на історико-культурні заповідники. У 2025 році діяльність таких закладів і надалі тривала в умовах повномасштабної збройної агресії, що суттєво впливало на можливості їх повноцінного функціонування. За наданою інформацією, внаслідок бойових дій постраждало 9 заповідників. Попри складну безпекову ситуацію, більшість заповідників продовжують виконувати свої функції, адаптуючи відповідно свою діяльність. Зокрема, широко застосовуються змішані та дистанційні формати роботи, а також переглядаються підходи до проведення заходів і екскурсійного обслуговування.

Показовим є приклад КЗ "Адміністрація державного історико-архітектурного заповідника у м. Святогірську" (Донецька область), який упродовж трьох кварталів 2025 року продовжував роботу безпосередньо на території заповідника. У цей період проводилися культурно-освітні заходи, пішохідні екскурсії, а також реалізовувалися ініціативи, спрямовані на підтримку військовослужбовців. Зокрема, у межах програми "Культура, що сцілює: Духовне відродження" відбувалися екскурсії, лекції, культурно-просвітницькі зустрічі та творчі активності, що сприяли психологічному розвантаженню та духовній підтримці учасників через залучення до національної культурної спадщини. Водночас, починаючи з IV кварталу 2025 року, у зв'язку з наближенням лінії фронту, зазначений заповідник був змушений перейти до змішаного формату роботи, що поєднує дистанційну діяльність із обмеженою присутністю на території.

У 2025 році в Україні функціонували 46 історико-культурних заповідників. Загальна кількість проведених екскурсій становила 47 981. Із них 47 207 екскурсій (98,4%) проведено державною мовою, тоді як 774 (1,6%) — іншими мовами. Порівняно з 2024 роком (98,8% екскурсій українською мовою) частка використання державної мови дещо знизилася, однак залишається стабільно високою. Водночас загальна кількість екскурсій зросла (46 026 у 2024 році), що свідчить про поступове відновлення туристичної та культурної активності.

47 207

екскурсій у заповідниках проведено українською мовою (98,4 %)

774

екскурсії у заповідниках проведено іншими мовами (1,6 %)

Екскурсії недержавною мовою у 2025 році проводилися у 16 заповідниках (близько 34,8% від загальної кількості), що більше, ніж у 2024 році (12 заповідників або 26,1%). Це може бути пов'язано з активізацією міжнародних контактів та зростанням кількості іноземних відвідувачів.

У 2025 році більшість історико-культурних заповідників (33 із 46) виготовляли оголошення, афіші, квитки та інші інформаційні матеріали виключно українською мовою. Водночас 13 заповідників (28,3%) застосовували поряд з державною також інші мови. Найпоширенішою серед них є англійська мова, що використовується практично в усіх таких випадках. Крім того, у діяльності окремих заповідників застосовуються польська, німецька, болгарська, італійська, іврит та їдиш. Порівняно з 2024 роком частка заповідників, які використовують додаткові мови, зросла (з 21,7% до 28,3%).

- Аналіз наданих даних за 2025 рік у порівнянні з попередніми періодами дозволяє виокремити такі ключові тенденції: стабільно високий рівень застосування державної мови в екскурсійному обслуговуванні; зростання загальної кількості екскурсій, що свідчить про поступове відновлення діяльності заповідників; розширення використання іноземних мов, насамперед англійської, як допоміжних у роботі з відвідувачами; збільшення кількості заповідників, де проводяться екскурсії іншими мовами, що пов'язано з міжнародною складовою їх діяльності. Загалом надана інформація вказує на те, що історико-культурні заповідники забезпечують належний рівень дотримання вимог законодавства про державну мову, поєднуючи пріоритет української мови з потребами міжнародної комунікації та туристичної привабливості.

Застосування державної мови в діяльності циркових установ

Повномасштабний збройний напад росії й надалі докорінно позначається на роботі циркових установ. За наявними відомостями, щонайменше чотири цирку зазнали руйнувань та пошкоджень різного ступеня внаслідок бойових дій. Крім того, у низці областей, зокрема на Харківщині, діють установлені обмеження на проведення масових заходів, що безпосередньо впливає на можливість провадження повноцінної циркової діяльності. Попри складні умови, заклади продовжують діяти в тих громадах, де це дозволяє безпековий стан.

Протягом звітного часу роботу вели 7 державних циркових підприємств. Загалом вони провели 1943 покази циркових вистав, що на 6% більше, ніж у 2024 році (для порівняння: 2024 р. — 1832 покази, 2023 р. — 2038, 2022 р. — 869), причому всі вони відбулися державною мовою. Найбільшу кількість вистав представило глядачам ДП «Дирекція пересувних циркових колективів України» — 1492 покази. Показники інших закладів: Національний цирк України — 191 вистава; Львівський державний цирк — 88 вистав; Одеський державний цирк — 77 вистав; Запорізький державний цирк — 45 вистав; Дніпровський державний цирк — 26 вистав; Криворізький державний цирк — 24 вистави.

1943

покази циркових
вистав

100 %

циркових вистав —
державною мовою

100 %

інформаційних
матеріалів
впорядковано
державною мовою

Оголошення, афіші, інформаційні матеріали та вхідні квитки у всіх циркух також укладалися виключно державною мовою.

- ❑ Загалом, за підсумками розгляду відомостей, що надає Мінкультури, звичай вживання державної мови в роботі цирків залишається незмінним протягом кількох років поспіль: усі вистави, а також супровідні інформаційні матеріали, квитки та оголошення укладаються лише українською мовою.

Мова поширення та демонстрування фільмів в Україні

Відповідно до вимог частини шостої статті 23 Закону про державну мову мова поширення та демонстрації фільмів в Україні — українська. Фільми, що їх виробили як суб'єкти кінематографії України, так і суб'єкти іноземного виробництва, розповсюджуються та демонструються з мовною частиною звукового ряду, виконаною державною мовою, зокрема шляхом дублювання або озвучення. Національні фільми можуть демонструватися кримськотатарською мовою, іншими мовами корінних народів. Репліки іншими мовами, у разі їх використання в мовній частині звукового ряду, мають бути озвучені чи субтитровані державною мовою. Кількість таких реплік не може перевищувати 10 % від сумарної тривалості всіх реплік у фільмі.

Мова фільмів

Фільми розповсюджуються та демонструються українською мовою (дубляж або озвучення)

Виняток

Національні фільми можуть демонструватися кримськотатарською мовою або мовами корінних народів України

Використання інших мов

Репліки іншими мовами мають бути озвучені або субтитровані українською та не можуть перевищувати 10 % всіх реплік

Показ у кінотеатрах документальних стрічок без дублювання або озвучення державною мовою, але із субтитрами, виконаними державною мовою, допускається в таких випадках 1) якщо стрічка набрала щонайменше 2 бали за критеріями культурного тесту і про надання дозволу на таке розповсюдження зазначено в Державному реєстрі фільмів; 2) якщо показ такої стрічки відбувається в межах заходів кінофестивалів, що проводяться в Україні за погодженням з Державним агентством України з питань кіно; 3) якщо загальна кількість сеансів демонстрування фільмів мовою оригіналу, іншою ніж державна, не перевищує 10 відсотків від загальної кількості сеансів у кінотеатрі на місяць.

Умови демонстрації фільмів без дублювання або озвучення

Культурний тест

Фільм набрав щонайменше 2 бали за критеріями культурного тесту, а дозвіл на демонстрування внесено до Державного реєстру фільмів

Кінофестивалі

Показ відбувається в межах кінофестивалю, який проводиться за погодженням з Держкіно

Квота показів

Кількість сеансів мовою оригіналу не перевищує 10 % від загальної кількості сеансів у кінотеатрі протягом місяця

Кіноафіші та вхідні квитки для відвідування кінотеатрів, інших кінотеатричних закладів виконуються державною мовою.

 Інформація про демонстрування іноземних фільмів мовою оригіналу повинна завчасно доводитися до відома глядачів.

Навіть у вогні війни та попри брак засобів, українське кіновиробництво у 2025 році не лише вберегло свою життєздатність, а й зміцнило міжнародну шану, засвідчивши хист створювати змагальну та змістовну мистецьку стрічку.

Уже на початку 2025 року **українське кіно здобуло вагомі перемоги**. Документальна стрічка «Порцелянова війна» постановників Брендана Белломо та Слави Леонтьєва (спільний доробок України та США) виборола право змагатися за нагороду «Оскар» у категорії «Найкращий повнометражний документальний фільм». Другий рік поспіль вітчизняна стрічка входить до кола обраних, що засвідчує незгасну увагу світового кінотовариства до українського буття. Значним успіхом став і триумф Мстислава Чернова, чий фільм «2000 метрів до Андріївки» здобув відзнаку за найкращу постановницьку роботу в змаганнях світового документального кіно на кінофестивалі «Санденс». Цей злет ствердив високу якість української документалістики та її здатність вести рівну суперечку на загальносвітових мистецьких теренах.

У державному прокаті **найбільш прибутковою** вітчизняною стрічкою стала документальна праця постановника Антона Птушкіна «Антарктида», що збрала понад 75 млн гривень. Другий щабель за обсягом зборів посіла науково-фантастична драма постановника Павла Острікова «**Ти — космос**». Загалом упродовж п'яти вихідних стрічку переглянули понад 290 тисяч глядачів, а грошовий доробок сягнув 53,4 млн грн.

❗ 2025 рік ствердив кілька визначальних спрямувань. Українське кіновиробництво й надалі утримує позиції в царині документалістики, що постає одним із головних засобів міждержавного мовлення про війну. Водночас зростає вага прибуткового та успішного державного українськомовного кіно, здатного до гідного змагання за прихильність глядача на внутрішньому ринку.

За відомостями Державного агентства України з питань кіно, у 2025 році завершено виробництво 46 стрічок загальною вартістю понад 319,3 млн грн, і всі вони були створені державною мовою. Кількість довершених проєктів, як і обсяг грошової підтримки, суттєво зросли порівняно з попередніми роками: 20 стрічок у 2024-му та 19 у 2023-му, що засвідчує відновлення швидкості виробництва.

46

фільмів виготовлено протягом 2025 року за підтримки Держкіно, і всі вони створені українською мовою

319,3 млн грн

загальна вартість виготовлених фільмів за підтримки Держкіно у 2025 році

У кінопрокаті державна мова також посідає чільне місце. У 2025 році до Державного реєстру фільмів внесено 570 назв. З-поміж них: 243 фільми дубльовано державною мовою, 130 — озвучено, 47 — субтитровано, а ще 150 фільмів мають українську як мову оригіналу. У сфері кінопрокату також спостерігається невпинне зростання ваги державної мови.

Усі 250 стрічок, що дістали свідоцтво національного фільму у звітному році, також виготовлені державною мовою. Для порівняння: у 2024 році цей статус здобули 240 творів, а у 2023-му — 220. Невпинне зростання цього показника засвідчує зміцнення самостійності та сили нашого кіно.

У 2025 році Український культурний фонд підтримав створення 36 кінопроектів (у 2024-му — 21, у 2023-му — 15). Серед них — документальні, анімаційні, історико-пізнавальні фільми, вебсеріали та інші формати. Усі проекти реалізовані українською мовою, частина супроводжується субтитрами англійською, іспанською або кримськотатарською мовами. Окремі проекти враховують принципи інклюзивності, зокрема використання жестової мови.

□ Зауважимо, що українське кіномистецтво за останні десятиліття пройшло кризу докорінне перетворення. Якщо раніше російська мова часто сприймалася як прибуткова через орієнтацію на пострадянський ринок і вважалася всеохопним засобом спілкування, то сьогодні цей світогляд цілком змінився. Завдяки законодавчим оновленням, державній підтримці та зростанню національної свідомості державна мова стала панівною у кінотовиробництві та кінопрокаті. Її вживання вже не лише відповідає вимогам мовного закону, а й визначає змістовне та ціннісне осердя сучасного українського кіно.

Проблема поширення та відтворення російськомовного музичного продукту

Відповідно до частини другої статті 15 Закону України "Про культуру" на території України забороняється публічне виконання музичних творів виконавців, які є або були у будь-який період після 1991 року громадянами держави, визнаної державою-агресором, за винятком окремих категорій осіб, визначених законом. Також забороняється проведення гастрольних заходів за участю таких виконавців.

Водночас передбачено низку винятків, а також ведеться Перелік музичних виконавців держави-агресора, які засуджують агресію проти України. Попри встановлені обмеження, проблема поширення російськомовного музичного контенту залишається актуальною. Зокрема, у 2025 році 29 % звернень громадян у сфері культури стосувалися фактів публічного виконання пісень російською мовою, зокрема під час концертів.

 29 %

скарг у сфері культури, які надійшли на адресу Уповноваженого, стосувалися публічного виконання російськомовних пісень

і Відповідно до законодавства про державну мову питання притягнення до відповідальності за відтворення пісень російських виконавців не належить до повноважень Уповноваженого, а реагування на такі порушення здійснюється органами Національної поліції України.

За відомостями Національної поліції України, упродовж 2025 року до них надійшло 3818 звернень, пов'язаних із публічним виконанням, показом чи поширенням російськомовного музичного твору. Водночас дієвість правозастосування в цій царині залишається обмеженою.

3818

звернень щодо публічного
виконанням або поширенням
російськомовного музичного
продукту надійшло до Нацполіції

❗ КУПАП не містить прямої норми, яка б встановлювала відповідальність саме за порушення заборони на публічне виконання музичних творів виконавців держави-агресора. Це ускладнює притягнення винних осіб до відповідальності та знижує превентивний ефект законодавчих обмежень.

Окремим викликом є поширення російськомовного музичного контенту через цифрові платформи. Алгоритми таких сервісів сприяють популяризації контенту, що має попит серед аудиторії, унаслідок чого російськомовні пісні залишаються досяжними та відтворюваними. А з огляду на специфіку функціонування інтернет-сервісів, їх діяльність не є законодавчо врегульована належним чином.

❗ Алгоритми стрімінгових платформ, як-от YouTube, TikTok та Spotify, нерідко стають інструментами просування російськомовного контенту. Робота рекомендаційних систем базується на попередніх уподобаннях користувачів: щойно людина прослухає чи переглядне подібний добуток, сервіс автоматично пропонує його знову. Через це російськомовні треки штучно утримують популярність у цифровому просторі, що особливо помітно серед молодіжної аудиторії.

Упродовж 2025 року Уповноважена послідовно наголошувала на необхідності обмежити поширення російськомовного музичного контенту. Такий крок є стратегічно важливим для захисту національного культурного та інформаційного простору України. Адже російська музика залишається складником гібридного впливу держави-агресора та інструментом так званої "м'якої сили", яку ворог використовує на шкоду нашій безпеці. Крім того, домінування такого контенту штучно стримує розвиток і просування українськомовного музичного продукту.

В умовах відсутності належного законодавчого врегулювання саме за ініціативи Уповноваженого у низці міст України було запроваджено мораторії на публічне використання російськомовного культурного продукту. Зокрема, у 2025 році відповідні рішення ухвалили місцеві ради Дніпра та Білої Церкви. Раніше, у липні 2023 року, таку заборону запровадила Київська міська рада, а вже на початку 2026-го аналогічне рішення ухвалила Білгород-Дністровська міськрада. Запроваджені обмеження передбачають повну заборону на публічне відтворення російськомовного контенту до завершення збройної агресії. Ці кроки спрямовані на захист національного культурного простору, подолання наслідків русифікації та вшанування пам'яті жертв війни.

Таким чином, проблема поширення російськомовного музичного продукту має системний характер і зумовлена поєднанням правових прогалин, складнощів у правозастосуванні та впливу цифрового середовища, що потребує комплексного підходу до її вирішення.

- Упродовж 2025 року заклади культури продемонстрували стійку позитивну динаміку у вживанні державної мови. Ці зміни охопили всі ключові ланки: від театрів і музеїв до історико-культурних заповідників, цирків та кіноіндустрії. Така трансформація не є випадковою — вона стала результатом системного оновлення галузі, підкріпленого законодавчими змінами та потужним суспільним запитом на утвердження української ідентичності.

У театральній сфері зафіксовано фактичне завершення епохи домінування російської мови. Якщо ще донедавна російськомовні вистави були звичним явищем у багатьох регіонах, а в окремих театрах становили основу репертуару, то у 2025 році такі випадки стали поодинокими. Це дає підстави прогнозувати: уже найближчим часом у державних і комунальних театрах російськомовні постановки зникнуть остаточно, поступившись місцем сучасному та класичному українському мистецтву.

У музейній сфері та діяльності історико-культурних заповідників і цирків українська мова зберігає беззаперечне лідерство. Вона є основною мовою обліку, експозицій, екскурсійного обслуговування, інформаційних матеріалів та культурно-освітніх заходів. Водночас спостерігається використання інших мов, передусім мов Європейського Союзу (англійської, польської, німецької, французької), що зумовлено потребами міжнародної комунікації та туристичної привабливості.

У кіноіндустрії державна мова остаточно закріпилася як основа виробництва та прокату. Усі стрічки, створені за підтримки держави, виготовляються українською, а професійний дубляж та озвучення забезпечують її повне панування в кінотеатрах. Вітчизняне кіно впевнено здобуває міжнародне визнання, формуючи потужний бренд України у світі. Українськомовний дубляж уже став невід'ємною частиною глядацького досвіду й отримує беззастережну підтримку аудиторії, що свідчить про високу якість національного продукту.

Загалом 2025 рік засвідчив не лише формальне виконання мовного закону в царині культури, а й значно глибші суспільні зрушення. Українська мова утвердилася як невід'ємне осердя нашої ідентичності. Водночас подальша робота має бути зосереджена на повному усуненні залишків впливу культури держави-нападника та масштабній підтримці українськомовного наповнення в усіх без винятку сферах культурного життя.

2.5. ДЕРЖАВНА МОВА У СФЕРІ МЕДІА

Застосування державної мови у сфері медіа регулюється насамперед Законом України "Про медіа", а також Законом про державну мову. Законодавство встановлює комплексні вимоги до використання державної мови в усіх сегментах медіасфери, визначає мінімальну частку програм та пісень державною мовою в етері аудіовізуальних медіа, частку теле- та радіоканалів державною мовою у пакетах, доступ до яких надається користувачам, частку контенту українською в каталозі програм на цифрових платформах, мову виконання друкованих та онлайн-медіа, випадки використання інших мов тощо.

Окремі положення Закону України "Про медіа" набирають чинності поступово. Зокрема, у 2025 році відбулось подальше зростання мінімально допустимої частки українськомовного контенту в окремих сегментах медіа.

з 30 % до 45 %

зросла вимоги щодо частки телеканалів, що розповсюджуються державною мовою, у пакетах програм провайдерів аудіовізуальних сервісів

з 10 % до 15 %

зросли вимоги щодо частки програм, які мають бути виконані державною мовою, в каталозі на платформах спільного доступу до відео

Контроль за дотриманням мовного законодавства в частині мови аудіовізуальних медіа, зокрема мови фільмів, здійснює Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення (далі — Нацрада). Порушення суб'єктами у сфері медіа вимог законодавства, за які Нацрада має право застосовувати заходи реагування, поділяються на незначні, значні та грубі. З урахуванням характеру та ступеня тяжкості таких порушень Нацрада наділена повноваженнями застосовувати до відповідних суб'єктів заходи реагування: від приписів (превентивний захід) до штрафів та крайніх заходів, зокрема анулювання ліцензії або заборони поширення медіа (за рішенням суду). Водночас за порушення друкованими та онлайн-медіа вимог Закону про державну мову передбачено застосування Уповноваженим адміністративних стягнень у вигляді попередження або штрафу.

⚠ Для суб'єктів у сфері лінійних, нелінійних аудіовізуальних, друкованих та онлайн-медіа поширення інформації, що принижує або зневажає державну мову, кваліфікується як значне порушення. Ця норма була включена до Закону "Про медіа" за рекомендацією Уповноваженого.

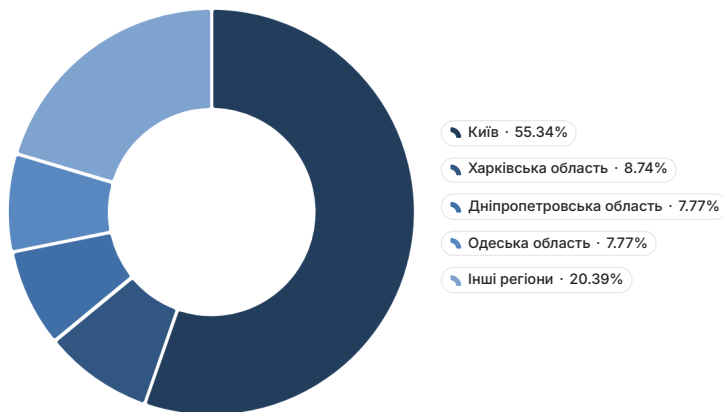
Також до значних порушень для лінійних аудіовізуальних медіа належить недотримання вимог щодо частки програм державною мовою (зокрема фільмів) у загальному тижневому обсязі мовлення на понад 5% від встановленого законом обсягу, а для радіомовників — таке ж щодо квоти на пісні державною мовою (недотримання у межах 5% і менше класифікується як незначне порушення).

Інформація щодо розгляду скарг громадян

У 2025 році на адресу Уповноваженого надійшло 103 скарги громадян щодо порушень мовного законодавства у сфері медіа, що на 13,2% більше порівняно з 2024 роком (91 скарга).

Структура скарг за типами медіа

Найбільша кількість скарг у 2025 році стосувалася онлайн-медіа — 38, а також телебачення — 34. Питання друкованих медіа порушувалися у 25 зверненнях, тоді як щодо радіомовлення надійшло 6 звернень.

Регіональний розподіл скарг

Географія звернень залишається традиційною: найбільша їх кількість стосувалася столиці — 57 повідомлень. Далі за кількістю скарг йдуть Харківщина (9 звернень), а також Дніпропетровська та Одеська області (по 8). В інших регіонах зафіксовано поодинокі випадки — від 1 до 3 повідомлень на область.

Порівняно з 2024 роком спостерігається зростання загальної кількості звернень, насамперед внаслідок збільшення скарг щодо онлайн-медіа та телебачення. Водночас кількість звернень щодо радіомовлення продемонструвала тенденцію до зменшення.

Тематика скарг

Онлайн-медіа

Відсутність українськомовної версії сайту; завантаження сторінки за замовчуванням недержавною мовою; публікація матеріалів (зокрема реклами) недержавною мовою

Друковані медіа

Неповноцінна українськомовна версія (українською лише обкладинка); порушення вимог щодо частки газет українською у місцях розповсюдження

Телебачення:

Трансляція програм, фільмів російською мовою; використання недержавної мови під час інтерв'ю або виступів без перекладу

Радіо:

Трансляція музичного контенту російською мовою; використання недержавної мови в передачах

⚠ Уповноважений не наділений повноваженнями щодо здійснення контролю за застосуванням державної мови суб'єктами аудіовізуальних медіа. Відповідно до підпункту "г" пункт 21 частини першої статті 90 Закону України "Про медіа", нагляд і контроль за дотриманням суб'єктами у сфері медіа законодавства про державну мову (в частині мови аудіовізуальних медіа, зокрема фільмів) здійснює Нацрада. У зв'язку з цим відповідні звернення про порушення скеровувалися за належністю до Нацради, яка уповноважена вирішувати порушені у них питання.

Інформація щодо здійснення заходів державних контролів

Упродовж звітного періоду здійснено 11 заходів державного контролю за дотриманням вимог законодавства щодо застосування державної мови у сфері медіа. За результатами проведених заходів порушення встановлено у 8 випадках.

11

заходів державного контролю
здійснено у 2025 році

8

заходів державного контролю, за
результатами яких встановлено
порушення

Переважна більшість виявлених порушень припадає на сферу друкованих медіа — 7 випадків. Ще 1 порушення встановлено у сфері онлайн-медіа.

Інформація щодо розгляду справ про адміністративне правопорушення

Упродовж 2025 року у сфері медіа було розглянуто 11 справ про порушення вимог Закону про державну мову. За результатами їх розгляду: у 4 випадках на винних осіб накладено адміністративні стягнення у вигляді попередження; у 4 випадках застосовано стягнення у вигляді штрафу; у 2 випадках провадження у справах закрито на підставі пункту 7 статті 247 КУпАП (у зв'язку із закінченням строків накладення адміністративного стягнення); в 1 випадку справу закрито на підставі пункту 1 статті 247 КУпАП (за відсутністю події і складу адміністративного правопорушення).

11

адміністративних справ розглянуто у
сфері медіа у 2025 році

8

санкцій застосовано до порушників у
сфері медіа

Більшість із них стосувалася друкованих медіа — 9 справ, тоді як щодо онлайн-медіа розглянуто 2 справи. У регіональному розрізі провадження стосувалися: міста Києва — 7; Дніпропетровської області — 2; Харківської області — 1; Сумської області — 1.

Державна мова у сфері телебачення (аудіовізуальних медіа)

Відповідно до статті 40 Закону України "Про медіа" для загальнонаціональних і регіональних телемовників мінімальна частка програм державною мовою у часових проміжках 07:00–18:00 та 18:00–22:00 становить 90%. Для місцевих телеканалів і мовників, що працюють в межах однієї області, — 80%, для інших реєстрантів — 90%.

Для мовників, які поряд із державною використовують виключно мови національних меншин (зокрема мови ЄС), передбачено нижчий поріг — не менше 30% програм державною мовою (за винятком мов держави-агресора).

Мовні квоти (частка програм державною мовою в загальному обсязі мовлення)

90%

Загальнонаціональні та регіональні

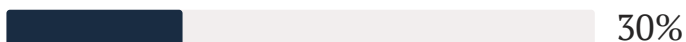
80%

Місцеві телемовники

90%

Реєстранти інших категорій

30%

Ті, що мовлять мовами нацменшин, офіційними мовами ЄС (крім мови держави-агресора)

Умови використання недержавних мов наживо

Допускається використання недержавної мови у спонтанних репліках чи виступах учасників програм (крім ведучих і дикторів), якщо їхня загальна тривалість не перевищує 10% від тривалості всієї програми. Важливо, що це правило стосується виключно непередбачуваних ситуацій у прямому етері або автентичних виступів, які не є частиною заздалегідь підготовленого сценарію.

Умови використання недержавних мов у фільмах

Для цілей реалізації художнього, творчого задуму допускається у фільмі (крім дитячих та анімаційних фільмів) використання інших мов в обсязі не більше, ніж 10 % від загальної тривалості всіх реплік учасників фільму, при цьому всі іншомовні репліки субтитруються державною мовою. Національні фільми можуть демонструватися кримськотатарською мовою, іншими мовами корінних народів відповідно до Закону України "Про кінематографію".

Моніторинг аудіовізуальних медіа щодо дотримання частки мовлення державною мовою на виконання норм статті 40 Закону України "Про медіа"

У 2025 році Нацрада здійснила моніторинг дотримання вимог статті 40 Закону України "Про медіа" щодо обов'язкової частки мовлення державною мовою в етері загальнонаціональних телеканалів. Результати засвідчили сумлінне дотримання мовного законодавства телемовниками. Зокрема, більшість каналів забезпечили 100% частку програм українською мовою у визначених часових проміжках (з 07:00 до 18:00 та з 18:00 до 22:00).

До медіа з максимальними показниками належать: "1+1", "Інтер", "ICTV", "Перший", "Рада", "Армія TV", "ТЕТ", "2+2", СТБ та інші. Навіть у випадках, де показники були дещо нижчими за абсолютні, вони суттєво перевищували встановлений законом мінімум у 90% (зокрема на телеканалах "5 канал", "Прямий", "ICTV2", "1+1 Україна", "Ми-Україна+", "MEGOGO СПОРТ", "KVARTAL TV" тощо).

77,5 %

каналів забезпечили
мовлення державною
мовою на рівні 100 %

22,5 %

каналів забезпечили
мовлення державною
мовою в межах 96,1 %
– 98,9 %

1

випадок порушення
вимог законодавства
на телеканалі "Мега"

Водночас за результатами моніторингу зафіксовано випадок порушення вимог законодавства телеканалом "Мега". Йдеться про трансляцію програми "Вещдок" без перекладу або дубляжу державною мовою. Оскільки цей контент не є власним продуктом мовника, він мав транслюватися виключно українською мовою (за винятком творів, створених до 1 серпня 1991 року). З огляду на виявлене порушення Нацрада призначила позапланову перевірку суб'єкта. За її результатами факт недотримання законодавства було підтверджено, а до мовника застосовано фінансову санкцію у вигляді штрафу.

Для порівняння: у 2024 році було зафіксовано один підтверджений випадок порушення вимог статті 40 Закону України "Про медіа". За результатами перевірки телеканалу "24" (ПрАТ "ТРК Люкс") встановлено недотримання мінімальної частки державної мови у вечірньому прайм-таймі: вона становила 86,82% при нормі не менше 90%. До мовника застосовано штраф у розмірі 88 тис. грн.

Окремої уваги заслуговує ситуація з телеканалом НТН, розглянута на початку 2025 року. Під час моніторингу зафіксовано трансляцію серіалу іноземною мовою без українського перекладу, що мало ознаки порушення мовного законодавства. Утім, з урахуванням наданих мовником доказів про технічний збій, регулятор ухвалив рішення не застосовувати фінансові санкції, обмежившись фіксацією факту порушення.

- Загалом результати моніторингу засвідчують, що загальнонаціональні телемовники переважно відповідально ставляться до виконання вимог мовного законодавства, забезпечуючи домінування державної мови в етері.

Огляд діяльності суб'єктів у сфері аудіовізуальних медіа, здійснений Секретаріатом

Четвертий рік поспіль в умовах воєнного стану Секретаріат здійснює системний огляд діяльності 36 загальнонаціональних телемовників. Метою цієї роботи є виявлення особливостей застосування державної мови в загальнонаціональному телеетері. Огляд етерного мовлення, проведений 22 грудня 2025 року (у проміжку 00:00–24:00), як і моніторинг аудіовізуальних медіа від Нацради, засвідчив загалом позитивну динаміку у сфері функціонування української мови. Водночас результати окреслили низку системних викликів, що потребують подальшого реагування.

Застосування державної мови в програмах інформаційно-аналітичного характеру, зокрема в новинах

У діяльності суб'єктів у сфері аудіовізуальних медіа, основу програмної концепції яких формують передачі інформаційно-аналітичного характеру (зокрема загальнонаціональний марафон "Єдині новини #UАразом", інші інформаційні марафони та випуски новин), українська мова є ключовим комунікаційним засобом. У телеетері фіксується не лише збереження, а й розвиток позитивних практик застосування державної мови. Такі тенденції простежуються за кількома стратегічними напрямками.

Влада та самоврядування

Третій рік поспіль не фіксуються випадки послуговування російською мовою в прямому етері представниками органів державної влади та місцевого самоврядування

Ведучі та експерти

Другий рік поспіль не фіксуються випадки переходу на недержавну мову з боку ведучих, а також участі у прямому етері російськомовних експертів та журналістів

Коментарі та свідчення

Зростає кількість випадків озвучення державною мовою російськомовного контенту в програмах (коментарі, свідчення, інтерв'ю військовополонених, матеріали держави-агресора тощо)

Контрпропаганда

Зростає кількість повністю озвучених державною мовою передач, які спрямовані на розвінчування російської пропаганди та містять відповідні відеоматеріали, оригінально виконані мовою агресора

Водночас інформаційний простір у цьому сегменті передач залишається двомовним. Зокрема, поширення інформації мовою агресора (російськомовні короткі та розлогі коментарі героїв сюжетів, відеоматеріали, поширені представниками РФ, тощо) без озвучення державною мовою зафіксовано в етері учасників телемарафону: "Рада", "1+1", ICTV, "Інтер", "Ми — Україна", а також телеканалу "Перший".

⚠ Як і у 2024 році, канал ICTV (який створює контент спільно з "Вікна-новини" СТБ) залишається єдиним учасником телемарафону "Єдині новини #UАразом", у сюжетах якого російськомовні коментарі та свідчення послідовно не озвучуються державною мовою. Така практика створює передумови для подальшого поширення мови агресора в етері іншими учасниками інформаційного марафону.

Застосування державної мови в програмах пізнавального та розважального характеру

Діяльність мовників, які зосереджують увагу переважно на програмах пізнавального та розважального спрямування, характеризується поєднанням позитивних і негативних тенденцій. Водночас позитивні зрушення простежуються за кількома стратегічними напрямками, частина з яких уже набуває сталого характеру. Це стосується як контенту попередніх періодів, так і програм, створених в умовах повномасштабного вторгнення. Зокрема, йдеться про такі аспекти:

Озвучення архівних проектів

Значна частина популярних телепрограм, які раніше виходили виключно російською мовою, нині транслюються озвученими українською

Нові стандарти комунікації

Здебільшого учасники нових проектів і шоу або спілкуються виключно українською, або поодинокі випадки вживання недержавної мови супроводжуються перекладом

Витіснення мови агресора

У 2025 році не зафіксовано жодного випадку трансляції програм виключно російською мовою (2024 р. такі передачі виходили в етері каналів "Світло" та "5")

Поряд із позитивними змінами, окремі елементи двомовності все ще зберігаються у цьому сегменті передач (зокрема у документальних проєктах та фільмах). Фрагменти недержавною мовою (російською, іспанською) виявлено в етері низки мовників, зокрема: "СУСПІЛЬНЕ КУЛЬТУРА", "Армія TV", "ТЕТ", "КВАРТАЛ TV", "НОВИЙ КАНАЛ", "МЕГА", "ЕНТЕР-ФІЛЬМ", "ПІКСЕЛЬ TV", "Ми-Україна+", "5 канал" ТА "Світло". Слід зауважити, що використання недержавної мови переважно обмежувалося короткими коментарями або окремими фразами, частина з яких супроводжувалася українськими субтитрами.

Застосування державної мови в програмах, спрямованих на викриття механізмів російської пропаганди та спростування її наративів

На загальнонаціональних каналах зберігається стала практика створення проєктів із викриття механізмів російської пропаганди та спростування ворожих наративів. Такі програми зосереджені на детальному аналізі матеріалів, що поширюються в медіапросторі держави-агресора. Здебільшого в етері демонструються оригінальні відеофрагменти, сюжети та повідомлення з російських ресурсів (сайтів, соціальних мереж) мовою оригіналу. Подальший розбір і фаховий аналіз здійснює ведучий або закадровий голос, розвінчуючи фейки, маніпуляції та дезінформацію. З огляду на специфіку таких програм, значну частину їхнього етерного часу займає контент мовою агресора, який використовується як ілюстративна основа для демонстрації його пропагандистської сутності.

В окремих випусках такий матеріал супроводжується субтитруванням українською мовою, в інших – ні. Також зафіксовано випадки, коли в межах однієї передачі частина російськомовного контенту країни-агресора перекладається (зокрема коментарі пропагандистів або окремих представників влади), тоді як інша частина – не перекладається (зокрема виступи очільника країни-агресора).

Поряд із виконанням важливої функції протидії пропаганді, така редакційна політика подачі інформації зумовлює збереження в етері значного обсягу контенту російською мовою, що формує двомовний інформаційний простір, та порушує права громадян на отримання інформації державною мовою.

Демонстрація російської пропаганди мовою оригіналу:

Наповнює значну частину передачі російськомовним контентом

Формує двомовний російсько-український інформаційний простір

Порушує права громадян на отримання інформації українською мовою

❗ У загальнонаціональному телеетері є приклади передач антипропагандистського спрямування, у яких російськомовний контент країни-агресора повністю перекладається українською мовою.

Мова реклами

За результатами аналізу мови реклами (зокрема анонсів програм та фільмів) у загальнонаціональному телеетері зафіксовано один випадок використання мови агресора. Йдеться про анонс фільму "Наші Котики" — копродукційної української комедії режисера Володимира Тихого про події 2014 року.

У стрічці персонажі, які уособлюють представників держави-агресора, послуговуються російською мовою відповідно до художнього задуму. Саме фрагменти цих епізодів були використані в анонсі, що зумовило часткове застосування недержавної мови в рекламному матеріалі.

Для порівняння: у 2022 році порушення вимог абзацу першого частини третьої статті 32 Закону про державну мову було зафіксовано у діяльності одного з мовників, який здійснював показ анонсів програм та фільмів повністю російською мовою.

Мова демонстрування фільмів

Як і у 2024 році, у звітному періоді не зафіксовано випадків демонстрування художніх фільмів, серіалів чи мультфільмів мовою, відмінною від державної. Також не виявлено фактів використання недержавної мови героями україномовних стрічок.

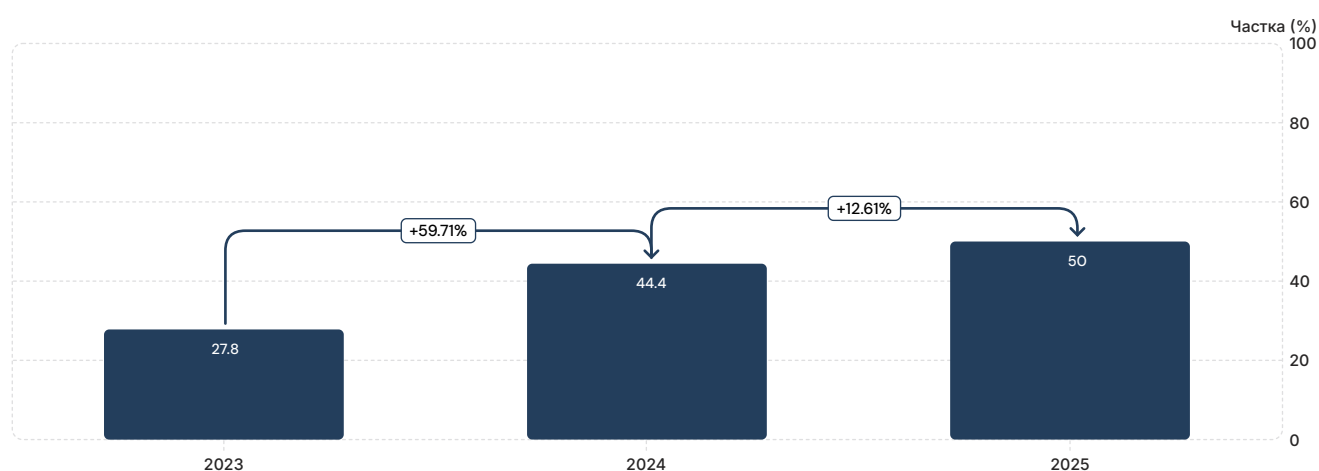
Переклад іноземних творів переважно здійснюється шляхом дублювання. Вітчизняні фільми або від початку створені державною мовою, або повністю озвучені нею. Це стосується, зокрема, проєктів, які раніше розроблялися як російськомовний продукт для ринків пострадянських країн.

Для порівняння: у 2022 році порушення вимог частини шостої статті 23 Закону про державну мову було зафіксовано в діяльності однієї телерадіоорганізації, яка транслювала серіал і фільм мовою агресора.

Динаміка частки мовників з виключно українськомовним контентом

Моніторинг етеру загальнонаціональних телеканалів у 2025 році зафіксував стійку тенденцію до збільшення кількості мовників, в етері яких не зафіксовано жодного випадку використання мови, відмінної від державної (без врахування музичного контенту). До їх числа належать: "2+2", "ПЛЮСПЛЮС", "1+1 УКРАЇНА", "УНІАН", "Світ+", "БІГУДІ", "С-Можливо все!", "М1", "Твій серіал", "НТН", "ОЦе", "К1", "К2", "ZOOM", "ПРЯМИЙ", "Е", "XSPORT", "Сонце". До переліку таких мовників у звітному періоді долучилися: "С-Можливо все!", "НТН", "ZOOM", "XSPORT", "УНІАН". Натомість в етері телеканалів ТЕТ, "Мега" та "Піксель TV", які у 2024 році транслювали виключно україномовний продукт, у звітному періоді зафіксовано вживання мови агресора. Варто зауважити, що в окремих випадках присутність недержавної мови в етері деяких мовників є незначною. Зокрема, це стосується телеканалів "Піксель TV", "Новий канал" та "Ентер-фільм". Проте сам факт появи недержавної мови на ресурсах, що раніше демонстрували стовідсоткову україномовність, потребує ретельного моніторингу та відповідного реагування.

Порівняно з попереднім роком, частка суб'єктів, які транслюють виключно україномовний продукт, зросла з 44,4% до 50% від загальної кількості проаналізованих медіа. Для порівняння: ще у 2023 році таких мовників було лише 5 (27,8%), а їхній контент мав переважно розважально-освітній характер. У 2025 році цей перелік не лише розширився кількісно, а й охопив мовників, які демонструють інформаційний та інформаційно-аналітичний телевізійний продукт. Це свідчить про поступове витіснення практики двомовності з найбільш впливових сегментів вітчизняного телебачення.

- У діяльності суб'єктів у сфері аудіовізуальних медіа вже четвертий рік поспіль спостерігаються позитивні зрушення в питанні функціонування державної мови в загальнонаціональному телеетері. Низка мовників продовжує повністю перекладати російськомовний контент, зокрема окремі репліки, коментарі та виступи у новинах, а також фрагменти відеоматеріалів держави-агресора. Водночас окремі медіа здійснюють переклад іноземного контенту українською мовою, проте матеріал мовою агресора поширюється без озвучення. Це обмежує право глядача на отримання інформації державною мовою та сприяє консервації двомовності в інформаційному просторі. Слід зауважити, що наведені результати ґрунтуються на моніторингу етеру одного календарного дня, а отже, відображають стан функціонування мови у конкретному часовому зрізі.

Моніторинг використання жестової мови та субтитрів у діяльності телемовників

Національна рада у липні 2025 року здійснила **тижневий моніторинг 41 загальнонаціонального телемовника** з метою оцінки інклюзивної доступності. Було проаналізовано 6888 годин етерного часу. Результати моніторингу свідчать про системно низький рівень інклюзивної доступності медіаконтенту в Україні, що обмежує реалізацію прав осіб з інвалідністю на доступ до інформації та повноцінну участь у суспільному житті. Незважаючи на визначені стратегічні цілі державної політики у сфері безбар'єрності, більшість медіапродукції залишається недостатньо адаптованою для осіб з порушеннями слуху. За результатами моніторингу загальнонаціональних телемовників встановлено, що лише 2 ("Перший" і "Армія TV") з 41 мовника забезпечують відносно високий рівень адаптації контенту. Від загального обсягу тижневого мовлення 41 телеканалу обсяг застосування жестової мови становив 1,68 %. Протягом моніторингу не було зафіксовано випадків супроводу жестовою мовою кінопродукції, що свідчить про відсутність забезпечення доступності контенту для людей з порушеннями слуху. Також спостерігається відсутність перекладу екстрених повідомлень.

Використання жестової мови

2

телеканали
використовують
жестову мову з 41

1,68 %

частка адаптованого
контенту від
загального обсягу
мовлення

0

кінопродукції з
жестовою мовою

Субтитрування є більш поширеним інструментом забезпечення інклюзивної доступності медіаконтенту в Україні, ніж переклад жестовою мовою. Зокрема, 36 із 41 телеканалу технічно мають можливість субтитрування, проте фактичне використання цього інструменту залишається критично низьким.

Загальна частка субтитрованого контенту становить лише 2,22% від обсягу тижневого мовлення. Відносно високі показники демонструють лише окремі мовники: у телеканалі "Перший" частка адаптованих програм у денному етері становить 57%, а у "Суспільне Культура" частка програм із субтитрами сягає 23%.

Окремою проблемою є якість субтитрування. Часто субтитри використовуються не для забезпечення доступності для осіб із порушеннями слуху, а лише як засіб мовної адаптації (переклад з мови агресора чи інших мов). Такі субтитри нерідко є неточними, несинхронізованими з аудіо рядом і не відображають усю звукову інформацію, що істотно знижує їхню функціональність для цільової аудиторії.

Використання субтитрів

2

мовники субтитрують
контент

2,22 %

частка субтитрованого
контенту

36

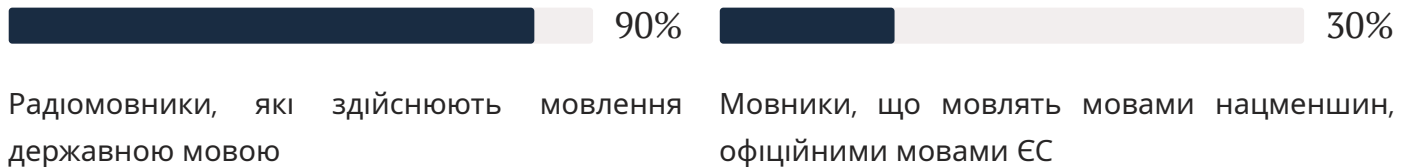
мовників мають
технічну можливість

Державна мова у сфері радіо (аудіовізуальних медіа)

Для загальнонаціональних та регіональних радіомовників частка ведення програм (зокрема виступи ведучих, дикторів та розважальні блоки) має становити не менше 90% від тижневого обсягу мовлення. Аналогічна вимога (не менше 90%) діє для програм новин у кожному з ключових часових проміжків: з 07:00 до 18:00 та з 18:00 до 22:00.

Для мовників, які використовують мови національних меншин (що є офіційними мовами ЄС або захищені Європейською хартією регіональних або міноритарних мов, за винятком мови держави-агресора), частка державної мови у веденні програм має становити не менше 30%.

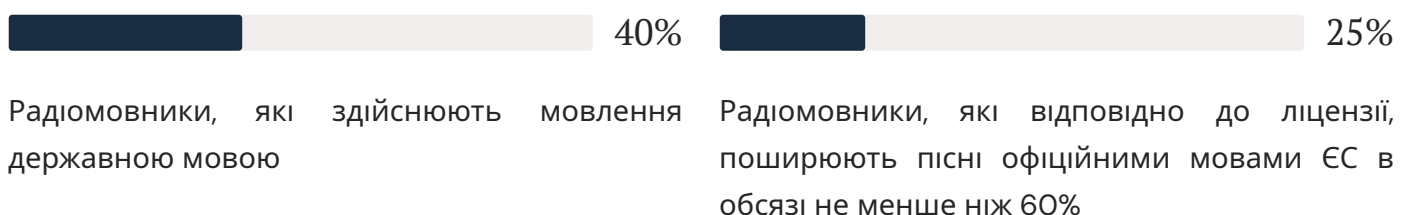
Частка програм державною мовою в загальному обсязі мовлення

Як і у випадку з телемовниками, програма вважається виконаною державною мовою, якщо репліки ведучих та учасників звучать українською або супроводжуються синхронним чи послідовним перекладом. Використання інших мов без дублювання допускається лише у випадках, визначених законом (репортажі з місця подій, сталі вирази або спонтанні репліки гостей у прямому ефірі обсягом до **10%** тривалості програми).

Окремі вимоги встановлено щодо музичного контенту: радіомовники зобов'язані забезпечувати не менше 40% пісень державною мовою від загального обсягу музичних творів упродовж доби. Крім того, не менше 40% україномовних пісень має транслюватися у часових проміжках: з 07:00 до 14:00 та з 15:00 до 22:00. Водночас законодавство передбачає виняток: для радіомовників, у ліцензіях яких встановлено, що частка пісень офіційними мовами Європейського Союзу становить не менше 60% (як у добовому обсязі, так і в кожному з визначених часових проміжків), вимога щодо частки пісень державною мовою становить не менше, ніж 25%.

Частка пісень державною мовою

Моніторинг радіомовників щодо виконання вимог статті 40 Закону України "Про медіа" в частині обсягів пісень та ведення програм державною мовою

У 2025 році Нацрадою було здійснено моніторинг 11 програм лінійних загальнонаціональних аудіальних медіа (радіомовників) стосовно вимог Закону України "Про медіа" щодо обсягу пісень українською мовою і частки ведення програм державною мовою. Результати моніторингу засвідчили дотримання радіомовниками встановлених законодавством вимог.

У частині обсягу пісень державною мовою більшість радіостанцій суттєво перевищують встановлений законодавством мінімум у 40 %. Зокрема, низка загальнонаціональних мовників ("Країна ФМ", "Наше радіо", "Радіо Байрактар") транслюють виключно україномовний музичний продукт (100 %). Високі показники також демонструють "Радіо Промінь" (96–97 %) та "Радіо Культура" (понад 87–91 %). Водночас навіть найнижчі зафіксовані показники (зокрема у "Радіо П'ятниця") істотно перевищують встановлену квоту, коливаючись у межах 60–70 %. Аналогічна ситуація спостерігається і в розрізі часових проміжків (07:00–14:00 та 15:00–22:00): усі мовники забезпечують виконання квот, причому значна частина з них транслює 100 % пісень державною мовою.

94 %

середній добовий показник частки пісень державною мовою серед усіх проаналізованих станцій, що у 2,3 раза перевищує законодавчо встановлений мінімум (40%)

4

радіостанцій ("Країна ФМ", "Наше радіо", "Радіо Байрактар", "Українське радіо") забезпечують 100% україномовний музичний ефір упродовж усієї доби

Щодо мовників, діяльність яких передбачає дотримання окремих квот для пісень державною мовою (не менше 25 %) та мовами Європейського Союзу (не менше 60 %), результати також є позитивними. Зокрема, для радіостанцій "Мелодія FM", "Kiss FM" та "Хіт FM" частка україномовних пісень у добовому обсязі становить 29–36 %. Радіостанція "Шлягер" транслює 100 % пісень державною мовою. Також мовники виконують встановлені квоти на музичний продукт українською мовою в обох часових відрізках. Частка пісень державною мовою переважно становить 25–38 %, що відповідає вимогам. У "Шлягер" — 100 % в обох часових слотах.

У частині ведення програм усі проаналізовані радіостанції забезпечили 100 % ведення програм державною мовою упродовж тижня, що перевищує встановлений мінімальний поріг у 90%. Аналогічна ситуація спостерігається і в сегменті інформаційного мовлення: випуски новин у проміжках часу з 07:00 до 18:00 та з 18:00 до 22:00 також транслювалися виключно українською мовою.

100 %

програм велися виключно українською мовою

100 %

випусків новин транслювалися виключно українською мовою

Огляд діяльності суб'єктів у сфері аудіальних медіа, здійснений Секретаріатом

Секретаріатом Уповноваженого у 2025 році здійснено системний огляд загальнонаціонального радіомовлення, який охопив 16 радіомовників та мав на меті виявити особливості застосування української мови як державної в діяльності суб'єктів у сфері аудіальних медіа та інших учасників інформаційного простору (журналістів, представників органів влади та місцевого самоврядування тощо) під час радіоетеру 26.11.2025 у проміжку часу 00.00–24.00 (через технічні причини аналізувався прямий етер "Радіо Шансон" від 4 грудня 2025 року). Результати моніторингу вказують на перевагу української мови в радіоетері проаналізованих мовників.

Застосування державної мови в програмах інформаційно-аналітичного та розважального форматів, зокрема новин

Під час моніторингу не зафіксовано жодного випадку використання недержавної мови в передачах. Українська мова є основним комунікаційним засобом та використовується для взаємодії ведучих з аудиторією. Державною мовою послуговуються також слухачі, залучені до прямих етерів, представники органів державної влади та місцевого самоврядування, а також експерти. Виконавці, які долучаються до етеру, надають інтерв'ю та презентують власні музичні твори українською мовою. Третій рік поспіль в етері радіомовників фіксуються спеціальні програми, присвячені культурі мовлення й популяризації української мови. Поряд із програмами, що вже мають сталий формат і виходять постійно (наприклад, програма "Українізейшин" на радіоканалі "КРАЇНА ФМ"), з'являються нові мовно-просвітницькі проекти, в яких пояснюються значення українських слів та особливостей їх вживання, зокрема рубрика "Розумна білявка" в етері "KISS FM" з Іриною Тратиловою, що свідчить про усталеність такої практики та запит слухацької аудиторії на мовно-освітній компонент в радіоетері.

Започаткування нових програм, присвячених популяризації української мови

Жодного випадку використання недержавної мови слухачами, експертами, вокалістами

Жодного випадку використання недержавної мови представниками влади та місцевого самоврядування

Жодного випадку використання недержавної мови ведучими

Для порівняння: у 2023 та 2024 роках у діяльності окремих радіомовників фіксувалися випадки застосування недержавної мови, зокрема в інформаційних, інформаційно-аналітичних та розважальних програмах. У 2023 році мова агресора використовувалася в заздалегідь підготовлених новинних сюжетах (у коментарях свідків подій) без забезпечення перекладу державною мовою, а також у поодиноких репліках у розважальному контенті. У 2024 році ці прояви набули системного характеру та включали трансляцію повністю російськомовних програм (використання мови агресора ведучими й гостями під час прямих включень), а також ігнорування вимоги щодо перекладу коментарів, наданих мовою, відмінною від державної.

Мова музичних творів

Телерадіоорганізації в період моніторингу транслювали переважно музичні твори, виконані державною мовою, а також офіційними мовами Європейського Союзу. Важливо наголосити, що вже третій рік поспіль не зафіксовано жодного випадку трансляції пісень мовою агресора. Це свідчить про сталість такої практики та остаточне витіснення російського музичного продукту з національного етеру.

Із 4787 пісень, що пролунали в радіоетері, 3262 композиції були виконані державною мовою, 1506 — мовами Європейського Союзу, 14 — кількома мовами (українською та мовами ЄС або іншими) та 5 — іншими мовами. Крім того, в етері звучала пісня, тематично присвячена українській мові, — "Мова кольорова" (слова Сидора Воробкевича та Марії Бурмаки, музика Марії Бурмаки).

Частка українськомовної музики у 2025 році становила 68,1 %, демонструючи зростання порівняно з 2024 роком (65,4 %), незначне перевищення показника 2023 року (67,2 %) та суттєве — 2022 року (62 %). В етері семи радіомовників (44 % від загальної кількості мовників) — "Українське радіо", "Радіо Промінь", "Радіо Культура", "КРАЇНА ФМ", "Радіо БАЙРАКТАР", "РАДІО ШАНСОН", "Наше радіо" — частка українськомовної музики становила від 99 % до 100 %. Упродовж останніх років ці радіостанції є послідовними у формуванні музичного наповнення, в якому переважає українська мова.

Ще чотири мовники (19 % від загальної кількості, "Перець FM", "РАДІО НВ", "РАДІО П'ЯТНИЦЯ", "Люкс ФМ") наповнювали свій етер українськомовними композиціями більше, ніж на 50 %. П'ять радіостанцій (37 % від загальної кількості мовників) транслювали музичний контент переважно мовами Європейського Союзу, а частка пісень українською мовою в їхньому етері становила від 28,8 % до 45,7 % ("KISS FM", "Армія FM — військове радіо", "Легке та спокійне радіо РЕЛАКС", "Мелодія FM", "ХІТ ФМ").

3262

українськомовних
пісень пролунали в
етері

68,1 %

частка
українською

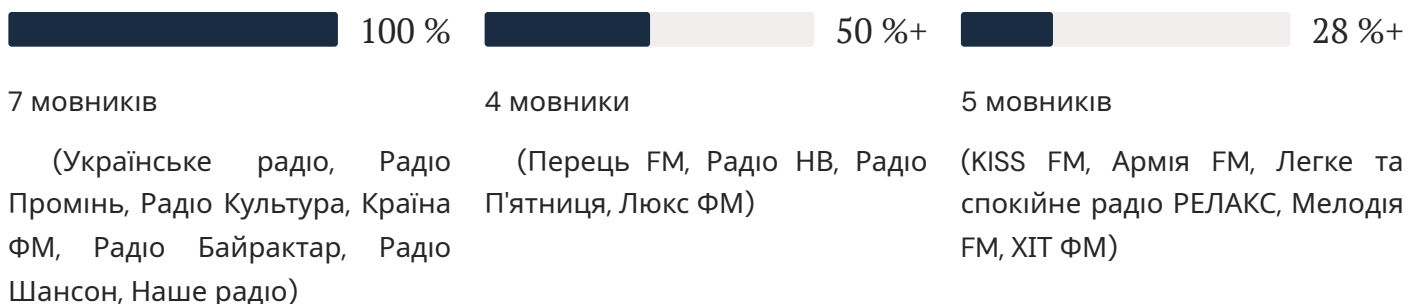
пісень

44 %

мовників наповнюють
етер
українськомовною
музикою на рівні 99–
100 %

Розподіл радіостанцій за часткою українськомовних пісень

Як і у 2023–2024 роках, у 2025 році простежується тенденція до переосмислення мови виконання окремих музичних творів: низка пісень, які до повномасштабного вторгнення виконувалися російською мовою, нині лунають виключно українською, зокрема композиції гуртів Ляпіс Трубецкой ("Воїни світла"), Green Grey ("Емігрант") тощо.

- Результати дослідження засвідчують, що українська мова поступово утверджується як єдиний і повноцінний комунікаційний засіб у радіоетері. Водночас важливо, щоб телерадіоорганізації й надалі забезпечували системний редакційний контроль за мовним наповненням програм, недопущенням проявів двомовності в усіх сегментах етеру, зокрема в інформаційно-аналітичних і розважальних передачах, а також послідовно сприяли поширенню якісного українськомовного контенту. Такий підхід є необхідною передумовою для збереження мовної однорідності радіоетеру та сталого утвердження української мови як основного засобу суспільної комунікації.

Державна мова в діяльності суб'єктів у сфері онлайн-медіа

Частиною другою статті 41 Закону України "Про медіа" передбачено, що суб'єкт у сфері онлайн-медіа самостійно визначає мову поширення інформації, крім випадків, передбачених Законом про державну мову. Крім того, реєстрація онлайн-медіа є добровільною.

Згідно з вимогами частини шостої статті 27 Закону про державну мову, інтернет-представництва (зокрема вебсайти та сторінки в соціальних мережах) медіа, зареєстрованих в Україні, виконуються державною мовою. Поряд із версією державною мовою можуть існувати версії іншими мовами.

Україномовна версія інтернет-представництва за обсягом та змістом інформації має бути не меншою за іншомовні версії та завантажуватися за замовчуванням для користувачів в Україні. Водночас ця норма не поширюється на онлайн-медіа, що функціонують мовами корінних народів України, англійською або іншими офіційними мовами Європейського Союзу

- ⚠ Зважаючи на викладене, констатуємо: чинне законодавство не врегульовує питання застосування державної мови незареєстрованими онлайн-медіа (вебресурсами). Оскільки реєстрація онлайн-медіа є добровільною, виникає системний ризик відсутності україномовних версій у значної частини ресурсів. Це призводить до порушення прав громадян України на отримання інформації державною мовою в цифровому просторі.

Відтак вбачається нагальна потреба у внесенні змін до частини шостої статті 27 Закону про державну мову. Запропоновані правки мають закріпити обов'язок для інтернет-представництв усіх видів медіа, зокрема онлайн-ресурсів (як зареєстрованих, так і незареєстрованих), забезпечувати функціонування повноцінної версії державною мовою

Моніторинг діяльності суб'єктів у сфері онлайн-медіа, проведений Секретаріатом

У 2025 році Секретаріат провів моніторинг діяльності суб'єктів у сфері онлайн-медіа, зареєстрованих Нацрадою у період з 10.10.2024 по 30.06.2025, на предмет дотримання ними вимог частини шостої статті 27 Закону про державну мову.

У період із 10 жовтня 2024 року по 30 червня 2025 року Нацрадою до Державного реєстру суб'єктів у сфері медіа внесено 239 суб'єктів у сфері онлайн-медіа та 550 їхніх інтернет-представництв (з яких 41 не функціонувало). Порівняно з попереднім моніторингом (моніторинг онлайн-медіа, зареєстрованих станом на 09.10.2024) спостерігається зменшення кількості зареєстрованих суб'єктів на 45,2%, а інтернет-представництв — на 21,5%.

Змінилася і структура реєстрацій: найбільш поширеним видом представництв стали сторінки в соціальних мережах та канали в месенджерах (59,6%). Частка вебсайтів становить 40,4%, що свідчить про суттєве зниження порівняно з попереднім періодом, коли цей показник складав 73,8% (517 із 701 зареєстрованого медіа).

Застосування державної мови в роботі вебсайтів

З 222 проаналізованих вебсайтів 16 (7,2%) на момент дослідження не функціонували. Аналіз застосування державної мови проводився для 206 вебсайтів. Більшість із них (97,6%) регулярно оновлюються. За змістом переважають загальноінформаційні та аналітичні ресурси (45,1%), наукові електронні видання (25,7%), спортивні медіа (13,6%) та тематичні ресурси (15,5%).

У 2025 році 98,5% вебсайтів (203) мали україномовну версію, причому половина з них (103 ресурси) подає інформацію виключно державною мовою. Майже половина медіа (48,5%, або 100 вебсайтів) забезпечують функціонування кількох мовних версій за обов'язкової наявності української. Поодинокі ресурси надавали інформацію лише англійською або мовою агресора. Загалом версія мовою агресора присутня на 17,5% вебресурсів (36 вебсайтів). Більшість вебсайтів — 183 (88,8%) — завантажувалися за замовчуванням державною мовою (у чотирьох із них виявлено окремі елементи недержавною мовою). Водночас 21 вебсайт (10,2%) відкривався англійською мовою (переважно наукові видання), а 2 (1%) — мовою агресора. Для порівняння: у 2024 році 441 вебсайт (88,9%) завантажувався українською мовою, 8 (1,6%) — мовою агресора, решта — іншими мовами.

98,5 %

вебсайти мають версію українською мовою

50 %

вебсайти подають інформацію лише державною мовою

88,8 %

вебсайти завантажуються українською мовою за замовчуванням

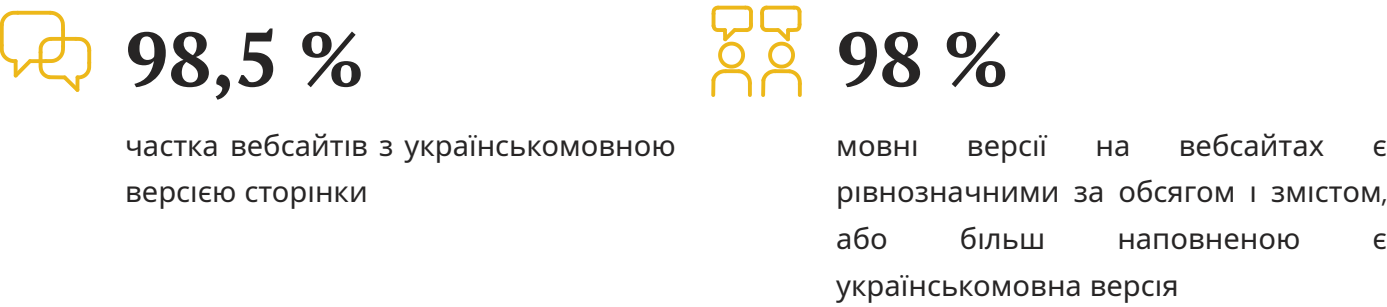

17,5 %

вебсайтів мають російськомовну версію

Порівняно з результатами моніторингу 2024 року, частка вебсайтів із українською мовою зросла з 93 % (462 вебсайти) до 98,5 % (203 вебсайти). Водночас частка ресурсів, що функціонують виключно українською мовою, дещо зменшилася — з 52,2% (259 вебсайтів) до 50 % (103 вебсайти). Кількість вебсайтів, що функціонують виключно мовами Європейського Союзу, у 2024 році становила 8 (1,6 %), тоді як у 2025 році — 2 (1 %). Частка сайтів із російськомовною версією зросла з 14,1 % (70 вебсайтів) до 17,5 % (36 вебсайтів).

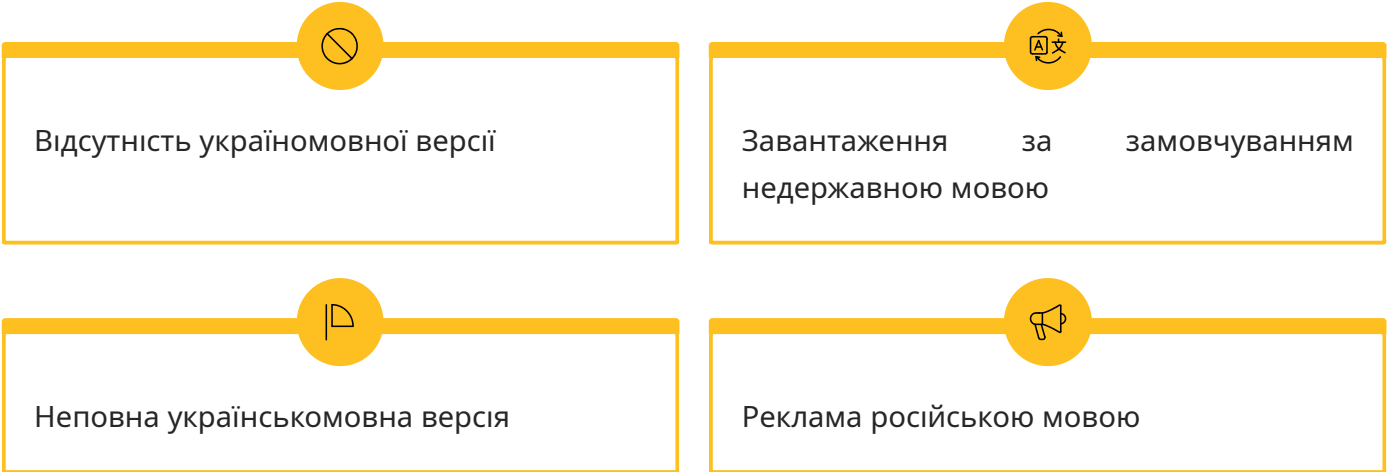
Щодо змістового наповнення, то 84 вебсайти (84 %) мають рівнозначні за обсягом і змістом інформації мовні версії. У 14 випадках (14 %) більш повною є українськомовна версія, і лише у 2 випадках (2 %) — англomовна. Аналогічна тенденція спостерігалася і у 2024 році, коли у 89,1% вебсайтів мовні версії були рівнозначними або перевага надавалася українськомовній.

Переважає більшість вебсайтів здійснюють свою діяльність з дотриманням вимог Закону (197 вебсайтів, 95,6%). Така тенденція була характерна і для попереднього року, коли цей показник становив 94,3% (445 вебсайтів).

Ознаки порушення вимог мовного законодавства зафіксовані в діяльності 9 (4,4%) онлайн-медіа. Для порівняння: у 2024 році порушення зафіксовано у 27 медіа (5,7 %). Серед них:

❏ Зауважимо, що на семи вебсайтах онлайн-медіа зафіксовано поширення рекламних оголошень недержавною мовою, розміщених через автоматизовані рекламні сервіси (зокрема Google Ads). Власники медіа мають обмежені можливості безпосереднього впливу на мову такої реклами, оскільки алгоритми сервісів формують контент автоматично. Частину рекламодавців становлять іноземні суб'єкти господарювання, діяльність яких не підпадає під юрисдикцію України. Зазначене питання потребує додаткового вивчення та вироблення спеціальних механізмів реагування для запобігання поширенню недержавної мови в українському сегменті інтернету.

Застосування державної мови в діяльності онлайн-медіа, які функціонують в соціальних мережах та каналах в месенджерах

У межах моніторингу було проаналізовано 303 онлайн-медіа, що функціонують у форматі сторінок у соціальних мережах та каналів у месенджерах (із 328 зафіксованих у Реєстрі доступ до 25 був відсутній через неактивні покликання). Переважна більшість із них (287, або 94,7%) регулярно наповнюють сторінки актуальною інформацією, що свідчить про суттєве зростання активності порівняно з 2024 роком (128 медіа, або 74,4%). Водночас незначна частина ресурсів оновлюється епізодично. Структурно ця категорія медіа зазнала помітних змін. Якщо у 2024 році переважали ресурси загального інформаційного спрямування (138, або 80,7%), то у 2025 році домінують медіа спортивної тематики (210, або 69,3%). Частка інформаційно-аналітичних ресурсів становить 23,4% (71 медіа), а тематичних — 7,3% (22 медіа).

Використання української мови залишається стабільно високим. Інформація про сторінку у більшості випадків подається українською мовою (277 медіа, або 91,4%). Виключно англійською мовою її подають 12 медіа (4%). Частка російської мови в описах є мізерною — лише 0,3% (1 випадок). Інші ресурси використовують кілька мов у різних комбінаціях.

Мова ведення сторінок також є переважно українською: 279 інтернет-представництв (92,1%) поширюють контент державною мовою. Російською мовою ведуть сторінки 4 медіа (1,3%), англійською — 3 (1%), ще 14 (4,6%) використовують кілька мов. 3 медіа (1%) фактично не наповнюють сторінки.

91,4 %

медіа подають
інформацію про
сторінку українською
мовою

92,1 %

медіа поширюють
контент виключно
українською мовою

62,4 %

медіа поширюють
виключно
українськомовні відео

Відеоконтент у цифровому сегменті також переважно подається державною мовою: 189 медіа (62,4%) поширюють виключно україномовні відеоматеріали. Виключно англійськомовний відеоконтент зафіксовано лише у трьох медіа (1%), ще стільки ж (1%) поширюють відео російською мовою. Значна частка ресурсів — 29% (88) — використовує кілька мов у відеоматеріалах, часто супроводжуючи їх українськими субтитрами. Водночас 20 медіа (6,6%) або не використовують відеоконтент, або обмежуються матеріалами без мовного наповнення. Загалом ці показники корелюють із результатами попереднього періоду та підтверджують стале домінування державної мови в сегменті відео.

У діяльності 293 онлайн-медіа в цій категорії не зафіксовано порушення вимог Закону про державну мову, що становить 96,7%.

96,7 %

частка медіа у соціальних мережах, які дотримуються вимог Закону про державну мову

У діяльності інших 10 суб'єктів виявлено ознаки порушення мовного законодавства, що становить 3,3% від загальної кількості проаналізованих. Недержавна мова застосовується переважно в текстовому супроводі до відеоматеріалів. Також зафіксовано випадки послуговування російською мовою з боку ведучих, про що свідчать записи, розміщені на відповідних ресурсах.

Виконання недержавною мовою описів до відео

Послуговування російською мовою ведучими

Виконання недержавною мовою інформації про сторінку та описів до відео

Поширення дописів недержавною мовою

За результатами попереднього моніторингу 2024 року ознаки порушення вимог Закону зафіксовано у діяльності 3 медіа, що становило 1,7%.

- ❑ Частка медіа з ознаками порушень залишається відносно низькою (3,7%) і корелює з показниками попереднього року. Водночас зберігаються окремі проблемні аспекти, зокрема: часткове використання мови агресора в україномовних версіях ресурсів; недостатній обсяг перекладу або озвучення відеоконтенту; поширення реклами недержавною мовою через автоматизовані зовнішні сервіси. Також залишається актуальною потреба в поширенні вимог щодо обов'язкового використання державної мови на відеоконтент онлайн-медіа. Такі законодавчі зміни є необхідними для повного забезпечення права громадян на отримання інформації державною мовою в цифровому просторі.

Дослідження Центру контент-аналізу у соцмережах

У 2025 році Центр контент-аналізу провів дослідження дописів у популярних в Україні соціальних мережах і платформах, зокрема Facebook, X (Twitter), Instagram, YouTube, TikTok, а також російських сервісах VK та OK, які, попри обмеження, продовжують використовувати окремі користувачі.

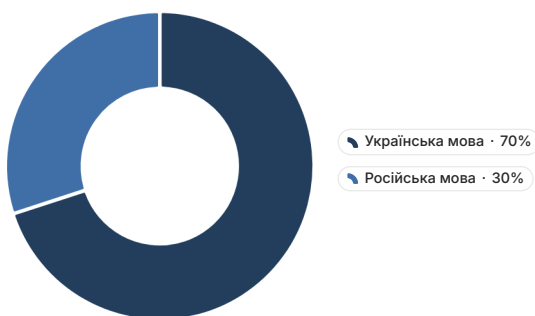
Для оцінки мовної ситуації застосовано метод порівняння частоти вживання лексем із різними коренями в українській та російській мовах (наприклад: "крок/шаг", "цукор/сахар", "лікарня/больница"). Відібрані лексеми охоплюють різні сфери повсякденного життя та є універсальними для широкого кола користувачів. Загалом проаналізовано 1,3 млн дописів, опублікованих у період з 15 вересня по 14 жовтня 2025 року користувачами, які зазначили Україну або її регіони як місце перебування.

Узагальнені результати дослідження свідчать про стійке утвердження української мови як найпопулярнішої у цифровому комунікаційному просторі України та поглиблення тенденції до її поширення, яка сформувалася після початку повномасштабного вторгнення. Станом на 2025 рік українська мова впевнено переважає в соціальних мережах та демонструє суттєвий відрив від наступної за поширеністю російської: 70% проти 30% у загальному масиві дописів і 75% проти 25% серед контенту приватних користувачів.

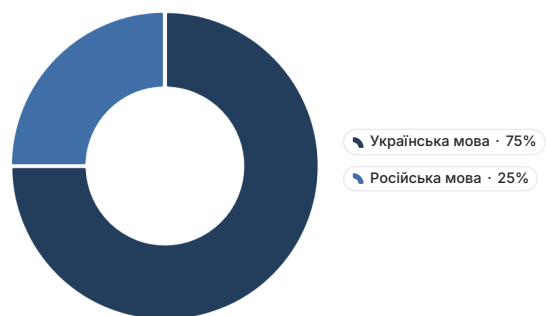
Порівняно з попередніми роками, зростання частки української мови дещо сповільнилося, що свідчить про перехід від різкого (шокового) до поступового, органічного зміцнення мовних практик.

У загальному масиві дописів частка української мови зросла з 14% у 2020 році до 70% у 2025 році, тобто більш ніж у п'ять разів. Найбільш інтенсивне зростання використання української мови відбулося у період між 2020 і 2022 роками (з 14% до 38%), що, серед іншого, пов'язано із набранням чинності вимог Закону про державну мову. У 2024 році українська мова вперше почала лідирувати у соціальних мережах, а у 2025 році ця перевага суттєво посилилася.

Всі дописи (2025)

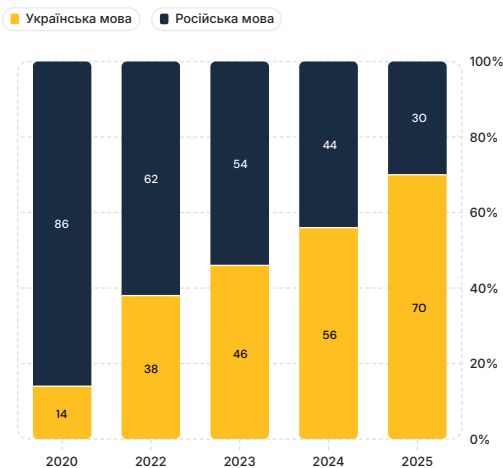

Дописи приватних користувачів (2025)

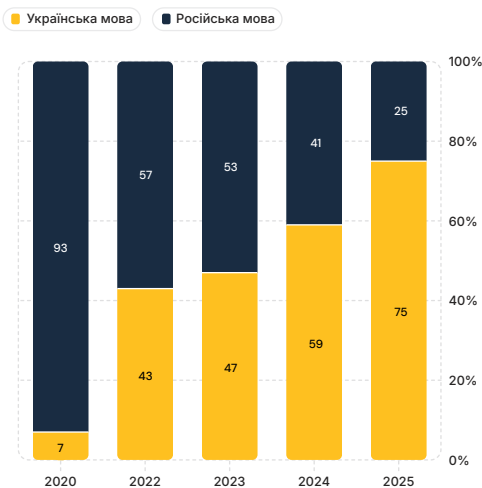

Ще більш виразною є ця тенденція серед сторінок приватних осіб. Якщо у 2020 році лише 7% постів були українськомовними, то у 2025 році цей показник зріс до 75%. Відповідно, частка російської мови скоротилася з 93% до 25%. Зауважимо, що перехід на українську мову у цьому сегменті є свідомим вибором громадян у повсякденній комунікації.

Співвідношення мов у всіх дописах (2020–2025, %)

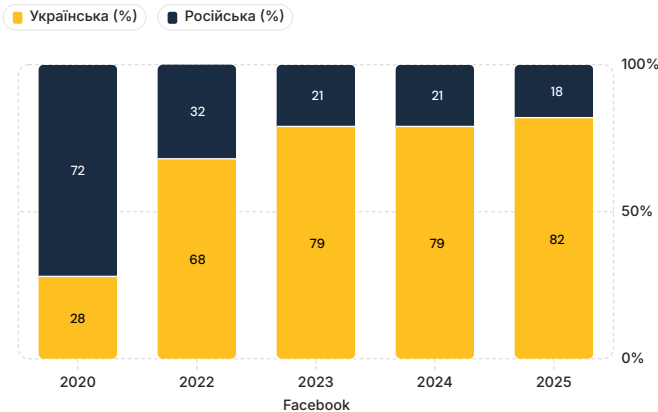
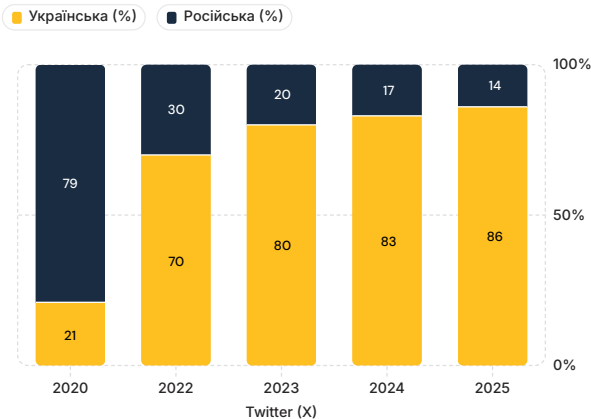

Співвідношення мов у дописах приватних користувачів (2020–2025, %)

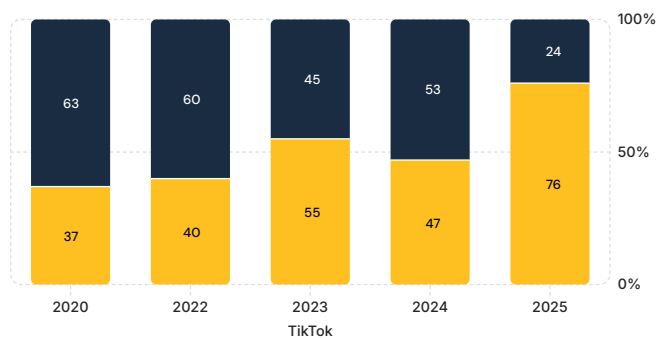

Платформи демонструють різний рівень українізації. Соціальні мережі Facebook та X залишаються лідерами за часткою україномовного контенту (понад 80%) зі збереженням тенденції до зростання.

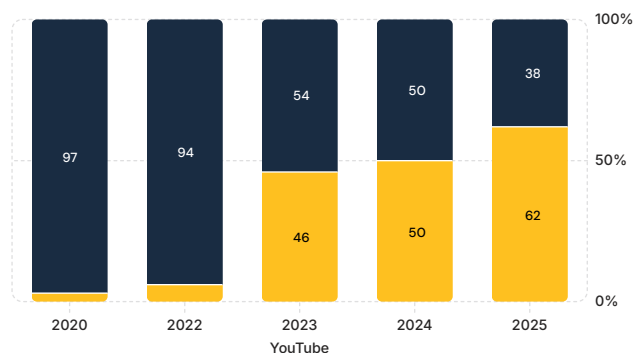
Також відеоплатформи зазнали якісного зламу: у 2025 році українська мова вперше стала найпоширенішою на YouTube (62%), а також значно посилила позиції у TikTok (76%). Така динаміка зумовлена як зростанням попиту на україномовний контент, так і обмеженням поширення російськомовних пропагандистських матеріалів.

■ Українська (%) ■ Російська (%)

■ Українська (%) ■ Російська (%)

Регіональний аналіз підтверджує загальнонаціональну тенденцію до українізації, хоча її інтенсивність різниться. У західних областях частка української мови сягає 97% і більше, а в центральних регіонах показники фактично зрівнялися із західними. Водночас у Києві, південних і східних областях зростання відбувається повільніше, а в окремих регіонах (зокрема Одеській області та на тимчасово окупованих територіях) українська мова все ще поступається та демонструє незначну динаміку зростання. Дослідження також засвідчує, що заборонені в Україні російські соціальні мережі залишаються поза процесами українізації, домінування російської мови тут є абсолютним.

У довгостроковій динаміці (2020–2025 роки) зафіксовано кардинальну трансформацію мовних практик: від фактичного домінування російської мови в онлайн-комунікації до впевненого лідерства української. Це свідчить не лише про зміну мовної поведінки, а й про глибші суспільні процеси — посилення національної ідентичності, відмову від культурного впливу держави-агресора та формування стійкого україномовного цифрового середовища.

Державна мова у сфері друкованих медіа

Відповідно до статті 41 Закону України "Про медіа" та статті 25 Закону про державну мову друковані медіа в Україні видаються державною мовою.

Тираж

Видання іншими мовами допускається лише за умови одночасного випуску тиражу державною мовою під однаковою назвою, з однаковим змістом, обсягом, способом друку та нумерацією.

Передплата

Розповсюдження за передплатою видань іншими мовами допускається лише за умови забезпечення засновниками можливості передплати в Україні цього ж видання державною мовою.

Місця розповсюдження

У кожному місці розповсюдження друкованих медіа не менше 50% назв мають бути державною мовою. У місці розповсюдження видання іншою мовою обов'язково має бути відповідне видання українською мовою.

Винятки

Наведені вимоги не поширюються на друковані медіа, що видаються мовами корінних народів України, офіційними мовами ЄС, а також на видання, які належать до наукових.

⚠ Зауважимо, що реєстрація для друкованих медіа є добровільною. Проте відповідно до частини третьої статті 124 Закону про медіа на час дії воєнного стану така процедура для друкованих медіа є обов'язковою. Видання та розповсюдження друкованих медіа без реєстрації забороняється.

Моніторинг розповсюджувачів друкованих медіа

У 2025 року Секретаріатом здійснено моніторинг діяльності розповсюджувачів друкованих медіа у містах Дніпро, Одеса та Суми на предмет дотримання вимог частини четвертої статті 25 Закону про державну мову. Загалом досліджено 50 місць розповсюдження друкованих медіа, зокрема мережеві супермаркети, спеціалізовані кіоски, відділення АТ "Укрпошта", книжкові магазини тощо.

Результати моніторингу засвідчили, що переважна більшість розповсюджувачів дотримується встановлених законодавством вимог. У великих мережевих магазинах та відділеннях АТ "Укрпошта" не зафіксовано випадків реалізації друкованих медіа виключно недержавною мовою, що свідчить про належний рівень дотримання мовного законодавства у цьому сегменті.

Водночас виявлено поодинокі порушення у сегменті дрібної роздрібної торгівлі — газетних кіосках та на ринках. Так, розповсюдження друкованих медіа виключно недержавною мовою без наявності відповідного українськомовного примірника зафіксовано у 5 випадках (10% від загальної кількості досліджених): у Сумах (2), в Одесі (2) та Дніпрі (1).

Також у Одесі та Сумах виявлено по два випадки недотримання вимоги щодо забезпечення не менше 50% назв друкованих медіа державною мовою у місці розповсюдження. Загалом ця норма здебільшого забезпечується насамперед за рахунок значної частки дитячих видань українською мовою.

50

місць розповсюдження друкованих медіа, які були досліджені (супермаркети, спеціалізовані кіоски, відділення АТ "Укрпошта", книжкові магазини тощо)

5

місць розповсюдження – зафіксовані ознаки порушення вимог Закону про державну мову

Загалом виявлено 49 найменувань друкованих медіа, що розповсюджуються виключно недержавною мовою. Усі вони виконані російською мовою (поширення друкованих медіа мовами Європейського Союзу або мовами корінних народів України під час моніторингу не зафіксовано). Це розважальні видання (кросворди, сканворди тощо) — 69,4%, інформаційні газети — 18,4%, кулінарні журнали — 8,2%, інші (зокрема про здоров'я) — 4%. У низці випадків мали місце ситуації, коли обкладинка видання виконана українською мовою, тоді як основний зміст подано російською.

⚠ Невідповідність між мовою обкладинки та змісту друкованого видання (зокрема, коли обкладинка українською, а внутрішній текст — російською) є порушенням вимог мовного законодавства. Така позиція Уповноваженого була підтверджена судом. У відповідній справі суд, розглядаючи позов про скасування постанови Уповноваженого, визнав правомірним притягнення видавця до адміністративної відповідальності, зазначивши, що невідповідність між мовою обкладинки та змісту вводить споживача в оману та разом з іншими порушеннями (зокрема відмінністю нумерації) свідчить про недотримання вимоги щодо ідентичності мовних версій, встановленої статтею 25 Закону про державну мову.

49

найменувань друкованих медіа, що поширюються виключно російською мовою

69,4 %

частка кросвордів та сканвордів серед видань, які поширювалися виключно недержавною мовою

Для порівняння, за результатами моніторингу розповсюдження друкованих медіа, який був проведений наприкінці 2022 року у Києві, виключно недержавною мовою також поширювалися переважно кросворди та сканворди, і поодинокі — газети суспільно-інформаційного характеру та з питань здоров'я.

□ Узагальнюючи, слід відзначити, що завдяки послідовному нормативно-правовому регулюванню діяльності суб'єктів медіаринку, зокрема через Закони України "Про медіа" та про державну мову в Україні досягнуто відчутного прогресу у зміцненні позицій державної мови. Це проявляється у суттєвому зростанні частки україномовного контенту на телебаченні та радіо, а також у поступовому розширенні використання української мови в онлайн- та друкованих медіа.

Зокрема, у телеетері простежується не лише збереження, а й розвиток позитивних практик застосування державної мови — від формального дотримання встановлених квот до забезпечення низкою мовників перекладу іншомовного контенту навіть у тих випадках, коли законодавство допускає його використання мовою оригіналу. Частка української музики на радіо стабільно перевищує встановлені законодавством показники, подекуди — більш ніж удвічі.

В онлайн-сегменті також спостерігається суттєва трансформація: від колишнього домінування російської мови до впевненого лідерства української. Результати моніторингів засвідчують, що переважна більшість розповсюджувачів інформації дотримується вимог мовного законодавства, що свідчить про поступове формування нових стандартів комунікації в цифровому середовищі.

Водночас мовна ситуація у сфері медіа залишається динамічною та неоднорідною. Попри загальну тенденцію до українізації, інформаційний простір і далі частково функціонує в умовах російсько-української двомовності: частка російськомовного контенту зменшується, однак він продовжує бути присутнім, зокрема через редакційні практики, орієнтовані на інерційне сприйняття аудиторії ("і так зрозуміють").

- Додатковим викликом є вплив глобалізаційних процесів, передусім зростання ролі англійської мови в цифровому середовищі, що потребує зваженого підходу до забезпечення конкурентоспроможності україномовного контенту.

Отже, подальше утвердження української мови у сфері медіа потребує не лише збереження чинних регуляторних механізмів, а й їх адаптації до нових технологічних та соціокультурних умов, а також підвищення відповідальності власне медіа за формування якісного україномовного інформаційного простору.

2.6. ДЕРЖАВНА МОВА У СФЕРІ КНИГОВИДАННЯ ТА КНИГОРОЗПОВСЮДЖЕННЯ

Стаття 26 Закону про державну мову встановлює, що книжкові видання в Україні (зокрема книги в електронній формі) видаються та розповсюджуються державною мовою та/або мовами корінних народів України, а також офіційними мовами Європейського Союзу. Водночас передбачено вичерпний перелік винятків, за яких допускається видання та розповсюдження книжкової продукції іншими мовами, зокрема у випадках видання творів мовою оригіналу, спеціальних видань в інтересах національної безпеки або продукції, виданої до 1 січня 2023 року (крім видань, заборонених Законом України "Про видавничу справу").

Видавці зобов'язані забезпечувати видання державною мовою не менше 50% назв книжкової продукції протягом календарного року, а частка книжкових видань державною мовою у закладах книготорговельного підприємства має становити не менше 50% від загальної кількості наявних у продажу назв.

Вимоги до видавців та розповсюджувачів

≥50 %

назв книжкової продукції видавці зобов'язані видавати державною мовою

≥50 %

частка книжкових видань державною мовою, яка має бути присутньою у закладах книготорговельного підприємства

Наведені вимоги не поширюються на видавничу продукцію, видану кримськотатарською мовою, іншими мовами корінних народів чи національних меншин України за кошти державного та/або місцевих бюджетів відповідно до закону щодо порядку реалізації прав корінних народів, національних меншин України. Також ці норми не застосовуються до видавничої продукції, виданої мовами національних меншин, що є офіційними мовами Європейського Союзу. Зазначені положення не поширюються і на книгарні чи інші заклади, які здійснюють розповсюдження книжкових видань цими мовами.

- ❗ Словники, підручники та розмовники, одна з мов яких державна, і книжкові видання з ідентичними за змістом текстами двома і більше мовами, одна з яких державна, вважаються книжковими виданнями державною мовою.

Інформація щодо розгляду скарг громадян

У 2025 році до Уповноваженого надійшло 43 скарги щодо порушення вимог законодавства про державну мову у сфері книговидання та книгорозповсюдження (у 2024 році — 28). Таким чином, зафіксовано зростання кількості звернень на 15 одиниць, що становить понад 53,6%. Найбільша частина скарг стосувалася розповсюдження книжкової продукції російською мовою. Другою за поширеністю групою є звернення щодо можливого незаконного обігу видань, зокрема піратської продукції, неліцензійних копій, а також книжок російських видавництв і творів сучасних авторів держави-агресора.

Тематика скарг

Розповсюдження російськомовних книг

Реалізація російськомовної продукції, зокрема дитячої, через інтернет-магазини, соцмережі та книгарні.

Незаконний обіг книжкової продукції

Поширення піратських видань та книг російського походження.

Видання російськомовних книг

Видання книг українськими видавцями без перекладу державною мовою.

Застарілі фонди бібліотек

Недостатня представленість українськомовних видань в бібліотеках. Застарілий російськомовних фонд.

Порушення при обслуговуванні

Розміщення інформації на сайтах та сторінках в соцмережах, реклами та обслуговування споживачів російською мовою. Виконання російською мовою вивісок.

Найбільша кількість скарг стосувалася порушень у місті Києві — 17 звернень, що становить майже 40% від їх загальної кількості. Харківська область посідає друге місце — 12 скарг (близько 28%). Щодо порушень в Одеській області надійшло 5 звернень. Поодинокі випадки зафіксовано у Дніпропетровській області (3 скарги), а також у Житомирській, Івано-Франківській, Київській та Чернівецькій областях (по 1 зверненню). Варто зазначити, що у більшості регіонів України скарг у цій сфері не зафіксовано.

Інформація щодо здійснення заходів державних контролів

У 2025 році у сфері книговидання та книгорозповсюдження було здійснено 13 заходів державного контролю. За їх результатами у 7 випадках встановлено порушення вимог законодавства про державну мову, у 6 випадках порушень не виявлено.

Порушення стосувалися статті 27 Закону про державну мову, яка регулює застосування державної мови у сфері книговидання та книгорозповсюдження, та тих, що регулюють мови виконання інтернет-представництв та інформації для загального ознайомлення.

Порушення встановлено в Одеській області (3 випадки), у місті Києві — 2, у Сумській та Житомирській областях — по одному випадку. Для порівняння: у 2024 році було проведено сім заходів державного контролю, за результатами яких в усіх закладах виявлено порушення вимог статті 26 Закону (контроль стосувався недотримання норми щодо частки назв книжкових видань, виданих державною мовою).

⚠ Варто зазначити, що у 2025 році не виявлено жодного видавця, внесеного до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції, який би видав недержавною мовою понад 50% назв книжкових видань. Для порівняння: у 2024 році менше ніж половину назв державною мовою видали п'ять суб'єктів видавничої справи, у 2023 році — чотири, у 2022 році — 16, а у 2021 році — 105.

Інформація щодо розгляду справ про адміністративне правопорушення

У 2025 році Уповноваженим винесено вісім постанов у справах про адміністративні правопорушення у сфері книговидання та книгорозповсюдження. У трьох випадках до порушників застосовано адміністративне стягнення у вигляді штрафу в розмірі 3400 грн, у п'яти випадках — попередження.

Результати розгляду адмінсправ

8

справ розглянуто

3

Штрафи

5

Попереджень

У регіональному розрізі найбільшу кількість рішень ухвалено щодо порушників у місті Києві — 4 випадки. В інших регіонах по одному випадку застосування санкцій, зокрема у Миколаївській, Одеській, Харківській та Житомирській областях. Нагадаємо, що у 2024 році Уповноваженим розглянуто 5 справ про адміністративне правопорушення: у чотирьох випадках винесені постанови про закриття через завершення двомісячного строку, передбаченого статтею 38 КУпАП, в одному — застосовано санкцію у вигляді накладання штрафу розміром 3400 грн.

Стан книговидання в умовах повномасштабного вторгнення

За інформацією Книжкової палати України імені Івана Федорова, у 2025 році у сфері вітчизняного книговидання державна мова продовжує домінувати як за кількістю назв видань, так і за обсягами їхніх накладів. Загалом протягом року видано 15 069 друкованих одиниць загальним накладом 33,2 млн примірників, що свідчить про стабілізацію ринку після різкого спаду у 2022 році та поступового відновлення протягом 2023–2024 років. Із загальної кількості видань 13 379 назв вийшли українською мовою, що становить близько 88,8%. У накладах частка державної мови є ще вагомішою — 30,8 млн примірників, або понад 92,7% від загального обсягу.

15 069

Загальна кількість видань у 2025 році

33,2М

Загальний тираж усіх видань у 2025 році

88,8 %

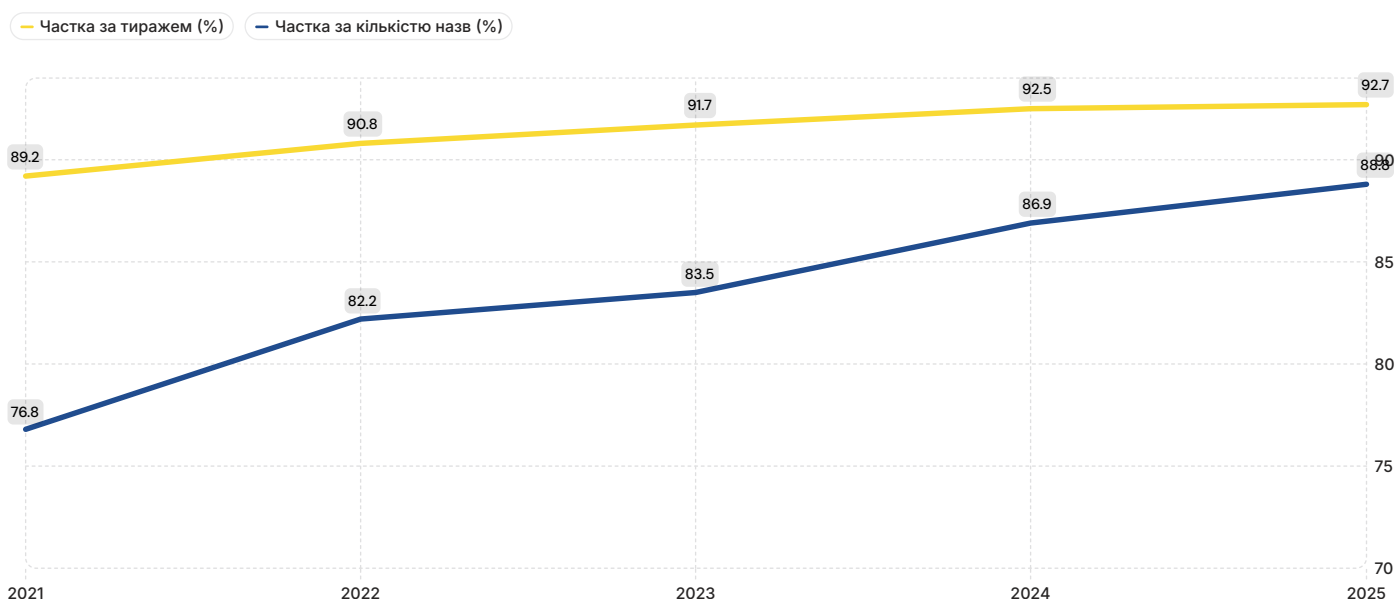
Частка видань українською мовою від загальної кількості видань

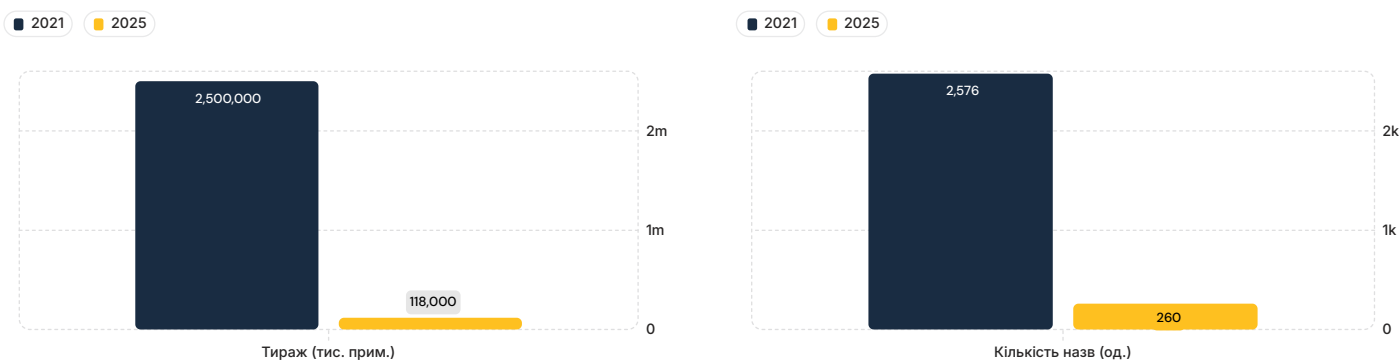
92,7 %

Частка примірників державною мовою в загальному накладі

Порівняно з попередніми роками обидва показники демонструють стале зростання протягом 2021–2025 років: частка за кількістю назв видань збільшилася з 76,8% до 88,8%, а частка за накладом — з 89,2% до 92,7%. Це стало результатом як сформованого суспільного запиту, так і ефективного впровадження норм мовного законодавства.

У 2025 році триває тенденція до скорочення частки продукції російською мовою. Кількість таких видань становила 260 одиниць, що складає лише близько 1,7% від загальної кількості назв. Наклади видань російською мовою є незначними — 118,6 тис. примірників, або лише 0,36% від загального обсягу. Порівняно з 2021 роком, коли російською мовою було видано 2 576 назв загальним накладом понад 2,5 млн примірників, у 2025 році зафіксовано скорочення показників більш ніж удесятеро. Це свідчить про системну трансформацію видавничого ринку та остаточну втрату російськомовним сегментом його попередніх позицій.

Порівняльний аналіз підкреслює радикальну трансформацію структури книговидавництва: російськомовний сегмент, який ще у 2021 році займав помітне місце на ринку, у 2025 році фактично перетворився на маргінальне явище. Такі показники є прямим відображенням динаміки суспільних настроїв, зміни споживчих уподобань та результативності мовного законодавства. Цей процес не є випадковим — він має системний, послідовний характер і підкріплений чіткою державною політикою в цій сфері.

Видання англійською мовою у 2025 році становили 433 назви (близько 2,9%) із загальним накладом 1,17 млн примірників (приблизно 3,5%). Це свідчить про сталий попит на іноземну літературу, передусім у сферах освіти, науки та професійного розвитку. Водночас книговидавництва кримськотатарською мовою залишається обмеженим: у 2025 році світ побачили лише два видання. Аналогічна ситуація спостерігається і з гагаузькою (одне видання накладом 0,1 тис. примірників) та ромською мовами (два видання загальним накладом 3 тис. примірників). Зазначене підкреслює необхідність додаткової державної підтримки для розвитку книговидавництва мовами корінних народів та національних меншин України.

Суб'єкти видавничої справи

За інформацією Держкомтелерадіо, у 2025 році до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції (далі — Державний реєстр) було подано 724 заяви, за результатами розгляду яких до реєстру внесено 252 суб'єкти. Водночас переоформлено 53 свідоцтва та припинено дію 116. Загалом станом на 1 січня 2026 року Державний реєстр налічує 8846 суб'єктів видавничої справи, серед яких 6463 — юридичні особи та 2383 — фізичні особи — підприємці.

8846

суб'єктів видавничої справи, внесених у Державний реєстр

252

суб'єктів було внесено до реєстру у 2025 році

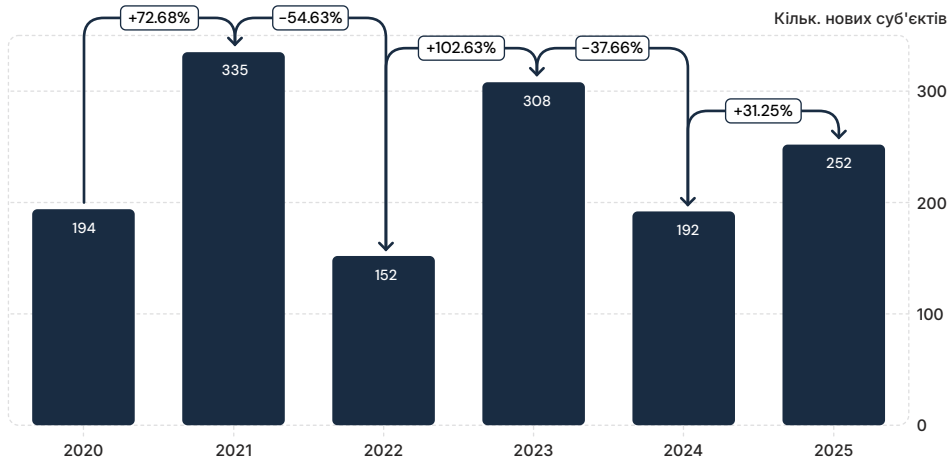
Структура діяльності суб'єктів у видавничій сфері є диференційованою: 2372 суб'єкти займаються виключно видавничою діяльністю, 674 — виготовленням видавничої продукції, 583 — її розповсюдженням, тоді як інші поєднують кілька видів діяльності. Найбільша концентрація видавців і книгорозповсюджувачів спостерігається у місті Києві (3348 суб'єктів), а також у Харківській (1062), Київській (490), Дніпропетровській (478) та Львівській (462) областях.

Регіональний розподіл суб'єкти видавничої справи

Динаміка реєстрації нових суб'єктів видавничої справи протягом останніх років характеризувалася певними коливаннями: у 2020 році до Державного реєстру внесено 194 суб'єкти, у 2021 році — 335, у 2022 році — 152 (що відображає безпосередній вплив повномасштабної агресії), у 2023 році — 308, у 2024 році — 192, а у 2025 році — 252.

Динаміка реєстрації нових суб'єктів видавничої справи (2020–2025)

Динаміка реєстрації нових суб'єктів видавничої справи у 2020–2025 роках свідчить про суттєвий вплив повномасштабної війни та подальшу адаптацію ринку до нових умов.

- ❗ Таким чином, українська мова впевнено домінує у сфері книговидавання, і її частка стабільно зростає як за кількістю видань, так і за тиражами. Російськомовний сегмент стрімко скорочується, фактично втрачаючи значення на ринку. Загалом, зафіксовані тенденції свідчать про глибоку трансформацію мовної структури українського книговидавання, що відображає ширші суспільні процеси — утвердження української мовної та культурної ідентичності в умовах війни.

Стан книгорозповсюдження в умовах повномасштабного вторгнення

Протягом останніх років спостерігається стійка тенденція до розширення мережі книгорозповсюдження. Попри безпекові та економічні виклики, галузь демонструє впевнене відновлення. Порівняльний аналіз свідчить про поступову розбудову інфраструктури розповсюдження книжкової продукції, стає зростання попиту на українську книгу, а також подальше утвердження державної мови в цьому сегменті.

Мережа книгарень

Однією з позитивних тенденцій є збільшення кількості книгарень за **даними інтерактивної мапи книжкової екосистеми**, яку веде державна установа "Український інститут книги". Так, станом на квітень 2026 року в Україні функціонує 624 книгарні. Динаміка наповнення інформацією бази даних останніх років є виразно позитивною: за період з жовтня 2023 року по квітень 2026 року мережа зросла щонайменше на 202 об'єкти (з 422 до 624), що становить 47,8%.

624

47,8 %

книгарні в Україні за даними
інтерактивної мапи книжкової
екосистеми

зростання мережі з жовтня 2023 по
квітень 2026

У ширшій історичній перспективі це відновлення є особливо показовим: якщо на початку **1990-х років в Україні діяло близько 3000 книгарень**, то у 2021 році їх залишалося менше ніж 200. Відтак нинішнє зростання свідчить про попит на друковану книгу та інвестиційну привабливість сектору.

Зауважимо, що фактична кількість книгарень може бути більшою, зокрема за умови врахування малих книжкових крамниць та спеціалізованих "книжкових островів" у торгово-розважальних центрах. Водночас розширення мереж частково зумовлене релокацією бізнесу: суб'єкти, які втратили торговельні точки внаслідок обстрілів або тимчасової окупації територій, відкривали нові представництва у безпечніших регіонах України.

Географія розташування книгарень залишається нерівномірною: спостерігається їх висока концентрація у великих містах та відносно краща представленість у західних регіонах України. Найбільша частка об'єктів припадає на місто Київ — 136 книгарень (близько 21,8%). Суттєві показники також мають Львівська (69 книгарень, або 11,1%), Івано-Франківська (41; 6,6%) та Київська (36; 5,8%) області.

Регіони –
лідери за
кількістю
книгарень

Державна програма підтримки читання "єКнига"

За інформацією Українського інституту книги у 2025 році державна програма "єКнига" стала важливим інструментом стимулювання попиту на книжкову продукцію серед молоді. Загалом упродовж року 18-річні українці придбали 434,8 тис. книжок на суму майже 140 млн грн.

434,8 тис.

придбано у 2025 році в межах програми "єКнига"

140 млн грн.

загальний обсяг коштів, на які були придбані книжкові видання у межах державної програми "єКнига"

Фінансову підтримку отримали 245,7 тис. осіб, при цьому більшість учасників становили жінки (62%). Із загальної суми нарахованих коштів у розмірі 223,2 млн грн понад 139,8 млн грн (63%) було спрямовано на придбання книжкових видань. Водночас частина коштів залишилася невикористаною або була повернута до бюджету, що вказує на потенціал для подальшого вдосконалення механізмів реалізації та підвищення ефективності програми.

Програма охопила широкий сегмент ринку: було придбано видання 370 українських видавництв загальною кількістю понад 26 тис. найменувань. Найбільший попит традиційно припадав на художню літературу, тоді як науково-популярна література (нонфікшн) посіла друге місце. Серед каналів збуту домінують інтернет-книгарні, на які припадає близько 58,7% усіх витрат. Частка електронних та аудіокниг залишається незначною (1,36%), що підтверджує сталу перевагу друкованого формату серед читачів.

370

видавництв, книги яких були придбані в межах програми

26 тис.

найменувань книг, які були придбані в межах програми

58,7 %

книг придбані через інтернет-книгарні

❗ Реалізація державної програми "єКнига" у 2025 році сприяла суттєвому розширенню доступу молоді до якісного книжкового контенту, забезпечила вагому підтримку вітчизняним видавцям і книгорозповсюджувачам, а також стала дієвим інструментом популяризації культури читання державною мовою.

Оновлення бібліотечних фондів

Оновлення бібліотечних фондів у 2025 році здійснювалося, зокрема, у межах реалізації Стратегії розвитку читання на період до 2032 року "Читання як життєва стратегія" та відповідного операційного плану. Згідно з визначеними завданнями, органи місцевого самоврядування мають забезпечувати систематичне поповнення фондів публічних бібліотек, передусім шляхом закупівлі книжкових видань за кошти місцевих бюджетів.

З метою оцінки стану виконання визначених завдань державна установа "Український інститут книги" на початку 2026 року провів збір інформації від територіальних громад щодо фактичних обсягів закупівель у 2023–2025 роках та прогнозованих показників на 2026 рік.

Отримані дані свідчать, що протягом 2023–2024 років більшість громад не здійснювали системного поповнення фондів. Водночас у 2025 році та в планах на 2026 рік простежується тенденція до покращення ситуації. Зокрема, у 2025 році загальний обсяг фінансування закупівель книжкових видань для публічних бібліотек склав 48,5 млн грн, що дало змогу придбати орієнтовно 140 тис. примірників. Закупівлі було забезпечено у 471 територіальній громаді.

48,5 млн грн

обсяг фінансування
закупівель книжок
для бібліотек

140 тис.

примірників
книжок орієнтовно
були придбані

471

територіальна
громада
здійснювала
закупівлі

У 2026 році прогнозується подальше зростання активності територіальних громад: 47,4% з них (475 громад) планують виділення коштів на оновлення бібліотечних фондів. Загальний запланований обсяг фінансування становить майже 51 млн грн, що на 7% більше порівняно з попереднім роком. Водночас з огляду на тенденцію до зростання цін на книжкові видання, зазначене збільшення бюджетних асигнувань може не призвести до зростання фактичної кількості закуплених примірників.

Важливо зауважити, що лише кожна п'ята громада здійснює регулярне фінансування бібліотечних закупівель протягом останніх років. Найвища частка таких громад зафіксована у Волинській (35%) та Хмельницькій (30%) областях, тоді як найнижча — у Закарпатській (4%). Проте в окремих регіонах, які раніше демонстрували низьку активність, зокрема в Чернівецькій та Закарпатській областях, у 2026 році заплановано суттєве збільшення витрат на поповнення бібліотечних фондів державною мовою.

Водночас загальний стан бібліотечних фондів залишається критичним. За результатами опитування 520 територіальних громад, проведеного у 2025 році, встановлено, що 71% книжкового фонду становлять видання, придбані до 2014 року, тоді як показник оновлення у 2024 році склав лише 1,35%. Зазначене свідчить про системну проблему деградації фондів, спричинену тривалим недофінансуванням бібліотечної сфери. За інформацією державної установи "Український інститут книги", наразі опрацьовується можливість запровадження механізмів співфінансування бібліотечних закупівель, за яких державний бюджет підсилюватиме локальні ініціативи. Реалізація цього підходу дозволить подвоїти обсяги закупівель у громадах, що вже передбачили відповідні видатки, та потенційно збільшити їх до рівня близько 100 млн грн. Однак громади, які не запланували фінансування на місцевому рівні, ризикують і надалі залишатися поза процесами модернізації бібліотечних фондів.

- ③ Стан книготорговельного ринку у 2025 році характеризується динамічним розширенням мережі книгарень, що свідчить про поступове відновлення ринку та наявність сталого попиту на вітчизняну книжкову продукцію. Державні інструменти підтримки, передусім програма "єКнига", виступають потужним стимулом для споживчої активності та сприяють залученню нових категорій читачів. Водночас бібліотечний сегмент залишається найбільш уразливою ланкою видавничої екосистеми: процес оновлення фондів на місцевому рівні все ще має обмежений і переважно несистемний характер. Загалом ринок демонструє високу здатність до адаптації та потенціал до зростання, проте потребує подальшої послідовної інституційної підтримки та посилення координації між державними органами та органами місцевого самоврядування.

Заходи щодо недопущення на український ринок іноземної видавничої продукції антиукраїнського змісту

Протягом 2025 року Держкомтелерадіо забезпечував захист національного інформаційного простору від деструктивного впливу видавничої продукції держави-агресора та Республіки Білорусь. Ключовими напрямками діяльності були здійснення постійного моніторингу видавничої сфери, ідентифікація продукції антиукраїнського змісту, а також застосування комплексних заходів реагування згідно з нормами чинного законодавства.

За результатами проведеної роботи протягом року було виявлено та внесено до відповідного переліку 86 найменувань книжкових видань антиукраїнського змісту. Крім того, за ініціативи Держкомтелерадіо спільно з Міністерством культури і Службою безпеки України запроваджено санкції щодо 5 російських видавництв та 30 вебресурсів, причетних до виготовлення і розповсюдження деструктивної продукції.

Значний обсяг порушень зафіксовано в онлайн-сегменті. Зокрема, виявлено 54 українські інтернет-магазини, які розміщували на популярних маркетплейсах пропозиції щодо продажу 3852 найменувань видавничої продукції держави-агресора та Республіки Білорусь. У результаті взаємодії з адміністраціями платформ усі заборонені товарні позиції були оперативно видалені, а суб'єктам господарювання надіслано офіційні попередження про недопустимість порушення законодавства.

86

найменувань

виявлено та внесено до переліку книжкових видань антиукраїнського змісту

3852

позиції

видалено з популярних маркетплейсів за результатами роботи з платформами

20

інтернет-магазинів

заблоковано за масове поширення забороненої продукції

До 5 російських видавництв та 30 вебресурсів

запроваджено санкції виготовлення і розповсюдження книжкових видань антиукраїнського змісту

Окремо, у взаємодії зі Службою безпеки України та Держспецзв'язку, було обмежено доступ до 20 інтернет-магазинів, через які здійснювалося масштабне розповсюдження забороненої, зокрема підсанкційної, видавничої продукції держави-агресора та Республіки Білорусь. У 8 українських інтернет-магазинах припинено реалізацію дитячої літератури російського автора, який очолює "опікунську раду російської державної дитячої бібліотеки" та з 2014 року за кошти фонду президента рф проводить систематичну деструктивну діяльність, спрямовану на ідеологічну обробку примусово вивезених із тимчасово окупованих територій українських дітей.

У сегменті стаціонарної торгівлі припинено протиправну діяльність 4 книгарень у місті Києві, де було зафіксовано факти продажу забороненої видавничої продукції.

Зауважимо, Держкомтелерадіо здійснює підготовку проєкту постанови Кабінету Міністрів України, що має запровадити дієвий механізм процедури вилучення з обігу видавничої продукції держави-агресора та Республіки Білорусь.

□ Протягом 2025 року у сферах книговидання та книгорозповсюдження зберігалася стійка тенденція до утвердження української мови як домінуючої в усіх сегментах ринку. Державна мова впевнено переважає як за кількістю назв видань, так і за сукупними обсягами їх накладів; водночас зафіксовано подальше витіснення російськомовної продукції та мінімізацію її присутності в інформаційному просторі України.

Визначальними позитивними тенденціями є зростання споживчого попиту на українськомовну книгу, активізація державних і громадських ініціатив із популяризації читання, динамічне розширення мереж книгорозповсюдження, а також збільшення кількості суб'єктів господарювання у видавничій сфері. Зазначені процеси є відображенням глибинних суспільних трансформацій, спрямованих на остаточне зміцнення статусу української мови як фундаменту національної ідентичності.

Водночас зберігаються системні виклики, що потребують особливої уваги: територіальна нерівномірність у доступі до книжкових видань, критично низькі темпи оновлення бібліотечних фондів та факти незаконного обігу видавничої продукції іноземного походження (передусім держави-агресора). Виправлення цієї ситуації потребує подальшого посилення інструментів державного контролю, а також консолідованої підтримки книжкової галузі на центральному та місцевому рівнях.

2.7. ДЕРЖАВНА МОВА У СФЕРІ ОБСЛУГОВУВАННЯ СПОЖИВАЧІВ

Основні вимоги у сфері обслуговування споживачів в частині застосування мов визначені статтею 30 Закону про державну мову, статтею 15 Закону України "Про захист прав споживачів" та статтею 7 Закону України "Про електронну комерцію". Відповідно до цих норм, мовою обслуговування в Україні є державна мова.

Мова обслуговування споживачів

Усі суб'єкти господарювання, у тому числі інтернет-магазини, зобов'язані обслуговувати споживачів та надавати інформацію про товари і послуги українською мовою. На прохання клієнта допускається персональне обслуговування іншою прийнятною для сторін мовою.

Українською мовою має бути:

- усна комунікація з клієнтом з боку продавців, консультантів, касирів, адміністраторів тощо;
- меню, квитки, чеки, рахунки, цінники тощо;
- інформація на табло, екранах, у звукових оголошеннях, голосових повідомленнях, автовідповідачах, повідомлення через електронні засоби комунікації тощо.

Законодавство також передбачає обов'язковість надання споживачеві повної, доступної та достовірної інформації про продукцію та послуги державною мовою до моменту її придбання. Допускається використання слів, скорочень, аббревіатур та позначень англійською мовою та/або з використанням літер латинського та/або грецького алфавітів.

Мова інформації про товари, послуги

У разі, якщо інформація про товари та послуги надається іншими мовами, вона має бути також подана державною мовою на етикетці, у маркуванні, супровідній документації, що додається до продукції, чи іншим способом залежно від виду такої продукції.

Проблема чинного регулювання

Не встановлено вимоги до розміру шрифту інформації державною мовою, її розміщення відносно інформації іншими мовами на етикетці чи в супровідній документації. Це призводить до подання інформації дрібним шрифтом, розміщення у незручних місцях, обмеження доступу споживача до інформації українською.

- ❗ Після завершення воєнного стану наберуть чинності нові вимоги Закону України "Про захист прав споживачів" (№ 3153-IX від 10.06.2023), які визначають, що інформація українською мовою: не може приховуватися чи спотворюватися; має розміщуватися на найбільш видимій поверхні; не може бути меншою за шрифт, ніж іншомовна. Також забороняється подавати на найбільшій поверхні упаковки чи етикетки інформацію про товари, продукти та послуги державною мовою держави-агресора або держави-окупанта.

Окремі виклики пов'язані з електронною комерцією.

Електронна комерція

Суб'єкти електронної комерції зобов'язані надавати всю інформацію, передбачену Законом України "Про електронну комерцію", державною мовою. Зокрема продавець має забезпечити відкритий і зручний доступ до інформації про себе (найменування, місцезнаходження, контактні дані, ідентифікаційні відомості тощо).

Проблема чинного регулювання

На практиці поширеними є випадки приховування такої інформації. Це створює суттєві ускладнення для Уповноваженого при розгляді скарг на порушення мовних прав громадян при обслуговуванні споживачів з використанням інформаційно-комунікаційних систем, а також пов'язаних з ними норм статті 27 Закону про державну мову, які регулюють мову інтернет-представництв суб'єктів господарювання та інтерфейсів комп'ютерних програм.

- ③ Згідно з новою редакцією Закону України "Про захист прав споживачів" (№ 3153-IX), Держпродспоживслужба після завершення воєнного стану отримає право ініціювати блокування доступу до вебсайтів суб'єктів господарювання, які приховують інформацію про свої найменування та місцезнаходження. Порядок обмеження та відновлення доступу до вебсайту суб'єкта господарювання розглянуто Кабінетом Міністрів України та направлено на доопрацювання.

Чинне законодавство передбачає два рівні відповідальності за порушення мовних вимог у сфері обслуговування споживачів. Санкції застосовуються як до суб'єктів господарювання (юридичних осіб та ФОП), так і до фізичних осіб — безпосередніх порушників. Важливо, що суб'єкти господарювання мають не лише особисто дотримуватися вимог законодавства, а й забезпечувати відповідне дотримання з боку персоналу, зокрема шляхом проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи.

До суб'єктів господарювання

Попередження

Оголошується за порушення статті 30, яке встановлено за результатами державного контролю.

Штраф

Застосовується за повторне протягом року порушення статті 30 (5 100 — 7 800 грн).

До фізичних осіб

Попередження або штраф

Адміністративне стягнення, якщо порушення вчинено вперше (розмір штрафу 3400–5100 грн).

Штраф

Адміністративне стягнення за повторне протягом року порушення (8 500 — 11 900 грн).

Інформація щодо розгляду скарг громадян

У 2025 році сфера обслуговування споживачів традиційно залишалася найбільшою за кількістю звернень до Уповноваженого. Загалом надійшло 1426 скарг, що становить 49,4 % від загальної кількості повідомлень про порушення. Для порівняння, у 2024 році їх частка була дещо вищою — 1169 скарг, або 53,5 %. Таким чином, попри зростання кількості скарг на 22 % у 2025 році, їх частка у загальній структурі звернень дещо зменшилася порівняно з попереднім роком.

1426

скарг у сфері
обслуговування
надійшло у 2025 році

49,4 %

частка скарг у сфері
обслуговування
відносно загальної
кількості

22 %

зростання кількості
скарг у сфері
обслуговування
порівняно з 2024
роком

Регіонально найбільша кількість звернень традиційно надходила з м. Києва (534 у 2025 році проти 476 у 2024 році). Серед інших регіонів лідерами за кількістю скарг залишаються Одеська (210 проти 184), Харківська (176 проти 89) та Дніпропетровська області (134 проти 111). Зауважимо суттєве зростання кількості звернень у Харківській області, де показник майже подвоївся. Від 30 до 100 скарг надійшло з Київської, Миколаївської, Запорізької, Полтавської, Львівської областей. З інших регіонів надходили поодинокі повідомлення.

4

Регіони-лідери (м. Київ, Харківська,
Одеська, та Дніпропетровська області)

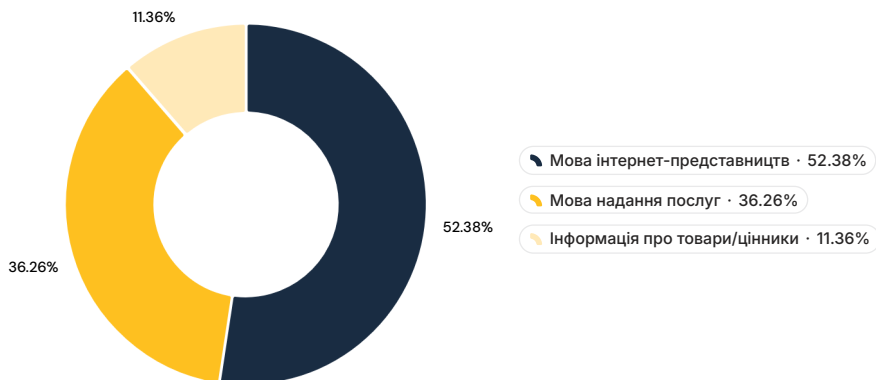

74 %

Частка цих регіонів у загальній
кількості скарг у сфері обслуговування.

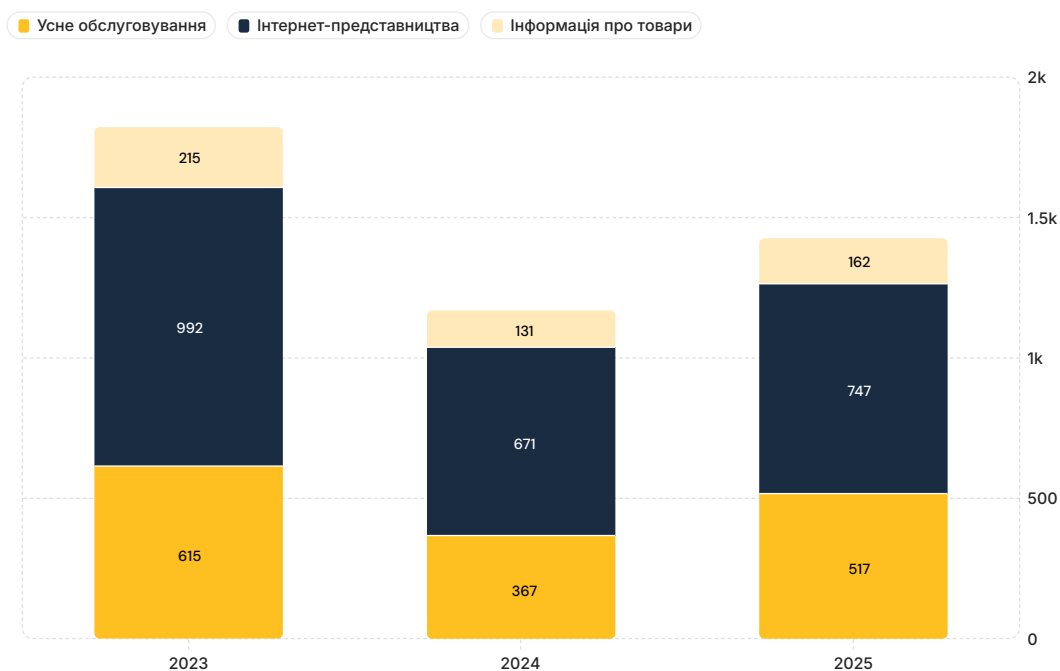
Структурно найбільшу кількість скарг у 2025 році, як і раніше, становили звернення щодо мови інтернет-представництв суб'єктів господарювання — 747 (у 2024 році — 671). Друге місце посіли скарги на мову надання послуг (усного обслуговування) — 517 (у 2024 році — 367). Кількість скарг щодо інформації про товари та послуги, зокрема цінників, також зросла — 162 проти 131 у 2024 році.

Структура обсягу скарг у сфері обслуговування споживачів, 2025 р.

Загальна кількість скарг у цій сфері зменшилася з 1822 у 2023 році до 1169 у 2024 році, однак у 2025 році знову зросла до 1426. Частка таких звернень у загальній кількості скарг коливалася: з 49,3 % у 2023 році до 53,5 % у 2024 році та знизилася до 49,4 % у 2025 році. У структурі обсягу скарг щодо сфери обслуговування стабільно переважають звернення щодо мови інтернет-представництв суб'єктів господарювання, хоча їх частка зазнала незначних коливань — від 54,4 % у 2023 році до 57,4 % у 2024 році та 52,4 % у 2025 році. Кількість таких скарг зменшилася у 2024 році, але знову зросла у 2025 році. Скарги щодо мови безпосереднього надання послуг (усного обслуговування) після суттєвого зниження у 2024 році (з 615 до 367) знову зросли у 2025 році до 517, а їх частка збільшилася до 36,3 %. Частка скарг щодо інформації про товари та послуги, зокрема цінників, протягом трьох років залишалася відносно стабільною (близько 11–12 %).

Динаміка скарг у 2023–2025 роках

Як і раніше, у 2025 році суттєвою проблемою при розгляді скарг і, відповідно, здійсненні заходів державного контролю залишалася недостатність інформації у зверненнях громадян. У значній частині випадків заявники не зазначали даних про суб'єкта господарювання або не надавали доказів порушення, що ускладнювало вжиття належних заходів реагування, хоча порівняно з попередніми роками ситуація дещо покращилася.

Уповноважений системно інформував громадян про необхідність зазначення повних даних про суб'єкта господарювання, обставин порушення та надання доказів. Водночас поширеною проблемою залишається приховування бізнесом інформації про себе, а також недотримання вимог щодо її оприлюднення, зокрема у сфері електронної комерції. Як зазначалося вище, вирішенню цієї проблеми сприятиме набрання чинності новою редакцією Закону України "Про захист прав споживачів" після завершення воєнного стану. Очікується, що подальше вдосконалення законодавства та посилення інституційних спроможностей сприятимуть ефективнішому забезпеченню прав споживачів на отримання інформації та послуг державною мовою, а тому Уповноважений неодноразово звертався до парламенту та уряду щодо необхідності внесення змін і прискорення набрання чинності цим законом.

Інформація щодо здійснення заходів державних контролів

У 2025 році у сфері обслуговування споживачів проведено 491 захід державного контролю, що становить 48,8 % від їхньої загальної кількості. За їх результатами у 416 випадках встановлено порушення вимог мовного законодавства (53,8 % від загальної кількості заходів державного контролю, за результатами яких зафіксовано порушення).

491

Загальна кількість заходів державного контролю у сфері обслуговування споживачів у 2025 році

416

Кількість заходів, за результатами яких встановлено порушення вимог мовного законодавства

48,8 %

Частка заходів державного контролю у сфері обслуговування від загальної кількості проведених заходів у 2025 році

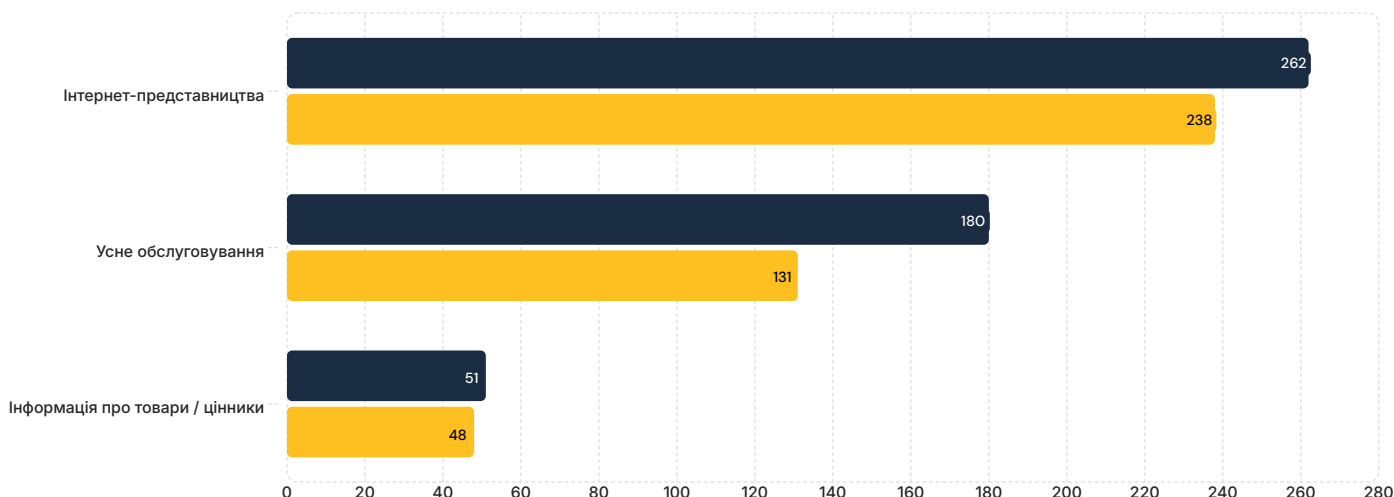
53,8 %

Частка порушень у сфері обслуговування від загальної кількості зафіксованих порушень

Найбільша кількість заходів державного контролю стосувалась мови інтернет-представництва суб'єктів господарювання — 262, з яких у 238 випадках встановлено порушення (30,8 % від загальної кількості порушень). У сфері надання послуг (усного обслуговування) проведено 180 заходів, порушення виявлено у 131 випадку (16,9 %). Щодо надання інформації про товари та послуги, зокрема цінників, здійснено 51 захід державного контролю, з яких у 48 випадках встановлено порушення (6,2 %).

Структури проведених заходів державного контролю

■ Проведено заходів ■ Виявлено порушень

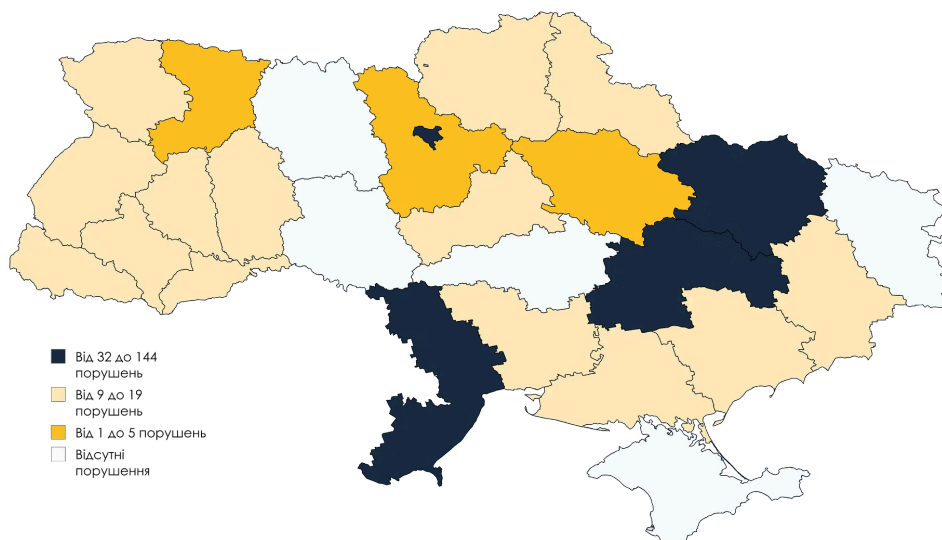

Рівень встановлення порушень є стабільно високим у всіх трьох категоріях. Найвищий показник відповідності кількості порушень до кількості перевірок спостерігається у сфері інформації про товари: 48 із 51 заходу завершилися фіксацією порушень (або 94 %).

Частка заходів державного контролю зі встановленими порушеннями відносно проведених заходів у кожній категорії

У 2025 році найбільша кількість заходів державного контролю, за результатами яких встановлено порушення у сфері обслуговування споживачів, стосувалась Києва — 144 випадки (34,6 % від загальної кількості). Серед областей лідерами за кількістю таких заходів є Одеська (63, 15,1 %), Харківська (59, 14,2 %) та Дніпропетровська області (32, 7,7 %). У решті регіонів їх кількість є меншою. Зокрема, у Київській області зафіксовано 19 випадків (4,6 %), у Рівненській — 17 (4,1 %), у Полтавській — 9 (2,2 %). В низці областей показник не перевищує 1–1,2 % (від 1 до 5 випадків).

Загалом така регіональна структура виявлених порушень в цій сфері корелює зі структурою скарг, а також концентрацією підприємницької діяльності та активністю споживачів: найбільша кількість порушень припадає на економічно активні регіони та великі міста, тоді як у менш насичених ринках їх кількість є суттєво нижчою.

За результатами проведених заходів державного контролю Уповноваженим оголошено 229 попереджень суб'єктам господарювання за порушення вимог статті 30 Закону про держану мову.

229

Попереджень оголошено суб'єктам господарювання за результатами заходів державного контролю у сфері обслуговування споживачів у 2025

Інформація щодо розгляду справ про адміністративне правопорушення

У 2025 році у сфері обслуговування споживачів розглянуто 306 справ про адміністративні правопорушення, що становить 43,3 % від їх загальної кількості справ. Переважна більшість із них стосувалася порушень вимог щодо мови інтернет-представництв суб'єктів господарювання — 280 справ. Ще 25 справ пов'язані з мовою обслуговування та наданням інформації про товари та послуги, та 1 справа — щодо невиконання законних вимог Уповноваженого.

306

Справ про адміністративні правопорушення розглянуто у сфері обслуговування споживачів у 2025 році

43,3 %

Частка адмінсправ у сфері обслуговування відносно всіх розглянутих справ у 2025 році

91,5 %

Частка справ, які стосувалися мови інтернет-представництв

8,2 %

Частка справ, які стосувалися мови обслуговування та надання інформації про товари

За результатами розгляду справ у 225 випадках винесено попередження, у 40 — накладено адміністративні стягнення у вигляді штрафів, ще 41 справу закрито.

Найбільша кількість справ стосувалася Києва — 116. Наступними йдуть Одеська — 57, Харківська — 41 та Дніпропетровська — 30 області. Відносно високий показник у Київській області — 21 справа. У решті регіонів кількість розглянутих справ є суттєво меншою. Зокрема, порушень у Полтавській області стосувались 7 справ, Миколаївській — 4, Сумській, Вінницькій, Черкаській та Чернівецькій — по 3 справи. У більшості інших областей показники становлять 1–2 справи.

У 2025 році загальна кількість застосованих санкцій у сфері обслуговування споживачів становила 494. Цей показник сформовано з урахуванням результатів розгляду справ про адміністративні правопорушення та попереджень, оголошених суб'єктам господарювання за порушення ними статті 30 Закону про державну мову.

494 санкції

застосовано у сфері обслуговування споживачів у 2025 році за результатами розгляду справ про адміністративні правопорушення та за результатами здійснення заходів державного контролю

225

Попереджень за
результатами розгляду
адмінсправ

40

Штрафів за
результатами розгляду
адмінсправ

229

Попереджень суб'єктам
господарювання за
порушення ними статті
30 Закону про
державну мову

- ③ Зауважимо, що значна частина суб'єктів господарювання усуває виявлені порушення вимог мовного законодавства ще на етапі проведення заходів державного контролю або до розгляду справ про адміністративні правопорушення. Така практика свідчить про готовність бізнесу реагувати на зауваження та приводити свою діяльність у відповідність до вимог законодавства. Під час визначення виду адміністративного стягнення Уповноважений враховує факт добровільного усунення порушення.

Інформація Держпродспоживслужби щодо звернень громадян в частині мови

З метою отримання додаткової інформації про стан дотримання мовного законодавства у сфері обслуговування споживачів Уповноважений звернувся до Держпродспоживслужби. За отриманою інформацією, у 2025 році головними управліннями Держпродспоживслужби розглянуто 98 звернень громадян, що стосувалися порушень мовного законодавства. З них: 43 звернення були пов'язані із застосуванням недержавної мови під час обслуговування у закладах торгівлі, ресторанного господарства, медичних та аптечних закладах, а також при замовленні товарів через інтернет-магазини. Ще 48 звернень стосувалися використання недержавної мови у маркуванні товарів, у розрахункових документах, в інструкціях з використання, що додаються до товарів, при розміщенні інформації про товари у закладах торгівлі, закладах ресторанного господарства, аптечних закладах; 7 — стосувалися повноти надання інформації про послуги, зокрема щодо мови їх надання.

98 звернень

розглянуто головними управліннями Держпродспоживслужби у 2025 році щодо застосування мови

48

щодо використання
недержавної мови в
інформації про товари

43

щодо застосування
недержавної мови під
час обслуговування

7

щодо неповноти
надання інформації
про послугу, зокрема
мови

Відповідно до законодавства об'єктивний та всебічний розгляд звернень споживачів Держспоживслужбою в межах наданих повноважень можливий виключно під час здійснення заходів державного нагляду за додержанням суб'єктами господарювання законодавства про захист прав споживачів. Однак, згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 13.03.2022 № 303 "Про припинення заходів державного нагляду (контролю) в умовах воєнного стану" (далі – Постанова) припинено проведення планових та позапланових перевірок додержання законодавства про захист прав споживачів (крім сфери надання житлово-комунальних послуг) на період воєнного стану.

- У 2025 році у сфері обслуговування споживачів загалом зберігалася тенденція до утвердження державної мови як основної мови взаємодії з клієнтами та надання інформації про товари і послуги. Водночас ця сфера традиційно залишалася найбільшою за кількістю звернень громадян, що зумовлено не лише наявністю порушень, а й її масштабністю, адже вона охоплює щоденні масові взаємодії між суб'єктами господарювання та споживачами.

Результати заходів державного контролю підтверджують високий рівень порушень, водночас значна частина суб'єктів господарювання усуває їх у короткі строки, що свідчить про поступове підвищення правової свідомості бізнесу та його готовність реагувати на вимоги законодавства. Найбільш проблемними залишаються питання функціонування інтернет-представництв та дотримання вимог законодавства у безпосередньому обслуговуванні споживачів.

Суттєвими викликами залишаються обмеженість інструментів державного контролю в умовах воєнного стану, а також наявність прогалин у механізмах притягнення до відповідальності, зокрема у сфері електронної комерції та мови послуг. У цьому контексті зберігають актуальність рекомендації Уповноваженого, надані у попередньому звітному періоді. Зокрема, доцільним є якнайшвидше набрання чинності Законом України "Про захист прав споживачів" № 3153-ІХ від 10.06.2023, ухвалення Кабінетом Міністрів України порядку обмеження та відновлення доступу до вебсайтів суб'єктів господарювання, а також скасування мораторію на прийняття рішень про проведення заходів державного нагляду (контролю) в умовах воєнного стану. Уповноважений неодноразово наголошував на необхідності внесення змін до статті 30 Закону про державну мову з метою поширення її вимог не лише на обслуговування споживачів, а й безпосередньо на мову послуги. Важливим залишається і посилення інформаційно-роз'яснювальної роботи та координації дій центральних і місцевих органів влади з метою забезпечення дотримання мовного законодавства у сфері обслуговування споживачів.

2.8. ДЕРЖАВНА МОВА У СФЕРІ ТРАНСПОРТУ

Стаття 36 Закону про державну мову встановлює обов'язок використовувати державну мову у сфері транспорту: при наданні послуг та в інформуванні пасажирів. Також передбачена можливість дублювання інформації іншими мовами (мовами національних меншин чи міжнародними мовами) за визначених умов.

Послуги та обслуговування

Надаються державною мовою. На прохання пасажирів індивідуальне обслуговування може здійснюватися іншою прийнятною для сторін мовою.

Інформація та оголошення

Оголошення, написи, довідкове обслуговування — державною мовою. За потреби дублюється англійською, у міжнародному сполученні — мовою країни-партнера.

Диспетчерські служби та зв'язок

Робота диспетчерських служб та служб зв'язку здійснюється державною мовою, крім випадків, передбачених міжнародними договорами України.

Назви об'єктів транспортної інфраструктури

Аеропорти, порти, станції, зупинки, транспортні засоби — державною мовою за українським правописом; допускається дублювання латиницею та використання міжнародних кодів.

Використання мов національних меншин (спільнот)

Визначається, серед іншого, Методологією використання мов національних меншин (спільнот) України в населених пунктах, в яких традиційно проживають особи, які належать до національних меншин (спільнот) України, або в яких такі особи складають значну частину населення.

Вимоги до топографічної інформації:

- у населених пунктах, в яких традиційно проживають національні меншини, інформація може дублюватися мовою відповідної спільноти за рішенням місцевої ради.
- на табличках, знаках, інших покажчиках топонімічних об'єктів дозволяється дублювати назви мовою меншини; дубльована назва розміщується праворуч або нижче від державної, шрифт не більший за український.

⚠ На підставі угод з іншими державами поряд із назвою державною мовою дозволяється використання традиційних правильних форм написання назв географічних об'єктів, скверів, вулиць, провулків, узвозів, майданів, набережних, мостів, інших об'єктів топоніміки мовою відповідної національної меншини (спільноти) України.

Інформація щодо розгляду скарг громадян

У 2025 році до Уповноваженого надійшло 70 звернень громадян щодо порушення вимог Закону про державну мову у сфері транспорту, що на 12 звернень більше (або на 20,7 %), ніж у 2024 році (58).

Найбільша кількість звернень традиційно стосувалась порушень у м. Київ — 29 звернень (у 2024 році — також 29), що становить понад 40 % від загальної кількості, а також у Одеській — 14 звернень (9 у 2024 році), Харківській — 6 (1 у 2024 році), Дніпропетровській — 4 (без змін) та Львівській — 4 (1 у 2024 році) областях. Поодинокі звернення (1–2) зафіксовано у Вінницькій, Волинській, Донецькій, Житомирській, Київській, Миколаївській та Полтавській областях. Щодо інших регіонів звернення у 2025 році не надходили.

Тематика скарг у 2025 році свідчить про перевагу порушень, пов'язаних із безпосереднім наданням транспортних послуг. Застосування недержавної мови фіксувалося громадянами під час використання залізничного, міжміського, громадського транспорту, на автовокзалах та автостанціях, а також у сфері міжнародних перевезень.

Тематика порушень

Обслуговування пасажирів

Використання недержавної мови водіями таксі, громадського та міжміського транспорту, а також провідниками залізничного транспорту.

Інформування та оголошення

Використання недержавної мови під час інформування пасажирів (в оголошеннях, інструкціях, аудіосупроводі).

Проїзні документи

Виконання онлайн- та друкованих квитків російською мовою. Відсутність на квитках міжнародних перевізників інформації українською мовою.

Написи та таблички

Виконання російською мовою інформаційних табличок і трафаретів. Не змінені старі назви вулиць та площ. Некоректна транслітерація назв іноземних міст у міжнародних рейсах.

Службове спілкування

Виконання службових оголошень та проведення нарад, внутрішнє спілкування персоналу транспортних підприємств російською мовою.

Цифровий простір

Виконання російською мовою окремих розділів вебсайтів. Рекламні розсилки російською мовою.

Інформація щодо здійснення заходів державних контролів

У 2025 році у сфері транспорту проведено 27 заходів державного контролю. За їх результатами у 18 випадках (2,3 %) встановлено порушення вимог законодавства про державну мову. Виявлені порушення охоплюють різні сегменти транспортної галузі: міських і міжміських перевезень, залізничний транспорт, цифрові сервіси перевізників. Територіально порушення встановлено у кількох регіонах, зокрема: у м. Києві — 4 випадки; в Одеській області — 4; у Київській області — 3; у Дніпропетровській та Львівській областях — по 2; у Харківській, Полтавській та Сумській областях — по 1.

Аналіз результатів державного контролю свідчить, що порушення у сфері транспорту переважно пов'язані з недотриманням вимог щодо мови обслуговування пасажирів, а також із використанням недержавної мови під час інформування пасажирів (оголошення, написи, електронні сервіси).

За результатами здійснення заходів державного контролю оголошено 9 попереджень за порушення вимог статті 30 Закону про державну мову.

У 2024 році Уповноваженим здійснено 7 заходів державного контролю у цій сфері, за результатами яких порушення встановлено лише в одному випадку. Таким чином, у 2025 році кількість заходів державного контролю та виявлених порушень у сфері транспорту зросла.

Інформація щодо розгляду справ про адміністративне правопорушення

У 2025 році Уповноваженим винесено 12 постанов у справах про адміністративні правопорушення у сфері транспорту. У 4 випадках до осіб, винних у порушенні мовного законодавства, застосовано адміністративні стягнення у вигляді попередження, у 3 — накладено штраф. У 5 випадках порушення вимог Закону про державну мову було встановлено, однак на підставі пункту 7 статті 247 КУпАП провадження у справах про адміністративні правопорушення закрито.

Переважає більшість адміністративних справ стосувалася обслуговування пасажирів недержавною мовою. Окремий випадок пов'язаний із притягненням до відповідальності за невиконання законних вимог Уповноваженого (стаття 188–53 КУпАП) – ненадання запитуваної інформації.

Суб'єктами правопорушень були працівники транспортної сфери, зокрема водії служб таксі (4 справи, або 33,3 %), іншого громадського транспорту (2 справи, або 16,7 %), міжміських автобусних перевезень (1 справа, або 8,3 %), а також працівники акціонерного товариства "Українська залізниця" (5 справ, або 41,7 %), зокрема провідники пасажирських вагонів і касири квиткових кас.

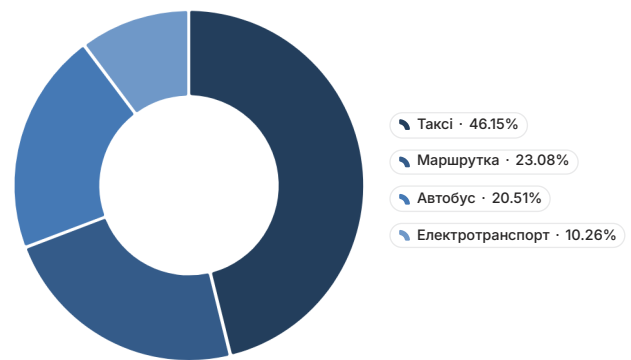
У 2024 році Уповноважений у сфері транспорту виніс 3 постанови у справах про адміністративні правопорушення. Зокрема, в одному випадку накладено штраф у розмірі 3400 грн, в іншому — винесено попередження, ще в одному — провадження закрито у зв'язку із завершенням строку притягнення до адміністративної відповідальності.

Громадський транспорт

У 2025 році повідомлення про застосування недержавної мови у сфері громадського транспорту (автобуси, тролейбуси, трамваї, фунікулер, маршрутні таксі та таксі) становили близько 55 % від загальної кількості скарг у сфері транспорту. У 2024 році цей показник становив 46,4 %. Така частка скарг є очікуваною з огляду на масштаб і щоденну інтенсивність пасажирських перевезень у громадському транспорті.

Найбільше скарги стосувалися пасажирських перевезень у містах Києві, Одесі, Харкові, Дніпрі та Миколаєві. Порушення фіксувалися як у діяльності представників комунального транспорту, так і приватних перевізників. У повідомленнях про порушення найчастіше йшлося про використання недержавної мови під час безпосередньої комунікації з пасажиром з боку водіїв і кондукторів. У низці випадків зафіксовано агресивну відмову переходити на українську мову у відповідь на законні вимоги споживачів. Також надходили скарги щодо використання російської мови під час оголошення зупинок у громадському транспорті, розміщення у салонах інформаційних матеріалів російською мовою, відтворення російськомовного аудіо- та відеоконтенту, відсутності української мовної версії на вебсайті перевізника та розміщення реклами російською мовою у таксі.

Найбільша частка скарг припадає на послуги таксі — 18 скарг, що становить близько 46,2 % від загальної кількості, де комунікація між водієм і пасажиром є безпосередньою. На маршрутні таксі припадає 9 скарг (23,1 %), а на автобусні перевезення — 8 (20,5 %). Окремі випадки порушень зафіксовано у міському електротранспорті: 2 скарги стосувалися трамваїв, по 1 — фунікулера та тролейбуса.

44,4 % порушень, встановлених за результатами заходів державного контролю у сфері транспорту, припадали на громадський транспорт, з яких половина — на сегмент індивідуальних перевезень (таксі).

Нагадаємо, що і у попередні роки низка звернень громадян у сфері транспорту стосувалася діяльності популярних сервісів виклику таксі, зокрема Uber, Uklon та Bolt, окремі ситуації набували суспільного резонансу. Проте, сервіси таксі є лише онлайн-платформами, що забезпечують доступ до замовлення перевезень через вебсайти та мобільні додатки. Натомість самі послуги перевезення надаються безпосередньо водіями, які несуть особисту відповідальність за дотримання Закону про державну мову.

⚠ Хоча цифрова інфраструктура великих сервісів замовлення таксі переважно відповідає вимогам законодавства, людський чинник (поведінка окремих водіїв) залишається вразливою ланкою. Ефективність дотримання мовних норм у цьому секторі значною мірою залежить від оперативності зворотного зв'язку пасажирів із сервісами та своєчасності реагування платформ на порушення (проведення внутрішніх перевірок, блокування облікових записів тощо).

Міжміські та міжнародні автобусні перевезення

Скарги на порушення вимог Закону про державну мову під час здійснення міжміських та міжнародних автобусних перевезень становлять близько 28 % від загальної кількості звернень у цій сфері.

Найбільше повідомлень надійшло щодо рейсів, що сполучають Київ, Одесу та Житомир з іншими регіонами України, а також щодо міжнародних маршрутів до Польщі, Молдови, Болгарії та Німеччини. Скарги стосувалися діяльності як великих транспортних компаній, так і дрібних перевізників (фізичних осіб — підприємців). Порівняно з 2024 роком, зафіксовано зростання кількості звернень саме у міжнародному сегменті перевезень.

Більшість скарг, як і у сфері громадського транспорту, стосувалася використання російської мови під час комунікації з пасажирами та надання довідкової інформації. Окремо заявники зазначали про написання назв українських міст російською мовою або їх транслітерацію з російської (зокрема, "Одесса", "Odessa"). Також зафіксовано випадки надсилання електронних квитків і бланків бронювання російською мовою. Крім того, пасажирів повідомляли про відтворення водіями російського медіаконтенту (музики та відео) під час тривалих поїздок, що суперечить вимогам статті 40 Закону України "Про автомобільний транспорт".

Близько 44 % заходів державного контролю, за результатами яких встановлено порушення вимог Закону про державну мову у сфері транспорту, стосувалися саме міжміських та міжнародних перевезень.

 Відповідно до вимог статті 40 Закону України "Про автомобільний транспорт" водіїв автобуса забороняється відтворювати в салоні автобуса музику, звуки фільмів чи інші звукові сигнали, крім інформації про поїздку. Передавання звуку може вестися на індивідуальні навушники пасажирів, а на салон — лише під час нерегулярних перевезень за згодою всіх пасажирів. Звертаємо увагу, що в разі порушення цієї норми громадянам варто звертатися до Державної служби України з безпеки на транспорті та органів поліції.

Залізничний транспорт

У 2025 році скарги щодо недотримання вимог Закону про державну мову у сфері залізничного транспорту (діяльності АТ "Укрзалізниця" та її регіональних філій) становили близько 17 % від загальної кількості звернень у сфері транспорту.

Найчастіше заявники повідомляли про використання недержавної мови під час обслуговування пасажирів у поїздах і на вокзалах, зокрема у спілкуванні провідників і касирів із громадянами. Окремо зафіксовано випадки некоректного, а подекуди агресивного спілкування персоналу у відповідь на прохання щодо обслуговування державною мовою.

Частину повідомлень становили скарги на використання російської мови у внутрішніх процесах роботи залізничних підрозділів: під час службових нарад, диспетчерського зв'язку та в технічних оголошеннях по гучному зв'язку на станціях (зокрема, у Харківській та Дніпропетровській областях).

Географічно звернення охоплюють як внутрішні, так і міжнародні сполучення. Найбільша кількість повідомлень стосується поїздів, що курсують у напрямках Києва, Львова, Дніпра, Харкова, Одеси, Івано-Франківська та Запоріжжя.

Окрему увагу пасажирів приділяли цифровим ресурсам та інформаційним матеріалам: використанню російської мови у розділах офіційного сайту (зокрема щодо вантажних перевезень), а також некоректній транслітерації назв іноземних залізничних станцій, що не відповідає українським стандартам правопису.

Програми дерусифікації інфраструктури залізничного транспорту

У 2025 році АТ "Укрзалізниця" продовжила реалізацію Програми дерусифікації інфраструктури залізничного транспорту, спрямованої на повне усунення радянських та російських рудиментів, а також приведення об'єктів галузі у відповідність до вимог мовного законодавства.

Протягом 2025 року здійснено перейменування 40 об'єктів залізничної інфраструктури

Зокрема перейменовано:

- 33 роздільні пункти;
- 6 зупинних пунктів;
- 1 колійний пост.

Крім того, філіями АТ "Укрзалізниця" проведено обстеження об'єктів інфраструктури щодо наявності російськомовних написів, радянської символіки та інших елементів імперського чи радянського історичного контексту. За результатами таких обстежень здійснено низку практичних заходів, зокрема демонтаж або тимчасове закриття відповідних елементів на вокзалах станцій Полтава-Південна, Одеса-Головна та Харків-Пасажирський, а також заміну написів і візуальних елементів на українськомовні.

Одеса-Головна

Закрито написи "Одесса" та радянську символіку на фасадах і платформах. Демонтовано картини та ліпнину з комуністичною тематикою у внутрішніх приміщеннях.

Харків-Пасажирський

Встановлено накладні декоративні елементи для приховання радянських символів. Триває робота щодо отримання дозволів на демонтаж барельєфів-пам'яток архітектури.

Полтава-Південна

Демонтовано радянську символіку з барельєфних композицій. Барельєф із датою 1709 року інтерпретовано відповідно до сучасного українського історичного наративу.

Лозова та Козятин

Замінено назви вокзалів на українськомовні. Ведеться підготовка до усунення російськомовних написів на об'єктах-пам'ятках місцевого значення.

Окрему увагу приділено усуненню російськомовних елементів у рухомому складі та інформаційному забезпеченні перевезень. Зокрема, під час технічного обслуговування пасажирських вагонів здійснювалася робота в частині заміни російськомовних написів і покажчиків, оновлення інформаційних схем, піктограм, маркування, внутрішньої інформації для пасажирів. У сфері вантажних перевезень, відповідно до стандарту СТП 03.01-005:2024, у 2025 році під час виготовлення та ремонту рухомого складу нанесення трафаретів і написів на вагони здійснювалося виключно українською та англійською мовами.

❗ Дерусифікація залізничної інфраструктури та транспорту є тривалим процесом, зокрема це стосується об'єктів, які мають статус пам'яток архітектури та містобудування і потребують додаткових погоджень для демонтажу або зміни оздоблення. У 2026 році АТ "Укрзалізниця" планує продовжити реалізацію заходів з дерусифікації інфраструктури та рухомого складу.

Транслітерація назв українських міст

У 2025 році, як і в попередні роки, питання коректної транслітерації назв українських міст залишалося актуальним, зокрема у сфері транспорту та міжнародних перевезень. Попри досягнутий у попередні роки прогрес, у частині міжнародних систем, зокрема в окремих сервісах бронювання, інформаційних платформах, вивісках та документах, і надалі фіксувалися випадки використання застарілих форм, транслітерованих з російської мови.

Водночас у звітному періоді відбулося подальше посилення державної політики, спрямованої на утвердження коректної транслітерації українських топонімів. Міністр закордонних справ України Андрій Сибіга **наголосив** на принциповій позиції щодо недопустимості використання некоректних форм назв українських міст у міжнародній офіційній комунікації (зокрема "Kiev" замість правильної "Kyiv", "Kharkov" замість правильної "Kharkiv", "Odessa" замість правильної "Odesa"). Також було задекларовано намір упровадження в національному вжитку українських назв іноземних географічних об'єктів (зокрема "Берестя" замість "Брест", "Білгород" замість "Белгород", "Доброчин" замість "Дебрецен"). Такий підхід розглядається як елемент послідовної політики, заснованої на утвердження національної суб'єктності.

Також, за зверненням Уповноваженого Акціонерним товариством "Українська залізниця" приведено назви залізничних станцій закордонних населених пунктів "Chełm" та "Przemyśl" (Республіка Польща) у відповідність до правил українського правопису. Починаючи з 01.10.2025 на електронних інформаційних табло, квитках, вебсайті, а також в оголошеннях, повідомленнях, написах та мобільному застосунку Товариства тощо вони вживаються в українськомовному виконанні як «Холм» та «Перемишль» відповідно.

Крім того, Україна продовжила досягати результатів у впровадженні коректної транслітерації на міжнародному рівні. Зокрема це стосується ухвалення Генеральною Асамблеєю ООН **резолуції** "Зміцнення міжнародного співробітництва та координація зусиль з вивчення, пом'якшення та мінімізації наслідків Чорнобильської катастрофи", якою закріплено використання написання Chornobyl відповідно до української транслітерації замість Chernobyl в офіційних документах ООН. Це рішення має значення для уніфікації міжнародних стандартів у транспортній, туристичній, інформаційній сферах тощо.

- Таким чином, упродовж 2025 року у сфері транспорту зберігалася стійка тенденція до утвердження української мови як державної. Триває робота з дерусифікації інфраструктури, оновлення інформаційного простору та приведення діяльності суб'єктів господарювання у відповідність до вимог законодавства.

Водночас, попри наявні системні зрушення, спільним викликом для всіх сегментів перевезень, як і в попередньому році, залишається так званий "людський чинник". Зокрема, значна частина порушень пов'язана не з відсутністю нормативного регулювання чи технічних можливостей, а з небажанням або недостатньою готовністю окремих працівників дотримуватися вимог мовного законодавства у процесі обслуговування пасажирів. Це проявляється у використанні недержавної мови під час комунікації, відмові переходити на українську на прохання пасажирів.

З огляду на зазначене, ключовим напрямом подальшої роботи має стати посилення інформаційно-роз'яснювальних заходів, спрямованих на формування усвідомленого ставлення до використання державної мови, контролю, а також підвищення рівня мовної компетентності працівників транспортної галузі.

2.9. ДЕРЖАВНА МОВА У СФЕРІ РЕКЛАМИ ТА ІНФОРМАЦІЇ ДЛЯ ЗАГАЛЬНОГО ОЗНАЙОМЛЕННЯ

Закон про державну мову встановлює обов'язковість застосування державної мови у рекламі (стаття 32) та інформації для загального ознайомлення (стаття 28). А частина шоста статті 6 Закону України "Про рекламу" визначає, що мова реклами є складником змісту реклами, а тому порушення вимог законодавства щодо мови реклами становить водночас порушення норм, встановлених Законом України "Про рекламу" щодо змісту реклами та є предметом контролю Держпродспоживслужби.

Разом з тим законодавство передбачає окремі винятки та особливості застосування мов у рекламі.

Друковані медіа, що видаються однією з офіційних мов ЄС

Допускається розміщення реклами тією мовою, якою видаються такі друковані медіа.

Телерадіоорганізації закордонного мовлення, і ті, що ведуть мовлення мовами ЄС

Поряд із державною мовою можуть розміщувати рекламу офіційними мовами Європейського Союзу.

Реклама об'єктів права інтелектуальної власності

торговельні марки (знаки для товарів і послуг) використовуються у тому вигляді, в якому їм надана правова охорона.

Внутрішня та зовнішня реклами

Допускається розміщення реклами мовами відповідних національних меншин (спільнот) з обов'язковим дублюванням державною мовою.

Аудіовізуальні медіа місцевої категорії

Допускається розповсюдження реклами, виконаної мовами національних меншин (спільнот), і в аудіовізуальних медіа. Така реклама субтитрується державною мовою.

Окрім реклами, законодавство встановлює окремі вимоги до широкого кола публічно розміщеної інформації. До неї належать: оголошення, зокрема ті, які містять публічну пропозицію укласти договір, показники, вказівники, вивіски, повідомлення, написи та інша публічно розміщена текстова, візуальна і звукова інформація, що використовується або може використовуватися для інформування необмеженого кола осіб про товари, роботи, послуги, певних суб'єктів господарювання, посадових, службових осіб підприємств або органів державної влади, органів місцевого самоврядування.

Інформація для загального ознайомлення

Така інформація подається державною мовою і може дублюватися іншими мовами.

В населених пунктах, в яких традиційно проживають особи, що належать до національних меншин (спільнот), така інформація дублюється мовами національних меншин за рішенням відповідних сільської, селищної, міської рад.

Крім того, Закон про державну мову та Закону України "Про національні меншини (спільноти) України" визначають порядок використання мов у виконанні назв органів державної влади, АР Крим та місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій державної і комунальної форм власності на вивісках державних органів та деяких інших суб'єктів.

Офіційні назви органів влади та місцевого самоврядування, установ державної і комунальної форм власності на вивісках

Виконуються державною мовою. Поряд з державною мовою офіційні назви таких органів та суб'єктів можуть позначатися англійською мовою (напис англійською мовою подається з правого боку або внизу).

В населених пунктах, в яких традиційно проживають особи, що належать до національних меншин (спільнот) такі написи виконані державною мовою, можуть дублюватися мовами національних меншин (спільнот) за рішенням відповідних сільської, селищної, міської рад та подаються з правого боку або внизу.

Інформація щодо розгляду скарг громадян

У 2025 році до Уповноваженого надійшло 547 скарг щодо порушення законодавства про державну мову у сферах реклами та інформації для загального ознайомлення, що становить 18,9 % від загальної кількості скарг (2888). Для порівняння, у 2024 році зафіксовано 325 таких скарг (14,9 % із 2186). Таким чином, у 2025 році спостерігається зростання кількості скарг на 68,3 %.

547

скарг у сферах
реклами та
інформації для
загального
ознайомлення
надійшло у 2025 році

18,9 %

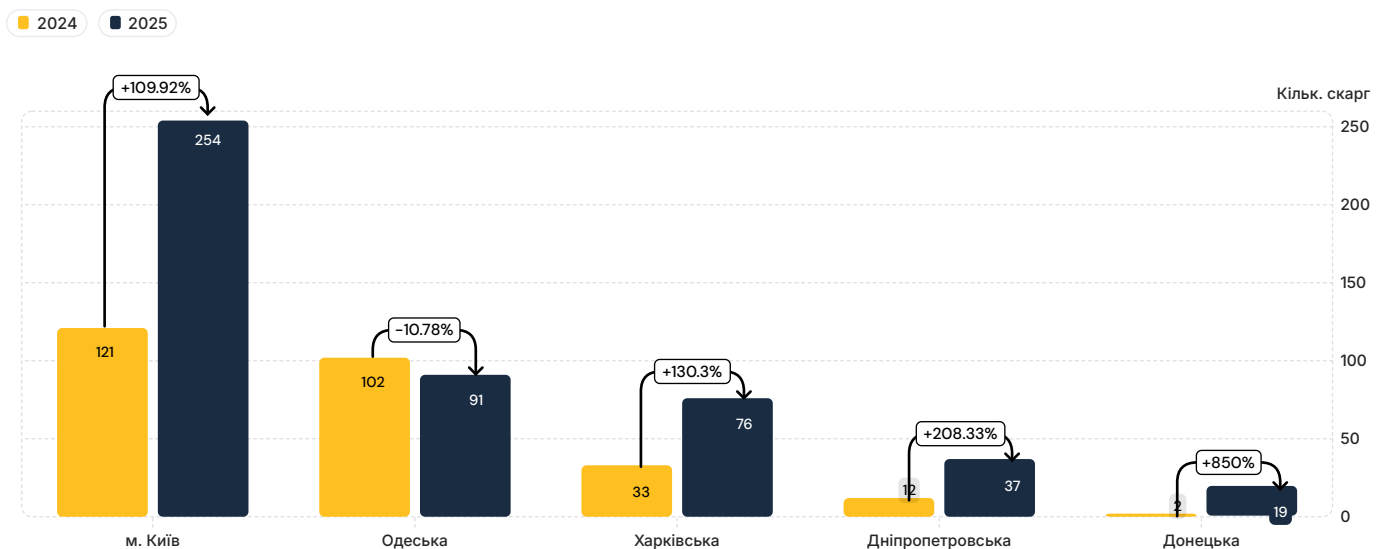
частка скарг у сферах
реклами та
інформації для
загального
ознайомлення
відносно загальної
кількості

68,3 %

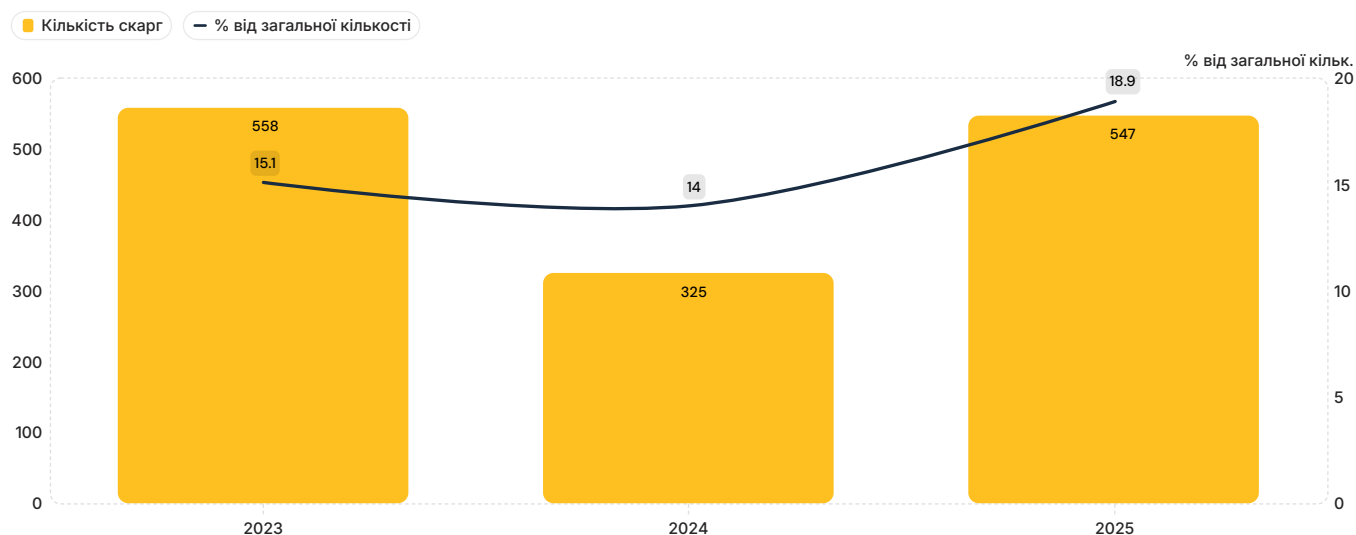
зростання кількості
скарг у сферах
реклами та
інформації для
загального
ознайомлення
порівняно з 2024
роком

Найбільша кількість скарг традиційно стосувалась порушень, які вчинені у м. Києві — 254 (порівняно зі 121 у 2024 році), що становить майже половину всіх звернень у цій категорії. Серед регіонів лідерами за кількістю скарг є також Одеська — 91 (102 у 2024 році), Харківська — 76 (33), Дніпропетровська — 37 (12) та Донецька — 19 (2) області. Водночас у низці регіонів зафіксовано незначну кількість звернень або їх відсутність (зокрема Волинська, Івано-Франківська, Тернопільська, Чернівецька області). Порівняно з 2024 роком, найбільш відчутне зростання кількості скарг спостерігається у м. Києві, Харківській, Дніпропетровській та Донецькій областях. Водночас в Одеській області зафіксовано певне зменшення кількості повідомлень, хоча вона й надалі залишається серед регіонів із найвищим показником.

Сфери реклами та інформації для загального ознайомлення за кількістю скарг у 2025 році традиційно поступається лише сфері обслуговування споживачів. Вони тісно пов'язані, оскільки значна частина порушень стосується мови виконання вивісок, оголошень та іншої публічної інформації, що супроводжує надання послуг.

Динаміка надходження скарг щодо порушення вимог Закону про державну мову у сферах реклами та інформації для загального ознайомлення протягом останніх років є нерівномірною. Так, у 2023 році зафіксовано 558 скарг (15,1 % від загальної кількості), у 2024 році їх кількість зменшилася до 325 (14 %), тоді як у 2025 році знову спостерігається зростання — до 547 скарг (18,9 %). Таким чином, після зниження показників у 2024 році у 2025 році відбулося суттєве збільшення кількості скарг, зокрема, за часткою у загальній структурі повідомлень про порушення. Зазначена динаміка може свідчити про посилення суспільної уваги до мови публічного простору, що сприяє послідовному формуванню стійкого українськомовного середовища.

Зауважимо, що частина скарг не містила повної інформації для належного реагування з боку Уповноваженого (зокрема, не було зазначено суб'єкта господарювання). Водночас навіть у таких випадках вживалися заходи, спрямовані на усунення виявлених порушень. Зокрема, надсилалися листи з вимогою привести свою діяльність у відповідність до положень мовного законодавства, до яких адресати здебільшого дослухалися та виправляли ситуацію. Крім того, у 2025 році органам місцевого самоврядування систематично надавалися рекомендації щодо виявлення порушень, їх усунення та запобігання повторному недотриманню вимог Закону про державну мову у сферах зовнішньої реклами та інформації для загального ознайомлення. Такі заходи сприяли залученню органів місцевого самоврядування до формування українськомовного публічного простору та підвищенню рівня відповідальності суб'єктів господарювання.

Також, частина скарг у цій сфері стосувалася використання назв зареєстрованих в Україні торговельних марок, виконаних російською мовою або поданих із відхиленням від правил і норм українського правопису, що свідчить про наявність суспільного запиту на приведення комерційних найменувань у відповідність до норм державної мови. Однак слід зауважити, що відповідно до законодавства торговельні марки (знаки для товарів і послуг) використовуються в тому вигляді, в якому їм надано правову охорону.

- Зростання кількості звернень громадян у 2025 році свідчить про збереження чутливості суспільства до питань дотримання мовного законодавства та сформований запит на утвердження державної мови в публічному просторі.

Інформація щодо здійснення заходів державних контролів

У 2025 році у сферах реклами та інформації для загального ознайомлення проведено 245 заходів державного контролю, що становить 25,1 % від їх загальної кількості (1005). За результатами таких контролів у 194 випадках встановлено порушення вимог законодавства про державну мову (25 % від загальної кількості заходів, за результатами яких виявлено порушення). Порівняно з 2024 роком (124 заходи, 94 встановлені порушення) спостерігається зростання як кількості проведених заходів державного контролю, так і виявлених порушень.

245

Загальна кількість заходів державного контролю

194

Кількість заходів, за результатами яких встановлено порушення

25,1 %

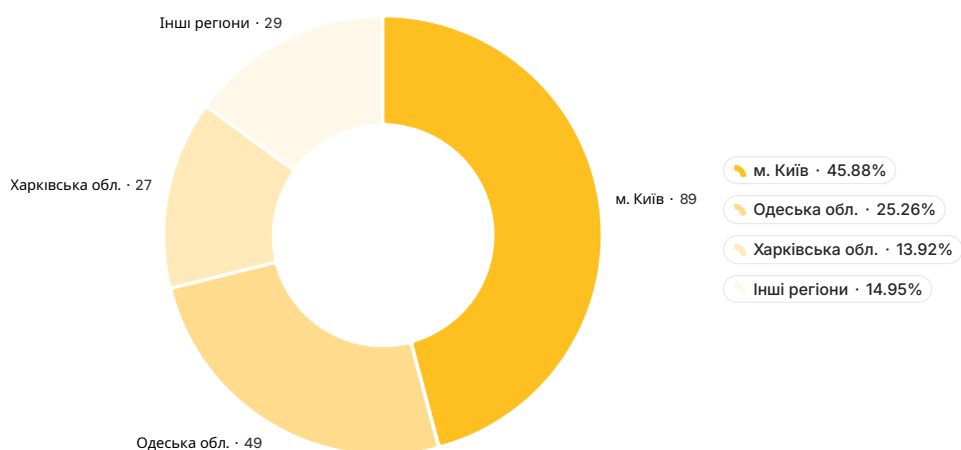
Частка від загальної кількості проведених заходів державного контролю у 2025 році

25 %

Частка від загальної кількості зафіксованих порушень

Найбільшу кількість порушень зафіксовано у м. Києві (89) та Одеській області (49). Значно менше у інших регіонах: Харківська область — 27, Сумська — 9, Дніпропетровська — 8, Миколаївська — 4, Донецька — 2, а також поодинокі у Полтавській, Чернігівській, Запорізькій та Черкаській областях.

У 2024 році найбільше повідомлень було про можливі порушення в містах Харків і Київ. Наступними за кількістю були Одеса та Дніпро.

Як і в попередніх роках, заходи державного контролю стосувалися здебільшого розміщення інформації для загального ознайомлення недержавною мовою, зокрема на вивісках (стаття 28 Закону про державну мову). Кількість заходів, під час яких встановлено порушення вимог статті 32 Закону про державну мову щодо виконання недержавною мовою реклами, у 2025 році становить 18.

Інформація щодо розгляду справ про адміністративне правопорушення

У даній сфері в 2025 році Уповноважений виніс 222 постанови у справах про адміністративне правопорушення, що становить 31,4 % від загальної кількості винесених постанов. У 2024 році Уповноважений ухвалив 89 постанов у справах про адміністративне правопорушення. Таким чином, у 2025 році спостерігається зростання кількості розглянутих справ у сферах реклами та інформації для загального ознайомлення на 149,4 %, що корелює як зі збільшенням кількості скарг, так і зі збільшенням кількості заходів державного контролю.

222

Кількість постанов
винесено у сферах у
2025 році

31,4 %

Частка постанов у
сферах відносно всіх
винесених у 2025 році

149,4 %

Зростання кількості
постанов у сферах
порівняно з 2024
роком

У 121 випадку на винних у скоєнні адміністративного правопорушення були накладені адміністративні стягнення у вигляді попередження. У 18 — застосовано стягнення у вигляді штрафу. У 83 випадках порушення вимог Закону про державну мову було встановлено, але через завершення двомісячного строку, передбаченого статтею 38 КУпАП, справи були закриті на підставі пункту 7 статті 247. Для порівняння, у 2024 році у 34 випадках на винних у вчиненні адміністративного правопорушення були накладені адміністративні стягнення у вигляді попередження. У 28 випадках застосовано стягнення у вигляді штрафу. У 27 — справи були закриті.

Структура застосованих санкцій у 2025 році

87 %

Попереджень за результатами розгляду
адмінсправ

13 %

Штрафів за результатами розгляду адмінсправ

Постанови у справах про адміністративні правопорушення виносилися переважно за порушення вимог щодо розміщення інформації для загального ознайомлення. Водночас 17 осіб притягнуто до адміністративної відповідальності за порушення вимог статті 32 Закону про державну мову, що регулює мову реклами. У регіональному розрізі найбільшу кількість постанов ухвалено щодо порушень у м. Києві (100) та Одеській області (46). Серед інших регіонів: Харківська — 25, Дніпропетровська — 20, Сумська — 7, Київська — 5, Миколаївська та Полтавська — по 4, Донецька — 2, Чернігівська — 2, а також поодинокі випадки в інших областях. Серед осіб, притягнутих до адміністративної відповідальності, як фізичні особи-підприємці, так і представники суб'єктів великого підприємництва, зокрема мережевих компаній.

- Збільшення кількості заходів державного контролю та справ про адміністративні правопорушення є прямою реакцією Уповноваженого на суспільний запит та збільшення кількості скарг громадян. Забезпечення законності та задоволення очікувань громадян щодо змін в інформаційному просторі — важливе завдання, що стоїть перед Уповноваженим.

Інформація Держпродспоживслужби щодо розповсюдження реклами недержавною мовою

Відповідно до підпункту дев'ятого пункту 4 Положення про Держпродспоживслужбу, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 02 вересня 2015 року № 667, Держпродспоживслужба, серед іншого, здійснює контроль за дотриманням законодавства про рекламу в частині захисту прав споживачів реклами, приймає рішення про визнання реклами недобросовісною, прихованою, про визнання порівняння в рекламі неправомірним з одночасним зупиненням її розповсюдження.

Протягом 2025 року Головні управління Держпродспоживслужби при здійсненні контролю за дотриманням законодавства про рекламу у сфері зовнішньої та внутрішньої реклами, реклами у соціальних мережах, на платформах спільного доступу до відео та на вебсайтах розпочали 1075 справ про порушення законодавства про рекламу щодо використання в рекламі недержавної мови (англійської мови та мови країни-агресора). Це становило 26,0 % від загальної кількості справ про порушення законодавства про рекламу. 464 справи з цієї кількості ініційовано за результатами розгляду скарг громадян.

1075

Кількість справ про порушення законодавства про рекламу в частині застосування мови розпочато Головними управліннями Держпродспоживслужби у 2025 році

26 %

Частка справ про порушення законодавства про рекламу в частині застосування мови від загальної кількості справ про порушення законодавства про рекламу

За результатами розгляду справ відносно суб'єктів господарювання ухвалено 1079 рішень про накладення штрафу за порушення законодавства про рекламу на загальну суму 1876,7 тис. грн, що становить 26,0 % від загальної кількості рішень та 18,0 % від загальної суми застосованих штрафів.

1079

Кількість рішень про накладення штрафу за порушення законодавства про рекламу в частині мови

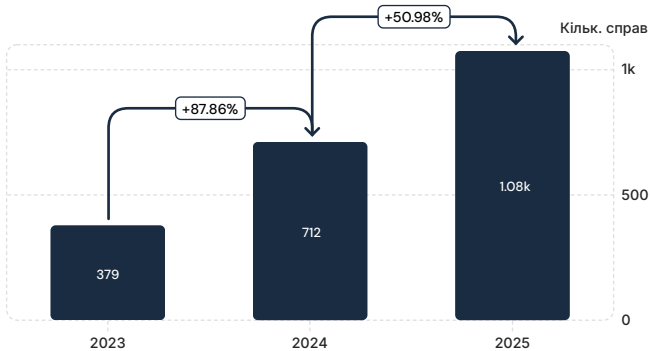
1876,7 тис. грн

Загальна сума накладених штрафів за порушення законодавства про рекламу в частині мови

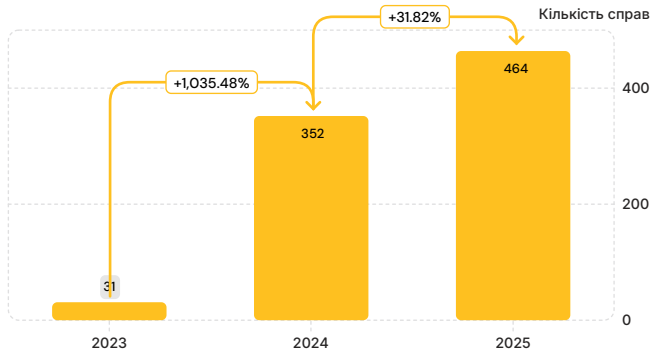
Територіальні органи Держпродспоживслужби виявили використання недержавної мови у рекламі зниження цін на продукцію, медичної техніки, автозапчастин, непродовольчих товарів, діяльності закладів торгівлі, ресторанного господарства, салонів краси, надання медичних та поліграфічних послуг. У 2024 році порушення вимог мовного законодавства також фіксувалися у рекламі зазначених категорій товарів і послуг.

У 2025 році зберігається тенденція до зростання кількості справ про порушення законодавства про рекламу щодо використання недержавної мови. Так, порівняно з 2024 роком, коли було розпочато 712 справ, у 2025 році їх кількість зросла до 1075, або на 51 %. Порівняно з 2023 роком (379 справ) цей показник збільшився майже утричі. Аналогічна динаміка спостерігається і щодо справ, ініційованих за зверненнями громадян: якщо у 2024 році їх було 352, то у 2025 році — 464, що становить зростання на 32 % (порівняно з 31 справою у 2023 році — більш ніж у 14 разів).

Динаміка кількості справ

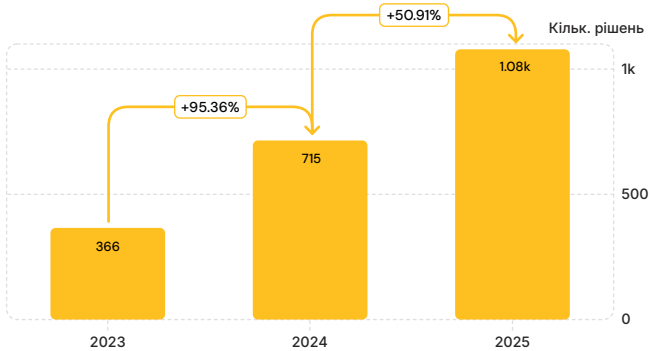

Кількість справ за зверненнями громадян

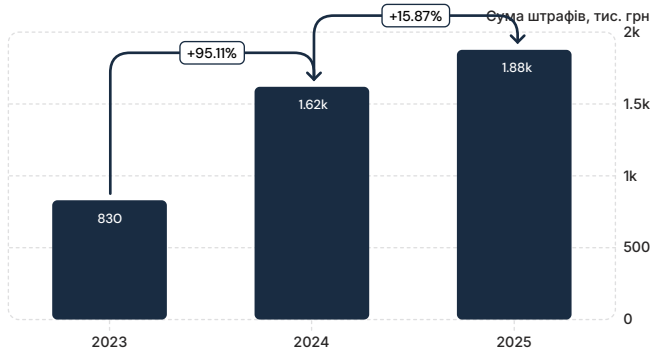

У частині застосування санкцій також фіксується зростання. Так, порівняно з 2024 роком, коли було прийнято 715 рішень про накладення штрафів на суму 1619,6 тис. грн, у 2025 році їх кількість зросла до 1079 рішень, а загальна сума — до 1876,7 тис. грн, що становить зростання кількості рішень на 51 % та суми штрафів на 16 %. Порівняно з 2023 роком (366 рішень на суму 830,1 тис. грн) кількість таких рішень у 2025 році зросла майже утричі, а сума штрафів — більш ніж удвічі.

Кількість рішень про накладення штрафів

Сума накладених штрафів, тис. грн

У сукупності описана динаміка свідчить про посилення уваги до дотримання мовного законодавства як з боку уповноваженого органу, так і з боку суспільства. Така активізація державного контролю та зростання рівня правосвідомості громадян сприятимуть подальшій дерусифікації публічного простору.

Варто зазначити, що органи місцевого самоврядування відіграють важливу роль у забезпеченні дотримання законодавства про рекламу та формуванні публічного простору населених пунктів. Їхня компетенція охоплює як надання дозволів на розміщення зовнішньої реклами, так і здійснення повноважень у сфері благоустрою населених пунктів та контролю за його станом. У межах делегованих повноважень ці органи також забезпечують контроль за діяльністю суб'єктів господарювання у сферах торгівлі, громадського харчування та обслуговування населення, зокрема щодо утримання та використання об'єктів, на яких розміщується інформація для загального ознайомлення, вивіски та інші публічні написи. Таким чином, органи місцевого самоврядування зобов'язані забезпечувати відповідність реклами та публічної інформації вимогам чинного законодавства, зокрема щодо застосування державної мови.

Як і в попередні роки, протягом звітного року Уповноважений неодноразово звертався до органів місцевого самоврядування з рекомендаціями щодо посилення контролю за дотриманням мовного законодавства у сфері реклами та інформації для загального ознайомлення. Реалізація таких рекомендацій у низці регіонів сприяла усуненню виявлених порушень і запобіганню новим випадкам недотримання вимог щодо застосування державної мови у публічному просторі.

Відповідна робота з різною інтенсивністю здійснюється на всій території України, зокрема у прифронтових областях. Так, за інформацією Донецької обласної військової адміністрації, Слов'янська міська військова адміністрація постійно здійснює моніторинг дотримання мовного законодавства та реагує на виявлені порушення. Зокрема, за зверненнями громадян у 2025 році було демонтовано або приведено у відповідність щонайменше 430 вивісок на об'єктах торгівлі.

Важливим напрямом залишається унормування локальних нормативних актів, що регулюють утримання та впорядкування територій населених пунктів. Так, деякими громадами Болградського району Одеської області внесено зміни до правил розміщення зовнішньої реклами та благоустрою, які спрямовані на приведення публічного простору у відповідність до вимог законодавства щодо використання державної мови.

Загалом діяльність у цьому напрямі набула системного характеру та стала сталою практикою для багатьох органів місцевого самоврядування, зокрема відповідних підрозділів у Запоріжжі, Миколаєві, Одесі, Харкові, Хмельницькому, Дніпрі, Чернігові, Києві та інших громадах, що значною мірою підтримується активною позицією мешканців і громадських організацій, які ініціюють звернення щодо демонтажу або увідповіднення вивісок і реклами, розміщених недержавною мовою, вимогам законодавства.

Водночас, попри системну роботу з упорядкування публічного простору, на вулицях українських міст і далі зберігається значна кількість вивісок та інформації російською мовою. Частина з них розміщена тривалий час тому і не є актуальною, інші пов'язані із суб'єктами господарювання, які припинили діяльність або залишили відповідні території. Також фактором, що ускладнює оперативне усунення такої інформації з публічного простору, є неможливість встановити її власників чи осіб, відповідальних за встановлення. Кожна з таких ситуацій потребує тривалого часу та додаткових зусиль.

- ❏ Сфери реклами та інформації для загального ознайомлення залишається однією з найбільших за кількістю скарг, що надходять до Уповноваженого. За цим показником вона традиційно поступається лише сфері обслуговування споживачів. Водночас статистика Секретаріату та Держпродспоживслужби у 2025 році демонструє суттєве зростання активності громадян, які реагують на випадки порушення мовного законодавства та не толерують використання недержавної (передусім російської) мови у публічному просторі. Зазначене свідчить про посилення мовної ідентифікації та готовності відстоювати право на отримання інформації державною мовою.

Упродовж року завдяки спільним зусиллям органів державної влади, місцевого самоврядування, громадських організацій та активних громадян продовжується поступове впорядкування мовного середовища. Фіксуються випадки оперативного реагування на звернення, демонтажу вивісок і рекламних конструкцій, приведення їх у відповідність до вимог законодавства, а також удосконалення місцевих механізмів контролю.

Попри позитивну динаміку, окремі прояви використання недержавної мови у публічному просторі зберігаються, що зумовлює необхідність подальшого посилення взаємодії між органами влади, місцевого самоврядування та громадськістю. Загалом ці процеси свідчать про послідовне формування українськомовного публічного простору та поступове витіснення практик використання недержавної мови, що не відповідають як вимогам законодавства, так і суспільному запиту.

2.10. ДЕРЖАВНА МОВА У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Відповідно до статті 33 Закону про державну мову мовою медичної допомоги та медичного обслуговування є державна мова. Водночас на прохання пацієнта обслуговування може здійснюватися іншою мовою, прийнятною для сторін.

Медичні працівники та посадові особи державних і комунальних закладів охорони здоров'я зобов'язані володіти державною мовою та застосовувати її під час виконання службових обов'язків. Уся медична документація, акти, діловодство та документообіг у закладах охорони здоров'я ведуться державною мовою. Водночас законодавство враховує права національних меншин. Відповідно до Закону України "Про національні меншини (спільноти)" у визначених випадках, зокрема під час надання екстреної допомоги або в місцях компактного проживання меншин, медичні послуги можуть надаватися мовою національної меншини, якщо вона є зрозумілою для сторін.

Закон про державну мову також передбачає використання у медичній сфері унормованої термінології відповідно до стандартів державної мови, напрацювання яких здійснює Національна комісія зі стандартів державної мови. Відзначимо, що у 2025 році напрацьована друга редакція Проекту стандарту державної мови "Термінологія в галузі охорони здоров'я та соціального забезпечення. Термінологія терапії і реабілітації".

Окремо врегульовано, що маркування лікарських засобів, медичних виробів та інструкції для їх застосування виконуються державною мовою.

Інформація щодо скарг громадян

У 2025 році надійшло 112 скарг щодо порушення мовного законодавства у сфері охорони здоров'я, що дещо більше порівняно з 2024 роком (109 скарг). У регіональному розрізі найбільша кількість скарг у 2025 році традиційно припадає на м. Київ (36), а також Одеську (23), Дніпропетровську (15) та Харківську (13) області. Схожа тенденція характерна і для 2024 року.

112

скарг надійшло до Уповноваженого у 2025 щодо порушення мовного законодавства у сфері охорони здоров'я

77,6 %

скарг припадає на Київ (32,1 %), Одеську (20,5 %), Дніпропетровську (13,4 %) та Харківську (11,6 %) області

Менша кількість скарг стосувалась Донецької (7), Київської (5), Львівської (4), Миколаївської (2), Кіровоградської (2), Житомирської (2), Черкаської (2) та Сумської областей (1).

Тематика скарг

Аналіз звернень громадян свідчить, що порушення мовного законодавства у сфері охорони здоров'я мають системний характер і фіксуються як у комунальних, так і в приватних закладах по всій Україні. Найчастіше недотримання норм стосується безпосереднього спілкування з пацієнтами, а також відсутності належного доступу до інформації державною мовою.

Комунікація з пацієнтами

Використання недержавної мови медичним персоналом — лікарями, медичними сестрами та працівниками реєстратур — під час надання послуг. Особливе занепокоєння викликають випадки ігнорування законних зауважень громадян та прояви некоректної реакції з боку персоналу, що є неприпустимим у професійній діяльності.

Медична документація

Оформлення медичної документації — довідок, висновків, результатів обстежень та рецептів — недержавною мовою (повністю або частково). Таке недотримання норм не лише порушує чинне законодавство, а й створює перешкоди для належного обліку та подальшого опрацювання документів у єдиній інформаційній системі.

Інформація для ознайомлення

Використання недержавної мови у зовнішньому та внутрішньому оформленні закладів охорони здоров'я. Це стосується вивісок, вказівників, інформаційних стендів, плакатів, а також спеціалізованих матеріалів: таблиць для обстежень та інструкцій для пацієнтів.

Цифрове середовище

Виконання недержавною мовою вебсайтів, сторінок у соціальних мережах, рекламних матеріалах, телефонних сервісів та автовідповідачів.

- Окремо зафіксовано випадки використання недержавної мови під час професійних заходів у сфері медицини, а також трансляцію російськомовного аудіо- та відеоконтенту в приміщеннях медичних закладів.

Інформація щодо здійснення заходів державного контролю

У 2025 році у сфері охорони здоров'я було проведено 55 заходів державного контролю. Порушення встановлено у 33 випадках (60%). У 2024 році було проведено 28 державних контролів, порушення встановлено у 8 випадках.

33

заходи державного контролю, за результатами яких встановлено порушення у сфері охорони здоров'я

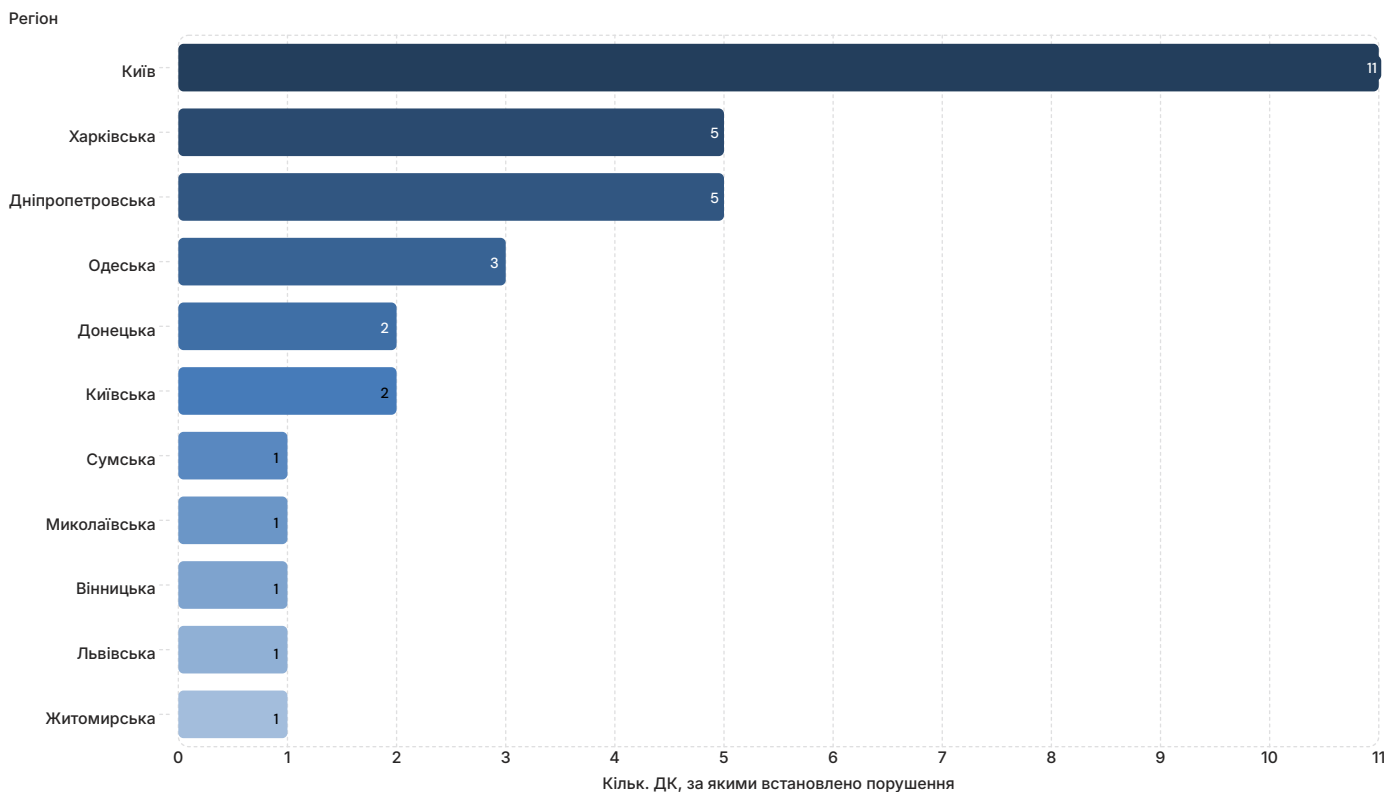

312,5 %

зростання кількості державних контролів, за результатами яких встановлено порушення у сфері охорони здоров'я

Регіональний розподіл заходів державного контролю, за результатами яких встановлено порушення

За результатами заходів державного контролю найбільшу кількість порушень зафіксовано у місті Києві (11 випадків). Далі за рівнем порушень ідуть Харківська та Дніпропетровська області — по 5 випадків у кожній. В Одеській області встановлено 3 порушення, у Донецькій та Київській — по 2. В інших регіонах (Сумська, Миколаївська, Вінницька, Львівська та Житомирська області) виявлено по одному факту недотримання законодавства.

Аналіз заходів державного контролю, за якими встановлено порушення, за статтями

Найбільша кількість порушень — 16 випадків (43,2 %) — стосується статті 33 Закону про державну мову щодо її застосування у сфері охорони здоров'я. Йдеться, зокрема, про використання недержавної мови під час надання медичних послуг, ведення документації, а також комунікації персоналу з пацієнтами. Ще 8 порушень зафіксовано за статтею 27: через відсутність або неналежне функціонування україномовних версій інтернет-представництв закладів, зокрема офіційних вебсайтів чи електронних сервісів. За статтею 28 встановлено 7 порушень, пов'язаних із розміщенням інформаційних матеріалів (вивісок, оголошень, стендів) недержавною мовою. Також зафіксовано 2 порушення статті 12 щодо використання недержавної мови під час виконання службових обов'язків, зокрема у робочому спілкуванні.

❗ За порушення вимог статті 30 Закону до 4 суб'єктів господарювання у сфері охорони здоров'я було застосовано захід реагування у вигляді попередження.

Інформація щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення

У 2025 році у сфері охорони здоров'я Уповноваженим розглянуто 25 справ про адміністративні правопорушення, пов'язані з недотриманням мовного законодавства. У 12 випадках до порушників застосовано захід реагування у вигляді попередження, в одному — накладено штраф у розмірі 8500 гривень. Ще у 12 справах винесено постанови про закриття проваджень. Для порівняння: у 2024 році за результатами розгляду протоколів, складених представниками Уповноваженого, було винесено 28 постанов.

Розподіл справ про адміністративні правопорушення за статтями

Найбільша кількість справ стосувалася статті 33 (10 випадків, пов'язаних із використанням недержавної мови під час надання медичних послуг або комунікації з пацієнтами). Ще 9 випадків стосувалися порушень статті 27, зокрема відсутності або неналежного функціонування україномовних версій вебсайтів та інших інтернет-представництв закладів. Встановлено 4 порушення статті 28 щодо мови інформації для загального ознайомлення та 2 порушення статті 12 — через недотримання вимог щодо використання державної мови як робочої у діяльності закладів.

Регіональний розподіл справ про адміністративні правопорушення

Регіональний розподіл розглянутих адміністративних справ свідчить, що найбільшу їх кількість зафіксовано у місті Києві — 10 випадків. Далі йдуть Одеська та Дніпропетровська області (по 4 випадки), а також Харківська область (3 випадки). В інших регіонах (Житомирська, Сумська, Київська та Донецька області) встановлено по одному порушенню.

17 санкцій

застосовано до представників у сфері охорони здоров'я за результатами розгляду справ про адміністративні правопорушення та за результатами здійснення заходів державного контролю

12

Попереджень за результатами розгляду адмінсправ

1

Штраф за результатами розгляду адмінсправ

4

Попереджень за результатами заходів державного контролю до суб'єктів господарювання

Увідповіднення нормативних актів у сфері охорони здоров'я

Міністерство охорони здоров'я України демонструє послідовну та системну роботу, спрямовану на утвердження державної мови у сфері медицини. Це реалізується, зокрема, через належне виконання рекомендацій Уповноваженого та приведення нормативно-правової бази у відповідність до вимог мовного законодавства.

2022 рік

Внесено зміни до Довідника кваліфікаційних характеристик професій — закріплено обов'язок володіння та застосування державної мови всіма медичними працівниками.

2024 рік

Постановою КМУ № 840 від 23.07.2024 запроваджено обов'язковість підтвердження рівня володіння українською мовою для керівників закладів.

1

2

3

2023 рік

Запроваджено обов'язковість підтвердження рівня володіння державною мовою при атестації провізорів та фармацевтів. Врегульовано вимоги до використання державної мови ліцензійних умов провадження господарської діяльності з медичної практики.

Таким чином, Міністерство охорони здоров'я України забезпечило виконання наданих Уповноваженим рекомендацій та сформувало системний підхід до імплементації законодавства про державну мову у медичній сфері: від встановлення відповідних кваліфікаційних вимог до працівників до повного врегулювання мовних аспектів організації та провадження медичної практики.

- Стан функціонування української мови у сфері охорони здоров'я у 2025 році характеризується як такий, що має позитивну динаміку розвитку, однак потребує подальшого системного вдосконалення. З одного боку, на рівні центрального органу виконавчої влади забезпечено послідовну та результативну політику утвердження державної мови. З іншого боку, результати заходів державного контролю та розгляду адміністративних справ засвідчують наявність системних проблем на рівні практичної реалізації законодавства, зокрема у повсякденній діяльності закладів охорони здоров'я. Найбільш проблемними залишаються питання застосування державної мови безпосередньо у взаємодії з пацієнтами, надання інформації для загального ознайомлення українською мовою, а також функціонування цифрових ресурсів закладів охорони здоров'я. Таким чином, ключовим викликом залишається забезпечення належного рівня практичної імплементації мовного законодавства на рівні конкретних закладів і працівників. Подальше зміцнення позицій української мови у сфері охорони здоров'я потребує поєднання ефективного контролю, роз'яснювальної роботи та підвищення відповідальності суб'єктів у цій сфері.

РОЗДІЛ 3.

АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВЧИХ ЗМІН, СТАНУ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЗАКОНУ ПРО ДЕРЖАВНУ МОВУ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ МОВНОЇ ПОЛІТИКИ

3.1. Аналіз законодавчих змін

Нормативні акти, ухвалені в 2025 році

Закон України "Про внесення змін до деяких законів України у зв'язку з оновленням офіційного перекладу Європейської хартії регіональних або міноритарних мов" (законопроект 14120 від 13.10.2025)

Ухвалено Верховною Радою України 3 грудня 2025 року.

Станом на квітень 2026 року закон очікує на підписання Президентом України.

Попри видиму технічну простоту, закон запроваджує суттєві зміни.

Оновлено переклад та, відповідно, використання терміну "міноритарні мови" замість попереднього "мови національних меншин". Термін "міноритарні мови" повною мірою відображає суть та предмет документа, адже, як підкреслено в пояснювальній записці до Хартії, вона не має на меті захист прав національних меншин, а лише покликана захищати та промотувати мови як такі. Регіональні та міноритарні — це ті мови, якими спілкується менша кількість осіб; частина з них перебуває на межі зникнення. Нагадаємо, що використання терміну "мови національних меншин" в Україні було політично зумовленим та фактично призвело до підміни суті Хартії та взятих на себе зобов'язань. Так, поруч з іншими мовами, які об'єктивно потребують захисту, опинилася російська, попри відсутність загроз зникнення чи дискримінації.

Закон відходить від застосування переліку меншин, на мови яких поширюється дія Хартії, натомість затверджує перелік власне мов, які тепер перебуватимуть під додатковим захистом — такий підхід є юридично правильним та відповідає суті Хартії. Важливо, що взяті на себе Україною зобов'язання розширено на мови, які раніше не підпадали під дію Хартії, але об'єктивно потребують захисту та додаткової підтримки з боку держави: караїмську, кримчацьку, ромську, румейську та урумську.

Також із переліку мов у ратифікаційному законі виключено російську мову. Таким чином буде покладено край маніпуляціям з боку рф щодо нібито невиконання Україною своїх міжнародних зобов'язань у частині захисту російської мови.

- ① На потреби встановлення однозначності в питанні перекладу Європейської хартії регіональних або міноритарних мов неодноразово наголошував в своїх рекомендаціях уряду Уповноважений. Детально про історію ратифікації в Україні Хартії, політичні баталії навколо неї, позицію Конституційного Суду йшлося у Річних звітах Уповноваженого за 2022–2024 роки.

Закон України "Про професійну освіту"

Ухвалено Верховною Радою України 21 серпня 2025 року.

Закон набрав чинності 12 вересня 2025 року.

Частина три статті 13 закону визначає, що мова освітнього процесу в закладах професійної освіти – державна.

Засади мовної політики для здобуття профільної середньої освіти в закладах професійної освіти визначаються відповідно до Закону України "Про повну загальну середню освіту".

Особам, які належать до корінних народів, національних меншин України, гарантується право на вивчення мови відповідних корінного народу, національної меншини в комунальних закладах професійної освіти або через національні культурні товариства.

Приватні заклади професійної освіти мають право вільного вибору мов навчання, які є офіційними мовами Європейського Союзу, із забезпеченням вивчення особами, які навчаються у таких закладах, державної мови як окремої навчальної дисципліни.

❗ Норми Закону враховують зауваження Уповноваженого та узгоджуються із положеннями Закону про державну мову та "Про освіту". Нагадаємо, що ухваленню закону передувало його тривале обговорення. Базова версія законопроекту містила норми, які, у разі їх ухвалення, призвели б до звуження застосування державної мови, а тому не була підтримана Уповноваженим. Детально про це йдеться у Річному звіті за 2024 рік.

Закон України "Про засади державної політики національної пам'яті Українського народу"

Ухвалено Верховною Радою України 21 серпня 2025 року.

Закон набрав чинності 30 серпня 2025 року.

Законом внесено зміни до ряду інших законів, які зміцнюють позиції української мови як державної:

Змінами до статті 3 Закону України "Про національну безпеку України" захист державної мови віднесено до фундаментальних національних інтересів України, а змінами до частини першої статті 3 Закону України "Про засади внутрішньої і зовнішньої політики" всебічний розвиток і захист державної мови віднесено до основних засад політики у сфері розбудови державності.

Закон України "Про місцеве самоврядування в Україні" доповнено нормами щодо порядку перейменування територіальних громад, зокрема, у разі необхідності приведення назви територіальної громади у відповідність із стандартами державної мови. Передбачено, що висновок Національної комісії зі стандартів державної мови є обов'язковим для врахування при прийнятті рішення про перейменування територіальної громади.

Вимогу аналогічного змісту додано і у статтю 5 Закону України "Про географічні назви" в частині порядку повернення історичних назв географічним об'єктам, які містять символіку російської імперської політики.

У Законі України "Про увічнення перемоги над нацизмом у Другій світовій війні 1939–1945 років" частиною четвертою статті 4 передбачено, що написи на пам'ятниках, пам'ятних знаках, інших об'єктах місць пам'яті Другої світової війни 1939–1945 років виконуються державною мовою. Такі написи можуть дублюватися іншими мовами, при цьому напис іншою мовою не може бути більшим за обсягом, розміром та шрифтом, ніж напис державною мовою. Написи іншою мовою розміщуються нижче або праворуч від напису державною мовою. Інформація для загального ознайомлення, інша інформація про місця пам'яті Другої світової війни 1939–1945 років та їх окремі об'єкти надається та розміщується з урахуванням вимог Закону України "Про забезпечення функціонування української мови як державної".

Постанова ВРУ від 23 жовтня 2025 року № 4660–ІХ "Про внесення змін до Постанови Верховної Ради України "Про затвердження положень про паспорт громадянина України та про паспорт громадянина України для виїзду за кордон" щодо врегулювання деяких питань, пов'язаних з оформленням документів, що посвідчують особу громадянина України"

Постанова набрала чинності 23 жовтня 2025 року та враховує Рекомендації Уповноваженого, що надавалися в попередніх Річних звітах.

Положення пункту 4 Положення про паспорт громадянина України, затвердженого Постановою Верховної Ради України від 26 червня 1992 року № 2503–ХІІ, приведено у відповідність до Закону про державну мову, частиною першою статті 8 якого визначено, що документи, що посвідчують особу громадянина України, складаються державною мовою. У випадках, визначених законом і міжнародними договорами, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, такі документи складаються іншими мовами та дублюються державною мовою.

Нагадаємо, що до ухвалення Постанови ВРУ від 23 жовтня 2025 року №4660–ІХ Положення про паспорт громадянина України містило норми, що відсилали до Закону України "Про засади державної мовної політики", який втратив чинність ще 28 лютого 2018 року, оскільки був визнаний рішенням Конституційного Суду України таким, що не відповідає Конституції України. Згідно вказаних норм відомості про громадянина могли вноситись державною та іншими регіональними чи мовами національних меншин, що на практиці означало російську мову.

Проекти законодавчих змін

Останніми роками триває активна робота із вдосконалення законодавства в ряді сфер. Частина норм стосується і застосування державної мови.

Освіта

Із набранням чинності нормами Закону про державну мову щодо обов'язкового застосування української мови як мови освітнього процесу в закладах середньої освіти, мовна ситуація в школах зазнала кардинальних змін: української збільшилося в рази. Однак, як показують результати опитувань, моніторингових досліджень, якщо на уроках, в підручниках, навчальних матеріалах порушення вимог закону є радше винятком, то на перервах, в спілкуванні між собою, на заходах в позаурочний час рівень послуговування російською мовою залишається досить високим (детальний аналіз ситуації подано в розділі цього звіту про освіту). Для покращення ситуації було розроблено декілька законодавчих ініціатив:

Законопроект про внесення змін до Закону України "Про освіту" щодо забезпечення створення українськомовного освітнього середовища в закладах освіти (реєстр. № 12086 від 01.10.2024), розроблений народними депутатами (Н.Піпа, Р.Грищук та ін.), детально про нього йдеться в Річному звіті Уповноваженого за 2024. Нагадаємо, що законопроектом пропонується ввести в українське законодавство поняття "українськомовне освітнє середовище", а також закріпити на законодавчому рівні чіткі обов'язки суб'єктів освітньої діяльності, їхніх засновників, керівників та працівників створювати у закладі освіти українськомовне освітнє середовище, підтримувати та забезпечувати його існування. Уповноважений наголосив на актуальності проблеми та очевидній необхідності удосконалення нормативно-правового регулювання та зауважив, що законопроект потребує ґрунтовного аналізу щодо ефективності його впливу та інструментів практичної реалізації.

Законопроект про внесення змін до деяких законів щодо використання мови в освітньому процесі (реєстр. № 13072 від 11.03.2025), розроблений народними депутатами (О.Корнієнко, Н.Піпа та ін.) із врахуванням зауважень, які висловлювались до законопроекту 12086 від 01.10.2024. Ставлячи перед собою аналогічну мету, цей законопроект містить чіткіші визначення та положення норм про "україномовне освітнє середовище". Також законопроект закріплює випадки, які не вважаються порушенням обов'язку створювати для здобувачів освіти таке середовище, узгоджуючись таким чином із нормами законодавства про права національних меншин.

Однак, попри важливість та актуальність цих законопроектів, станом на квітень 2026 року, комітетом ВРУ з питань освіти, науки та інновацій вони все ще не розглядались.

Ще одна ініціатива народних депутатів (Н.Піпа, І.Гузь та ін), над якою працювали у 2025 році – законопроект про внесення змін до Закону України "Про повну загальну середню освіту" щодо заборони в приватних закладах освіти державної (офіційної) мови держави, визнаної ВРУ державою-агресором або державою-окупантом (реєстр. № 14361 від 08.01.2026). Ним пропонується доповнити існуюче положення про право приватних закладів освіти на вільний вибір мови освітнього процесу винятком, згідно з яким забороняється обирати мовою освітнього процесу державну (офіційну) мову держави, визнаної ВРУ державою-агресором або державою-окупантом. Законопроект був підтриманий Уповноваженим. Станом на квітень 2026 року комітетом ВРУ з питань освіти, науки та інновацій не розглядався.

Вдосконалення законодавства про права національних меншин є складником ширших змін, пов'язаних із євроінтеграційними прагненнями України та відповідними підготовчими процесами. В 2022 році парламент ухвалив нову редакцію закону "Про національні меншини (спільноти) України", в 2023 – до нього двічі вносилися зміни, в тому числі в частині застосування мов національних меншин. Положення закону містять демократичні норми, які гарантують право представників національних меншин на вільний розвиток та використання своїх мов поруч із державною. Детально про його норми, а також про позицію Уповноваженого йшлося у Річних звітах за відповідні роки.

Водночас, питання продовжує бути політично чутливим через позицію окремих країн ЄС.

Законопроект про внесення змін до Закону України "Про національні меншини (спільноти) України" та деяких інших законодавчих актів України щодо вдосконалення захисту прав національних меншин (спільнот) із використання офіційних мов Європейського Союзу для сприяння європейській інтеграції України (реєстр. №13169 від 11.04.2025 року) – внесений народним депутатом Н.Шуфричем. Законопроектом пропонувалось внести зміни до ряду законів, зокрема в сфері освіти, науки, діяльності органів влади та правопорядку, які, у разі їх ухвалення, призвели б до уможливлення використання мов нацменшин не поруч, а замість державної. Детальний аналіз засвідчив, що такі зміни призведуть до суттєвого зменшення застосування державної мови в усіх сферах суспільного життя та звуження прав громадян України на отримання інформації та послуг державною мовою. Враховуючи позицію Уповноваженого та ряду інших державних органів головний комітет рекомендував парламенту за наслідками розгляду в першому читанні відхилити законопроект.

Своїм розпорядженням від 14.05.2025 №475-р Кабмін затвердив План заходів щодо захисту прав осіб, які належать до національних меншин (спільнот) України. План передбачає ряд заходів, які вживатимуться у 2025–2027 роках різними державними органами для посилення захисту прав представників національних меншин (спільнот) та корінних народів України, створення умов для їхньої вільної самореалізації та збереження культурної ідентичності, а також боротьби з проявами дискримінації. Серед іншого передбачено і розробку та ухвалення змін до законодавства в частині мовних прав представників нацменшин. Зауважуємо, що на розгляд Уповноваженого проект плану не надходив, а відтак – ним не погоджувався.

Законопроект "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту прав осіб, які належать до національних меншин (спільнот) України" був розроблений та надісланий на погодження заінтересованим сторонам ДЕСС на виконання Плану. Проект пропонує внести зміни до Законів про державну мову, державну службу, службу в органах місцевого самоврядування. Серед іншого передбачався обов'язковий переклад мовами меншин актів місцевих рад, можливість проведення спортивних та наукових заходів виключно мовами меншин без їх перекладу державною, дублювання мовами меншин усієї інформації для загального ознайомлення, запровадження обов'язку вільного володіння мовами нацменшин для певних категорій посад державної служби. За результатами опрацювання встановлено, що запропоновані норми законопроекту звужують застосування української мови як державної у сферах суспільного життя та обмежують права громадян на отримання інформації державною мовою. Відтак він не був підтриманий Уповноваженим. Ряд суттєвих зауважень до законопроекту висловили також Мінкультури та інші державні органи. Станом на квітень 2026 року доопрацьований проект закону до Уповноваженого на розгляд не надходив.

Проект постанови ВРУ про посилення ролі української мови в утвердженні Української держави

25.12.2025 року народними депутатами Р.Стефанчуком, О.Корнієнко та ін. було зареєстровано проект постанови про посилення ролі української мови в утвердженні Української держави (реєстр. № 14334).

Підготовці проекту передували ряд зустрічей за круглим столом під головуванням спікера парламенту, на яких учасники детально обговорювали пріоритетні напрямки діяльності органів державної влади та наукових установ щодо подальшого утвердження української мови як державної. Основними положеннями проекту постанови передбачені чіткі рекомендації уряду, Національній раді України з питань телебачення і радіомовлення, НАН України, Національній академії правових наук України, Національній комісії зі стандартів державної мови, Комітету ВРУ з питань гуманітарної та інформаційної політики щодо подальших кроків задля зміцнення статусу української мови. Серед них: приведення нормативно-правових актів у відповідність із Законом про державну мову; розробка законопроектів, спрямованих на посилення захисту українського мовного простору та недопущення використання мови держави-агресора як інструмента створення загроз національній безпеці України; запровадження технологій виявлення, аналізу і блокування поширення в медіапросторі України аудіо- і відеопродуктів, що спрямовані на продовження практики зросійщення українського народу чи містять наративи проросійського, антиукраїнського змісту; створення нових словників і наукових видань; створення системи мовної підтримки українців за кордоном та ін.

Постанова була підтримана Уповноваженим та схвалена парламентом 15.01.2026 року.

3.2. Аналіз державної мовної політики

У попередніх річних звітах уже зазначалося, що останні кілька років не характеризувалися особливо активними діями з боку відповідальних органів щодо утвердження державної мови, створення додаткових інструментів для її захисту та розвитку. Уповноважений неодноразово наголошував на необхідності спочатку ухвалення, а згодом — підвищення ефективності Державної мовної програми, створення ефективного майданчика для співпраці та досягнення синергії всіх заінтересованих сторін, напрацювання дієвих способів зміцнення позицій української мови насамперед у культурному та інформаційному просторі, у молодіжному середовищі, а також аналізу й протидії факторам зросійщення, вплив яких, особливо в інтернеті, залишається доволі високим. Водночас у 2025 році відбулася низка подій, які загалом свідчать про певну зміну тенденції та посилення уваги до питання утвердження державної мови з боку різних гілок влади:

Змінами до статті 3 Закону України «Про національну безпеку України» захист державної мови віднесено до фундаментальних національних інтересів України, а змінами до частини першої статті 3 Закону України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» всебічний розвиток і захист державної мови віднесено до основних засад політики у сфері розбудови державності.

Парламент ухвалив оновлений переклад Європейської хартії регіональних або міноритарних мов; з тексту документа вилучено положення щодо російської мови як такої, що не є zagrożеною та не потребує додаткового захисту.

На нагальній потребі ухвалення таких змін упродовж тривалого часу неодноразово наголошували Конституційний Суд України, громадські діячі, експертне середовище, окремі політики та державні органи. Відтак можемо констатувати посилення розуміння ролі української мови як чинника безпеки та складової національної ідентичності, а також усвідомлення пріоритетності її захисту.

Запровадження у складі Уряду посади Віце-прем'єр-міністра з гуманітарної політики України — Міністра культури України.

Кадрові та організаційні зміни у Міністерстві культури: призначення заступника міністра з основним фокусом уваги на мовній політиці та книговидаванні; інституційне підсилення управління державної мови, яке відновило свою роботу лише у 2024 році.

Брак лідерства Міністерства культури у питаннях мовної політики загалом та утвердження української мови як державної зокрема був однією з причин кількарічної затримки з ухваленням Державної мовної програми. Натомість у 2025 році стала відчутною активізація роботи щодо реалізації заходів, спрямованих на розвиток української мови, її популяризацію та вивчення, а також захист україномовного простору.

У 2025 році при Комітеті Верховної Ради України з питань гуманітарної та інформаційної політики розпочала роботу робоча група, спрямована на підготовку змін до законодавства у сфері утвердження і захисту державної мови. До її складу увійшли народні депутати, Уповноважений із захисту державної мови, представники органів виконавчої влади та експертного середовища у сфері мовної політики.

Робота групи засвідчує перехід до більш системного перегляду мовного регулювання, з акцентом на усунення правових прогалин і підвищення ефективності чинних механізмів. Серед ключових напрямів — унормування мови надання послуг, уточнення вимог до української як обов'язкової мови виконання трудових функцій та гарантування її застосування у сфері трудових відносин, а також деталізація вимог до мови інтернет-представництв, зокрема щодо відеоконтенту та комунікації у соціальних мережах. Окрему увагу приділено вдосконаленню процедур реагування на порушення мовного законодавства.

Паралельно у фокусі обговорень перебувають питання протидії поширенню російськомовного контенту та інформаційного впливу з боку Російської Федерації, насамперед у контексті формування суспільних уявлень про «мовне питання». Станом на квітень 2026 року триває опрацювання відповідних законодавчих пропозицій.

Важливим напрямом державної уваги у 2025 році стало також врегулювання питань правничої термінології та застосування норм Українського правопису. У межах тематичних нарад за участі Голови Верховної Ради України Руслана Стефанчука було порушено питання надмірного використання іншомовних запозичень, необхідності систематизації термінологічної бази та створення Єдиного глосарію правових термінів. Ці завдання мають комплексний характер і потребують довгострокової міжінституційної взаємодії, яка раніше не була достатньо систематизованою.

У цьому ж контексті слід відзначити ухвалення Верховною Радою України у січні 2026 року постанови щодо посилення ролі української мови в утвердженні Української держави. Документ визначив низку пріоритетних напрямів, що стосуються розвитку мовної політики, та надав відповідні рекомендації уряду, Національній академії наук України та іншим державним інституціям. Його імплементація вже призвела до оновлення нормативного підґрунтя: у березні 2026 року набула чинності нова редакція Українського правопису, затверджена рішенням Національної комісії зі стандартів державної мови від 01 березня 2026 року № 47.

Окремим елементом інституційного розвитку мовної політики є ініціювання створення Координаційної ради з питань мовної політики. Це рішення фактично відображає потребу у відновленні системного міжвідомчого координування, з огляду на те, що Експертна група з питань мовної політики, утворена постановою Кабінету Міністрів України від 19.09.2018 № 761, з 2019 року не здійснювала діяльності. Уповноважений неодноразово наголошував на важливості функціонування постійного консультативно-дорадчого механізму при Уряді як інструменту узгодження мовної політики та підвищення її ефективності.

Паралельно у 2025 році було оголошено про запуск державної програми "1000 годин українського контенту", що передбачає суттєве бюджетне фінансування у 2026 році — 4 млрд грн. Програма орієнтована на підтримку виробництва україномовного культурного продукту та розширення його доступності для різних аудиторій. Її концепція, що отримала робочу назву "Тисячовесна", була представлена Міністерством культури у березні 2026 року, а практична реалізація, зокрема укладення перших договорів із творцями контенту, запланована на осінь 2026 року. Оцінка ефективності цієї ініціативи стане можливою після появи перших результатів її впровадження.

- Загалом перелічені заходи формують ґрунтовні підвалини для подальшого розвитку української мови у середньо- та довгостроковій перспективі. Важливо, що до порядку денного знову повернулися питання, які впродовж тривалого часу залишалися поза увагою відповідальних органів. Водночас загрози та ризики, пов'язані з повномасштабною війною та системною політикою Російської Федерації щодо знищення української ідентичності, зокрема прояви злочинів геноциду та лінгвоциду на тимчасово окупованих територіях, потребують максимальної ефективності та невідкладної активізації зусиль усіх гілок влади у постійній взаємодії з експертним середовищем та громадськістю.

Державна мовна програма

Державна цільова національно-культурна програма забезпечення всебічного розвитку і функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя на період до 2030 року затверджена розпорядженням КМУ від 15 березня 2024 р. №243-р.

Передбачалося, що Програму буде розроблено протягом шести місяців після набрання чинності Законом про державну мову. Зволікання із затвердженням призвело до зниження ефективності імплементації окремих його норм у перші роки дії Закону, продовжило перехідний період і зробило його складнішим для певних цільових груп.

Метою Державної мовної програми є забезпечення дотримання конституційних гарантій і створення умов для всебічного розвитку й функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя на всій території України, сприяння опануванню української мови та підвищення престижу її використання, посилення її ролі в українському суспільстві як засобу зміцнення державної єдності, захисту національного мовно-культурного та мовно-інформаційного простору.

Інформація про виконання заходів Програми у 2025 році міститься у підготовленому Мінкультури звіті та пояснювальній записці до нього. У 2025 році було заплановано заходи на виконання 12 із 13 завдань Програми. Серед найбільш значущих результатів реалізації завдань відзначено:

Завдання 1.

Зміцнення державного статусу української мови, вироблення дієвого механізму її захисту, розвитку та популяризації.

Проведено мистецький конкурс з організації та проведення інформаційної кампанії щодо мотивування громадян України до вивчення й навчання українською мовою та спілкування нею. За результатами виготовлено 60 коротких відеороликів під назвою "Ой, що це?", що ґрунтуються на ідеї, згідно з якою мова — це не лише граматики й правила, а насамперед жива емоція, гра та зв'язок людини із собою й оточенням.

30 жовтня Мінкультури проведено форум "Українська — мова сильних", що об'єднав представників громадянського суспільства, державних інституцій, медіа та бізнесу. Під час заходу обговорено стратегічні завдання влади й майбутні проекти, а також у межах ініціативи "Мовна ініціатива 2025" нагороджено найкращі ініціативи на підтримку української мови, обрані незалежним журі.

Із 16 жовтня по 9 листопада відбувся Тиждень української мови у Вікіпедії, організований Мінкультури спільно з Українською Вікіпедією.

21 листопада Мінкультури спільно з Українським національним інформаційним агентством "Укрінформ" проведено круглий стіл із питань державної мови (приурочений до Дня захисту дітей).

3 грудня Верховна Рада України ухвалила в цілому запропоновані Міністерством культури зміни до законодавства щодо оновленого офіційного перекладу Європейської хартії регіональних або міноритарних меншин.

Завдання 3.

Мотивування населення України до вивчення, навчання та спілкування українською мовою, запровадження та реалізації відповідних проєктів.

Мінкультури підтримано проведення 15 вересня фіналу Міжнародного конкурсу фестивалю дитячої творчості "Усі ми діти твої, Україно!".

Завдання 4.

Розроблення та створення мережі курсів з вивчення української мови (зокрема дистанційних та онлайн-курсів) для різних категорій осіб, у тому числі на безоплатній основі, здійснення інших заходів щодо сприяння опануванню державної мови.

Національною комісією зі стандартів державної мови впроваджено курс "Мова і влада: грамотність, культура, вправність", розроблено 3 програми "Мова і влада: грамотність, культура, вправність", "Підвищення рівня володіння державною мовою — запорука професійного зростання", а також проведено Всеукраїнський онлайн-семінар "Мовна підготовка: нові виклики й тренди".

У бібліотечних закладах регіонів діють курси та розмовні клуби з вивчення української мови. Зокрема, на сайті Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого створено вебсторінку "Українська мова — державна мова", де зібрано посилання на інформаційні ресурси бібліотеки: щотижневі інформаційні бюлетені та аналітичні бази даних із бібліографічною інформацією про періодичні видання й інтернет-ресурси, що висвітлюють мовні питання. У Національній бібліотеці України для дітей функціонує щотижневий розмовний клуб "Говоримо українською" (тренінги, лекції, інтерактивні заняття тощо).

На вебпорталі Мінкультури створено розділ "Опануй українську мову!", де акумульовано онлайнів та офлайнів ресурси, а також мобільні застосунки для всіх, хто прагне підвищити рівень володіння українською мовою або вивчити її з нуля.

Завдання 5.

Покращення якості викладання української мови в закладах освіти.

МОН розроблено модифіковані програми вивчення мовно-літературної освітньої галузі (українська мова як мова навчання, 1–4 класи).

Для вчителів, які викладають за зазначеними програмами, укладено добірку навчального контенту з української мови, української літератури, історії України та географії для 5–11 класів.

Створено й розміщено на платформі "Всеукраїнська школа онлайн" такі онлайн-курси: "Українська мова: слухаємо, пишемо, читаємо, взаємодіємо", "мова моя" (від А до Я: література, історія, природа/географія).

Розроблено модельні та навчальні програми для дітей із тимчасово окупованих територій (ТОТ) та для вивчення українознавчого компонента.

Завдання 12.

Подальша підтримка книговидавничої справи в Україні, зокрема видання книг українською мовою, перекладної літератури, підвищення конкурентоспроможності української книжкової продукції як на вітчизняному книжковому ринку, так і за межами України.

Український інститут книги (далі — УІК) узяв участь у Лондонському, Лейпцизькому, Болонському, Варшавському, Мадридському та Франкфуртському міжнародних книжкових ярмарках, у Чорноморському міжнародному літературному фестивалі, щорічному засіданні об'єднання EURead та міжнародному воркшопі ReadForReal.

Проведено два мистецькі конкурси культурно-мистецьких проєктів, спрямованих на організацію та проведення заходів із промоції читання (реалізовано 19 проєктів).

Проведено три тематичні Національні тижні читання та три фахові заходи серії "Книжковий клуб".

УІК організовано та проведено мистецький конкурс культурно-мистецьких проєктів, спрямованих на випуск книжкової продукції. За результатами конкурсу підтримано 76 проєктів загальним накладом 113 000 примірників, які доставлено до обласних бібліотек для подальшої передачі публічним бібліотекам у регіонах.

Завдання 13.

Створення умов для підвищення обізнаності громадян про порядок застосування норм законодавства про державну мову у відповідних сферах, забезпечення реалізації громадянами права на одержання інформації та послуг українською мовою, зокрема через медіа, рекламу, розширення україномовного інформаційного простору та підтримки і популяризації української мови за кордоном.

Запущено пілотний проєкт із включення з 2025 навчального року вивчення української мови як другої іноземної до програм коледжів та ліцеїв чотирьох регіонів Французької Республіки.

МОН у співпраці з громадською організацією "Вчися" розміщено добірку навчальних матеріалів на платформі "Всеукраїнська школа онлайн" для вчителів, які працюють з українськими дітьми за кордоном. Наразі на платформі доступні 240 нових уроків, створених у межах програми українознавчого компонента. Матеріали відкриті для використання як у школах України, так і в освітніх осередках за кордоном, зокрема в суботніх і недільних школах

Реалізовується ініціатива щодо вивчення української мови як другої іноземної у двох школах Відня (Австрійська Республіка) з вересня 2026 року

У Республіці Польща з 1 вересня 2025 року українську мову запроваджено в 15-му ліцеї Вроцлава та в 9-му ліцеї міста Бельсько-Бяла (для учнів старших класів);

Збільшено кількість українських аудіогідів у провідних музеях та історичних пам'ятках світу: упродовж 2025 року запущено 20 україномовних аудіогідів (загалом станом на 31 грудня 2025 р. впроваджено 116 аудіогідів у 59 країнах світу);

УІК підписано до друку та видано 275 тис. книжок-білінгвів; триває дистрибуція надрукованих видань українськими організаціями в іноземних країнах;

У межах загальної програми заходів Болонського ярмарку дитячої книги відбувся захід "Tales of EUkraine".

Кількісні показники виконання завдань програми подані у відповідному звіті на [вебсайті Міністерства культури України](#).

Планові обсяги фінансування програми у 2025 році:

1 069 820,0 тис. гривень – за рахунок коштів державного бюджету;

17 727,0 тис. гривень – за рахунок місцевих бюджетів;

600 тис. гривень – міжнародної технічної допомоги.

Фактичні обсяги фінансування програми у 2025 році:

309 711,0 тис. гривень – за рахунок коштів державного бюджету;

13 266,2 тис. гривень за рахунок місцевих бюджетів.

Аналіз виконання заходів і завдань Програми та оцінювання ефективності її реалізації здійснив Український центр культурних досліджень відповідно до Методики оцінки ефективності виконання Державної цільової національно-культурної програми забезпечення всебічного розвитку і функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя на період до 2030 року (затвердженої наказом МКСК від 16.12.2025 № 1045). За результатами визначено, що інтегрований показник результативності виконання Програми за 2025 рік становить 103 %, що свідчить про її виконання, попри недофінансування за окремими напрямками. Наголошено на потребі в подальшому послідовному виконанні визначених завдань і заходів з урахуванням належного фінансового забезпечення реалізації цих напрямів у межах Програми, не нижче визначених планових показників.

Значно критичнішим є висновок Мінекономіки. За підсумками аналізу стану досягнення результативних показників Програми за 2024–2025 роки, проведеного на основі інтегральної оцінки, встановлено: із 22 показників лише 8 виконано, за 7 спостерігається позитивна динаміка, а за іншими 7 — вкрай низька динаміка, що вказує на ризик їх невиконання у визначені строки. Хоча інтегральна оцінка свідчить про загалом позитивний рівень, цього недостатньо для повного прогресу в досягненні мети Програми. Необхідно посилити управлінський контроль та активізувати реалізацію заходів у наступні роки.

⚠ Мінекономіки вказує, що Програма за змістом не повною мірою відповідає вимогам Закону України "Про державні цільові програми" та Порядку розроблення та виконання державних цільових програм (постанова КМУ від 31.01.2007 № 106) і рекомендує Мінкультури як головному виконавцю розробити та подати на розгляд Кабінету Міністрів України ґрунтовні зміни до неї.

Такий висновок цілком відповідає позиції Уповноваженого. І на етапі розроблення Програми, і за результатами її реалізації у 2024 році наголошувалося на тому, що перелік передбачених заходів не дасть змоги повною мірою забезпечити досягнення визначеної мети та завдань.

Зокрема, йшлося про те, що Закон про державну мову визначає порядок її застосування в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, державних і комунальних підприємств, установ та організацій, зокрема в судочинстві, у Збройних силах України та інших військових формуваннях, в органах правопорядку, розвідувальних органах, державних органах спеціального призначення з правоохоронними функціями, а також у багатьох публічних сферах: трудових відносин, транспорту, охорони здоров'я, спорту, телекомунікацій та поштового зв'язку, обслуговування споживачів, інформації для загального ознайомлення тощо. Однак Програмою не передбачено здійснення заходів у більшості з перелічених сфер, а отже, коло виконавців на загальнодержавному рівні обмежується лише інституціями гуманітарного спрямування.

Також поза увагою Програми залишилося розв'язання однієї з найбільш гострих проблем, що може мати небезпечні соціальні наслідки, — необхідність задоволення мовних потреб українців, які внаслідок війни опинилися за кордоном (насамперед створення для дітей можливостей вивчати українську мову та навчатися нею).

□ З огляду на це вбачається доцільним рекомендувати Мінкультури:

- ініціювати доповнення Програми заходами у сферах, що наразі не охоплені нею;
- уточнити показники Програми, строки виконання окремих заходів і завдань, а також зміст та обсяг тих заходів, що дублюються або сформульовані нечітко;
- розширити перелік виконавців Програми;
- забезпечити внесення відповідних змін до нормативно-правових актів.

Особливості забезпечення функціонування державної мови на регіональному рівні

Місцеві органи виконавчої влади та місцевого самоврядування є ключовими провідниками державної мовної політики на рівні територіальних громад. Саме вони забезпечують перехід від загальнодержавної стратегії до конкретних рішень і практичних дій, які безпосередньо впливають на мовне середовище кожного громадянина. Від ефективності їхньої діяльності значною мірою залежить, наскільки українська мова утвердиться у повсякденному житті та стане мовою надання послуг, освіти, культури, публічної інформації тощо.

Одним із ключових інструментів реалізації мовної політики на місцевому рівні є розроблення та впровадження місцевих програм розвитку і функціонування української мови, започаткованих за ініціативи Уповноваженого у 2021 році. Ці програми спрямовані не лише на забезпечення виконання вимог законодавства, а й на утвердження української мови як природної складової повсякденного спілкування громадян.

Станом на квітень 2026 року в Україні діє 679 програм різного рівня, серед яких 24 обласні, 11 районних, 18 — у містах обласного значення та 626 — на рівні територіальних громад. Для порівняння, станом на квітень 2025 року, окрім 24 обласних та 11 районних програм, функціонувало 446 місцевих програм, з яких 17 — у містах обласного значення. У 2025 році відповідну міську програму було ухвалено в Івано-Франківську.

679

Загальна кількість місцевих мовних програм станом на квітень 2026 року

41,2 %

зростання кількості ухвалених мовних програм порівняно з попереднім періодом

Розподіл програм відповідно до адміністративно-територіального устрою

24

обласні програми

11

районних програм

18

програм міста обласного значення

626

програми територіальних громад

Таким чином, із загальної кількості 1469 територіальних громад в Україні 644 мають ухвалені місцеві програми сприяння функціонуванню української мови як державної, що становить приблизно 43,8 % усіх громад. У попередній період цей показник становив 30,4 %.

Попередній період

446 із 1469 громад (станом на квітень 2025 року)

Поточний показник

644 із 1469 громад (станом на квітень 2026 року)

У низці областей усі або майже усі громади ухвалили місцеві мовні програми (Запорізька, Київська, Херсонська, Черкаська). У ряді інших — кількість ухвалених програм перевищує половину від загальної кількості громад (Донецька, Вінницька, Миколаївська, Рівненська, Чернігівська).

Окремої уваги заслуговують програми, розроблені для громад, що тимчасово перебувають під окупацією. Ухвалення таких документів на цих територіях — це стратегічна робота на випередження.

- ❗ Показово, що серед областей із найвищими показниками охоплення мовними програмами значну частку становлять ті, які найбільше відчули на собі виклики війни та тимчасової окупації, що підкреслює значення української мови як чинника національної стійкості та безпеки.

Зміст місцевих мовних програм охоплює широкий спектр заходів. Важливо, що такі програми зазвичай враховують регіональні особливості, зокрема мовний склад населення та специфіку соціокультурного середовища.

Ключові заходи, які передбачено у місцевих мовних програмах

Курси української мови

для різних категорій населення

Підвищення кваліфікації

викладачів української мови

Заходи з популяризації

культурно-просвітницькі заходи з популяризації української мови

Бібліотеки

забезпечення бібліотек україномовною літературою

Контент

створення українськомовного контенту (фільми, музика, література)

Моніторинг

дотримання мовного законодавства

Особливого значення місцеві мовні програми набувають у громадах, які прийняли значну кількість внутрішньо переміщених осіб, а також у регіонах, де історично домінувала російська мова. У цих умовах вони виступають не лише інструментом мовної політики, а й важливим механізмом соціальної інтеграції та зміцнення суспільної єдності.

Разом із тим, як і в попередні роки, реалізація програм відбувалася в умовах повномасштабної збройної агресії російської федерації проти України, що суттєво вплинуло на їх виконання. Частина територіальних громад, у яких ухвалено відповідні програми, продовжує перебувати в тимчасовій окупації, що унеможлиблює їх реалізацію повною мірою. В інших регіонах обмеженість фінансових ресурсів, зумовлена необхідністю спрямування бюджетних коштів на оборону, безпеку та гуманітарні потреби, призвела до скорочення або відтермінування запланованих заходів.

Попри ці виклики, у низці громад вдалося забезпечити повну або часткову реалізацію програм. Недостатнє фінансування в окремих випадках компенсувалося за рахунок реалізації заходів у межах інших гуманітарних програм, а також завдяки активній участі громадських організацій і волонтерів.

- Таким чином, у 2025 році тенденції попереднього періоду загалом збереглися: поряд із позитивною динамікою у впровадженні місцевих мовних програм зберігається проблема їх фінансування та повноцінної реалізації. Водночас навіть за умов обмежених ресурсів підтримка української мови залишається стратегічним пріоритетом для значної частини громад, особливо прифронтових, де вона виконує не лише комунікативну, а й консолідаційну та безпекову функцію.

Встановлення рівня володіння державною мовою

Закон про державну мову встановлює обов'язок володіння державною мовою для визначеного кола осіб, зокрема державних службовців, посадових осіб органів державної влади та місцевого самоврядування, працівників правоохоронних органів, суддів, прокурорів, педагогічних і наукових працівників, медиків та інших категорій, які виконують публічні функції. Також обов'язок підтвердження рівня володіння державною мовою передбачено для осіб, які набувають громадянство України.

Рівні володіння державною мовою та вимоги до них визначає Національна комісія зі стандартів державної мови. Для виконання службових обов'язків встановлено вимогу вільного володіння державною мовою (першого або другого ступеня), тоді як для набуття громадянства — не нижче середнього рівня першого ступеня.

Підтвердження рівня володіння державною мовою здійснюється шляхом отримання державного сертифіката за результатами іспиту, який проводиться відповідно до порядку, затвердженого Кабінетом Міністрів України. В окремих випадках, передбачених законодавством, підтвердження може здійснюватися документом про повну загальну середню освіту, що засвідчує вивчення української мови.

- ③ На період дії воєнного стану передбачено особливості застосування зазначених вимог: окремі категорії осіб (особи, які претендують на зайняття політичної посади, посади державної служби, посади в органах місцевого самоврядування, посади керівника суб'єкта господарювання державного сектору економіки, посади керівника комунального підприємства, установи, організації) можуть бути призначені на посади без подання сертифіката про рівень володіння державною мовою, однак зобов'язані подати його протягом трьох місяців після припинення чи скасування воєнного стану.

За інформацією, наданою Національною комісією зі стандартів державної мови, за результатами складених іспитів у 2025 році видано 47 058 державних сертифікатів особам, які мають засвідчувати рівень володіння державною мовою для виконання службових обов'язків. З них: 37 441 (79,6 %) — це сертифікати про рівень вільного володіння першого та другого ступеня, який є достатнім для зайняття визначених законом посад. У 2024 році відсоток сертифікатів про вільне володіння становив 73,6 %. Мережа уповноважених установ забезпечує діяльність 56 іспитових аудиторій, у яких відбуваються іспити на рівень володіння державною мовою, та охоплює 21 область і м. Київ.

47 058

79,6%

56

державних сертифікатів на рівень володіння державною мовою для виконання службових обов'язків видано у 2025 році (37 441 особа) на сертифікати про рівень вільного володіння першого та другого ступеня у 2025 році (37 441 особа) іспитових аудиторій, у яких відбуваються іспити на рівень володіння державною мовою, в 21 область і м. Київ

Напрацювання стандартів державної мови

Відповідно до Закону про державну мову Національна комісія зі стандартів державної мови напрацьовує (з урахуванням пропозицій та висновків Інституту української мови Національної академії наук України, інших наукових та освітніх установ) і затверджує стандарти державної мови. Упродовж звітного періоду Національна комісія зі стандартів державної мови працювала над розробкою та вдосконаленням стандартів державної мови, зокрема у сфері галузевої термінології. Так, у 2025 році затверджено стандарт державної мови "Термінологія у сфері безпеки державного кордону". Також, тривала робота над низкою проєктів стандартів, які перебувають на різних стадіях підготовки.

Термінологія у сфері безпеки державного кордону

Затверджено, рішення від 19.11.2025 № 398

Правнича термінологія. Термінологія конституційного права

Відбулося громадське обговорення, II редакція напрацьована

Термінологія безбар'єрності

Напрацювання II редакції

Термінологія у сфері кібербезпеки

Напрацьована I редакція

Термінологія терапії і реабілітації

Напрацювання II редакції

Термінологія пенітенціарної діяльності

На громадському обговоренні

Редакційно-технічні виправлення до Українського правопису

Затверджено як стандарт державної мови рішенням Національної комісії зі стандартів державної мови від 1 березня 2026 року

Поширення української мови у світі та сприяння задоволенню мовних потреб українців за кордоном

Одним з важливих напрямів державної мовної політики є поширення української мови у світі та сприяння задоволенню мовних потреб закордонних українців і громадян України, які вимушено перебувають за межами держави. У цьому напрямі протягом звітного року органами влади та державними установами здійснювалась робота із реалізації низки культурних проєктів, забезпечення доступу до вивчення української мови, розвитку міжнародної співпраці та розбудови глобальної мережі українських студій, що сприяло утвердженню української мови за кордоном і розширенню її міжнародної присутності.

У 2025 році Міністерство освіти і науки України продовжило реалізацію заходів, спрямованих на підтримку здобувачів освіти, які перебувають за межами України, та забезпечення їхнього права на навчання державною мовою. Зазначений напрям залишається одним із пріоритетів державної освітньої політики в умовах збройної агресії та вимушеного переміщення громадян.

Станом на 1 березня 2026 року за кордоном перебуває 315 559 учнів, з яких 143 248 осіб здобувають освіту за дистанційною формою навчання в українських закладах освіти. З метою збереження зв'язку з українською системою освіти та недопущення освітніх втрат забезпечено можливість поєднання навчання у закладах освіти країни перебування з навчанням в українських школах за дистанційною, сімейною або екстернатною формами.

315 559

кількість учнів, які продовжують перебувати за кордоном станом на 1 березня 2026 року

143 248

осіб здобувають освіту за дистанційною формою навчання в українських закладах освіти

45,4 %

частка осіб, які здобувають освіту дистанційно

Для оптимізації навчального навантаження впроваджено типову освітню програму для учнів, які одночасно навчаються в Україні та за кордоном, що передбачає вивчення українознавчого компонента з перезарахуванням результатів навчання з інших предметів, здобутих у закордонних закладах освіти. Також запроваджено механізми визнання результатів навчання з предметів українознавчого компонента, отриманих за кордоном, зокрема через створення відповідної комісії та ведення обліку суб'єктів освітньої діяльності.

85

суб'єктів освітньої діяльності, розміщених за кордоном, взято на облік

Результати навчання з предметів українознавчого компонента, здобуті українськими дітьми у таких закладах, визнаються та зараховуються українськими школами без додаткового оцінювання.

У зв'язку з перебуванням учнів в іншомовному середовищі особлива окрема увага приділялася формуванню мовної стійкості та популяризації української мови. З метою розширення доступу до навчання українською мовою забезпечено функціонування цифрових освітніх ресурсів, зокрема платформи "Всеукраїнська школа онлайн", онлайн-курсів українознавчого спрямування, а також вільний доступ до електронних версій підручників. Учні та студенти, які перебувають за кордоном, залучалися до участі у міжнародних мовно-літературних конкурсах, зокрема імені Петра Яцика та Тараса Шевченка. Реалізуються ініціативи, спрямовані на підвищення професійного рівня педагогів, зокрема проведення Міжнародного конкурсу "Найкращий учитель української мови за кордоном".

Крім того, упродовж звітного періоду Міністерством закордонних справ України забезпечено розширення взаємодії з мережею закордонного українства. Станом на кінець 2025 року встановлено комунікацію та співпрацю з 688 громадськими організаціями закордонних українців і 483 культурно-освітніми осередками, зокрема суботніми та недільними школами. При цьому, після 2022 року зареєстровано понад 230 нових організацій, що свідчить про активізацію самоорганізації українських громад за кордоном та зростання запиту на збереження мовно-культурної ідентичності.

688

Громадських організацій закордонних українців

483

Культурно-освітні осередки

Ресурсами МЗС та закордонних дипломатичних установ здійснено заходи зі створення умов для забезпечення освітніх потреб громадян України за кордоном, зокрема продовження навчання українською мовою.

Забезпечення проведення НМТ

Організовано проведення національного мультипредметного тестування у 32 країнах

Передача документів про освіту

Передано документи про базову середню освіту та повну загальну середню освіту (починаючи з 2022 року передано близько 3000 документів)

Організація онлайн-зустрічей

Надавалося сприяння МОН в організації 12 онлайн-зустрічей для освітян із системи формальної та неформальної освіти з країн Європи, Америки, Близького Сходу та Африки

Інформаційна підтримка мовно-літературних конкурсів

Поширення інформації про конкурс ім. П. Яцика, ім. Т. Шевченка та премії ім. І. Франка

Сприяння у передачі навчальної літератури

Сприяння суботнім/недільним школам в отриманні переданих МОН підручників та навчальної літератури

Також МЗС надано сприяння у відкритті освітніх двомовних шкіл та класів з вивчення української мови у закладах середньої освіти держав проживання представників світового українства. Зокрема, запущено освітні проекти з вивчення української мови як другої іноземної у школах Франції, Польщі, Австрії та Німеччини. Запроваджуються українознавчі студії у закладах вищої освіти.

Франція

Започатковано пілотний проект із впровадження української мови як другої іноземної у закладах освіти 4 регіонів Франції з 2025 н.р.

Австрія

Реалізовано ініціативу щодо вивчення української мови як другої іноземної мови з 5 класу в двох школах Відня з вересня 2026 р.

Польща

Забезпечено введення української мови у закладах середньої освіти у 15-му ліцеї Вроцлава та у 9-му ліцеї в Бельсько-Бялій

Німеччина

Триває підготовка до запровадження у федеральних землях Берліна і Гамбурга української мови як другої або третьої іноземної

Словаччина

Опрацьовується питання відкриття у 2026 році в м.Братислава двомовної українсько-англійської гімназії (для старших класів)

Італія

В Падуанському університеті (Università degli Studi di Padova) стартував курс з вивчення української мови та літератури

Свого подальшого розвитку набула міжнародна ініціатива "Глобальна коаліція українських студій", започаткована Першою леді України Оленою Зеленською. Проект об'єднує зусилля провідних університетів та наукових установ світу для поглибленого дослідження України. У межах ініціативи укладено низку документів, що створюють основу для системного вивчення української мови, історії та культури в міжнародному академічному просторі, сприяючи популяризації України та зміцненню її підтримки у світі.

60

меморандумів укладено у межах міжнародної ініціативи "Глобальна коаліція українських студій"

23

країни було охоплено міжнародним академічним партнерством

130

заяв отримано про намір долучитися до міжнародної ініціативи

З метою забезпечення діяльності українських суботніх і недільних шкіл, викладання української мови, облаштування освітніх та культурних просторів, проведення культурно-мистецьких заходів, а також видання й перекладу літератури громадським організаціям закордонних українців надавалася фінансова підтримка.

Фінансова підтримка громадських організацій закордонних українців:

112

громадським
організаціям
закордонних
українців надано
фінансову підтримку

36

країн Європи,
Північної та
Латинської Америки,
Африки та Азії, в яких
здійснюють свою
діяльність організації

155696 \$

обсяг фінансової
підтримки у рамках
бюджетної програми

Крім того, Український інститут вживав заходів для забезпечення присутності української мови у міжнародному культурному просторі шляхом організації кінопоказів, участі у міжнародних кінофестивалях і книжкових ярмарках, проведення літературних заходів, а також реалізації мистецьких проєктів, зокрема ретроспектив українського кінематографа та театральних постановок за кордоном.

Діяльність Українського інституту у міжнародному культурному просторі:

Літературні заходи

Проведено серію літературних зустрічей у м. Краків (Республіка Польща). Підготовлено рекомендаційні списки української класичної літератури Reading Guides

Книжкові ярмарки

Представлення України на міжнародних книжкових ярмарках

Кінофестивалі

Покази фільмів та вистав українською мовою на міжнародних фестивалях (Варшава, Братислава, Амстердам, Будапешт, Копенгаген, Роттердам, Гаага, Нідерланди, Брюссель, Канни, Берлін, Карлові Вари, Шеффілд)

Ретроспективи та театр

Ретроспектива фільмів Олександра Довженка у Cinémathèque Française (Париж); театральна вистава «Хтось такі як я» в Единбурзі

У 2025 році МЗС масштабувало інструменти публічної дипломатії, спрямовані на популяризацію української мови та культури за кордоном. Зокрема, продовжено реалізацію ключових проєктів під патронатом Першої леді України: "Українська книжкова полицка", що забезпечує доступ до української літератури та формує сталі гуманітарні зв'язки, а також мережі україномовних аудіогідів, яка інтегрує українську мову у простір провідних культурних і туристичних об'єктів світу.

Українська книжкова полицка

У 2025 році відкрито 102 нові полицки у 40 країнах. Загалом — понад 380 полицок у 70 країнах та 1 міжнародній організації; передано понад 66 тисяч книг

Українські аудіогіди

У 2025 році запроваджено у 20 нових локаціях. Загалом — 116 аудіогідів у 59 країнах світу

З метою забезпечення доступу до якісних освітніх ресурсів, Український інститут здійснює системний моніторинг та актуалізацію переліку курсів і платформ для вивчення української мови як іноземної. На офіційному вебпорталі установи створено спеціалізований розділ (<https://ui.org.ua/sectors/language/>), де акумульовано інформацію про провідні онлайн-ресурси, мобільні застосунки та академічні програми.

- Таким чином, у 2025 році діяльність державних органів та інституцій з поширення української мови у світі та задоволення мовних потреб закордонних українців і громадян України, які перебувають за межами держави, охоплювала освітню, культурну та дипломатичну сфери й була спрямована як на забезпечення доступу до вивчення української мови, так і на розширення її присутності у міжнародному просторі.

Протягом звітного періоду спостерігалось розширення мережі взаємодії з організаціями закордонних українців, розвиток інституційної спроможності суботних і недільних шкіл, а також інтеграція української мови до освітніх систем іноземних держав. Посилено інструменти публічної та культурної дипломатії, зокрема через реалізацію міжнародних ініціатив, розвиток українських студій, розширення доступу до україномовного культурного продукту та забезпечення присутності української мови у глобальному інформаційному просторі.

Окрему увагу приділено забезпеченню освітніх прав громадян України, які перебувають за кордоном, зокрема шляхом розвитку дистанційного навчання, впровадження гнучких освітніх моделей та створення механізмів визнання результатів навчання, здобутих за межами України.

Водночас спільним викликом залишається необхідність подальшого зміцнення україномовного середовища за кордоном, забезпечення сталості функціонування освітніх і культурних осередків, а також розширення можливостей для системного вивчення української мови в іноземних освітніх інституціях.

Кабінету Міністрів України

1.1. Продовжити роботу із виконання абзацу шостого підпункту 3 пункту 8 Розділу IX "Прикінцеві та перехідні положення" Закону України "Про забезпечення функціонування української мови як державної" та забезпечити переклад і опублікування державною мовою міжнародних договорів України, які не оприлюднювалися державною мовою станом на день набрання чинності цим Законом.

**Виконано
частково**

- ❗ Залишається неврегульованим питання повноважень державних органів щодо перекладу таких договорів.

Як повідомило МЗС Апарат ВРУ, триває підготовка концепції удосконалення механізму офіційного перекладу міжнародних договорів України. За результатами – документ буде внесено на розгляд КМУ.

Рекомендації аналогічного змісту містить Постанова Верховної Ради України «Про посилення ролі української мови в утвердженні Української держави» від 15 січня 2026 року № 4764-IX.

1.2. Підготувати та подати на розгляд Верховної Ради України проєкт закону щодо внесення змін до Виборчого кодексу України та до Закону України "Про всеукраїнський референдум", яким передбачити, що: особи, які претендують на обрання на пост Президента України, на обрання депутатом Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обласної, районної, районної у місті, міської, селищної, сільської ради, на посаду сільського, селищного, міського голови, в обов'язковому порядку подають до відповідної виборчої комісії копію документа, що підтверджує відповідний рівень володіння державною мовою відповідно до статті 10 Закону України "Про забезпечення функціонування української мови як державної", а неподання копії такого документа є підставою для відмови в реєстрації; однією з підстав дострокового припинення повноважень члена окружної, територіальної, дільничної виборчої комісії, члена окружної, дільничної комісії з всеукраїнського референдуму, дільничної комісії з електронного голосування з всеукраїнського референдуму є повторне протягом року вчинення ним порушення вимог Закону України "Про забезпечення функціонування української мови як державної" у процесі виборів та референдумів, встановлене Уповноваженим із захисту державної мови відповідно до закону; додатково унормувати обов'язкове використання державної мови під час проведення передвиборної агітації та агітації всеукраїнського референдуму у будь-якій з форм, визначених Кодексом та Законом, у тому числі з використанням мережі Інтернет, а також передбачити обов'язкове виконання будь-яких агітаційних матеріалів державною мовою.

**Не
виконано**

- ❗ Центральна виборча комісія листом від 12.09.2024 № 21-41-2373 поінформувала про напрацювання законодавчих пропозицій щодо порушених питань. Відповідні пропозиції надіслано Кабінету Міністрів України.

Прем'єр-міністром України надано доручення від 27.03.2025 № 14076/21/1-24 з урахуванням попередніх резолюцій щодо розроблення проєкту закону Мінкультури.

Мінкультури листом від 29.05.2025 № 03/120/494-25 поінформувало про напрацювання законодавчих пропозицій щодо порушених питань. Відповідні пропозиції надіслано Комітету Верховної Ради України з питань гуманітарної та інформаційної політики.

Станом на квітень 2026 року відповідні пропозиції опрацьовуються Робочою групою при комітеті.

1.3. Підготувати та подати на розгляд Верховної Ради України проєкт закону про внесення змін до Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні", яким віднести до повноважень органів місцевого самоврядування підтримку, популяризацію, у тому числі шляхом поширення знань про українську мову та її роль у розвитку української та європейської культур, та створення умов для розвитку і використання державної мови у відповідних адміністративно-територіальних одиницях.

**Не
виконано**

- ❗ Мінкультури листом від 29.05.2025 № 03/120/494-25 поінформувало про напрацювання законодавчих пропозицій щодо порушених питань. Відповідні пропозиції надіслано Комітету Верховної Ради України з питань гуманітарної та інформаційної політики.

Станом на квітень 2026 року відповідні пропозиції опрацьовуються Робочою групою при комітеті.

1.4. Підготувати та подати на розгляд Верховної Ради України проєкти законів про внесення змін до Законів України "Про Кабінет Міністрів України", "Про Національну поліцію", "Про Державну кримінально-виконавчу службу України", "Про Раду національної безпеки і оборони України", "Про Представництво Президента України в Автономній Республіці Крим", "Про місцеві державні адміністрації", "Про культуру", якими передбачити, що особи, які беруть участь у конкурсі (доборі) на відповідні посади або які призначаються на відповідні посади для участі у такому конкурсі (доборі) або перед призначенням на посаду, в обов'язковому порядку подають копію документу, що засвідчує рівень володіння державною мовою відповідно до статті 10 Закону України "Про забезпечення функціонування української мови як державної".

**Не
виконано**

① Прем'єр-міністром України надано доручення від 27.03.2025 № 14076/21/1-24 з урахуванням попередніх резолюцій Прем'єр-міністра України щодо розроблення проєктів законів Мінкультури.

Мінкультури листом від 29.05.2025 № 03/120/494-25 поінформувало про напрацювання законодавчих пропозицій щодо внесення змін до Закону України "Про місцеві державні адміністрації". Відповідні пропозиції надіслано Комітету Верховної Ради України з питань гуманітарної та інформаційної політики.

Станом на квітень 2026 року відповідні пропозиції опрацьовуються Робочою групою при комітеті.

1.5. Підготувати та подати на розгляд Верховної Ради України проєкт закону про внесення змін до Закону України "Про забезпечення функціонування української мови як державної", зокрема до частини шостої статті 27: 1) вимоги щодо обов'язкової наявності інтернет-представництв політичних партій, виконаних державною мовою, із можливістю існування версій таких інтернет-представництв, виконаних іншими мовами; 2) інтернет-представництва медіа незалежно від факту реєстрації мають бути виконані державною мовою; до статті 13: мовою нормативно-правових актів і актів індивідуальної дії, діловодства і документообігу підприємств, установ та організацій державної і комунальної форм власності є державна мова

**Не
виконано**

① Мінкультури листом від 29.05.2025 № 03/120/494-25 поінформувало про напрацювання законодавчих пропозицій щодо порушених питань. Відповідні пропозиції надіслано Комітету Верховної Ради України з питань гуманітарної та інформаційної політики.

Станом на квітень 2026 року відповідні пропозиції опрацьовуються Робочою групою при комітеті.

1.6. Підготувати та подати на розгляд Верховної Ради України проєкт закону про внесення змін до Закону України "Про публічні закупівлі", якими передбачити, що мовою тендерної пропозиції є державна мова, а документи, які до неї додаються та не готуються учасником, подаються державною мовою або іншими мовами із забезпеченням автентичного перекладу на державну; невідповідність тендерної пропозиції до цієї вимоги – підстава для її відхилення.

**Не
виконано**

1.7. Внести зміни до постанови Кабінету Міністрів України від 08.09.2004 № 1181 "Деякі питання спорудження (створення) пам'ятників і монументів" та забезпечити внесення змін до Порядку спорудження (створення) пам'ятників і монументів, затвердженого наказом Державного комітету України з будівництва та архітектури, Міністерства культури і мистецтв України від 30.11.2004 № 231/806, якими передбачити, що розміщення будь-яких написів та іншої інформації на пам'ятниках і монументах державного і місцевого значення здійснюється державною мовою та за потреби може дублюватися іншими мовами; при цьому розмір шрифту тексту або напису будь-якою іншою мовою не може бути більшим за розмір шрифтів тексту або напису державною мовою.

**Виконано
частково**

- ③ Змінами до Закону України "Про увічнення перемоги над нацизмом у Другій світовій війні 1939–1945 років", внесеними у 2025 році, передбачено, що написи на пам'ятниках, пам'ятних знаках, інших об'єктах місць пам'яті Другої світової війни 1939–1945 років виконуються державною мовою. Державне агентство України з питань мистецтв та мистецької освіти листом від 04.03.2026 № 1.1/517/2.1/2–26 поінформувало, що розробило та надало Мінкультури відповідні пропозиції щодо нової редакції Порядку спорудження (створення) пам'ятників і монументів.

1.8. Затвердити порядок проведення мовної експертизи, передбаченої пунктом 1 частини третьої статті 55 Закону про державну мову.

**Не
виконано**

- ③ Станом на квітень 2026 року відповідні пропозиції Мінкультури опрацьовуються Робочою групою при комітеті ВРУ.

1.9. Затвердити порядок обмеження та відновлення доступу до вебсайту суб'єкта господарювання, передбачений Законом України "Про захист прав споживачів" № 3153–IX від 10.06.2023.

**Не
виконано**

- ③ Листом від 01.04.2026 3631-07/30188-07 Мінекономіки поінформувало, що проєкт постанови Кабінету Міністрів України "Про затвердження Порядку обмеження та відновлення доступу до веб-сайту суб'єкта господарювання" розглянуто КМУ та направлено на доопрацювання.

1.10. Розробити та затвердити стратегічні документи щодо співпраці із закордонними українцями та щодо підтримки українців, що були змушені тимчасово виїхати за кордон у зв'язку із військовою агресією рф.

**Не
виконано**

- ③ У Плані пріоритетних дій Уряду на 2026 рік, затвердженому розпорядженням КМУ від 30.03.2026 № 306-р, передбачено розроблення та подання на розгляд уряду проєкту розпорядження про схвалення Стратегії збереження зв'язку з українцями за кордоном та сприяння їх добровільному поверненню на період до 2036 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації.

1.11. Внести зміни до пункту 1 Постанови Кабінету Міністрів України від 27 квітня 1993 року № 301 "Про трудові книжки" в частині затвердження бланків трудової книжки і вкладиша до неї та викласти зразок трудової книжки та вкладиша до неї тільки державною мовою.

**Не
виконано**

- ③ Листом від 05.04.2026 № 4701-05/31780-07 Мінекономіки поінформувало про розробку проєкту постанови КМУ "Питання ведення трудових книжок", яким буде врегульовано дане питання.

Станом на квітень 2026 року триває його допрацювання з метою направлення на повторне погодження.

1.12. Забезпечити виконання офіційної назви Державного агентства України "ПлейСіті" державною мовою.

**Не
виконано**

1.13. Забезпечити невідкладне затвердження Національною комісією зі стандартів державної мови української правничої, медичної термінології, а також опрацювати питання щодо розробки української термінології у галузях інформаційних технологій, косметології та інших галузях, в яких використовується міжнародна номенклатура або вживаються спеціальні іншомовні терміни

**Не
виконано**

- ③ Упродовж 2025 року Комісією затверджено стандарт "Термінологія у сфері безпеки державного кордону", тривають різні етапи напрацювання стандартів з конституційного права, кібербезпеки, безбар'єрності, терапії та реабілітації, пенітенціарної діяльності.

1.14. Забезпечити внесення Міністерством освіти і науки України змін до Порядку зарахування, відрахування та переведення учнів до державних та комунальних закладів освіти для здобуття повної загальної середньої освіти, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 16.04.2018 р. № 367 в частині зарахування до класів з навчанням мовою національної меншини та корінного народу дітей, які належать до відповідної національної меншини чи корінного народу, та передбачення форми подання батьками клопотання про забезпечення такого права.

**Не
виконано**

- ③ Листом від 16.12.2025 № 1/26472-25 МОН поінформувало, що з огляду на урахування змін до освітнього законодавства, прийнятих у 2023 році з урахуванням експертних висновків Ради Європи, а також забезпечення балансу між утвердженням державної мови та дотриманням прав осіб, які належать до корінних народів і національних меншин (спільнот) України, порушене питання буде розглянуто Міністерством освіти і науки України на наступних етапах нормативного та методичного опрацювання.

1.15. Забезпечити внесення змін до Порядку затвердження конструкції транспортних засобів, їх частин та обладнання, затвердженого наказом Міністерства інфраструктури від 17.08.2012 р. № 521, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 14 вересня 2012 р. за № 1586/21898, передбачивши наступне: 1) текстові частини інформаційної підшивки, які складено українською мовою, можуть дублюватися іншими мовами. Якщо текстові частини інформаційної підшивки виконані мовою держави, резидентом якої є виробник, то необхідно здійснити дублювання такої текстової частини інформаційної підшивки державною мовою; 2) інформаційний пакет документів – комплект документів, який містить інформаційну підшивку, а також документи окремих затверджень, протоколи випробувань та інші документи, що їх додають до інформаційної підшивки уповноважений орган або технічні служби під час виконання своїх функцій, текстові частини яких складено українською мовою, можуть дублюватися іншими мовами. Якщо текстові частини комплексу документів, який містить інформаційну підшивку, а також документи окремих затверджень, протоколи випробувань та інші документи, що їх додають до інформаційної підшивки, виконані мовою держави, резидентом якої є виробник, необхідно здійснити дублювання такої текстової частини інформаційної підшивки державною мовою.

**Виконано
частково**

- ① Міністерство розвитку громад і територій наказом "Про внесення Змін до Порядку затвердження конструкції транспортних засобів, їх частин та обладнання" від 26.12.2024 № 1477 внесено зміни до Порядку затвердження конструкції транспортних засобів, їх частин та обладнання, затвердженого наказом Міністерства інфраструктури України від 17 серпня 2012 року № 521, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 14 вересня 2012 року за № 1586/21898, зокрема в абзацах сьомому та дев'ятому пункту 1.10 слова "чи російською" виключено так у пункті 7.2 слова "або російською" виключено.

1.16. Забезпечити внесення змін до Тимчасового порядку оформлення і видачі паспорта громадянина України, затвердженого наказом Міністерства внутрішніх справ України від 06.06.2019 р. № 456 (зареєстрований в Міністерстві юстиції України 14.06.2019 р. за № 620/33591) шляхом вилучення з підпункту 2 пункту 2 розділу II відомостей про внесення російською мовою даних на другій сторінці паспортів громадянина України зразка 1994 року (у формі книжечки). Затвердити нову форму бланка паспорта громадянина України (у вигляді паспортної книжечки).

**Не
виконано**

- ① Станом на 30 квітня 2025 р. інформації про стан розроблення акта немає.

Листом від 10.04.2026 № 15591/04/36-2026 МВС України поінформувало, що Державною міграційною службою України з 25 жовтня 2025 року забезпечено оформлення паспорта громадянина України у вигляді паспортної книжечки із внесенням записів тільки державною мовою.

Разом з тим, МВС України зазначило, що затвердження нової форми бланка паспорта громадянина України у вигляді паспортної книжечки вважає недоцільним.

1.17. Розробити та затвердити новий національний стандарт на заміну ГОСТ СРСР 11677-89 та нову редакцію Правил з охорони праці в целюлозно-паперовій промисловості замість Правил НПАОП 21.0-1.01-87, що мають бути виконані державною мовою.

**Не
виконано**

- ① Листом від 01.04.2026 № 3631-07/30188-07 Мінекономіки поінформувало, що рішення щодо перегляду Правил охорони праці в целюлозно-паперовій промисловості замість (НПАОП-21.0-1.01-87) доцільно розглядати після схвалення проєкту Закону України "Про безпеку та здоров'я працівників на роботі".

1.18. Забезпечити внесення Міністерством економіки України змін до Інструкції про порядок ведення трудових книжок працівників, затвердженої наказом Міністерства праці України, Міністерства юстиції України, Міністерства соціального захисту населення України від 29 липня 1993 р. № 58, який зареєстровано в Міністерстві юстиції України 17 серпня 1993 р. за № 110, передбачивши наступне: в пункті 2.1 "Трудові книжки і вкладиші до них заповнюються у відповідних розділах українською мовою", в абзаці четвертому пункту 4.1: "Трудова книжка заповнюється українською мовою".

**Не
виконано**

- ① Листом від 05.04.2026 № 4701-05/31780-07 Мінекономіки поінформувало про розробку проєкту постанови КМУ "Питання ведення трудових книжок", яким буде врегульовано дане питання.

Станом на квітень 2026 року триває його допрацювання з метою направлення на повторне погодження.

1.19. Відновити роботу Експертної групи з питань мовної політики як консультативно-дорадчого органу при Кабінеті Міністрів України, утвореного постановою Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2018 р. № 761.

**Не
виконано**

- ① Мінкультури розроблено проєкт постанови Кабінету Міністрів України "Про утворення Координаційної ради з питань мовної політики" та направлено на погодження до заінтересованих органів державної влади.

1.20. Вжити необхідних заходів для підвищення інституційної спроможності Національної комісії зі стандартів державної мови для ефективної розробки передбачених законом стандартів та Секретаріату Уповноваженого із захисту державної мови для забезпечення повноцінної постійної роботи представників Уповноваженого із захисту державної мови в більшості областей України, звідки надходять найбільша кількість звернень та скарг громадян щодо порушення їхніх прав.

**Не
виконано**

- ① Аналогічні рекомендації КМУ містить Постанова Верховної Ради України "Про посилення ролі української мови в утвердженні Української держави" від 15 січня 2026 року № 4764-ІХ.

Верховній Раді України

1. Виконати рекомендацію Конституційного Суду України, викладену в рішенні у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України "Про забезпечення функціонування української мови як державної" від 14.07.2021 № 1-р/2021 [Справа № 1- 179/2019(4094/19)], зокрема ухвалити в першому читанні та в цілому проєкт Закону про внесення змін до деяких законів України у зв'язку із оновленням офіційного перекладу Європейської хартії регіональних або міноритарних мов № 12364 від 26.12.2024.

Виконано

❗ Ухвалено Закон України "Про внесення змін до деяких законів України у зв'язку із оновленням офіційного перекладу Європейської хартії регіональних або міноритарних мов" від 03.12.2025 № 4694-IX.

2. Доопрацювати проєкт Закону України "Про професійну освіту" № 13107-д від 11.04.2025 в частині узгодження з нормами Закону про державну мову та ухвалити відповідний закон.

Виконано

❗ Ухвалено Закон України "Про професійну освіту" від 21.08.2025 № 4574-IX.

3. Забезпечити перейменування 269 населених пунктів, назви яких не відповідають стандартам державної мови.

**Виконано
частково**

❗ Постановою ВРУ від 05.06.2025 №4483-IX перейменовано 165 населених пунктів, з них 136 як такі, що не відповідають стандартам державної мови. Разом з тим згідно з Переліком сіл, селищ, міст, назви яких не відповідають стандартам державної мови, та рекомендацій щодо приведення назв таких сіл, селищ, міст у відповідність до стандартів державної мови, затвердженим рішенням Національної комісії зі стандартів державної мови 22 червня 2023 року № 230 (в редакції рішення Національної комісії зі стандартів державної мови 30 червня 2023 року № 236) залишилися непереїменованими 103 населених пункти.

4. Ухвалити закон, який визначатиме порядок та особливості застосування української жестової мови у різних сферах суспільного життя.

**Не
виконано**

❗ Комітет Верховної Ради України з питань гуманітарної та інформаційної політики створив робочу групу з розроблення законопроекту про українську жестову мову.

5. Внести зміни до Прикінцевих та перехідних положень Закону України "Про захист прав споживачів" (№ 3153-IX від 10.06.2023), передбачивши набрання ним чинності не пізніше, ніж у 2025 році.

**Не
виконано**

6. Внести зміни до Положення про паспорт громадянина України, затвердженого Постановою Верховної Ради України від 26.06.1992 № 2503-XII, якими передбачити, що паспорт складається державною мовою згідно з частиною першою статті 8 Закону України "Про забезпечення функціонування української мови як державної", громадяни України, рідна мова яких відмінна від української, мають право на транскрибований запис своїх прізвища та імені відповідно до своєї національної традиції в документах, що посвідчують особу громадянина України, відповідно до статті 40 Закону України "Про забезпечення функціонування української мови як державної".

Виконано

❗ Ухвалено Постанову Верховної Ради України "Про внесення змін до Постанови Верховної Ради України "Про затвердження положень про паспорт громадянина України та про паспорт громадянина України для виїзду за кордон" щодо врегулювання деяких питань, пов'язаних з оформленням документів, що посвідчують особу громадянина України" від 23.10.2025 № 4660-IX.

Органам державної влади, органам місцевого самоврядування

1. Забезпечити перейменування географічних об'єктів, назви яких не відповідають стандартам державної мови.

**Виконано
частково**

2. Привести у відповідність до стандартів державної мови назви підприємств, установ, організацій державної та комунальної форми власності.

**Виконано
частково**

Рекомендації

Підсумовуючи наведені у звіті результати аналізу сфер застосування державної мови, стану дотримання Закону про державну мову, з метою забезпечення ефективної реалізації державної політики, спрямованої на захист державної мови, її всебічний розвиток і функціонування у визначених законом сферах суспільного життя на всій території України, задля запобігання порушенню прав громадян на отримання інформації та послуг державною мовою:

I.

Кабінету Міністрів України в 2026 році рекомендується:

- 1) Забезпечити виконання абзацу шостого підпункту 3 пункту 8 Розділу IX "Прикінцеві та перехідні положення" Закону України "Про забезпечення функціонування української мови як державної" та здійснити переклад і опублікування державною мовою міжнародних договорів України, які не оприлюднювалися державною мовою станом на день набрання чинності цим Законом.
- 2) Підготувати та подати на розгляд Верховної Ради України проект закону щодо внесення змін до Виборчого кодексу України та до Закону України "Про всеукраїнський референдум", яким передбачити, що: особи, які претендують на обрання на пост Президента України, на обрання депутатом Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обласної, районної, районної у місті, міської, селищної, сільської ради, на посаду сільського, селищного, міського голови, в обов'язковому порядку подають до відповідної виборчої комісії копію документа, що підтверджує відповідний рівень володіння державною мовою відповідно до статті 9 Закону України "Про забезпечення функціонування української мови як державної", а неподання копії такого документа є підставою для відмови в реєстрації; однією з підстав дострокового припинення повноважень члена окружної, територіальної, дільничної виборчої комісії, члена окружної, дільничної комісії з всеукраїнського референдуму, дільничної комісії з електронного голосування з всеукраїнського референдуму є повторне протягом року вчинення ним порушення вимог Закону України "Про забезпечення функціонування української мови як державної" у процесі виборів та референдумів, встановлене Уповноваженим із захисту державної мови відповідно до закону.
- 3) Підготувати та подати на розгляд Верховної Ради України проект закону про внесення змін до Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні", яким віднести до повноважень органів місцевого самоврядування підтримку, популяризацію, зокрема шляхом поширення знань про українську мову та її роль у розвитку української та європейської культур, та створення умов для розвитку і використання державної мови у відповідних адміністративно-територіальних одиницях.

4) Підготувати та подати на розгляд Верховної Ради України проекти законів про внесення змін до Законів України "Про Кабінет Міністрів України", "Про Національну поліцію", "Про Державну кримінально-виконавчу службу України", "Про Раду національної безпеки і оборони України", "Про Представництво Президента України в Автономній Республіці Крим", "Про місцеві державні адміністрації", "Про культуру", якими передбачити, що особи, які беруть участь у конкурсі (доборі) на відповідні посади або які призначаються на відповідні посади для участі у такому конкурсі (доборі) або перед призначенням на посаду, в обов'язковому порядку подають копію документа, що засвідчує рівень володіння державною мовою відповідно до статті 10 Закону України "Про забезпечення функціонування української мови як державної".

5) Підготувати та подати на розгляд Верховної Ради України проект закону про внесення змін до Закону України "Про публічні закупівлі", якими передбачити, що мовою тендерної пропозиції є державна мова, а документи, які до неї додаються та не готуються учасником, подаються державною мовою або іншими мовами із забезпеченням автентичного перекладу на державну; невідповідність тендерної пропозиції цій вимозі є підставою для її відхилення.

6) Підготувати та подати на розгляд Верховної Ради України проект закону про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо посилення відповідальності у сфері функціонування української мови як державної.

7) Підготувати та подати на розгляд Верховної Ради України проект закону про внесення змін до Прикінцевих та перехідних положень Закону України "Про захист прав споживачів" (№3153-IX від 10.06.2023), передбачивши набрання ним чинності не пізніше, ніж 1 січня 2027 року.

8) Підготувати та подати на розгляд Верховної Ради України проект закону про внесення змін до Закону України "Про туризм" щодо врегулювання порядку інформування громадян про мову екскурсійного обслуговування, зокрема шляхом обов'язкового включення до договорів на туристичне обслуговування положення про мову екскурсійного обслуговування, яка передбачена програмою туру.

9) Підготувати та подати на розгляд Верховної Ради України проект закону про заборону доступу до вебсторінок в соціальних мережах дітям віком до 16 років.

10) Підготувати та подати на розгляд Верховної Ради України проект закону про внесення змін до Закону України "Про медіа", якими встановити чіткі вимоги до мовних доріжок іноземних лінійних медіа, передбачивши, що у разі відсутності українськомовної доріжки, іноземний мовник зобов'язаний забезпечити трансляцію мовою ЄС як основною за замовчуванням.

11) Ухвалити порядок вилучення з обігу видавничої продукції, що має походження або виготовлена та/або випущена у світ, та/або ввезена з території держави агресора і Республіки Білорусь, тимчасово окупованих територій України та/або внесена до реєстру видавничої продукції антиукраїнського змісту і розповсюджена на території України без відповідного дозволу.

12) Внести зміни до постанови Кабінету Міністрів України від 08.09.2004 р. № 1181 "Деякі питання спорудження (створення) пам'ятників і монументів" та забезпечити внесення змін до Порядку спорудження (створення) пам'ятників і монументів, затвердженого наказом Державного комітету України з будівництва та архітектури, Міністерства культури і мистецтв України від 30.11.2004 р. № 231/806, якими передбачити, що розміщення будь-яких написів та іншої інформації на пам'ятниках і монументах державного і місцевого значення здійснюється державною мовою та за потреби може дублюватися іншими мовами; при цьому розмір шрифту тексту або напису будь-якою іншою мовою не може бути більшим за розмір шрифтів тексту або напису державною мовою.

13) Затвердити порядок проведення мовної експертизи, передбаченої пунктом 1 частини третьої статті 55 Закону України "Про забезпечення функціонування української мови як державної".

14) Затвердити порядок обмеження та відновлення доступу до вебсайту суб'єкта господарювання, передбачений Законом України "Про захист прав споживачів" № 3153-IX від 10.06.2023.

15) Розробити та затвердити стратегічні документи щодо співпраці із закордонними українцями та щодо підтримки українців, що були змушені тимчасово виїхати за кордон у зв'язку із військовою агресією рф.

16) Внести зміни до пункту 1 Постанови Кабінету Міністрів України від 27 квітня 1993 року № 301 "Про трудові книжки" в частині затвердження бланків трудової книжки і вкладиша до неї та викласти зразок трудової книжки та вкладиша до неї тільки державною мовою.

17) Забезпечити внесення Міністерством економіки України змін до Інструкції про порядок ведення трудових книжок працівників, затвердженої наказом Міністерства праці України, Міністерства юстиції України, Міністерства соціального захисту населення України від 29 липня 1993 р. № 58, який зареєстровано в Міністерстві юстиції України 17 серпня 1993 р. за № 110, передбачаючи наступне: в пункті 2.1 "Трудові книжки і вкладиші до них заповнюються у відповідних розділах українською мовою", в абзаці четвертому пункту 4.1: "Трудова книжка заповнюється українською мовою".

18) Забезпечити виконання офіційної назви Державного агентства України "ПлейСіті" державною мовою.

19) Забезпечити невідкладне затвердження Національною комісією зі стандартів державної мови української правничої, медичної термінології, а також розробку української термінології у інших сферах.

20) Забезпечити внесення Міністерством освіти і науки України змін до Порядку зарахування, відрахування та переведення учнів до державних та комунальних закладів освіти для здобуття повної загальної середньої освіти, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 16.04.2018 р. №367 в частині зарахування до класів з навчанням мовою національної меншини та корінного народу дітей, які належать до відповідної національної меншини чи корінного народу, та передбачення форми подання батьками клопотання про забезпечення такого права.

21) Забезпечити підготовку МОН концепції запровадження системи оцінювання і коригування мовних компетентностей дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

22) Забезпечити внесення змін до Порядку затвердження конструкції транспортних засобів, їх частин та обладнання, затвердженого наказом Міністерства інфраструктури від 17.08.2012 р. № 521, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 14 вересня 2012 р. за № 1586/21898 передбачивши наступне: 1) текстові частини інформаційної підшивки, які складено українською мовою, можуть дублюватися іншими мовами. Якщо текстові частини інформаційної підшивки виконані мовою держави, резидентом якої є виробник, то необхідно здійснити дублювання такої текстової частини інформаційної підшивки державною мовою; 2) інформаційний пакет документів – комплект документів, який містить інформаційну підшивку, а також документи окремих затверджень, протоколи випробувань та інші документи, що їх додають до інформаційної підшивки уповноважений орган або технічні служби під час виконання своїх функцій, текстові частини яких складено українською мовою, можуть дублюватися іншими мовами. Якщо текстові частини комплексу документів, який містить інформаційну підшивку, а також документи окремих затверджень, протоколи випробувань та інші документи, що їх додають до інформаційної підшивки, виконані мовою держави, резидентом якої є виробник, необхідно здійснити дублювання такої текстової частини інформаційної підшивки державною мовою.

23) Забезпечити внесення змін до Тимчасового порядку оформлення і видачі паспорта громадянина України, затвердженим наказом Міністерства внутрішніх справ України від 06.06.2019 р. № 456 (зареєстрований в Міністерстві юстиції України 14.06.2019 р. за №620/33591) шляхом вилучення з підпункту 2 пункту 2 розділу II відомостей про внесення російською мовою даних на другій сторінці паспортів громадянина України зразка 1994 року (у формі книжечки).

24) Розробити та затвердити поетапний план затвердження нових національних стандартів державною мовою на заміну стандартів ГОСТ та ДСТУ ГОСТ, які викладені недержавною мовою та/або скасовано.

25) Вжити необхідних заходів для підвищення інституційної спроможності Національної комісії зі стандартів державної мови для ефективної розробки передбачених законом стандартів та Секретаріату Уповноваженого із захисту державної мови для забезпечення повноцінної постійної роботи представників Уповноваженого із захисту державної мови в більшості областей України.

26) Розробити та затвердити план заходів щодо впровадження в діяльності органів виконавчої влади, інших державних органів та органів місцевого самоврядування норм Українського правопису як стандарту державної мови, затвердженого рішенням Національної комісії зі стандартів державної мови від 01 березня 2026 року № 47, передбачивши зокрема:

- приведення чинних нормативних актів у відповідність з Українським правописом;
- укладання і видання Орфографічного словника української мови за нормами Українського правопису;
- вжиття необхідних заходів щодо використання питомо українських слів, словосполучень і термінів під час розроблення правових актів та уникнення використання замість них термінів іншомовного походження;
- проведення лінгвістичної експертизи проєктів нормативних актів на етапі їх підготовки на предмет відповідності чинному Українському правопису.

27) Актуалізувати завдання і заходи з виконання Державної цільової національно-культурної програми забезпечення всебічного розвитку і функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя на період до 2030 року, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 березня 2024 р. № 243-р., зокрема шляхом їх доповнення, перегляду та внесення змін з урахуванням поточних потреб.

28) Передбачити при плануванні Державного бюджету України видатки в обсягах, необхідних для повноцінної реалізації заходів Державної цільової національно-культурної програми забезпечення всебічного розвитку і функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя на період до 2030 року, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 березня 2024 р. № 243-р.

29) Забезпечити підтримку створення та наповнення НАН України Державного тезаурусу України, Національного лінгвістичного корпусу України.

30) Забезпечити наповнення та функціонування Єдиного глосарія правової термінології, узгодженого з термінологією *acquis* ЄС, із залученням фахівців у галузі лінгвістики та права провідних наукових установ НАН України.

II.

Вважаємо за доцільне наголосити на необхідності вжиття органами державної влади, місцевого самоврядування, установами та організаціями окремих заходів, що сприятимуть захисту державного статусу української мови та її функціонуванню як інструмента об'єднання українського суспільства, засобу зміцнення державної єдності та територіальної цілісності України, її незалежної державності і національної безпеки. Зокрема:

1.

Президенту України:

1) Підписати ухвалений Верховною Радою України Закон України "Про внесення змін до деяких законів України у зв'язку із оновленням офіційного перекладу Європейської хартії регіональних або міноритарних мов" від 03.12.2025 № 4694-IX.

2.

Верховній Раді України:

- 1) Враховуючи пункти 3, 4 Постанови Верховної Ради України "Про посилення ролі української мови в утвердженні Української держави" від 15 січня 2026 року № 4764-IX, ухвалити законопроекти, спрямовані на посилення, утвердження і захист державної мови та українського мовного простору.
- 2) Забезпечити перейменування населених пунктів та районів, назви яких не відповідають стандартам державної мови.
- 3) Прийняти закон, який визначатиме порядок та особливості застосування української жестової мови у різних сферах суспільного життя.
- 4) Ухвалити в першому читанні та в цілому проєкт закону про внесення змін до Закону України "Про повну загальну середню освіту" щодо заборони в приватних закладах освіти державної (офіційної) мови держави, визнаної Верховною Радою України державою-агресором або державою-окупантом (№14361 від 08.01.2026).
- 5) Ухвалити в першому читанні та в цілому проєкт закону про внесення змін до деяких законів щодо використання мови в освітньому процесі (№ 13072 від 11.03.2025).

3.

Національній раді України з питань телебачення і радіомовлення:

- 1) Провести переговори з аудіовізуальними медіа-сервісами, студіями-виробниками та дистриб'юторами, що не підпадають під юрисдикцію України, на предмет створення української локалізації медіа-сервісів, а також збільшення у бібліотеці (каталозі програм) частки кіновідеопродукції, дубльованої та/або субтитрованої українською мовою.

4.

Органам державної влади, органам місцевого самоврядування:

- 1) Забезпечити перейменування географічних об'єктів, назви яких не відповідають стандартам державної мови.
- 2) Привести у відповідність до стандартів державної мови назви підприємств, установ, організацій державної та комунальної форми власності.

3) У нормативних документах, якими регламентуються правила розміщення зовнішньої реклами та інформації для загального ознайомлення, правила благоустрою у відповідному населеному пункті України, передбачити: обов'язкове подання інформації на вивісках і табличках державною мовою із дублюванням за потреби іншими мовами; при цьому розмір шрифту, яким подається інформація не може бути меншим за шрифт, яким подається інформація іншою мовою, ніж державна; у випадку подання на вивісці чи табличці інформації лише іншою мовою, ніж державна, за відсутності поруч із такою вивіскою чи табличкою вивіски чи таблички, на якій відповідна інформація подана державною мовою, вивіска чи табличка з інформацією іншою мовою підлягає обов'язковому демонтажу, крім випадків, якщо така інформація є торговельною маркою (знаком для товарів і послуг), якій відповідно до законодавства надано правову охорону.